

DEFENSIO

VERÆ ET CATHOLICÆ DO-
ctrinæ de Sacramento corporis & sanguinis
CHRISTI Seruatoris nostri, & quorūdam
in hac causa errorum cōfutatio, verbo sanctissi-
mo Domini nixa atq; fundata, & consensu anti-
quissimorum Ecclesiæ scriptorum firmata, à Re-
uerendiss. in Christo Patre ac Domino D.

THOMA CRANMERO

Martyre, Archiepiscopo Can-
tuariensi, Primate totius
Angliæ, & Me-
tropolitano,
scripta,
ab autore in
vinculis recognita
& aucta.

I E S V S C H R I T T V S
Ioannis. 6.

Spiritus est qui vivificat, caro
non prodest quicquam.

Usquequo Domine, qui es sanctus & verax,
non iudicas, ac vindicas sanguinē nostrū
de his, qui habitant in terra? Apoc. 6.c.

Embdæ, apud Gellium Ctematium.

M. D. LVII.

Hoc uolumē in quinque libros diuiditur.

- 1 Primus, de vera & catholica doctrina & vſu Sacramenti corporis & sanguinis Domini, tractat.
- 2 Alter, de Transubstantiationis errore.
- 3 Tertius, quomodo Christus in sanctissima cœna præsens sit.
- 4 Quartus, de perceptione corporis & sanguinis Christi.
- 5 Quintus, de oblatione & sacrificio ſeu uatoris Christi.

Pio Lectori. S.

QUEM AD MODVM Mu-
liercula illa Euangelica amissa
Drachmá, omneis adeo domus
suæ angulos euerrit, et diligen-
ter conquirit, donec eam inueniat, ac ea in-
uentá, ipsa non veluti in sinu sola gaudet,
sed conuocatas amicas & vicinas, ut sibi cō-
gratulentur, monet. Eodem modo neq; nos
potuimus, pie Lector, quin reperto huius li-
belli thesauro (quem libellū sanctiss. Chri-
sti martyr & Reuerēdiss. Pater, D. Thomas
Cranmerus Cantuarieñ Archiepiscopus,
non minus docte quam piè de Cœnā Do-
mini cōscripsit) gaudium nostrū tibi quoq;
contestatum faceremus. Indignum enim iu-
dicauimus, si hunc libellum, non paruo no-
stro sumptu typis excusum, Ecclesiæ Dei in-
uideremus, ac non potius eam Ecclesiam
quæ tam insigni membro, tam electo Dei
Organo (Autorem libri loquor) orbata sit,
ad publicam etiam gratulationem (huius o-
peris editione) vocaremus. Ut autem hoc ip-
sum gaudiū pio etiam dolore téperes, amice
Lector, constitui hac quidem dedicatoriā
epistolā, calamitosum Reipub. Christianæ

per Angliam statum tibi ob oculos ponere,
vt huius rei occasione, iram Dei in illud Re-
gnum immodice, imò horribiliter effusam,
(promerentibus ita peccatis nostris) nobil-
cum depreceris, si fortè piorum omniū pre-
cibus vel tandem motus cœlestis Pater no-
stri misereatur. Quàm enim plausibili suc-
cessu sancta & verè Apostolica Religio sub
Eduardo sexto, Angliæ Rege, nunq; satis lau-
dato, annis superiorib. floruit, tam nūc om-
nia ibi (propter summam gentis nostræ in-
gratitudinē cum nimiā securitate animi cō-
iunctam) deformata sunt, vt superioris illius
Ecclesiæ vestigium vix ullum amplius ibi
appareat. Etenim, cùm illustriss. Regis An-
gliæ Henrici octaui (qui Eduardi sexti pater
erat) temporibus, omnes totius Regni pro-
ceres, Archiepiscopi, Episcopi, reliquiq; or-
dinis Ecclesiastici viri, Adhæc, Duces quoq;
omnes, Comites, Barones, Equites, & tam
legum municipalium, quàm iuris Ecclesi-
stici, vt vocant, administri & Iudices. Dein-
de Ciuitatum quoq;, Vrbium, pagorum, &
municipiorum omnium Rectores, Præfecti,
omneq; genus Magistratus, deniq;, cuiuscū-
que conditionis, status, aut ordinis viri (qui
modò decimum sextum ætatis suæ annum
excesserant) iuramēto verbis conceptis præ-
stito,

stito, sancte fidem dedissent, se quidem nunq;
consensuros, ut vel ipse Romanus Pontifex,
vel illus alius ciuili potestate præditus ho-
mo, supra Regiā in Regno Angliæ potesta-
tem esse, supremum Regni caput agno-
siceretur. Prodierunt tum quidem in mediū
nonnulli primi nominis apud Anglos viri,
qui libris publicè editis, & habitis super eā
re frequentibus concionibus, pro confirma-
tione eiusdem iuramenti, & idoli illius Ro-
mani electione fortiter laborantes dimica-
rent. In quorum numero facile primos fuisse
accipio (ut plerosq; alios taceam melioris
notæ atq; nominis homines) Stephanum
illum Gardinerum wintonieñ Episcopum,
Cutbertum Tonstallum Dunelmeñ, & Ed-
mundum Bonerum Londoneñ Epos, qui
tamen postea (mutatis cum Rege animis)
ex Paulo facti sunt Sauli.

Ab hoc publico totius Regni decre-
to, consensu omnium inito, cùm in su-
cepta Religione animi popularium magis
atq; magis confirmarentur, & patri optimo
rebus humanis exēpto Eduardus filius, op-
timæ & indolis & spei iuuenis (qui religio-
nis causam præ multis alijs, nō tenebat mo-
dò, sed ardebat etiam) succederet, factum est,
ut omnia altaria Baalitica, omnis superstiti-

osus cultus, omnes adulterini ritus, & idola,
summo omnium quoq; ordinum consen-
su abrogata tollerentur, cœnæ quoq; Do-
minicæ usus, ad præscriptum ipsius Christi
& primitiæ Ecclesiæ formam reuocatus
(habita tamen super ea re in Parlamento
(quod vocant) publico, & multa & liberæ
disputatione) restitueretur. Verum enim-
uero, cum iam annos aliquot sub eiusdem
Eduardi Regis auspicijs, bono loco stetisset
reformata Religionis causa, euénit (pròh do-
lor) ut è medio sublato, atq; in beatorū nu-
merum ex generatione hac praua & adulte-
rá recepto pientissimo Rege (quæadmodum
& in Israelitico Regno, extincto pio Iosíá
Rege, olim factitatū legimus) totius Eccle-
siæ simul & Regni facies mutaretur in pe-
ius. Ibi enim statim, nō sine magno graffan-
tium in bonos omneis impetu, & regni
antea bene constituti turbatione, Baalitica
(quæ dixim⁹) altaria, omnis adulterinus cul-
tus, omnia idola, & superstitioni (qui iam
exoleuerant) ritus & Ceremoniæ, in pristi-
nam abominationem restituebantur, nō si-
ne magno piorum omnium dolore.

Quid? quodd ibitum translato ad alium
successorem Angliae imperio, omnes omni-
um ordinū homines (posthabita prorsus iu-
ramen-

ramenti anteà in contrarium præstiti religione, de nunq̄ amplius admittendá Papistæ abominationis impietate) Antichristo Romano nomen dare (nō sine periuij criminis) nihil quicq̄ erubuerunt? Adeo verum est, quod ille ait, Mobile nam vulgus mentem cum Principe mutat.

Quæ autē calamitas ex hac regni in deterritus mutatione publicè orta sit, primum est videre, in Antichristi satellitibus & Diaboli mancipijs, qui deinde in eos, qui Christum profiterentur, aut Euangelion purè docerent, grauissimè cœperunt animaduertere, quorum aliquos securi percutiunt, alios flammis perdūt, alios verò aut fame enecant, aut exilio damnāt, ita ut neq; ætati, neq; sexui, neq; generis dignitati ibi parcatur. Quicūq; enim vel Religionis amore, vel iuramenti ratione, vel pietatis Christianæ zelo moti, ab eorum fœdis, periuris & impijs constitutiunculis, humanitus inuentis decretis, & ipsorum placitis vel abstinent, vel non subscribunt (etiam si nihil turbarum dent, & latère potius ament, q̄ ut eorum impietati, anathemati & damnationi scientes volentēs q; semet inuoluant) iij, nisi sponte sua exulent, aut tempestiuè illorum manus effugiant, vel perpetuis carceribus includantur, vel extre-

īum statim supplicium ferant, oportet.

Nam ut multorum ego martyrum tam virginum, q̄ ephœborum supplicia taceam, non possum, quin eorum saltem nomina percurram, qui in hac Martyrū coronā primores fuisse, egregiumq; fidei suæ specimen constantissimè dedisse, comperiuntur. Quales sunt, Hugo Latimerus, octogenarius senex, adhęc Episcopus Vigornieñ, Nicolaus Ridleus Londoneñ, Ioannes Hoperus Glouceſtrieñ, Robertus Ferrarius Meneueñ, omnes Episcopi, quos proximè subsequuntur, Ioannes Rogerus, Laurentius Sanderus, Rolandus Taylerus, Ricardus Cardmakerus, Ioannes Bradfordus, Ioánes Philpotus, Robertus Glouerus, Ioánes Blandius & Thomas Heyodus, qui viri egregiè docti, cū essent & concionatores publici, omnes tamen (post diuturnam captiuitatem, & varia tormentorum genera) ignibus concremati sūt, propterea q̄ Antichristo Romano nomen darenoluerunt.

Quid autem D. Thomam Cantuarieñ Archiepisco. virum & pietate & eruditione insignem, & annis grauem dicam, qui cùm Primas regni apud Anglos esset, & dignitate omnibus alijs præstaret, post olenissimi carceris (vnde non semel causam dixit) diuturna

turna simul & arctiora vincula in constan-
tissima fidei suæ confessione ignibus tandem
concrematus est idq; Oxoniæ, claro Angliæ
oppido & veteris Academiæ noīe insigni-
to. Hic ille est gregis dominici verè Aposto-
licus pastor & Episcopus, qui & inimicis su-
is (exemplo Christi) benefacere, & q̄ inno-
centissimè viuere, & vniuersam Sophistarū
cohortem eruditione sua pudefacere semper
studuit, vt non semel eam pudefecit. Quod
si licebit leonē veluti ab vnguibus æstimare,
hic certè libellus Eduardi lexi temporibus
hoc Autore primū scriptus, deinde euulga-
tus, sed in carcere postea ab ipso recognitus,
& nūc demum magno Dei beneficio velu-
ti è flamma seruatus, talis est, qui suum au-
torem (etiamsi nos taceamus, affatim com-
mendet. Nam Cœnæ dominicæ controuer-
siam ea hic dexteritate tractat, vt plerosq;
omneis, qui in hoc scripti genere ingenij sui
neruos extenderant, multis emunctæ naris
viris, à tergo reliquissæ videatur.

Ne quis autem puret, hunc sanctum Dei
Martyrem, ad asserendam hanc de Cœna do-
minica explicationem (quæ multis fortasse
sciolis pro Paradoxo quodam habeatur) vel
temere, vel factiosè deſcenſisse, neutiq; id te
latere velim Pie Lector, hunc virū, post mul-

tam scripturarum peruestigationem, ex vni-
us beati Martyris Ridlae Episcopi Londoñ
institutione, sero tandem (nimirum anno
46.) in eam, quam hic tuetur, sententiam ad-
ductum esse. Non mirum igitur cuiq; videri
debet, si vir ille post multam cum doctiss.
quibusq; viris habitam cōcertationem, post
diligentem scripturarū omnium collationē,
& veterum scriptorum excussam sententiā,
hunc libellum primo conscriptum euulga-
uit, deinde & in carcere recognouit, & san-
guinis etiam sui profusione ad postremum
cōfirmare voluit. Ut ne autē de huius libelli
vel fide, vel Autore dubites, amice Lector, au-
tographon eius in nostrā apud Aēmdanos
ecclesiā pro thesauro quodam, & clarissimi
viri sancti q; Christi martyris mnemosyno
seruamus. In hoc autē illud omnib⁹ pijs hac
libelli publicatione cōmunicari voluimus,
ne talentum hoc qualecūq; nostræ fidei cō-
credi tū pressisse, atque adeo humi defodis-
se videamur.

Diximus, quæ calamitas ceremonijs Ec-
clesiasticis & Reipub. Christianæ statui a-
pud Anglos (ex mutatione regni illius) acci-
derit, nunc audiat pius Lector, quām calami-
tosa mutatio & sacerdotum ordini posteā
allata sit. Postq; enim terū potiūte Eduardo
sextō

sexto, s^æpe ac multum in cōmuni ecclesiæ Anglicanæ Concilio disputatum, tractatūq;
fuisset, de tollendo Sacerdotum cœlibatu , obtinuit ea sentētia, quæ (vt omnium ordinum suffragijs approbata erat) præceptum illud Romani Antichristi de non ducendis Vxoribus, tanquām à spiritu erroris profetum, sacerdotibus abrogauit: quippe quod non modò verbo Dei & Apostolorum doctrinæ repugnaret, sed etiam tam veteris legis, q^{uod} primitiū ecclesiæ exemplis, aduersaretur. Cæterum, cùm multi hac ipsa totius Regni constitutione freti, Vxores duxissent, & legitimè pcreatis inde liberis benedictionem propagationis consequuti essent, coacti fuere (eodē Eduardo sexto è viuis sublato) cum vxoribus suis diuortium facere, & liberos etiam suos abdicare. Hic certè, aut nusq^{ue} alibi, miserrimam rerum faciem videre licebat, dum alij ex sacrificorum ordine hypocritæ (repudiatis vxorib⁹, & eicetis è sua familia liberis) ad execratū Papismi vomitum, redirent, alij verò retentis vxoribus & facultatibus suis exuti, & munere ecclesiastico exautorati, exulare cogerentur.

In Propheticis literis scriptum legimus, Labia sacerdotum custodire scientiam, & legem requiri ex ore eorum . Atqui in regno Angliæ,

Angliæ, quos ex professo conueniebat Reli-
gionis Antistites esse, et velut oves in medio
luporum agere, ij nunc in lupos cōuersi, pri-
mi in ouile Christi (proh dolor) irruunt &
mactare tantum ac deglubere oueis, nō pa-
scere, sibi studio habent. Quid vulgus sacer-
dotum autem? ij Arcadicis asinis rudiores
cūm sint, nihil minus, quām populo scelera
sua nuntiare curant, quin potius omne ge-
nus libidini frena laxantes cūm fœdè scor-
tentur, strenuè quoq; crapulentur domi,
foris tamen pro sanctulis haberi gestiunt, ita
ut nullus ibi amplius virtuti locus sit, aut ho-
nos deferatur. Etenim, si vel fidem Abrahæ
habeas, si dotibus verè pontificijs præditus
sis, si q̄ innocentissimè viuas (nisi Coronatā
illam bestiam adores) nihil egeris, quò mi-
nus (ne sacerdotio fungaris) ab istis scortati-
onis patronis abijciaris, & bene tecum aetū
erit, si non etiam ad mortis supplicium ra-
piaris. O sacerdotum collegium Antichristo
dignum, quod cūm omne genus sceleribus
inquinatos sacrificulos benignè habeat, lau-
tè foueat, & ad pulpita Ecclesiastica etiam
prouehat, solos maritos sacerdotes ferre ne-
quit, cūm Apostolus tamen perhibeat, meli-
us esse matrimoniu contrahere, quām feruē
ti libidine æstuari. O grauissimā Dei iram,

in

in regnū Angliæ horribiliter adeo effusam.
A quanta dignitate, deiq; benedictione, in
quātam vastitatē, deiq; indignationē regnū
illud antea florentissimū decidisse videmus?
O durā piorū sortem, in eo regno, vbi non
modò negatum est, Christū, salutaremq; E-
uangelij doctrinā profiteri, sed piaculare eti-
am habetur Antichristum non adorasse, Cœ
næ dominicæ prophanationē non probasse,
ad eleuationem panis mystici nō procubu-
isse, neq; pecc⁹ iteratis ictibus tutudisse: Im-
misi ibi ad omnes Sathanæ operationes, in
superstitionis diuorū ceremonijs conniueas,
nisi statuas ibi ad cultum erectas, & exorci-
zatas creaturas, panē, cereos, oleū, & ramos,
religiosè habeas & colas, deniq; nisi con-
temptim habito Iesu Christi sanguine, pecca-
torū condonationē ab Epi Ro. diplomatis
expectare te fatearis, dicet, auctū est, peristi &
veluti ter hæreticus, aut sanè regni præditor
(is enim titulus illorū sanguinariæ tyranni-
di prætexitur) ad mortis suppliciū raperis.

Hæc cùm ita habeant lector optime, quis
non bene factum prædicet, quòd bona pio-
rum hominum pars (dum effugiendi illinc
copia datur) relicta patria, relictis bonis & a-
amicis, eō se recipient, vbi (salua conscientia)
Deo militare queāt, potius quām vt ibi An-
tichri-

tichristum Romanū tantūm non adorent? Evidē non possum non laudare eorū consilium, qui ex Christi Iesu mandato, solum vertere, quām sub tali aīarū tyrannide in patria viuere malūt. Ut certè præter multas cōcionatorū, nobilium, mercatorū, opificum, et plebeiorū hominū (in dispersione Germaniæ passim nūc degentium) chiliades, multi clatiss. viri tam Tragicam regni ac religiōnis mutationem in tempore euaserunt, quā obrem & facultatum suarū direpticē patiebātur. In quorū numero, mihi primi omnium sunt habendi, Ioānes Poynetus winterū, Guliel. Barlous Bathonen. Io. Schoreus Cicestrien. Milo Couerdalus Exon. & Io. Balus Osrien. Episcopi, vt Katarinā Suffolciæ ducē, cū Ioanna wilkensona vidua (fœminas æterna memoria dignas) & multos alios concionatores in suo catalogo postea memorādos, prætereā, qui oēs ignominiam crucis exulando ferre, q̄ in patria magni haberi cū animæ suæ periculo præoptarunt.

Verum enim uero, quoniā nō desunt, qui nos oīa mala, hæc tain domi quām foris, ea propter perpeti calūniantur, quodd de re Sacramentaria (ex pituoso illorū iudicio) patū religiosē, parumq; reuerenter & loquamur, & tentiamus; ideo hunc libellū & scriptu-

•

ra
tem, &
quidem
marius
vbi po
stor, &
mam e
tria ext
quicq
tum le
Vra
at, nor
thesi in
se, quod
tor (eri
luit. De
tatum
alteri
stendit
Anton
rus Sy
dam w
pro co
pie Le
enixē
aīarū i
optim
veritat
bias,

iae sanctae consentanea dogmata cōplete-
tem, & autoris sanguine confirmatum (qui
quidem autor ecclesiæ nostræ Anglicæ pri-
marius antistes fuit) in lucem dedimus, vt
vbi positis affectibus illum legeris, amice le-
ctor, & ad verā fidei scripturæq; sanctæ nor-
mam expenderis, ipse videas, nos quidē pa-
tria extores factos, nō mala causa niti, neq;
quicq; perperam de cœnæ dominicæ vſu
tum sentire, tum loqui, ac docere.

Vt autem expeditior huius libri lectio fi-
at, nonnullis locis manus indicem paren-
thesi inclusimus, vt ibi intelligas aliquid es-
se, quod priori huius libelli editioni, ipse au-
tor (etiamdum in carcere agens) additū vo-
luit. Deinde, in eiusdē libri margine anno-
tatum passim inuenias Obiect. numerum
asterisco insignetum, qui numerus ea loca o-
stendit, quæ sub personati Marci cuiusdam
Antonij nomine, Stephanus ille Gardine-
rus Sycophanta impudētiss. (auxilio cuius-
dam Watsoni & Smithi Sophistarum) scri-
pto conuellere frustra tentauit. Hæc ea sunt,
pie Lector, que te scire volui. Quod superest,
enixè Deū precor, vt in Christo Dño, vero
aīarū nostrarū pastore, sacerdote, & epo, q-
optimē valeas, & hanc doctrinæ Euāgelicæ
veritatem, qua decet fide, amplectens lāluus
fias. Amen.

CATALOGVS illorū Episco. Prælatorū
& præcipuorū Cōcionatorū, qui ex ordine Eccle-
siastico bene cōstituto, propter fidei suæ cōstantē
confessionē, sua patria in Christo exulare, quām
palinodiam impie canere, maluerunt.

Episcopi.

Io. Poynet Winto. Guilel. Barlo Bathon. &
Vellen. Io. Scory Ciceſt. Milo Couerdale Exon.

Io. Bale Osrien. Decani.

Doct. Io. Cox, Edoar. Regis in eleemosynis e-
largiendis dispensator, Westmo. D. Iaco. Haddō
Exon. D. Rober. Horne Dunel. D. Guliel. Tur-
ner Vellen. Tho. Sampson Ciceſtr. Archidia.

Edmundus Crāmer Cantuar. huius martyris
frater. D. Io. Ælmer Stouen. D. Bullin. Lincol.
Tho. Yonge præcentor Meneuen. D. Theolo.

Edmūdus Grindal, Rober. Kinge, Sandes, Re-
noldes, Pilkinton, Io. Joseph. Concionatores.

Dauid Whitheed, Io. Aluei, Io. Pedder. Io. Bid-
dill, Tho. Becon, Rob. & Ric. Turneri, Edmūdus
Allein. Leueri fratres tres. Io. Pekins, Tho. Cot-
teſſord. Tho. Donel, Alex. Nowel, cū fratre, Bar-
tho. Traherō, Alius Pilkintō, Io. Wolloc, Io. Olde
Io. Medwel, Io. Rough, Io. Knokes, Io. Appelbie
Io. Perkehurst, Edoa. Large, Galfri. Jones, Rob.
Crowley, Ra. Wylſdome, Ro. Watson, Guil. Good-
man, Anto. Gilbie, Whittinghā, Macbrey, Hēri.
Renoldō, Iac. Perſe, Iugge. Edmūdes, Cole, Moū-
teyn, Duq Fischeri, Da. Simſon, Io. Bendel, &c.

Illus
BILIS
uardo Se
bernia R
cundum
gluc
pr

P

tionem
ſtis. Pr
multis &
lata eſt, &
dam ad
redinteg
vū ex v
Ecclesia
elle omni
ſtructio
qua exp
Itaq;
ce abuſ

Illustriſſimo ac no-
BILIſſIMO PRINCIPI Edu-
ardo Sexto, Angliæ, Franciæ & Hi-
berniæ Regi, fidei defensori, & in terris se-
cundum CHRISTVM Ecclesiæ An-
glicanæ & Hibernicæ, capitifū-
premo, THOMAS Can-
tuariensis Archiepi-
scopus.

PRO CVRA Dominici gre-
gis mihi commissa, in quo fa-
lutari pastu verbi diuini eru-
diendo omnem curam cogita-
tionemq; meam collocare debeo, Illu-
ſtriss. Princeps, Cœnam Domini (quæ
multis & magnis ſuperſtitionibus vio-
lata eſt, & ad quæſtum trāſlata) renouā-
dam ad ſeruatoris Christi instituta &
redintegrādam putau: & de vero eius
vſu ex verbi diuini & veteris ac ſanctæ
Ecclesiæ authoritate commone faciēdos
eſſe omnes iudicau: quorum cura & in-
ſtructio ad officij mei authoritatē ali-
qua ex parte pertinet.

Itaq; ante triennium Miſſæ papisti-
cæ abuſus p̄cipuos, (quibus non mo-

B do

EPISTOLA

do Ecclesia Anglicā, sed etiam totus penē orbis fœdatus atq; infectus fuerat) libello quodam Anglo confutaui, & verum atq; Christianum eius vnum restituendum docui. Quo libro ita multi sūt ad sanam de ea re opinionem adducti, vt veritatis vim, quanta esset, sentirem, & gratiæ seruatoris Christi beneficia intelligerem, vt ad veritatis lucem patefactam occæcati homines, splendorem lucis acciperent, & (vt Paulus prædicante Anania) oculorum aciem p̄ciperet. Hoc ita ægrē Stephanus Gardinerus winteriūs tum Episcopus tulerat, vt nihil sibi prius faciendum putarit, quam vt librum tam utilem & plausibilem cōfudaret, ratus nisi opera sua aliqua impedimenta obiicerentur, nullos deploratæ iam & derelictæ penē sententiæ adiutores fore. Itaq; eadem ipse lingua librum sūdem de rebus conscribit, & firmatam iam de vero Cœnæ vſu sententiā euertere conatur, & Papisticam opinionem, superstitionibus vndiq; diffluentem, revocare conatur. Post hunc prodiit M. Antonius Constantius, Stephano Gardinero ita aſfinis & germanus, vt idē ip-

ſe

AD REGEM.

se esse videatur, tanta est ingeniorum subtilitas, scripturæ sophistices, similitudo. Sed uterque idem tractat, alio tamē modo.

Constantius enim libro Latine scripto ita argumēta in ea persequitur, ut sibi optimum videtur, & ut causam iuuet, saepe truncata, saepe inuersa, saepe disiecta, sic introducit, ut nō magis à me agnoscī potuerint, quam Medeæ liberi in multa mēbra disiecti & deformati. Neq; enim de huiusmodi corporis forma, neque de vlla re recte iudicare possumus, vbi tota species ante oculos proposita non est in quam intueri, quasi in Phidiae Mineruam debemus, & non partculam aliquam, sicuti Momus crepidam Veneris, lacefserē. Itaq; ut melius mea de hac controuersa opinione sententia teneretur, librum meū de Anglico in Latinum conuertendum curauī, ut omnes intelligerent, nos neq; obscurā nostra n sententiam, neq; abditam esse velle, quā cum multis bonis & doctis viris communem habemus, & cum verbo Dei, & verbi defensatricē vēga Ecclesia, consentientem.

EPISTOLA

Nemo est autem ex omnibus dignior, in cuius nomine libellus hic appareat quam in tuo. Es enim non modo Papistarum opinione Fidei defensor (qui hoc non a seipso protulerant, sed Deo pro illos ad ipsorum perniciem premonente) sed etiam bonorum omnium auctoritate dignus, in quem tantum Ecclesiæ munus conferatur. Es huius Ecclesiæ Anglicæ & Hibernicæ supremus in terris moderator, sub quo quasi sub Moysè partem spiritus, & magnam multorum curam atque administrationem commissam habeo. Es etiam non modo legibus nostris tanti regni Rex, sed etiam natura, quæ Maiestatem tuam ita ad omnem excellentiam formauit, ut quæ singula in alijs exquisita sunt, ea in Maiestate tua perfecta emineant. Video in Regibus mediocre aliquid esse non posse, & auctoritate veteris proverbij in eo confirmor, & gaudeo hanc excellentiam non modo ad meliorem partem, sed etiam ad optimam esse translatam. Hæc non laudandæ Maiestatis tuæ gratia, sed cohortandæ potius dico, ut res in hac ætate tam illustres, uberrimos posthac & excellentes.

AD REGEM

excellentissimos tantę dignitatis splen-
dores in constanti ætate ferant. *Quanta*
enim ornementa ingenij & doctrinæ,
vel ab optima natura, vel bonis præce-
ptoribus tribui poterat, eadem in te om-
nia excellentia sunt: & quod in primis
laudabilissimum est, timor Dei, & verę
religionis studium, in quibus *Maiestas*
tua ea cum laude versatur, qua seipsum
Rex & Propheta commendauit quum
dixerat, *Senibus* se intelligētiorem esse,
quia mandata Dei inquirebat.

Hijs aliisq; grauibus de causis com-
moueor, vt hunc librum iam Latinum
factum, domini tuo offeram. Spero au-
tem rei ipsi satisfactū hoc libro esse, qui
non modo summam veræ doctrinæ cō-
tinet, sed omnia aduersariorū argumen-
ta, (quæ quidē recitatu digna sunt) refu-
tat. Sed quia nimis curiosi quidā sunt, &
nulla, ne diligent quidem & plena rerū
explicatione contenti, & eandem mate-
riam argumentorum (ne nihil dicere vi-
deantur) in alias formas transmutat, &
ordinem naturæ pro licentia ingenio-
rum confundunt, ideo nostram ad Ste-
phani Gardineri librum responsionem,

EPISTOLA

Latinam factam, breui in lucem educe-
mus, ut nullus (ne sophistis quidem) ad
contradicendum locus relictus sit: qua-
ratione putabo non modo vni, sed Gar-
dinero etiam & Constantio quoq; esse
satisfactum, & quod de comœdiis ille
dixit, hoc de personatis istis dicendum,
Vnūm̄cognoris, ambos noris. Quòd si
quædam vno in libro pertractata sunt,
quæ in altero prætermissa fuerint, ijsdē
ego responcionem meam adiungam, vt
aduerlarij, si qui relieti sint, vel non ha-
beant quod obijcant, vel si obiecerint,
videant quid responderi ad illa possit.
Hæ sunt causæ Rex nobilissime, quæ me
ad emittendū hunc librum impulerunt,
eumq; sub Maiestatis tuæ autoritate di-
uulgandum. Te spero ita hoc meū stu-
dium accepturum, quemadmodum &
causæ æquitas fert, & officium me-
um postulat, & Clementia tua in
aliis honestis causis solet fa-
cere. **D**ominus Iesus Ma-
iestatem tuam ser-
uet. **L**ambethæ,
Idibus.
Martii. **M.D.LIII.**

Pro oemni

PRO OEMIVM

AD LECTOREM.

CHRISTVS SERVATOR Eximium
noster, pro sempiterni patris *sui* in nos
voluntate (cum statutum ad id Christi be-
tempus expletum esset) suscepta *misericordia*,
in se natura nostra, è cœlestis Patris altissi-
mo sole in hunc mundum descendit, ut no-
bis misericordia peccatoribus fausta ac fœlicia nū-
tiaret: ut ægrotis sanitatem, cœcis visum,
surdis auditum, mutis sermonem, vincitibus li-
bertatem, hominibus in tenebris & mortis
umbra versantibus, lucem tribueret: ut tē-
pus gratiæ & misericordiæ iam adesse dé-
monstraret, ut electis omnibus veniam &
plenam peccatorum omnium remissionem
daret & promulgaret. Quod ut præstaret,
hostiam sui corporis immolauit in cruce, &
sacrificium eiusmodi fecit, ut plena atq; inte-
gra redemptio, satisfactio & propitiatio pro
peccatis vniuersi mundi eo contineretur. Atq;
ut hoc sacrificium omnibus fidelibus com-
mendaret, & spem ac fiduciam æternæ salu-
tis in eo collocandam confirmaret, perpetuum
huius sacrificij monumentum instituit, in
Ecclesia sua assidue celebrandum, ad æternā

PRO O E M I V M

diuini nominis laudem, & gloriā, & singu-
lare nostrorum omnium solatium & cōmo-
dum. Sacrosanctæ enim cœnæ celebratio, ita
nobis à Christo p̄posita est, ut in ea se suaq;
omnia libenter libereq; donasse testaretur,
hijs qui rite secūdū p̄scriptum ab illo mo-
dum, ad eam accederent. Sed Antichristus
Romanus, ut hoc ingens Christi beneficium
imminkeret & labefactaret, hoc sacrificium
in cruce factum, haud satis idoneum ad hæc
quaæ diximus esse docet, nisi aliud adhibe-
atur. Sacrificium ab ipso excogitatum, & à
sacerdotibus eius factum, aut Indulgentiæ,
preculæ ligneæ, peregrinationes, atque aliæ
eiusmodi quisquiliæ seu σκύβαλα propo-
natur, ad inchoatum Christi beneficium ex-
plendum atq; absoluēdum. Deinde Christi-
anos amplissimæ mortis Christi beneficium,
aut accommodare sibi nō posse, sed illud epi-
scopi Romani arbitrio relinqui distribuen-
dum, aut per Christum plenam remissionem
non babere, sed peccatis solum liberari, pœnā
autem illis debitam, in Purgatorio restare
luendam, nisi per Antichristum Romanum
& eius ministros, post huius vitæ confe-
ctum iter, remittatur: qua in re sibi hoc pro-
sceleribus nostris efficere arroganter p̄r-

su-

Error Pa-
pistarum
obscurans
Christi be-
neficium

PRO O E M I V M.

sumunt, quod Christus vel noluit vel nō potuit efficere. O dira maledicta, & iniuriam in Christum execrandam. O impium in templo Dei nefas, O superbiam Antichristi intolerandam, & certissimum Filij perditionis argumentum, supra Deum se extollentis & Luciferi in modum, sedem suam & potentiam supra Maiestatem Dei collocantis. Nā qui hoc sibi assumit perficiendum, quod in Christo rude aahuc & inchoatum iudicat, se Christo meliorem & præstantiorem facit, atq, adeo Antichristus existit. Quid enim est si hoc non est Christo repugnare, atque illum in contemptum deducere, qui vel charitatis quadā inopia nollet, aut imbecillitate quādam magnitudinis & potentiae non posset (ne cum acerbissima quidē morte & sanguinis profusione) fideles suos omnino liberare, atque illis plenam peccatorum omnium remissionem condonare, nisi harum rerum plena quædā & absoluta confectio, ab Antichristo Romano, eiusq, administris, requiratur? Quis (quæso) hæc intelligens, & cupidus gloriæ Christi, siccis oculis hanc iniuriam Christo illatam, & religionis statum à Papistis indictum, intueri poterit? cum verum diuini verbi sensum, falsis humanorum

PRO OE MIVM

commentorum interpretationibus obscurari
videat, veram Christi religionem in simula-
tis quas dā & superstitiones sectas degene-
rare, plebem in templis & ore precari, & au-
ribus accipere quæ non intelligat, & ita ru-
dē atq; professionis suæ & disciplinæ Chri-
stianæ ignarā, ut hypocrisim & superstiti-
onem, à vera & sincera religione nequeat
internoscere? Hæc fuit nuper in Anglia de-
formata religionis facies, quæ in plærisq; ad-
buc Regionibus fædata & horrida perma-
net. Sed immortales nobis gratiæ agèdæ sūt
Deo patri, per Dominum nostrum Iesum
Christum, quod nobilissimi & clarissimi
Regis nostri autoritate & sententia, super-
stitionis sacerdotum factiones (quemad-
modum illustrissimi Henrici Octani memo-
ria omnes in hoc regno Fraterculorum &
Monachorum hæreses) sublatæ & deletæ
sunt, scriptura ad verum & proprium sensū
restituta est, populus quotidie legere & au-
dire cœlestis Dei verbum poterit, & sua ip-
orum lingua intelligenter orare, atque adeo
lingua atque animo consentienter congrue-
re, neque ex eorum numero esse, de quibus
Matib. 15 Christus queritur. Populus hic labijs me co-
lit, cor autem eorum longè a me abest. Mul-
tæ

PRO O E M I V M

tae (de quibus magnas merito gratias agere
DEO possumus) perniciose herbæ radici-
tus extractæ atque euulſæ sunt, quæ gregem
Christi non modo contagione inficere, sed e-
tiam messis Dominicæ incrementum retar-
dare solent. Sed quid refert globulos preca-
torios, indulgentias, peregrinationes, reli-
quumq; Papismum tollere, quamdiu qua-
tuor pernicioſissimæ radices infixæ inhærēt,
neque adhuc fibræ illarum vel motæ loco vel <sup>Quatuor
præcipua
errorum</sup>
labefactatae sunt? quæ quamdiu permanent, Papistico
priora tum messis Dominicæ impedimenta, rum radis
tū gregis exitia ex eis repullulare & ampli-
ficari necesse est. Quæ hactenus sublatæ sūt
superstitiones, veluti frondes & folia sunt,
quarum amputatio frondationi similis est,
aut noxiarum herbarum runcationi, trunco
reliquo, aut radicibus in terra inhærētibus.
Truncus autem ipse, vel potius radices in
terra defixa, sunt Papistica illa & pernicio-
sa dogmata de Transubstantiatione, de cor-
poris & sanguinis Christi reali præsentia in
sacramento (ut vocant) Aitariis: De mādu-
catione Christi à sceleratis diaboli membris:
& De sacrificio & oblatione Christi per sa-
cerdotem facta pro viventium & mortuo-
rum salute. Hæ radices si in vinea Domini
cre-

PRO OE MIV M

crescere permittatur, vniuersam iterū ter-
ram nefariis superstitionibus & inueteratis
erroribus opplebunt.

Quid auto tolerabiles sunt, vt lubenter ista tolerare ne-
rē ad scri mo christianus viuus & videns possit. I-
bendū im- taq, cum multi manus admouerint, & omnia
pulerit. ingenij ac industriæ arma exacuerint, ad ne-
farias has herbas sarricendas, & vniuersum
errorum truncum excindendum, ego (cum
scirem me alia ratione meipsum excusare nō
posse, cum seuerus Pater familias rationem
factorum à seruis suis requiret) hoc in libro
operam meam & industriam obtuli, & se-
curim etiam cum reliquis adhibui, ad trū-
cum hunc protinus excindendum, & om-
nes stirpium ac radicum fibras penitus eli-
dendas, quas cœlestis Pater nunquam seuit,
sed ab aduersario Diabolo & ministro eius
Antichristo satæ fuerunt. Dabit spero Do-
minus, vt hic labor (quem in vinea eius ex-
cipio) inanis non sit, sed bene procedat, & bo-
Deformac nos fructus ad honorcm gloriamq, suam fe-
ea religio= rat. Nam cum vineam eius video spinis, tri-
nis facies, bulis, & pmultis alijs noxijs herbis obsitam,
a Papis intelligo execrationem sempiternam mihi
& is iudea. impendere, si tacitus ista silentio prætere-

PRO O E M I V M

am, neq; manus & linguam ad labore in vi-
nea Dominis sufficiendum admouea m. Te-
stificor autem Deum, qui abdita & intima
penitus scrutatur, me hunc laborem nulla a-
lia de causa capere, quam ad Diuini nomi-
nis gloriam, & officij mei functionem, & a-
nimi studium atq; ardorem (quo erga gregē
dominicū afficior) ostendendum. Haud ig-
noro quo in gradu me Deus, & ad quem fi-
nem collocauit, (vt quantum in me sitū est)
verbum eius sincere propagetur, & sine ul-
la vel rcrum vel personarum ratione, in illū
solum actiones meæ intueantur. Scio quam
me oportet rationem illo tempore reddere,
cum vnusquisq; pro se munereq; suo dicet, &
bonum vel malum profactis suis perceptu-
rus est. Scio Antichristum veram Dei
gloriam & puritatem verbi eius obscuras-
se, errorum atq; ignoratiæ tenebris offusis, &
anilibus ac deliris interpretationū cōmen-
tis adhibitis. Doloris enim acerbitatē mihi
nō mediocrem inijcit, cum videā simplicē &
famecentem Christi gregem, in pascua pe-
stilentia abduci, & occæcatum in omnes er-
rores abripi, & pro salutari cibo, venenatis
rebus pasci. Non parum igitur officij mei
lociq; munere excitatus (in quo benignus stianos.

Admonis-
tio autos-
ris ad om-
nes Chris-

De-

PRO OEV MIVM

Deus electione sua melocauit omnes auto-

Nier.15 ritate Christi moneo, qui Christi nomine pro-
fessi sunt, ut longe à Babylone fugrant (si-

Apoc.14 quidem animas suas salvas volunt) & Me-
17. & 18 retricem illam magnam, sedem nempe Ro-

manam, vitent, ne suani illos petitione ad e-
brietatem deducat. Nolite fidem blandis e-
ius promissis adhibere, nolite cum illa cnu-
lari: nam vini loco, amaras feces porri-
git, & pro cibo, mortiferū venenum appo-
nit. Ad Servatorem autem & redemptorem

Mat.11. Christum accedite, qui omnes aduenientes
ad se refocillat, etiam in acerbissimis & gra-

Esa.53 uissimis perturbationibus. Illi fidem adiun-
2. Pet.2 gite, cuius in ore, nihil doli, nihil falsi rep-
Esa.53 tum est. Ille vos ab omni aegritudine leuabit

Ille vobis plenā à pœna & culpa remissionē
tribuet. Ille omnes suos carne sua, quæ in cru-

cc peperederat, perpetuò pascit. Ille omnibus
foculum ministrat sanguinis de latere eius
profuentis, & dimanare facit in illos aquæ

scaturientem ad vitam æternam. Neq; aures,
neq; animos falsis incantationibus, suauibus
susurris, vaferrimis præstigijs Papistarum
aduerte, quibus multos iam annos decepe-
runt, occæcarunt & fascinarunt mundum,
sed C H R I S T U M audite, in illius verba

Iob.4

¶

Et disciplinam vos tradite, quae recta vos
ad æternam vitam ducent, cum Christo re-
gni cœlestis hæreditate perpetuò fruituros.

A M E N.

Ioan. 6.

**Caro mea reuera est
cibus, & sanguis
meus reuera
est po-
tus.**

D. Augustinus.

Hanc escam manducare, & illum bibe-
re potum, est in Christo manere,
& Christum manentem in
se habere.
&c.

DE
CATH
e Vnu

C

ris est rati
k trallata
tis aut qui
sacrificio p
est habita,
nata, long
ad magna
C contum
us conu
ibonatis
temptatio
nes ortae,
minum op
bracte su
hac vel bi
sum venia
radicatu

DE VERA ET fol. 11
CATHOLICA DOCTRINA,
¶ Vt corporis & sanguinis Christi
Seruatoris nostri.
Caput primum.

COENA DOMINI quæ Abusus
dominicae
cœna.
sacra synaxis, vel Sacramentū dominicae
cœna.
Corporis & sanguinis Christi cœna.
Seruatoris nostri appellatur, va-
rijs est rationibus & à multis hominibus ma-
lè tractata, præcipue autem hijs quadringē-
tis aut quingentis annis. A quibusdam pro-
sacrificio propitiante & peccatum expiante
est habita, & alijs superstitionibus propha-
nata, longè à primi authoris Christi mente,
ad magnam sanctissimæ mortis eius iniuriæ
& contumeliam. Quibusdam autem res le-
uis & nugatoria visa est, & quasi nullius au-
thoritatis aut momenti esset, spreta & con-
tempta iacuit. Ita utrinq; magnæ dimicati-
ones ortæ, & diuersis in locis, diuersorū ho-
minum opiniones in varias sententias di-
stractæ sunt. Itaq; ne hoc sacramentum post-
hac vel hijs in contemptum, vel illis in abu-
sum veniat, aut utrisq; ad aliam rationem
traducatur, quam CHRISTVS, primus

DE VERO VSV

author atque inuentor eius constituit: atq;
adèò contentiones vtrinq; suscepæ, sedarie
tranquillari possint, certissima & expedi-
tissima via est, sanctis scripturis adhærere:
in quibus quicquid inuenitur, pro certissi-
mo fundamento, & firmissima veritate ha-
bendum est. Quod autem ad fidem nostram
pertinet: quicquid ex scripturis probari non
potest, humanum inuentum, commutabile
atq; incertum est. Ideò h̄ic ipsa scripturæ
verba referemus, quæ tam Christus ipse
quam eius apostolus Paulus, tum de edenda
carne & bibendo languine, tum de edendis
& bibendis carnis & sanguinis sacramen-
tis, locuti sunt.

De mandatione & potatione Cor- poris & Sanguinis Christi. Cap. ij.

DE corpore Christi verè edendo & san-
guine eius bibendo, Christus ipse, in
sesto Ioannis, ad hunc modum loquitur: *A-
men amen dico vobis, Nisi ederitis carnem
filij hominis, & biberitis eius sanguinem,
non habetis vitam in vobis. Qui edit meam
carnem & babit sanguinem meum, habet
vitam æternam: & ego excitabo illū in ex-
tremo die. Caro enim mea reuera est cibus,*

Ioan. 6

¶

¶ sanguis meus reuera est potus. Qui edit carnem meam, & babit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo. Quemadmodū misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrē: & qui edit me, etiam ille viuet propter me. Hic est panis qui de cœlo descēdit: non quemadmodum ederunt patres Manna & mortui sunt: Qui edit hunc panem, viuet in æternum.

Ex hisce Christi verbis clarum efficitur, perceptionem carnis & sanguinis eius, minime simile esse cæterorum ciborum, potionumq; perceptioni. Quamuis enim sine cibo & potionē viui non potest, non tamen efficitur, ut qui edit & babit, ppetuò viuat. Quod verò ad corporis & sanguinis Christi perceptionem attinet, verum est, quod August. in Ioh. & qui illa edit & babit, habet vitam æternam: & qui non edit nec babit, nō habet vitam æternam. Hanc enim escam māducare, & illū bibere potū, est in Christo manere, & Eodem Christum manentem in se habere. Qui igitur in Christo non manet, & in quo Christus non manet, non se dicat aut existimet māducare corpus Christi, aut bibere sanguinem eius. Quid sit igitur reuera corpus Christi māducere, & sanguinem eius bibere,

DE VERO VSV
dere, audiuistis.

De manducatione & potatione sacra-
menti Corporis & Sanguinis
Christi. Cap. iij.

ACR A M E N T A eorundem, Ser-
Suator noster Christus pridie mortis e-
ius, extrema in cœna, quam cum Apostolis
suis habuit, in pane & vino instituit.

Matt. 26 Quo tēpore (sicuti Matthæus refert) Ve-
scentibus illis, Iesus panem accipiens, &
gratijs actis, fregit, & dedit discipulis, &
dixit: Capite, edite, hoc est corpus meum. Et
accepto poculo, gratijsq; actis, dedit illis di-
cens: Bibite ex hoc omnes. Hic enim est sa-
guis meus Novi Testamenti, qui pro mul-
tis effunditur in remissionem peccatorum.
Dico autem vobis, me non deinceps ex hoc
fructu vitis bibitur, vsque ad eum diem,
cum illum bibam vobiscum nouum in Pa-
tris mei regno. Hoc idem Marcus hijs ver-
bis repetit.

Marc. 14 Vescētibus illis, Iesus acceptum panē, vbi
gratias egisset, fregit, & dedit illis, & dix-
it: Accipite, edite: hoc est corpus meū. Atq;
ut accepisset poculū, & gratias egisset, de-
dit

COENAE DOM. LIB. I. 3

dit illis: & biberunt ex eo omnes. Et dixit illis, *Hic est sanguis meus Noui testamenti, qui pro multis effunditur. Amē dico vobis, non bibam posthac ē fructu vitis, vſq; ad eum diem, quo illud nouum bibam in regno Dei.*

Lucas rem ad hunc modum exponit.

Cum autem tempus adesset, accubuit, & duodecim Apostoli cum illo. Et dixit illis, *Magna cupiditate teneor edendi vobiscū hoc pascha, priusquam patiar. Dico enim vobis, me deinceps ex eo non comedeturum, vſq; dum in regno Dei compleatur. Et accepto poculo gratias egit, & dixit: Capite hoc, & inter vos diuidite. Dico enim vobis, me non bibiturum ex fructu vitis, vſq; dum regnum Dei venerit. Et acceptum panem, gratijs iā aetis, fregit, & dedit illis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: Hoc facite ad recordationem mei. Similiter & poculum (cœna iā finita) dices: Hoc poculum Nouum est testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur.*

Hucusq; Christi facta & dicta audistis, quibus illum in extrema cœna vſum, Euāgelistæ commemorant, in synaxi celebrāda, & sacramento corporis, & sanguinis eius

DE VERO VSV

instituendo.

Nunc quid de eadem re D. Paulus in decimo prioris ad Cor.ca. commemorat exponeendum est.

1. Cor. 10. Poculum benedictionis, cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? Panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est? Vnus panis, vnum corpus multi sumus. Omnes enim de uno pane participamus.

2. Cor. 11. Et in undecimo capite, in eadem Epistola, ad hunc modum.

Ego enim acceper à Domino, quod & traddidi vobis: Dominum Iesum, eadem nocte qua prodebatur, cepisse panē: & gratijs aetis, fregisse & dixisse: Hoc est corpus meū, quod pro vobis frangitur: hoc facite ad recordationē mei. Pari modo vt cœnasset, cœpisse poculum etiam, & dixisse: Hoc poculum nouum Testamentum est in meo sanguine: Hoc facite quotiescunq; biberitis, ad mei recordationem. Quoties enim cunq; ederitis panem hunc, & poculum hec biberitis, mortem Domini nuntiate, vsq; dum venniat. Itaq; qui panem hunc ederit, aut biberit poculum Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Exquirat au-

tem

CO
te seipsum
de poculo
indigne,
scernens
in vobis
plures dona
Ex his
commemo
se fatetur
obseruanda

Christus

PRIM
strum
sum, &
sum app
sus dixit,
tunc eius
contra, Co
fatum, ne
esse verum
eius sangu
sus, sed ut
dixit: Poc
fortianem

et seipsum homo, & sic de pane hoc edat, &
de poculo bibat. Qui enim ederit & biberit
indigne, iudicium sibi edit & bibit, non di-
scernens corpus Domini. Propterea multi
in vobis languentes atq; infirmi sunt, & cō-
plures dormiunt.

- *Ex his Christi verbis (quæ Euangelistæ
commemorant) & hac doctrina Pauli (quæ
sefatetur à Christo accepisse) duo in primis
obseruanda sunt.*

Christus panē vocavit Corpus suum.
Cap. iij.

PRIMVM, Christum seruatorem no-
strum, panem quem confregerat, corpus
suum, & vinum, fructum vitis, sanguinem
suum appellauisse. Neq; verò hoc ita Chri-
stus dixit, ut ex granis cōfectum panem, ve-
rum eius corpus esse quisquam putaret: aut
contrà, Corpus eius esse panem ex granis cō-
fectum, neque vinum ex vuis expressum,
esse verum eius sanguinem: aut contrà, Verum
eius sanguinem esse vinum ex vuis expres-
sum, sed ut id significaret nobis, quod Paulus
dixit: Poculum esse communionem vel con-
sortionem sanguinis Christi pro nobis effusi:

DE VERO VSV

Et panem esse societatem vel communionem carnis eius, pro nobis cruci affixa. Itaque unus naturae illius humanae substantia in celo sit, et ad dexteram Dei patris sedeat, qui Mar. viii. cunctum tamen de hoc pane in cena dominica, secundum Christi institutionem, edit, Christi ipsis promissis et testamento certior factus est, se membrum esse corporis Christi, et participem beneficiorum mortis eius, quam pro nobis in cruce perpessus est. Pari modo qui ex hoc sanctissimo poculo in cena dominica, secundum Christi institutionem bibet, is legatione et testamento Christi certior factus est, se sanguinis Christi participem esse, quem pro nobis profudit. Hoc enim nobis significauit Paulus hijs verbis, Poculum benedictionis, cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est? Ex quo fit, ut hanc sacrosanctam communionem nemo contemnere aut paruo aestimare poterit, nisi Christi corpus et sanguinem quoque contemnat, et non multum sua interesse putet, utrum particeps illorum fuerit, an non. 1. Cor. ii. Hos Paulus ait suam ipsorum condemnationem edere et bibere, quia Christi corpus non discernunt.

Mali-

ALT^{ER}VM quod ex verbis Christi
& Apostoli intelligitur, est, Quod quā-
uis nemo verum corpus Christi edat, & ve-
rum eius sanguinem bibat, quin idem vitā
æternam habeat (quemadmodum ex hijs li-
quet, quæ apud Ioannem commemorantur)
boni iamen quoq; & mali, panem & vinū,
quæ sacramenta corporis & sanguinis sūt,
edant & bibant. Sed præter sacramēta, bo-
ni æternam vitam, mali sempiternam mor-
tem comedunt. Ita _b Paulus dicit, Qui pa-
nem hunc ederit, & poculum Domini bibe-
rit indignè, reus erit corporis & sanguinis
Domini. Hic Paulus, non qui panem illum
ederit, aut poculum sacramenti biberit in-
dignè, dicit corpus Christi & sanguinem e-
ius edere & bibere, sed reum esse corporis
& sanguinis Domini. Quid autē edat & bi-
bat, Paulus apertè exponit hijs verbis: Qui
edit & bibit indignè, iudicium sibi edit &
bibit.

Iam paucissimis declaratum est, quæ sit
summa eorum omnium, quæ de CHRISTI
corpore & sanguine, & de sacramento eo-

DE VERO VSV
iundcm percipiendo, Scriptura docet.

Quæ ad Christianorum , de hoc sacra-
mento, fidem satis sunt, Cap. vj.

ET quemadmodū certissima hæc & ve-
rissima sunt, (quæ à Christo ipso, omnis
veritatis authore, & ab Apostolo eius Pau-
lo, quemadmodum à Christo accepit, tradū-
tur) sic omnes doctrinæ, quæ huic repugnat,
false & commentitiæ sunt, & ab omnibus
Christianis (quia verbo Dei aduersantur)
repudiandæ. Quæ autem aliquid amplius i-
stis de rebus continent, quod verbo Dei nō
nitatur, illæ nihil necessarium in se habent,
neq; vel ingenia hominum eiusmodi rebus
non necessarijs exerceri, vel cōscientiæ per-
turbari debent. Itaque dicta & facta Chri-
sti, & Pauli atq; Euangelistarum scripta,
quod ad hanc de cœna Domini & sanctissi-
ma Synaxis siue Sacramento corporis & sâ-
guinis Christi doctrinâ spectat, fidei Chri-
stianorum satisfacere debent.

Hæc si bene considerata & pertractata
fuerint, satis erunt ad omnes controuersias
& dissensiones pacificandas, tum eorum qui
ante hac ista contempserunt, & non magno
æsti-

COE
estimarunt
vel alia qui
runt, atq; a-

Sacramen
dissensio

CHRI
tuit, v
omnes disc
omnes Chr
stabilitate
re. Sed dia
Christi me
sue presti
latis, vt ex
cūcione

me dissens
u Deus, vt
ad hanc sa
vera in Ch
simembr
modum ca
nem come
ritualiter,
sanguinen
lentis,

æstimarunt, tum eorum qui vel ignorantia,
vel alia quavis de causa nefariè prophana-
runt, atq; ad alienos usus traduxerunt.

Sacramentum amoris & concordiæ, ad
dissensionum & rixarum occasionem
arripitur. Cap. vii.

CHRISTVS hoc sacramentum insti-
tuit, ut ex inimicis amicos faceret, &
omnes discordiarum varietates tolleret, &
omnes Christianos ad amoris & charitatis
stabilitatem inter se deuinciendam duce-
ret. Sed diabolus, Christi ipius & omnium
Christi membrorum aduersarius, tam ver-
sutè præstigijs quibusdam & captionibus
lufit, ut ex hoc sacramento, quod ad omnes
cōtentiones sedandas institutum est, maxi-
mæ dissensiones & dissidia excitentur. Fax-
it Deus, ut omnibus dissentionibus abiectis,
ad hanc sacrosanctam communionē, omnes
vera in Christū fide, & ardentierga Chri-
sti membra amore, accedamus: ut quemad-
modum carnaliter, ore, sacramentalem pa-
nem comedimus & vinum bibimus, sic spi-
ritualiter, animo, verum Christi corpus &
sanguinem percipiamus, in cælo iam exi-
stentis, & ad dexteram Dei Patris se-
den-

DE VERO VSV

dentis: Deniq; vt illius opera, regni & gloriæ cœlestis participes cum illo, ad omnem æui æternitatem efficiamur.

Authoris quodnam sit hijs in libris propositum. Caput. viij

Quanquam in prima huius operis parte satis de sacramento corporis & sanguinis Domini tractatum sit, tum quod ad institutionem pertinet, tum quod ad Euangelistarum & Pauli verba spectat intelligenda, minimè tamen alienum fuerit fusijs illa ad sacrae scripturæ & sanctorum Patrum sententiam exponere, idq; ita planè & perspicuè, omissis controversiarū ambiguitatibus & inanibus quæstionibus, vt rudes etiā atq; imperiti ista facile addiscant, & fructū inde percipiant.

Hoc enim (Deo iuuante) mihi in hoc opere efficiendum proposui, vt grex Christi, in hoc regno dispersus (cuius ego pastor designatus sum) huius diuinæ & cœlestis cognitionis fructu nō careat: Quò erim clarius ista cernuntur, eò maiorem atq; vberiorē suavitatem, fructum, consolationem, ædificationem adferunt hijs, qui ista piè percipiunt. Ad meliorem autem horum intelligentiam, quædam diligenter nobis considerāda

COE
dajunt.
Quænam

Primū
catores
nam offens
iles atque
dinationis
sum solum
se statuenda
minum, à D
appellato
mentem De
stitutum & s

Atq; hec
vocatur in
quo genere
in, Quæma
equorum, it
sunt anim
Et Anima
spabat.

In hanc
pressamens,
peccati borro
divina indig
semperne

da Junt.

Quænam sit spiritualis famæ & sitis
animæ. Cap. ix.

Primū omnes homines natura sua pec- Ephe. 2.
Rom. 3.
catores esse, & propter peccata in Dei
iram offenditionemq; incurrere, lēge ab illo ex-
ules atque eiectos, inferni & sempiternæ
dānationis conuictos esse, neminemq; (Chri-
stum solum excipio) prorsus innocentem es-
se, statuendum est. Qua de causa mentes ho-
minum, à Deo inspiratæ, valde expetunt, ut
à peccato & inferno liberetur, & apud cle-
mentem Deum, misericordiam, fauorem, iu-
stitiam & sempiternam salutē adipiscātur.

Atq; hæc ardens & vehemens cupiditas,
vocatur in scripturis, famæ & sitis animi:
quo genere famis cum David laborasset di-
cit, Quemadmodum affectat ceruus fontes Psal. 41.
aquarum, ita anima mea te ô Deus expetit.
Sitiuit anima mea Deum fontem viuum.
Et, Anima mea sitiuit te, caro mea te ex- Psal. 62.
optabat.

*In hanc famem, afflita & peccatis op-
pressa mens, legis vi impellitur, quæ teturum* Rom. 4.
peccati horrorem & turpitudinem, atrocem Rom. 7.
diuinæ indignationis terrorem, mortis & Rom. 8.
sempiternæ condemnationis acerbissimum

sup.

DE VERO VSV

supplicium proponit.

*Vbi enim dura & seuera legis accusatio-
ne, nihil nisi æternam mortem sibi immine-
re videt, eamq; sibi ante oculos semper obie-
clam habet, ibi tum magnitudine dolorum
oppressa mēs atq; exæstuans, aliquam huius
miseriæ & ærumnarum letationem quærit.
Atq; hic condemnationis suæ quasi sensus,
& magna eripiendæ miseriæ, & remedij in-
veniendi cupiditas, Spiritualis animi famæ
dicitur. Quicunq; autem hac diuina famæ af-
fetti sunt, fœlices apud Deum reputâtur, &
cibo ac potionē explebuntur. Sic enim Chri-
stus ait: Beati qui esuriunt & sitiunt iusti-
tiam, quia satiabuntur. Contrà autem, qui
impium & damnabile statum suum non vi-
dent, sed seipsoſ satis pios, satis Deo placen-
tes, satis bono in loco & gradu iustitiae esse
putant, quemadmodum spiritualem nullam
habent famem, ita nullo spirituali pastu &
Deo satiabuntur. Quemadmodū enim Pa-
ter cœlestis esurientes pascit, ita eos qui nul-
la famis sensu tanguntur, inanis ablegat.*

*Hæc autem famæ & sitis minimè potest à
carnali percipi. Vbi enim cibi ac potionis mē-
tionem audit factam, statim animus in pa-
sinis & in culina ac propinquario iactatur, &*

de

Mat. 5.

Luc. 1.

de palato ac ventre cogitat. Sed scriptura varijs in locis, disertis quibusdam ac peculiariibus verbis & sententijs vtitur, vt crassas & concretas mentes à crassis vtribus & à rebus corporeis & sub sensum cadentibus, ad cœlestem & spiritualem cogitationem traduceret. Apostoli enim & discipuli Christi, cum adhuc carnales essent, quid huins sitis & famis notione intelligeretur, non aduerterunt: qua de causa, cum eum ad edendum inuitassent, vt illos à corporalib[us] cibo abduceret, alium se dixit cibum habere, quē illi ignorarent. Cur autem ignorabāt? Quia mentes illorum crassae adhuc & stupentes erant, neq[ue] plenitudinem spiritus adhuc perceperant. Itaq[ue] seruator Christus illos à corporeis ad animi pastum cogitans transferre, aliud illis cibi genus memorabat, quā quod illi cogitatione comprehendebant: & quasi accusabat, quod minimè intelligerent, esse aliud genus cibi & potionis, præter id quod ore & gula percipiebatur.

Itemq[ue], cum Samaritanæ dicebat, Qui- Ioan. 4:1
cunq[ue] ex hac aqua biberit, quam ego dabo, nō sicut vñquam: Qui hæc auditione acceperant, satis intelligere poterant, aliud esse bibendi genus, quam quod ore & gula hau-

rire

DE VERO VS V

*riretur. Nullum enim eiusmodi genus po-
tionis est, quod semel acceptum, vniuersam
hominis sicut delere perpetuò possit. Hijs
itaq; verbis (Non sicut vñquam,) cogitati-
ones illorum à potionē ea, quæ ore percipi-
tur, ad aliud potandi genus traducebat, quod
tectum illis atq; abditum fuit, & ad aliud
sitis genus, quod minus adhuc familiare il-
lis erat. Vbi etiam à Seruatore nostro dictū
est, Qui venit ad me, non esuriet iterum: &
qui credit in me, haud vñquā postea sicut.
Euidens testimonium dederat, longe aliud
genus cibi & potionis esse, quām quo illos
vltra mare pascebat: & aliud esuriendi &
sitiendi genus, quām esuries & sitis corpo-
ris est.*

*Ex hijs omnibus datur intelligi, aliud e-
dendi & bibendi, esuriendi & sitiendi genus
propositum populo fuisse, quām quod ad vi-
tam hanc fluxam & caducam alendam &
sustentādā pertineret. Quemadmodū igitur,
quod corpus alit, cibus & potio dicitur, ita
quod mentem pascit, cibi & potionis no-
minibus in sacris literis appellatur.*

*Spiritualis animi pastus, quinam
sit. Cap. x.*

Supē-

COE
Superior
mis est,
bus, potio &
deūr. Cibus
fōrum, Ch
sat. Vnit
eratiōis
u. Si quis s
libat. Qui c
ius manab
us vita: (in
me, non esur
siet. Quem
sonlicum c
corporis Chr
cūnam leu
srit & sitit
exhaustum c
Qibus igitu
rem & san
sustentant
h: similitu
ndiceret. C
guis meus es
obi genus iu
mors Christi
miss animi)

Superiori in loco, quæ esuries & sitis ani- 11
 mi esset, exposuimus: nunc quidnam ci-
 bus, potio & pastus animi sit, dicendum vi-
 decur. Cibus, potio, & pastus animorum no-
 strorum, Christus est: Sic enim seruator de-
 se ait: *Venite ad me omnes qui laboratis &* Math. 11.
 • *onera tis estis, & ego reficiam vos.* Et alio lo-
 co: *Si quis (inquit) sitiatur, veniat ad me, &* Ioan. 7.
bibat. Qui credit in me, flumina è ventre e-
ius manabunt aquæ viuæ. Et, *Ego sum pa-* Ioan. 6.
nis vitæ: (inquit Christus) qui accedit ad
me, non esuriat: qui credit in me, nunquam
sitiet. Quemadmodum enim cibus & potio
famelicum corpus sustentant & fouent, ita
corporis Christi mors & sanguinis effusio,
animam leuant & pascunt, cum suo modo e-
surit & sitit. *Quid est quod miserum &*
exhaustum corpus reficit? Cibus & potio.
Quibus igitur nominibus appellabimus car-
nem & sanguinem Christi, quæ reficiunt
& sustentant mentem, nisi cibi & potionis? Atq;
hæc similitudo Christum seruatore induxit,
vt diceret: Caro mea est reuera cibus, & sâ- Ioan. 6.
guis meus est reuera potus. Nullum enim
cibi genus incundum animo esse potest, nisi
mors Christi: neq; ullū potionis genus æstu-
antis animi sitim restinguere queat, nisi sâ-

D

guis

DE VERO VSV

guis Christi, pro peccatis, in cruce profusus.

Quemadmodum enim carnalis quidam ortus est, & carnalis vastus, & carnale nutrimentum, sic spiritualis ortus & spirituale quoq; nutrimentum est atq; nutritio.

Et quemadmodum carnali ortu ex patre & matre, carnaliter nascimur ad hanc ceducam vitam, sic quiuis pius Christianus spiritualiter ex Deo per Christum nascitur ad aeternam vitam.

Et quemadmodum quiuis carnaliter pascitur & nutritur cibo & potione, sic quiuis pius Christianus spiritualiter pascitur & nutritur carne & sanguine servatoris Christi: sicuti Christus ipse in .6. Ioannis docuit, hijs verbis: Amen amen dico vobis, nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habetis vitam in vobis. Qui edit meam carnem, & babit meum sanguinem, habet aeternam vitam: & ego illum in extremo die excitabo. Caro enim mea reuera est cibus, & sanguis meus reuera est potus. Qui edit meam carnem & babit meum sanguinem, in me manet & ego in illo. Quemadmodum viuens pater misit me, & ego viue propter patrem: sic qui edit me, viuet propter me. Hoc ipsum Paulus de se confessus

Ioan, 6.

sus

*sus est. Quod nunc viuo in carne, per fidem Gal. 2.
viuo filij Dei. Et, Nunc non ego viuo, sed
viuit in me Christus.*

Christus omnem corporalem pa-
stum superat. Cap. xi.

QUAMVIS seruator Christus, carnē III
et sanguinem suum cibo & potionis cō-
paret, longē tamen longeque plurimum omni
cibo & potionis præstat. Quanquam enim
cibus & potus hanc præsentem vitam nu-
triunt & conseruant, principia tamen vitæ
nostræ non sunt. Principium enim vitæ no-
stræ, parentum est satus: & ubi semel pro-
creatis sumus, cibus & potus nutriunt nos, &
vitam nostram ad tempus continent. Christus
autem non modò procreator noster est,
qui nos primum Deo patri regenerat, sed e-
tiam vitalis pastus, vitale nutrimentum
est.

Hij accedit, quod cibus & potus corpora
nostratantum alunt, Christus autem verum
& sempiternum nutrimentum est, tum cor-
poris, tum animi. Insuper corporalis pastus
vitam ad tempus conseruat, Christus autem
ita pfectus & spiritualis pastus est, ut cor-
pus & animam ad perpetuitatem cōseruet.
Quemadmodum ille ipse Marthæ dixerat:

D 2. Ego

DE VERO VSV

Ioan.ii. *Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiam si moriatur, viuet: & quicunq; viuit & credit in me, non morietur in æternum.*

*Sacramenta ad confirmandā fidem
instituta sunt. Cap. xij.*

IIIIV *Era harum rerum cognitio, vera est Christi cognitio: & hæc docere, sincerè & rectè Christum docere est: & harū rerum fiducia & sensus, est verè in Christum credere, & illum in cordibus nostris sètire. Quātoq; clarius ista videmus, intelligimus & credimus, tanto clarius Christum videmus & intelligimus, & pleniorē fiduciam & consolationem in illo habemus.*

Quanquam autem carnis ortus & carnis pastus noster, omnibus quotidiana experientia & communi hominum sensu cognoscatur: spiritualis tamen ortus & pastus adeò obscurus abditusq; est, ut ad veram pfectamq; eius cognitionem sensumq; eius, nisi fide (verbo Dei sacramentisq; nitente) puenire nequeamus.

Hac de causa seruator Christus, non solum ista nobis in verbo suo auribus accipie da proposuit, sed etiam visibilia sacramenta (vnū, spiritualis regenerationis in aqua,

COENAE DOM. LIB. I. 11

alterum, spiritualis pastus in pane & vino) instituit: ut quoad fieri posset, ipsum oculis ore, naribus, tactu, sensibus deniq; omnibus percipiamus. Quemadmodum enim verbum Dei, cum prædicatur, Christum in aures infundit, sic hæc, aquæ, panis, & vini elemen- ta, (verbo Dei adiuncto) sacramentali modo Christum in oculis, auribus, manibus atq; adeò omnibus sensibus defigunt.

Qua de causa Christus Baptismum in aqua instituit: ut quemadmodum propalæ a- quam corporibus nostris videmus, tagimus, trectamus, & ea abluimur, sic baptizati cer- tò credamus Christum verè nobiscum præ- sentem, per illum nos spiritualiter regenera- tos, omnibus peccatis elutos, in corporis Chri- sti stirpem insitos, & illo vestitos tectosq; i- ta esse, ut quemadmodum Diabolus nullam in illum potestatem habet, sic quādiu in hac stirpe insiti, & hoc vestitu tecti sumus, nul- lam in nos autoritatem aut dominatiū ge- rat. Ita fit, ut aqua baptismi lauari, nihil sit aliud, quam Christum ante oculos ponere, ac illū quasi manibus tangendum, palpan- dum, & pertractandum, ad nostram in illū fidem confirmandam, adhibere.

Pari modo Christus corporis & sanguini-

D 3 nis

DE VERO VSV

nis sui sacramentum in pane & vino, ad nos
commonefaciendos atque instruendos, instit-
tuit, ut quemadmodum corpora nostra cibo
& potionem pascuntur, nutriuntur, & conserv-
uantur, sic quod ad spiritualem vitam no-
stram erga Deum pertinet, corpore & san-
guine Christi seruatoris nostri pascimur, nu-
trimur & conservamur: atq; ita conserua-
mur, ut neque diabolus, infernus, nec mors
aeterna, nec peccatum ipsum, quicquam con-
tra nos valere possint, quamdiu hoc cibo &

Hugo de sacramen-
tis tract. 6 cap. 3

potione nutriamur. Qua de causa C H R I-
S T V S in pane & vino (quæ ad quotidi-
anum pastum & præcipuum nutrimentum
adhibemus) hoc sacramentum instituit, ut æ-
què ac panem & vinum, oculis, ore, cæterisq;
sensibus percipimus, Christum spiritualem
animorum pastum credamus, & non magis
dubitamus animos pasci & vivere Christo,
quam corpora cibo & potionem vivant. Ita-
que Christus sciens nos in hoc mundo, quasi
pueros & infirmos fide versari, signa quædā
& notas instituit, quæ in sensus nostros in-
curreret, & nos ad maiorem firmatatem &
constantiorem in Christum fidem pertrahen-
tent. Ita fit, ut hæc sacramentalis panis &
vini perceptio, sit quædam Christi ante o-

825

COE
tulos nostra
ceteros sens
mestura, co
nivalis fin
Quare
& vini
Q Vam
neras
temen sacra
flus in pane
tibus institu
num fidelis
iunctionem
domenim
milita, sub
et magnus
num depre
Christian
dande iate
spiritu, vni
atur.

Mysti

Q Vem
cipim
stru conser
damiscent

culos nostros collocatio, & illius nō modo in
ceteros sensus defixio, sed etiam perpetua cō-
mestura, concoctio & pastus, ad plenā spi-
ritualem firmitatem & perfectionem.

Quare hoc sacramentum in pane
& vino institutum est. Cap. xij.

Quamvis multa ciborum potionumq; ge- **V.**
nera sunt, quibus corpus aletur, hoc
tamen sacramēcum spiritualis pastus, Chri-
stus in pane et vino, potius quam in ceteris
cibis instituit, quia illa nobis spirituale om- **Hugo de**
nium fidelium cum Christo, et inter se con- **sacramen-**
iunctionem planè exprimunt. **Quemadmo-** **tract. 6.**
dum enim ex magna vi granorum tritici
molita, subacta, pistata, unus panis cōficitur:
et magnus vuarum numerus in vasculū v-
num depresso, vinum facit, sic vniuersa
Christianorum multitudo, primò Christo, **Bernardus**
deinde inter se, vna fide, uno baptismo, uno **de cœna**
spiritu, uno nexu et vinculo amoris consoli- **Dom.**
antur.

Mystici corporis Christi Vnitas.

Cap. xij.

Quemadmodum panis et vinum quæ p- **VI.**
cipimus, in carnem et sanguinem no-
strū couertuntur, atq; ita carni & sanguini
admiscentur, vt vnum corpus integrū effi-

D 4 ciant

DE VERO VSV

*giant, ita omnes fideles Christiani spiritua-
liter in corpus Christi conuertuntur, atq; a-
deò tum Christo, tum ipsi inter se ita iungū-
tur, vt vnum Christi corpus mysticum effi-
ciant. Quemadmodum Paulus ait: *Vnus pa-
nis & vnum corpus sumus, quotquot vni-
us panis & poculi participes sumus,**

*Dionys. ee
ele. hierar
Cap. 3.*

*Et quemadmodum vnum panis, multis i-
ta diuiditur, vt singuli eiusdem panis parti-
cipes sint: & pari modo, vnum poculū mul-
tis ita distribuitur, vt singuli idem quoq; po-
culum participant: ita seruator noster Chri-
stus (cuius caro & sanguis mystico pane &
vino, in cœna Domini repræsentantur) scip-
sum omnibus eius membris tradit, vt spiri-
tualiter illos pascat, nutriat, & perpetuam
veramq; vitam illis subministret. Et quem-
admodum arborum rami aut corporis mem-
bra si vel emortua fuerint vel auulsa, ne-
q; vivunt, neque ex corpore aut stirpe ali-
quem pastum aut nutrimentum capiunt, ita
impij ac nefarij homines, qui è corpore Chri-
sti mystico excindūtur, aut mortua eiusdem
corporis membra sunt, neque spiritualiter
Christi corpore & sanguine pascuntur, ne-
que vitam, robur, aut conseruationem ali-
quam inde consequuntur.*

Sacra

Sacramentum hoc omnes ad amorem
& charitatem excitat. Cap. xv.

CVM NIHIL In hac vita sit grati-
us Deo, aut acceptius hominibus, quam

VII.

vt Christiani inter se, quiete, cum charitate,
pace & confessione animorum vivant, hoc

• Sacramentum nos ad id aptissime & effica-
cissime mouet. Quid enim potius, cum uni-
versi sacrae mensae participes effecti sumus, co-
gitandum est, quoniam unius corporis spiritua-
lis (cuius caput Christus est) membra nos es-
se? ita Christo coniunctos, quemadmodum
magnus granorum numerus unum in pane
confertur. Duros homines & præfractos ne-
cessere est esse, qui istis rebus non commouen-
tur: & bestijs ipsis magis efferatos & crudes-
les, qui adduci non possunt, ut Christianos
fratres & peruvicinos benevolentia atque offi-
cijs prosequantur, cum hoc sacramento ad-
moneantur, Christum filium Dei, non modò
amorem suum, verum etiam sanguinem &
vitam pro inimicis suis profudisse. Iesus e-
nim vitæ communis, nos perpetuò edocet,
consuetudinem cibi & potionis unâ capien-
di, non modò progignere, sed etiam adauge-
re amicitias: quanto magis hoc de mesa Do-
mini nobis iudicandum censendumq; est?

DE VERO VSV

Feræ etiam ipsæ, adhibendo cibo & potionē, sicurantur. Cur igitur Christiani, cœlesius huius cibi & potionis pceptione comonefa-
cti, non mitescerēt? Ad hoc ipsum in hac sa-
cra cœna excitamur, tum pane & vino, cum
sacræ scripturæ verbis, quæ tunc citantur.

Si quis igitur sit, cuius animum huius cœnæ
dominicæ perceptio, ad proximos amore cō-
pletebendos non exuscitat, & inuidiam omnē,
odium, nequitiam ex illius animo non ejicit,
atq; amicitiam, coniunctionem, & confotia-
tionem non inserit, is sibi imponit, si spiritu
Christi in se inhabitantem habere se putet.

Doctrina Sed prædictas omnes adhortationes, cōmo-
Transubs nitiones, consolationes, Papistæ (quātum in
stantiatio: ipsis est) transubstantiatione sua tollūt, &
nis fiduciā Christianis omnibus cripiunt.

nostram in Christum Si enim neq; panem neq; vinum sacra il-
la communione percipimus, omnia monita
& solatia, quæ percipiēdo pane & vino cœ-
pissimus, exciderunt, leuisq; ista opinio oc-
casione præbet, vniuersæ in Christū fidei
euertendæ. Cūm enim sacramentum hoc, in
pane & vino institutū est, ad spiritualem
pastum nobis in Christo demonstrandum: si
corporalis hic noster panis & vini pastus,
opinatus tantum sit & imaginarius, neque

pa-

COEN
persiunt v
pma eius speci
fatur ex eo, v
dus noster, s
sstantium
cinaiza in
et à nullo
primo adm
vit.
spiritualis pa

Hic spiritu
sus neg
fatur (quema
re, qui corpori
mo & sync
rus est corp
ri consti
corpus suum
saginem e
v corpora
willius men
ide offibus
maneret &
Efficienti
dem Deus in
sancto suo ef

panis ibi aut vinum reuera sit (quamuis ex-
terna eius species in sensus nostros cadat) ef-
ficitur ex eo, ut neq; spiritualis in Christo
pastus noster, solidus aut verus sit, sed op-
eratus tantum: in modo reuera nullus sit. Hæc
doctrina ita impia atq; iniuriosa in Christis
est, ut à nullo alio, nisi à diabolo aut eius
primario administro Antichristo, profici-
possit.

Spiritualis pastus, corde non dentibus
fit. Cap. xvij.

Hic spiritualis corporis & sanguinis pa- **VIII.**
stus neq; ore percipitur, neq; ventre co-
ficitur (quemadmodum cæteri cibi & potio-
nes, qui corporibus accipiuntur) sed puro a-
nimo & sincera fide assumitur. Atque hic
verus est corporis & sanguinis Christi pastus,
vbi constanti veraq; fide credimus, Christum
corpus suum pro nobis obiecisse in cruce, &
sanguinem effusisse, atque adeò coniunxisse
& cōcorporasse nos sibi, ut ille nostrū caput,
nos illius membra, & caro de carne eius, &
os de ossibus eius essemus, & ille in nobis
maneret & nos in illo. Atq; hic vniuersa vis
& efficientia sacramenti versatur. Hæc si-
dem Deus intus in cordibus nostris spiritu
sancto suo efficit, & eandē partim auribus
nostris

DE VERO VSV

et nostris verbi eius auditione, partim ceteris
sensibus panis & vini perceptione, in sacra
synaxi confirmat.

Ioan. 6.

Quid igitur maiorem nobis afferre conso-
lationē potest, quām eiusmodi cibo & poti-
one uti, quo Christus nos certiores reddit,
nos verē & spiritualiter ab illo pasci, & nos
in illis, & illum in nobis habitare? Potest ne
hoc clarius nobis exponi, quām suis ipsius
verbis? Dicit enim: Qui edit me, is viuet
propter me.

Quicunque igitur vitæ æternæ impius
contemptor non est, quomodo non maxima
æstimabit hoc sacramentum? quomodo non
illud (quasi certissimum æternæ salutis pi-
gnus) omni mēte ac volūtate complectetur?
Et cū pios videat religiosē ad hoc sacramē-
tum accedere, quomodo ipse non frequenter
& multo studio accedet? Nemo certè est, qui
si hæc rectè intelligat, & diligenter cōside-
ret, ardenti studio flagret, ad hanc sanctissi-
mam Domini cœnam frequentandam.

Omnes hoc expetunt, ut aliqua in gratia
apud Deum sint: & cum contrā intelligunt,
se in aliqua offensione apud illum esse, & ab
illius benevolentia abesse plurimum, quæ res
leuationē illorum mentibus adferre potest?

qui-

COEN

quibus queſo p
e quæ crucia
Omnia à Deo c
imi illiſ terror
u que diuine
ab omniſiſ ſint:
u uerem uillam,
ut atq; adeo D
nodo proſequi
c crudelimiſ
c immanem co
Sed in hijs g
undt Scriptur
nlo modo redi
ueri velle, ni
nate, quo Deu
en nobis c
c Christum cre
u adoptat, &
u illis donat
u ſeruentur,
u uantur. Et in
eptione, mortis
huis noſſra ac
illius, & noſſ
u, & remiſſio
c trifidum in gra

quibus quæso perturbationibus vexantur?
quantis cruciatibus conscientia torquetur?
Omnia à Deo creata, illis aduersari, illis min-
nari, illis terrorem iniucere videntur, vt po-
te quæ diuine vltionis in illos & vindictæ
administri sint: neq; consolationem aut re-
quietem ullam, vel domi vel foris, inueni-
unt: atq; adeò Deum & Diabolum simili fe-
re odio prosequuntur. Deum, quasi seuerum
& crudelem iudicem, Diabolum, quasi dirū
& immanem tortorem.

Sed in hijs grauissimis perturbationibus
accedit Scriptura & docet, Patrem cœlestem
nullo modo redire in gratiam nobiscum, aut
placari velle, nisi vnigeniti filij sacrificio &
morte, quo Deus perpetuam amicitia & pa-
cem nobiscum confirmat: offensas eorum qui
in Christum credunt, remittit, eosdem in fi-
lios adoptat, & primogenitum suum Chri-
stum illis donat, vt illi incorporentur, per ip-
sum seruentur, ac hæredes regni cœlestis ef-
ficiantur. Et in huius sanctissimæ cœnæ per-
ceptione, mortis Christi, & mysterij redemp-
tionis nostræ admonemur, vbi etiæ testamē-
ti illius, & nostræ cum Christo communio-
nis, & remissionis peccatorum, per illius sa-
crificium in cruce propositum, mentio fit.

Quæ

DE VERO VSV

Quocirca, in hoc sacramento, si vera fide & recte percipiatur, de peccatorum remissione certiores reddimur, & fœdus pacis, & testamentum Dei ne bisum confirmatur. Itaq; qui vera fide Christi corpus & sanguinem percipit, vitam æternam per Christum habet, quod ubi animis in sacra cœna celebranda repetimus, nihil lætius, nihil iucundius, nihil consolationis plenius esse potest.

Hæc omnia esse verissima, ex Christi ipsius verbis apertissimè liquet, quæ habuit, cum pridie mortis eius sanctissimam cœnam institueret, sicuti tum Euangelistarum, tum Pauli ipsius verba declarant: hoc facite quotiescumq; biberitis, ad recordationem mei.

Lue. 22. *Quotiescumq; ederitis panem hunc, & poculum Domini biberitis, mortem Domini nunciate, usq; dum veniat. Atq; iterū: Hoc*
2. Cor. 11. *panulum est nouum testamentum meo factū*
Math. 26. *nunciate, usq; dum veniat. Atq; iterū: Hoc*
Marc. 14. *panulum est nouum testamentum meo factū*
Luc. 22. *sanguine, qui pro multis profunditur ad remissionem peccatorum.*

Hæc doctrina h̄ic à nobis commemorata, satis esse potest moderatis & pijs viris, & nihil otiosum aut supernacaneum quæretibus, sed tantum necessaria atq; utilia sequētibus, atq; adeo illis hic finis esse potest. Contentijs autem Papistis & Idololatriis, nihil satis esse

COEN

elle potest, qu
t; ad salut
em satis insi
nari, vel de su
na, ne ipsa de
piorosa, queat
iam refuare
diquod tempu
nari, in illoru
la. Quamqua
bus, impus co
ficitur, quod
verum, q
ubum Dei, &
Quatuor p

SED hæc m
p̄funt, ni
m quibus
uentiunt: ha
Primum aut
būfication
bon substanc
ian carnis &
nō panem ne
būfus reliqu
mūclar, sap

esse potest, quamvis expletum id pfectumq;
sit, & ad salutis nostræ summam complecte-
dam satis instructum. At qui vt minus glo-
riari, vel de subtili acumine, vel de doctri-
na, re ipsa detestabli, sed illorum opinione
gloriosa, queant, quasi nemo illorum sente-
tiam refutare posset, p̄cabor à lectoribus, vt
aliquod tempus patientur me leuiter consu-
mere, in illorum leuissima vanitate cōfutā-
da. Quamquām haud arbitror, me temere
hoc tempus cōsumpturum, cūm ex eo mani-
festè cernetur, quid lux sit, quid tenebræ,
quid verum, quid fucatum, quid certissimū
verbum Dei, & que vana hominū somnia.

Quatuor præcipui Papistarum er-
rores. Cap. xvij.

SED hæc manifestè apparere lectori non
possunt, nisi præcipua capita proponan-
tur, in quibus Papistæ à veritate verbi Dei
dissentiant: hæc autem quatuor sunt.

Primum aiunt in cœna Domini, post ver-
ba cōsecrationis (sic enim appellat) nullā a-
liam substantiam remanere, præter substā-
tiam carnis & sanguinis Christi, atq; ad: &
neq; panem neq; vinum percipiendum à no-
bis esse reliquum. Et quamquām panis &
vini color, sapor, odor, magnitudo, forma, re-

Primus er-
ror de
Trassub.

DE VERO VSV

liquaq; omnia accidentia siue qualitates, si-
ue quantitates adsint, panem tamen & vi-
num ibi esse negant, sed in substantiam
corporis & sanguinis Christi conuerti affir-
mat: & hanc conuersionem, Transubstanti-
ationem nominant, hoc est, vnius substantiae
in alia conuersionem, * Quamvis autem acci-
denta panis & vini remaneant, ea tamen
in nulla re subiecta hærere dicunt, sed in aere
pendula esse, nullo sustentata fulcro. In cor-
porc enim & sanguine Christi hæc accidē-
tia inesse possenegant. Imo vero neq; in aere.
Neque enim caro & sanguis Christi, neq; aer
eadem magnitudine, sapore, colore, forma,
qua panis & vinum sunt. Neq; in pane &
vino, aiunt hæc accidentia inesse posse, om-
nis enim illorum substantia prorsus abiit:
Ita fit ut candor maneat, sed nihil sit albū:
colores maneant, sed nihil sit coloratum: ro-
tunditas maneat, sed nihil sit rotundum:
magnitudo maneat, sed nihil sit ma-
gnum: suauitas adsit, sed nihil suave sit:
mollities sine aliquo molli: fractio, sine re-
fracta: diuisio, & nihil diuidatur: reliqua-
q; qualitates & quantitates absq; vlo omni-
no subiecto per se subsistet. Atq; hæc doctri-
na necessarium apud illos fidei nostræ caput

est

COEN

st, quæ tame-
stabile quoddam
num ab Inno-
fisi Scholast
fudium atq;
Episcoporum
biledis. Et D
icchristum, ita
vulos, his vli
vifidem suam
hiluce, sed ab
omnibus il
tum & sensib
rentur, omne
quilibet.
tus, nisi Ch
rist, vt ei
dometro repu
bus panem &
cumenta per
ores reddi, v
pane & vino
& sanguine
tione etiam in
latus, que de
cum aquæ ele
per se sunt.

est, quæ tamen doctrina Christi non est, sed Obie. 128. subtile quoddam Antichristi inuentum, * pri- Innocenti-
mum ab Innocentio tertio decretum, deinde fu- us tertius.
sus à Scholasticis explicatum, quorum omne De summa
studium atq, opera ponebatur, in Romanorum tri. & fide
Episcoporum Decretis confirmandis & sta- cath. Firs
bilièdis. Et Diabolus per ministrum suum An- miter.
tichristum, ita omnium ferè Christianorum
oculos, his vltimis temporibus perstrinxit,
vt fidem suam non ex clarissima diuini ver-
bi luce, sed ab Antichristo Romano peterent,
& omnibus illius Decretis (quamquam ra-
tioni & sensibus & verbo diuino aduersa-
rentur,) omnem fidem & obedientiam quo-
q, adhiberet. Antichristus enim esse non pos-
tuisset, nisi Christo ita ex aduerso seipsum ob-
iecisset, vt eius doctrina cum Christo ex
diametro repugnaret. Docet enim nos Christus, panem & vinum in cœna, quasi sui sa-
cramenta percipere, hisq, admoneri & cer-
tiores redi, vt quemadmodum corporaliter
pane & vino pascimur, sic spiritu nos carne
& sanguine seruatoris Christi ali. Qua ra-
tione etiam in Baptismo aquam admotam ha-
bemus, quæ declarat nobis, vt quemadmo-
dum aquæ elementum corpus abluit, sic intus
per spiritum sanctum mentes nostras mundari.

DE VERO VSV

Secundus
error de
corporali
præsentia

De conse-
cratio. dist
2. ego Berē
garius.

Alterum (in quo Papistæ se à veritate Verbi disiunxerunt) hoc est, nempe verum & naturale corpus Christi, (quod pro nobis acerbissimam mortem in cruce perpessū est, quod ad dexteram Dei patris in cælo considet,) realiter, substantialiter, corporaliter & naturaliter in accidentibus sacramentalis panis & vini (quas illi species panis & vini nominat,) inesse. Atq; in variis sententiis homines acuti distrahuntur. Quidam enim illorum contendunt, verum & naturale corpus Christi ibi adesse, sed nō naturaliter aut sensibiliter. Alij cōtrā, naturaliter & sensibiliter adesse dicūt, idq; eadē magnitudine & forma, qua ex Maria virginen nascebatur, & qua iam in cælo est, & nostris illum dentibus teri & comminui. Hoc partim Scholasticorum scriptis, partim Berengarij confessione (ad quam illum Nicolaus secūdus adegit,) facile appetet. Cogebatur enim Berengarius profiteri, se in ea sententia de sacramento corporis & sanguinis Domini permansurum, in qua Nicolaus tunc, reliquiq; eiusdem farinæ homines fuerant, non modo sacramenta panis & vini, sed veram quoq; carnem & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, sensuualiter à sacerdote in altari tractari, frangi, & fideliū dentibus atteri. Sed

COEN
ma & cath
āmīs verbi
uorem Chi
mē & co
culum conse
hunc, atq; ibi
num esse: tu
a mortuō in
scripturis
comundum
stā ubi, Pa
tame verō no
nū & dicet
k; hā nō creda
nū, spterere
ā omnium
Palus ad Col
fū ad dexter
idō mention
zqu) panē
mūl, + morte
ne, significā
lā, nūm hic
āmō hominū
ām, (Dū ve
e signifīcet ill
les salubrīq; e

vera & catholica fides (quæ constantissimæ
diuini verbi veritati nititur) docet nos, ser-
uatorem Christum, (quod ad humanam na-
turam & corporis præsentiam attinet) in
cœlum descendisse, ad dexteram Dei patris
sedere, atq; ibi ad mundi usq; finem perman-
jurum esse: tunc autem reuersurū, & viuos
ac mortuos iudicaturum, quemadmodū mul-
tis scripturis ipse de se testatus est. Relin- Ioan. 16.
quo mundum (inquit) atq; ad Patrem abeo.

Atq; alibi, Pauperes sēper apud vos habebi- Math. 26
tis, me verò non semper. Et iterū: Multi ve- Ioan 12.
nient & dicēt: Ecce hic est Christus, aut il- Math. 24
lic, sed nō credatis. Petrus in Actis Apostoloros
rū ait, oportere cœlū eousq; capere Christum,
dum omnium rerū redintegratio futura sit.

Paulus ad Coloss. Supna quærите, ubi Chri- Colo. 3.
stus ad dexterā Patris sedet. Et de sacramē-
to ipso mentionē faciēs. Quotiescunq; ederitis 1. Cor. 11

(inquit) pane hunc, & poculum Domini bi-
berius, & mortē Domini annūtiate dum ve-

niat, significās illū nō esse corpore præsentē. Ob. 28.

Quis enim hic esset loquendi modus, aut qui
sermo hominū, de eo qui corpore præsens est,
dicere, (Dū veniat) cum hoc ipsū (Dū veni-
at) significet illum nondum venisse. Hæc fi-
des catholica est, quam ab ineunte ætate in

E 2 fides

DE VERO VSV

fidei symbolo discimus, quā Christus docuit,
Apostoli sequuti sunt, Martyres sanguine
suo confirmarunt.

Et quamquam Christus cū humana na-
tura, substantialiter, realiter, corporaliter,
naturaliter, sensibiliter, (sic enim cū crassis
crassè loquendum est) cum Patre suo in cœ-
lis est, sacramentaliter tamen & spiritu adesse
dicitur, in aqua quidem, pane & vino, quasi
in signis & sacramentis, sed reuera in fidelis-
bus Christianis, qui vel vero Baptismo la-
uantur, vel idoneè sanctam communionem
percipiunt, vel sincerè fiduciam suam in il-
lum collocarunt.

Iam accepistis duo insignia capita, in qui-
bus Papistæ à veritate verbi, & Catholica
fide descinerunt.

Tertium verò eiusmodi est, quòd affirmēt
tor, quòd impios verum Christi corpus & sanguinem
mali manus in hoc sacramento percipere, & ijsdem rebus
ducant vesci, quibus integri & pijs solent. Huic au-
tem Christum. tem verbi diuini veritas aduersatur. Om-
nes enim qui pia membra Christi sūt, quē
admodum corporibus edunt panem & bi-
bunt vinum, ita mentibus percipiunt verā
carnei & sanguinem Christi. Impia autem
membra Diaboli, edunt panem & bibunt
vinum

COEN

vinum sacram
cum Christi n
Quantum (i
xpertissimo ve
Quod dicant /
missione pecca
nus Christi
tuere & appli
& Evangelista
suo ipius corp
us fecisse, c
ontra sanareni
hunc nullus vng
natura villa fe
ris quidem sa
tion oblatio
tribuere
sed fide
admo
it

Fini

vinum sacramētō tenus, sed spiritu neq; car-
nem Christi neq; sanguinē eius percipiunt.

Quartum (in quo sacerdotes Papistici ab
apertissimo verbo diuino dissentiant) est, Quartus
error de
quotidias
Quod dicant se Christum quotidie pro re-
missione peccatorum nostrorum offerre, & no Ecclesiae
mortis Christi merita per Missas suas distri- sacrificio.
buere & applicare. At Prophetæ, Apostoli
& Euangelistæ prædicant, Christum ipsum
suo ipsius corpore sacrificium pro nobis in
cruce fecisse, cuius vulneribus ægritudines
omnes sanarentur, & peccata remitterentur:
hoc nullus vñquam sacerdos, nec homo, nec
creatura vlla fecerat, præter Christū solum,
nec is quidem sæpius quām semel. Huius e-
tiam oblationis beneficium alijs di-
stribuere nemo mortalis potest,
sed fide cuiq; sua (quem-
admodum Propheta a-
it) à Christo ipso
acciendiund
est.

Finis Libri primi.

Contra transubstā- TIATIONEM, LIBER Secundus. Cap. j.

HACTENVS ACCEPI-
stis quatuor eximia capita, in qui-
bus potissimum Papistica doctri-
na, à veritate verbi diuini, & à
Christianā veterum Catholicorū fide, in hac
cœnæ dominicæ tractatione, discedat. Nunc,
fauete Deo, tum errorum Papisticorum re-
futationem, tum catholicæ fidei defensionem
non modò ex certissimo Dei verbo, sed etiā
antiquissimorū authorū & Martyrū (qui in
Ecclesia Dei floruerunt) authoritate susce-
ptam, audietis: ne quis arbitretur, hanc mēa
contra Transubstantiationem sententiam,
esse nuper è cerebro meo excogitatam.
Papistica doctrina de Transubstantiati-
one verbo Dei aduersatur.

Cap. ij.

PRincipiò, panem & vinum post verba
consecrationis remanere, & in cœna do-
minica etiam percipi, ex Christi ipsius ver-
bis, apertissimè & certissimè colligitur. Nā
Math. 26. Marc. 14. cūm cœnam discipulis suis daret, Christus
Luc. 22. acceptum panem fregit, & dedit discipulis
suis

suis, & dixit: Accipite, edite: hoc est corpus meum.

Hic Papistæ triumphum canunt propter hæc Christi verba (Hoc est corpus meū) quæ verba consecrationis appellat: his enim verbis prolati, aiunt, neq; panem vllū reliquū esse, neq; vllam aliam substantiam, præter substantiam corporis Christi. * Atq; dicunt, Ob. 126. cùm Christus dixisset, (Hoc) panem mansisse: cùm (est) panem etiam mansisse: cùs (corpus) eodem modo: confecta autem tota sententia (hoc est corpus meum) panem discessisse aiunt, & præter substantiam corporis Christi, nihil aliud mansisse contèdunt: quasi sacramentum cum re significata consistere non posset. Cæterum hoc adserere, nullum remanere panem, illorum inuentum est, quod ex non scriptis Veritatibus (has enim maximo religionis cultu prosequuntur) eliciunt. Deus bone, quantum gloriaretur, si Christus dixisset, Hoc nō est panis? Sed Christus non dixit, Hoc panis nō est: sed affirmatiue dixit, Hoc est corpus meum, non panem tolendo, sed corporis sui comesturam affirmando. Illud nobis intelligendum, & iudicij veritate complectendum dans: ita corpus eius spiritu accipi, quemadmodum panis ore & corpore

CONTRA TRANSVBS

percipitur. Itaq; hunc fuisse sensum Christi;

1. Cor. 10. ex Paulo liquet. Sic enim ait: *Panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est? Quis sensum Christi inclius* Paulo intellexit? *cui Christus maxime abdita & rea condita patefecit. Hic ad meliorem & clarioram intelligentiam (ne forte verbis Christi in aliam sententiam abutemur) ita illa explicauit, ut minus obscura aut deprauata nobis esse possent. Vbi enim Christus, panem accepit ac fregit, & dixit: Hoc est corpus meum: Paulus explicuit his verbis, Panis quem frangimus, nonne communio corporis Christi est? Quod Christus dixit, Corpus suum, Paulus communionem appellat corporis, non varietate verborum à Christi mente dissepiens, sed spiritu intelligentiae Christum exponens: nimirum eos qui panem dignè edunt, participes esse corporis Christi, Itaq; Christus panem corpus suum appellat (quemadmodum Veteres declarant) quia corpus eius representat & significat, illos qui panem hunc, secundum instituta Christi edunt, spiritu edere corpus, & spiritu pasci ac nutririri: pane nihilominus (quasi sacramento ad illud idem declarandum) remanente. Sed de verbis consecrationis fusius posthac disputabitur.*

vt

Ut igitur ad propositum reuertamur: ex Christi verbis (quæ ante cōsecrationem dixit) perspicuum est panem remanere, & in hoc sacramento percipi. * Christus enim panem accepit, fregit, dedit, iussit accipere, edere: Ob. 19.
Math. 26
Hæc omnia ante verba consecrationis posita sunt. Ita fit, ut necessariò de pane intelligatur, Christum videlicet cepisse panem, fregisse panem, distribuisse panem discipulis, & præcepisse ut panem caperent, & panem ederent. De vino autem, hoc planius & illustrius est (nō ex verbis modo, quæ consecrationē præcedunt, sed ex his etiam quæ sequuntur) vinnū remanere, & in cœna Domini ab omnibus hauriri. * Nam ante verba consecrationis, Christus poculū vini accepit, & discipulis suis dedit, & dixit: Bibite ex hoc omnes. Post verba verò cōsecrationis sequitur: Et biberunt ex eo omnes.

Nunc autem quæro à Papistis, quid sit, quod Christus Apostolis bibere præceperit, cùm dixit, Bibite ex hoc omnes? Sanguis Christi minimè adhuc (quemadmodum illi ipsi asseuerant) adfuit: nam verba hæc ante consecrationem dicebantur. Itaq; nihil aliud nisi vinum esse potuit, quod illis bibere præceperat.

CONTRA TRANSVBS

Tum à Papistis iterum quero, Vinum nec
ne biberint Apostoli? Si fateatur, errore sūt
reuocent, nēpe nullum iam vinū post conse-
crationē remanere. Sin negāt, cōtumaciæ cō-
dēnāt Apostolos, qui illud nō biberant, quod
Christus præceperat. Imò verò Christū præ-
stigiarū potius accusāt, qui apostolis vt vinū
biberent, præceperat, & cū id facere parati
essēt, ipse ne facerēt, vinū è medio sustulerat.
* Deinde priusquā poculū vini discipulis tradi-
disset, dixerat illis. Diuidite hoc inter vos.

Hic iterum à Papistis quero, quidnam
id fuerit quod Christus Apostolis inter se di-
uidere præceperat? Poculum ipsum credo il-
los nolle dicere, nisi velint semet omnibus de-
ridendos proponere. Nec respondebunt (vt
opinor) fuisse sanguinem, tum quia verba
illa ante consecrationem pronunciabantur.
tum quia sanguis Christi non diuiditur, sed
integer in sacramento spiritualiter sumitur.
Ita efficitur, vt nulla alia de re, nisi de vino,
quod illis diuidetur, quod ab illis bibere-

Ob. 26. tur, intelligi ista possint. * Iam communio-
Math. 26 ne finita, Christus apostolis dixerat: Amen
Mar. 14. dico vobis, non bibam post hac de fructu vi-
tis, aonec bibero nouū in regno Patris mei.
Ex quibus perspicuū est, verum fuisse vi-
num

ST

num, quod Ap-
p. 1. Neq; eni-
ti vini, fructu
fructus vini a

Et quomodoc-
datus mente
e vini expon-
la panem frāg-
endo, panē vt e-
filiuer accipi-
nendo, vt poc-
lērent precipi-
ti modo? Ha-
c angelus è
luminis ad
us deliris Pap-
istibus, c

Si Christus
vini opinioni
messerium fid-
eli loqueretur,
i quibus signa
 permanere? Cu-
an Christum e-
stis contendit
et ameliam ac-
cū quam ca-

num, quod Apostoli in cœna Domini biberant. Neq; enim sanguis Christi, neq; accidētia vini, fructus vitis sunt: imò præter vinū fructus vitis aliis nullus est.

Et quomodo potuisset **CHRISTVS** clarius mentem suam de permansione panis & vini exponere, quām & panem accipiendo, panem frāgendo, panem discipulis tribuendo, panē vt ederēt imperando? Et poculū similiter accipiendo, poculum discipulis porrīgendo, vt poculum inter se diuiderēt & biberent præcipiendo, & poculum fructū vitiis vocādo? Hæc ita illustria testimonia sūt, vt si angelus ē cœlo contra ista diceret, fides illi minimè adhibēda esset. Multo igitur minus deliris Papistis, inania commenta hæc fingentibus, credendum est.

Si Christus nos huic de discessione panis & vini opinioni, ita fidē habere voluisset, vt necessarium fidei caput cōtineat, hoc ne modo loqueretur, vt clarissimis vteretur verbis, quibus significaretur panem & vinū ibi permanere? Cuiusmodi tandem doctore volant Christum esse, quem aliud dixisse, aliud sensisse contendunt? Quis hanc de Christo contumeliam æquo animo ferat?

At quām callidi & versuti doctores sūt
Pa-

CONTRA TRANSVBE

Ob. 30. **1. Cor. 10.** *Papistæ qui ex suis ipsorum cerebris huiusmodi deliria confingunt, quæ maximè Christianæ religioni aduersantur, & tamè Christianis omnibus firmissimè credenda p Christi ipsis doctrina pponunt? Haud ita Paulus hac in re fecerat, qui formam loquendi a Christo usitatam sequutus, panem & vinum suis nominibus appellauit. * Panis, inquit, quem frangimus, an non cōmunionio corporis Christi est?*

1. Cor. 10. *Hic iterum à Papistis quæro, utrum de pane consecrato, vel nō consecrato verba fecerat? At de pane non consecrato loqui non potuit, quia (quemadmodum illi ipsi iudicat) cōmunionio corporis Christi non est. Sin de consecrato pane loquutus sit, fateantur, ne cessè est, eiusmodi panem post consecrationem permanere ut fragi possit, qui nisi verus & materialis panis, nullus esse potest. Et statim addidit, nos unius panis participes esse. Et in proximo capite fusus de eadem re loquens, quater Panem & pœculum nominauit, neq; ullius unquam Transubstantiationis, aut accidentium sine substâlia permâfionis, mentionem fecit: quod in primis frequeti oratione usurpasset, si discessio substâtie panis & vini, necessariū aliquod caput religionis*

religionis fuisse. Ita perspicuum est ex ipsis scripturæ verbis, panem & vinum post consecrationem manere, & Papisticam hanc de Transubstantiatione doctrinam verbo Dei aperte repugnare.

Papistica doctrina rationi est contraria.

Cap. iii.

Considerandum etiam nobis diligentia-
nimi attentione est, quomodo huic tam
confirmatæ illorum sententiæ, aduersetur na-
turalis tum ratio tum operatio: quæ quam-
quam contra verbum Dei minimè valent,
vbi tamen annexæ verbo Dei sunt, magnū
adferunt ad veritatis confirmationem mo-
mentum. * Naturalis ratio à vacuo abhor- Ob. 70
ret, & sustinere non potest, locus aliquis vt
sit, qui corpore non compleatur. At qui de-
tracto pane & vino, locus in quo ante erat,
& vbi nunc etiam accidentia existunt, con-
tra vniuersum naturæ ordinem, nulla sub-
stantia repletur, sed vacuus existit.

*Videmus etiam vinū, quamvis cōsecra- Ob. 73.
tum sit, si diutius seruetur, in acetū conuer-
ti, & panē mucidū fieri, quæ nihil aliud tū
sunt, quā vinum acidum & panis mucidus.
Quod vtiq; nō fieret, si nullū ibi vinū aut pa-
nis esset, quod acescere aut mucescere posset.

Atq;

*Ista res
tractatans
tur infra.
cap. 14.

CONTRA TRANSVB-

Ob. 69.

* Atq; si sacramentum cōbureretur, (quæ admodū reliquiæ, à cōmunicātibus non perceptæ, antiquitus comburi solebant) dicant quid comburatur? vel panem esse, vel corpus Christi, necesse est. Panē nullum esse a-iunt, corpus igitur Christi necessariō comburunt: (Et merito Christi ipsius Combustores appellētur, sicut antehac multa ipsius mēbra concremarunt) nisi contra naturæ totius ordinem, accidentia comburi dicant, omnis substantia prius detraēta.

Ob. 66.

* Mysticus deinde panis & vinum nutritre corpus solent, quæ quidem nutritio, & substantia, non ex accidentib⁹ proficiscitur.

Ob. 68.

* Vinum etiam, veneno adhibito, necare solet, (quemadmodum ex Episcopis Romanis complures testificari possunt, qui partim alios veneno subiulerunt, partim ipsi veneno sublati sunt) quod veneficium salutari Christi sanguini assignari nō potest, sed venenato tantum vino.

Ob. 106.

* Quid, quod maximè contra naturā accidentium est, in nulla re subiecta cōsistere, cūm definitionis illorū hæc sit ratio, in subiecto aliquo hærere. Ita fit, ut si sint, in aliquo hærere illa necesse sit, si verò nulli rei sint, neque ipsa accidentia sint.

Sexcenta

Sexcēta alia sunt, quæ Papistæ hac Trā-
ibus non pō-
bant) dice-
sse, vel in-
nullum esse
Mariō combi-
nati Combi-
ta ipsius
naturam
icant, unde
vinum in
nutritiā
roficiuntur.
ibito, num
scopis Rom-
it, qui pati-
erit iphi
cium salutis
potest, sed n-
ra naturā d-
acta cōfū-
ratio, in jū-
fīsint, in d-
erò nulla n-
int.
Sexcenti-

Substantiationis defensione, cōtra naturæ or-
dinem & rationis, defendere coguntur. Hu-
ius generis sunt: *Duo corpora vno in loco
esse: Vnum corpus multis in locis simul esse:
Substantias ex accidentibus gigni, Acciden-
tia in substantias conuerti, Accidentia sine
substantia locum explere, Corpus in loco esse,
& locum non explere, Rei alicuius generati-
onem esse sine cuiusquā corruptione, & cor-
ruptionem sine ullius generatione: aut ex
nihil aliquid fieri, & in nihilum aliquid
mutari, & multa his similia, quæ tum natu-
re, tum rationi aduersantur.*

Sensuum iudicio, doctrina Papistica
aduersatur. Cap. iij.

SENSIBVS etiam nostris, hæc Papi-
starum doctrina contraria esse videtur.

*Oculi enim, si testes citarentur, panem & Ob. 63.
vinum se videre dicerent, nares odorari, ora
gustare, manus tractare panem se & vinum
asseuerarēt. Et quamquam fidei nostræ ca-
pita, longè sensuum nostrorum captum an-
teeant, (ita ut multa variaq; credamus, quæ
sub sensu cadere non possunt,) haud ita ta-
men sensibus repugnant, ut in his, quæ per-
petuò sensibus nostris subiecta sūt, fidē nul-
lam

CONTRA TRANSVER-
lam sensibus habere debeamus, sed in contraria-
riam partem fide nitamur.

Ob. 61.

* Fides iubet credere, quæ non videntur, at his, quæ in conspectum quotidianum ca-
dunt, quæ auditione accipimus, quæ manib⁹
tenemus, fidem derogare non iubet. Quam-
quam enim fidei altitudinem sensus non at-
tingant, in his tamen, quæ quotidiè sensibus
comprehenduntur, fides sensibus non aduer-
satur, sed sensus potius fidei stabilitatē con-
firmant. * Nam quid Thomæ ad Christi re-
surrectionem confirmandam profuit, lateri
Christi manum admouisse, aut vulnera per-
tractasse, si nulla sensibus fides habenda es-
set?

Ob. 123.
Ioan. 20.

Ob. 121,
C. 122.

* Le. Aug. gant, sed Symonē Cyrenæcum illius loco sup-
in Psa. 29 plicia perpessū affirmant) ad opinionū sua-
prefa, ener- rum commenta confirmanda, fenestra ape-
rationis. ritur? Quanta alijs hæreticis, qui Christum
2. C. His verum fuisse hominem inficiabantur, quā-
larium de quam in oculis omnium homo esse, formam
Tri. lib. 3. sibi humanam assumpsisse, esurire, sitire, fa-
C. contra tigari, lachrymari, dormire, edere, bibere, C.
Constanti- um Augu- mori etiam videretur? Si enim semel con-
sum, vi in cesserimus, nullam fidem sensibus tribuen-
dam.

ST

lum esse, quæ
iis infinitis op-
Sin in hoc
iis tribuenda
iis Papistis a
iisationem p
iicari non p
videntibus p
i rino discri
iis definit
iis fisi subie
iis sensibus
iis refutam
iis panis e
iis fuisse accide
iis necessariò
iis videntia ma
iis fientia stat
iis zinum scrip
iis ius & vini
iis appelle, q
iis fificant?
iis Deniq
iis decipiantu
iis sed nisi sens
iis quonib⁹ mag
iis pug, qui Ch

dam esse, quantus aditus & quanta occasio Bocardo,
sit, infinitis opinionum erroribus? Fol. 70.

Sin in hoc sacramentario negotio nulla ^{Ob. 71.}
fides tribuenda sensibus sit, cur tam obstina-
tè à Papistis affirmatur, accidentia post cō-
secrationem permanere? quod nisi sensibus
iudicari non potest. Nihil enī scriptura de
accidentibus panis & vini, sed de ipso pane
& vino disertè loquitur, & contra natu- ^{Ob. 106}
ram & definitionē accidentium est, ut nul-
la re sibi subiecta, sola consistant. Si nulla i-
gitur sensibus fides adhibenda est, (in hoc
præsertim Eucharistiae negotio) cur, si sub-
stantia panis & vini discessit, non etiam di-
scessisse accidentia putabimus? Quod si sensi-
bus necessariò credendum sit, dum iudicant
accidentia manere, cur non idem potius de
substantia statuendum est? cùm post conse-
crationem scriptura nullibi dicat, substantiā
panis & vini abesse, sed ijs nominibus ppe-
tuò appelle, quæ substantiam, non accidentia
significant?

* Deniq, si sensus nostri hac in re quoti- ^{Ob. 123}
die decipientur, tum hoc sacramentum nihil
aliud, nisi sensuum nostrorum ludificatio est:
quo nihil magis facere pro illorum sententia
potest, qui Christum yaferrimū præstigia-

CONTRA TRANSVBT-

*torem appellarunt, qui ita oculos mortaliū
perstrinxerit, ut viderentur esse, quæ non
erant.*

*Sed ut in pauca conferam. Ostendant (si
possint) Papistæ, ullum fidei caput ita planè
cum sensuum iudicio pugnans, ut quod sen-
sus vniuersi quotidiana experientia nobis
demonstrant, illud fides contendat non esse.*

*Papisticam doctrinam, antiquorum
Patrum sententias repugnare.*

Cap. v.

CVM igitur satis ostensum sit, quemad-
modum hæc Papistica de Transubstan-
tiatione opinio, planè verbo Dei, naturæ re-
rum, rationis iudicio, sensuum compræhen-
sione aduersetur, nunc pari ratione demon-
strabimus, quemadmodum fidei & doctri-
næ antiquissimorum scriptorum repugnet,
qui ut Christi & Apostolorum ætate vici-
niores erant, ita facile, quid verissimum es-
set, tenere poterant.

 Ignatius ad Philadelphenses. Vna
est caro Domini Iesu, & unus eius san-
guis qui pro nobis fusus est: unus etiam
panis pro omnibus confractus, & unus
calix totius Ecclesiæ.

Clemens in pedagogo li. 2. ca. 2. Ip-
se

SVB.
los morta
e, quan

Ostendan
iput ita pl
ut quod se
ridentia mi
ndat non ej
antiquorum
ignare.

o sit, quend
Transubst
ei, natura
comprala
tione denu
lei & duc
um repug
m atate re
erissimun

henses. V
nus eiusia
:vnus etia
etus, & vnu
li.2. ca.2

STANT. LIB. II.

26

se quoq; vino usus est, nam ipse quoq;
homo, & vinum benedixit, cum dixit:
Accipite, bibite, hoc est Sanguis meus.
Sanguis vitis, verbum, quod pro multis
effunditur in remissionem peccatorum,
sanctum letitię fluentum allegoricè si-
gnificat. Et mox: Quod autem vinum es-
set, quod benedictum est, ostendit rursus,
dicens discipulis. Non bibam ex fructu
vitis huius, donec bibero ipsum vobis-
cum in regno Patris mei.

Pontifex opertum panem & indiuisum

Dion. Ec.

Hier.ca.3

appert, in frusta concidens. &c.

Ac primò Iustinus prodeat, grauis vir &
eruditus Martyr, antiquissimus omnium, qui
de sacramentis tractasse cognoscuntur, qui
ad centum plus minus annos post ascensi-
onem Christi floruit.

Huc per-

tinet quae

citauit in

fr.3.ca.8

Idem, li.5.

Iustinus

ir.2.apoe

logia pro

Christia-

nis.

Ob.151.

Iustini

verba has

bentur.in-

fra.li.3.

ca.8.

Is in secunda Apologia sua ita scripsit:
Panem, aquam, & vinum in hoc sacramento,
* non ita percipi debere, quemadmodum
alij cibi & potus, quibus quotidianie utimur,
sed tamquam epule ad hoc destinatae, ut gra-
tiæ Deo ageretur, atque nunc Eucharistiæ,
nunc corpus & sanguinem Christi nomi-
nare: neque fas esse, ut quis illa percipiat, ni-
si qui Christum professus sit, & conuenienter

F 2 pro-

CONTRA TRANSVB-
professioni suæ viuat, hunc tamē cibum
& potionem ille in carnem & sanguinem
noscum conuerti, & corpora no-
stra nutriti affirmat.

*Hinc efficitur, Iustinum putasse panem
& vinum in sacramento permanere: aliter.
enim sic in carnem & sanguinem nostrum
conuerti non possent, ut ex illis nutriti remur.*

Irenæus *Hunc sequutus est Irenæus, centum &
aduersus quinquaginta annos post Christum, qui in
hæc eis. li necessarijs fidei nostræ capitibus decipi non
4. cap. 34 potuit: fuerat enim Policarpi discipulus, qui
Ioannis Euangelistæ auditor fuit: Irenæus
autem in hoc negotio sensum Iustini & ver-
ba etiam imitatus, Panis (ait) in quo gra-
tiæ actæ sunt, qui est à terra, percipiens
vocationem Dei. * Nam nō cōmunis pa-
nis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus
cōstans, terrena & cœlesti. * Cœleste hoc,
quidnāquælo est? Dñs Iesus. Terrestre
autem quid? Panis de quo suprà mentionē
fecit, quod ex terra esset, quemq; corpora
nostra pascere ait, quemadmodū reliqui
panes, qui ad usum vitæ adhibentur.*

Ob. 152. *Huc pertinet. Et idem Ireneus li. 5. Quando mix-
nent quæ tus calix, & fractus panis percipit verbū
cūm in Dei, sit Eucharistia Corporis & Sangui-
nis*

nis Christi, ex quibus augetur & con- fra. li. 3
sistit carnis nostre iubilatia. Et in eodē. cap. 8.

Cūm membra eius simus, & per creatu-
ram nutrimur, eum calicem qui est crea-
tura, suum corpus confirmauit, ex quo
nostra auget corpora. Idem li. 4. ca. 38. Idem. li.

• Quomodo cōstatibit eum panem, in quo 4. ca. 34
gratię aetę sunt, corpus esse Domini sui,
& calicem sanguinis eius, si non ipsū fa-
bricatoris mundi filium esse dicant?

*Paulo post Irenaeum, Origenes fuit, du- Origenes
centos annos post Christi ascensionem. Hic in Math. cap. 15.
panē ait sanctificatū iuxta id quod habet Ob. 166.
materiale, in vētrē abire, & in secessū eij-
ci, * nec materiā panis, sed Sermonē qui Ob. 167.
sup illū dictus est, prodesse, non indignē Ob. 167.
Dño comedenti illū Idē cōtra Celsū Ob. 167.
li. 4. vbi p̄ collatis in nos beneficijs grati-
as diximus, oblatis panibus vescimur. *

*Post Origenē Cyprianus sanctus Martyr
fuerat Anno Domini ducentesimo quin-
quagesimo. Hic contra illos, qui sacramentū
aqua sola sine vino ministrabant, ad hunc
modū verba fecit. Cū dicat Christus (in-
quit) Ego sum vitis vera. Sāguis Christi
nō aqua est vtiq;, sed vinū. * Nec potest
videri sāguis eius (quo redēpti & viuifi- Ob. 166.*

CONTRA TRANSVB-

cati sumus) esse in calice quando vinum
de sit calici, quo Christi sanguis ostēditur.

*Quid planius pro vini substantia dici
potest, quām si nullum ibi vinum sit, nullū
esse sanguinē Christi?*

Matt. 26 *Et paulò post in eadē epistola. Christus
(inquit) accipiens calicē benedixit, & de-
dit discipulis suis dicens: Bibite ex hoc
omnes. Hoc est enim sanguis Noui Testa-
mēti, qui p multis effūdetur in remissio-
nē peccatorū. Dico vobis, nō bibā amo-
dō ex ista creatura vitis vſq; in diem illū,
quo vobiscū bibam nouū vinū in regno
Patris mei. Qua in parte inuenim⁹ calicē
mixtū fuisse, quem Dominus obtulit, &
vinū fuisse, quod sanguinē suū dixit. Vn-
de apparet, Christi sanguinē nō offerri, si
desit vinum calici. *Et mox. Quomodo de
creatura vitis nouū vinū cū Christo in
regno Patris bibemus, si in sacrificio Dei
patris & Christi, vinum nō offerimus?**

*Ex his diui Cipriani verbis manifestis-
simē liquet, non solum in hoc sacramēto vi-
nū offerri, ex vni expressum, ex vite ortū,
sed etiam nos idem bibere. Quod tum si dignē
bibamus, admonemur nos spiritualiter bives
re verum sanguinem Christi, pro peccatis
noſtris*

NSVB.
ndo vinum
is ostēdū
bſſtentia
um fit, nū

noſtris effuſum,

☞ Idem in ſermone de lapsis. Sancti-
ficatus in Domini ſanguinem potus, de
pollutis vilceribus erupit. Et de cœna
Dñi: Sceleratum os, panis ſanctificatus
intrauit. Et in eodem: Ante verba confe-
crationis panis ille communis. &c. in-
fra.ca.ii: pŕesentis li. ☞

Idem Ser.
de lap.
Idem ac
Cœ. do.

Eusebius E. niſſenus, homo singulari qua-
dam doctrinæ excellentia, trecētos annos post
Christi ascensionem, paucissimis vniuersam
rem ita complexus est, tñ quomodo panis &
vinum in corpus & ſanguinem Christi cō-
uertuntur, & à pristino naturæ ſtatu nō di-
ſcedunt: tum quomodo præter externam pa-
nis & vini perceptionem, Christus interna
ſide recipiatur in corda, vt nihil amplius re-
quiri in hac cauſa poſſit. Atq, vt vniuersa
res melius ante oculos conſtituatnr, conuer-
ſionem vſibilium creaturarum in corpus &
ſanguinem Christi, ſimilem eſſe ait mutati-
oni noſtræ in Baptismo, vbi foris nihil mu-
tatur, ſed idem per omnia remanet, intus au-
tem & ſpiritualiter vniuersa cōmutatio &
conuerſio exiſtit.

¶ Si cupias
ſcire, inquit, quomodo nouū tibi & im-
poſſibile eſſe nō debeat, quod in Christi

Eusebius
Emiſſenus

CONTRA TRANSVB-

substantiā terrena & mortalia cōuertuntur, teipſū, qui in Christo es regeneratus, interroga. Dudū alienus à vita, peregrin⁹ à misericordia & à salutis via, intrinſecus mortuus exulabas, subitò initiatus Christi legibus & salutaribus mysterijs innouatus, in corpus Ecclesiæ, non videndo, sed credendo transiſti, & de filio perditionis, adoptiuus Dei filius fieri occulta puritate meruisti. In mēſura visibili permanēs, maior factus es te ipso inuisibili ter, sine quantitatis augmento. Cū idem ipſe effeſſes, multò alter fieri fidei pcessibus meruisti. In exteriori nihil additū est, & totū in interiori mutatum est. Ac ſic homo, Christi filius effeſtus, Christusq; hominis in mēte formatus eſt. Sicut ergo ſine ſenu corporali, præterita vilitate deposita, subitò nouam indutus eſt dignitatē: & ſicut hæc quōd Deus læſa in te curauit, infecta diluit, maculata deterſit, non oculis ſed ſenſibus ſunt credita: ita & cum reuerendū altare cibis ſpiritualibus ſatiandis ascendis, ſacrum dei tui corpus & ſanguinē fide respice, honore mirare, mente contingē, cordis manu ſuſcipe, & maximē hauſtu interioris ho-

STAN
hominis affi
Hucuſq; B
ſunt, ut nihil
tentia con
uertonem in
spiritualem e
quemadmodū
umore, ſic in
peram carnem
Hilariu
Corpus Chri
tiani, Figura
eua videtur
corpus & la
tinas creditu
amus post Ch
Epiph
gen: Cibū
tū iplo ad
nullus panis
Eudem etat
us quadring
bit ad hunc m
hoc mysteriu
etiam poſt re
terij mensa,
autem (air) vi

hominis assūme.

Hucusq; Eusebius, cuius verba ita plana sunt, vt nihil planius esse possit, neq; nostræ sententiæ conuenientius, panis & vini conuersionem in Corpus & sanguinem Christi, spiritualem esse, & nihil foris mutari: Sed quemadmodū externus homo panem & vi- num ore, sic internus homo per fidē, spiritu, veram carnem & sanguinem Christi pcipit. Hilaris

Hilarius paucis eadem complexus est. us dist. 2 Corpus Christi (inquit) quod sumitur de altari, Figura est, dum panis & vinum extrà videtur: Veritas autem, dum corpus & languis Christi in veritate in- terius creditur. Hic trecētos quinquaginta annos post Christum floruit.

*Epiphanius hunc paulò post conse- *Epiphanius
guens: Cibū quidem (ait) esse panē, virtus
nius cōtra
té in ipso ad viuificationē esse. Quòd si
nullus panis esset, quomodo cibus esset? li. 3. 10. 20*

*Eadem ætate Chrysostomus, (qui ad an-
nos quadringentos post Christum fuit) scri-
bit ad hunc modum. Christus quando
hoc mysterium tradidit, vinum tradidit:
etiam post resurrectionem in nuda my-
sterij mensa, vino usus est, ex genimine
autem (ait) vitis, quæ vinum, nō aquam*

CONTRA TRANSVBS

producit.

Hæc verba Chrysostomi clarissimè expōnunt, Christum in sanctissima mensa bibisse vinum, & alijs bibendum dedisse: quod certè verum esse non posset, si nullum vinum post consecrationem (quemadmodū Papistæ fingunt,) remaneret.

Alio autem loco Chrysostomus hoc

Ob. 201. planius declarat his verbis * Antequam **Ad Cæsa** sanctificetur panis, panem nominamus: **rium mo-** Diuina autem illum sanctificatē gratia, **nachum.** mediante sacerdote, liberatus quidem est ab appellatione panis, dignus autem est habitus Dominici corporis appellatio- ne, etiam si natura panis in ipso permā- sit.

At si natura panis maneat, quomodo tādem gloriantur Papistæ, sua de Transubstā- tiatione, & substantiæ fuga, & accidentium permanescione commenta defensantes?

**Ambrofi-
us.** Hoc sèculo vixit Ambrosius, qui cōuer- sionem panis & vini in corpus & sanguinē Christi minimè eiusmodi esse ostendit, vt natura & substantia panis & vini recedat, sed gratia spiritualem conuersionem p Dei omnipotentiam esse, ita vt qui dignè hunc panem edit, spiritu Christum edat, & in Christo

*Christo habitat, & Christus in eo. Nam de
hac conuersione panis in corpus Christi, Am-
brosius sic loquitur.*

**Si tāta vis in sermone Domini, vt in-
cipiat esse, quæ non erant, quanto magis
operatorius est vt sint quæ erant, & in a-
liud conuertantur.*

*Ad hanc rem confirmandam, exemplum vlt. Et.
ad fert nostræ in baptismo mutationis, cuius de sacra.
exempli etiam Eusebius meminit, ubi ita li. 4.
mutatur homo, ut noua creatura sit, ita no- cap. 4.
ua creatura est, ut substantia tamen prior
maneat.*

*Eadem etiam ætate Augustinus ad hunc August.
modum scripsit: Quod vidistis, panis est in sermō
& calix, (quod uobis etiam oculi vestri ne ad ins.
renuntiant) quod autem fides postulat fāges.
instruēda, panis est corpus Christi, calix
est sanguis.*

¶*Et mox. Panis nō sit ex uno grano,
sed ex multis. Et mox: Illas nubes & i-
gnes quæ fecerit, vel assumpserint Ange-
li, ad significandum quod annuntiabāt,
quis nouit hominum, sicut infantes nō
norunt &c. Et mox: Infantes non no-
runt quod in altari ponitur, & peracta
pietatis celebratione consumitur, vnde
vel*

Ob. 191.
De hi.
qui myste
riis initian
tur. cap.

CONTRA TRANSVBA

vel quomodo conficiatur, vnde in vsum
religionis assumatur. Et si nunquam di-
scant experimento vel suo, vel aliorum,
& nunquam istam speciem rerum vi-
deant, nisi inter celebrationes sacra-
torum cum offertur & datur, dicaturq;
illis autoritate grauissima, cuius corpus
& sanguis sit, nihil aliud credet nisi om-
nino in illa specie Dominum oculis ap-
paruisse mortalium, & de latere tali per-
cuso, liquorem illum omnino flux-
isse. Et ante ca. 4. Panis & vinum non
sanctificantur, vt sint tam magnum sa-
cramentum, nisi per inuisibilem opera-
tionem spiritus sancti.

 Idem. Aug. de Trin. li. 3. ca. 10. Lo-
quens de nouem modis, quibus Deus a-
liquid nobis annuntiat, nonum modum
dicit esse in re quae sit quidem eadē spe-
cie, sed peracto mysterio transitura. Ali-
quando (inquit) ad hoc fit eadem speci-
es, vel aliquantulum mansura (sicut po-
tuit serpens ille æneus exaltatus in Ere-
mo, sicut possunt literæ) vel peracto trá-
situra, sicut panis ad hoc factus in ac-
cipiendo sacramento consumitur. Sed
quia hęc hominibus nota sūt (sed quia
per

per homines fiunt) honorem tanquam religiosa possunt habere, stuporem tanquam mira non possunt.

 Idem in Ioan. Homil. 26. Dominus noster Iesus Christus corpus & sanguinem suum in ijs rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid ex multis rediguntur. Aliud enim ex multis granis cōficitur, aliud ex multis racemis confluit. Et mox: Securus accede, panis est, non In. li. sen,
Prosperi. venenum.

Hoc idem etiam alio loco apertissimè exponit his verbis: Sacrificium Ecclesiæ in duobus cōsistit: visibili elemētorū specie & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, & sacramēto & re sacramēti, sicut Christi persona constat ex Deo & homine, quum ipse Christus verus sit Deus & verus sit homo. Quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium Ecclesiæ duobus, sacramento & re sacramenti, id est, corpore Christi. Est igitur sacramentum, & res sacramēti, corpus Christi.

 Hesychius in Leui. li. 2. ca. 8. Simul pani

CONTRA TRANSVBP
panis & caro est. Gregorius in Registro.
Tām azimum quām fermentatum dum
sumimus, vnum corpus Domini tal-
uatoris efficimur. Rabanus dicit, Sacra-
mentū in alimentū corporis redigi.

*Quid contra Papistarum errorem planius.
dici potest, qui nec panem nec vinum
remanere in Sacramento contendunt?*

*Quemadmodum enim persona Christi con-
stat & conficitur ex Deo & homine, atque
adeò viraq, natura in Christo manet, ita (in-
quit Augustinus) sacramentum ex duabus
rebus conficitur, elementis panis & vini, &
Christi corpore & sanguine: qua de causa
hac duo in sacramento manere necesse est.*

Sed ad meliorem harum rerum intelligē-
tiam animaduertendum est, quosdam fuisse
hæreticos, Simonem, Menandrum, Marcio-
nem, Valentimum, Basilidem, Cerdonē, Ma-
nem, Eutychen, Manichæum, Apollinarem,
& eius generis permultos, qui Christū ve-
rum Deum fuisse fatebantur, sed verū ho-
minem fuisse negabant: quamuis edendo,
bibendo, dormiendo, cæterisq, actionibus, o-
pinionem afferret se esse hominem.

Alij contrā, in quibus Artemon, Theo-
dorus, Sabelli⁹, Paulus Samosatenus, Mar-
cellus

cellus, Photinus, Nestorius, multiq; ex ea-
dem hæresi, hominem Christum confitebā-
tur, Deum esse negabant: quamuis dādo vi-
su cæcis, sermone mutis, auditu surdis, sanā-
dis confessim verbo morbis, excitandis mor-
tuis, cæterisq; diuinis actionibus, specie quā-
dam Dei præ se ferret.

Erant etiam qui cùm scripturas vtraq;
in re apertas & certas viderent, tum Deum,
tum hominem, Christum asseuerabant, sed
vno atque eodem tempore, negabant. Nam
ante incarnationem inquiunt, Deus fuit &
non homo: post incarnationem verò desijt
esse Deus, & homo iam effectus est, idque ad
resurrectionis aut ascensionis tempus: quo
tempore relicta iterum humanitate, quem-
admodum ante incarnationem, ita etiā post,
Deus tantum fuerit, & non homo.

Sed aduersus hæresum harum levitatem,
fides Catholica, expresso Dei verbo nixa, te-
net & credit, Christum post incarnationem,
suam diuinam naturam non deseruisse, sed
vno eodemq; tempore (sicuti nunc est) per-
fectum Deum hominemq; fuisse.

Quod vt planius intelligatur, Antiqui
scriptores huius rei duo tradiderunt exem-
pla: Vnum hominis, qui duabus ex partibus
effigie

CONTRA TRANSVB-

efficitur, anima & corpore, quarum utraq;
simul in homine eodemq; tempore manent.
Itaq; ubi anima Dei omnipotentis efficien-
tia in corpus infunditur, neutra pars alterius
corruptrix est, sed perfectus ex his partibus
homo efficitur, & perfectum corpus, perfe-
ctam animam simul habet. Alterum, quod
antiqui ad hanc causam citant de Euchari-
stia est, quam aiunt quoq; duabus ex parti-
bus effici, sacramento, vel visibilis panis &
vini elemento, & Christi seruatoris corpore
& sanguine. Et quemadmodum panis & vi-
ni natura non discedit, sed ab his qui dignè
sacramentum sumunt, ita corpore percipitur,
quemadmodum corpus & sanguis Christi
spiritu percipiuntur, sic diuina Christi natu-
ra cum humana perpetuò coniungitur.

Eant nunc Papistæ, & opinionem suam
de transubstantiatione venditent, & nullā
panis aut vini substantiam remanere contē-
dant, si impias simul hæreses de Christo de-
fendere velint, & illum aut Deum solum,
aut hominem solum, & non utrumq; simul
esse existiment. Atq; hanc fuisse Veterū en-
tentiam, tum ex Augustino (quem citaui-
mus) tum ex alijs etiam compluribus, intel-
ligitur.

Chrysosto-

ST.
Chrysostom
Planaris erro
ne in Christ
stantum ex
istum monac
odicis, agn
tura, quod
eueribile
immortale,
ut incomp
Hominem au
cod natura e
tim, lachrym
em, & his si
mod diuinur
anum aut
hotunq; Vi
tem ipse & in
encarne, im
Et paulo
pud & Deus
s propter im
per passionem.
us, idem ipse
laurarum vn
prefatam po
bstantiales e

Chrysostomus aduersus perniciosum A- Chrysost.
pollinariis errorē de diuinæ & humanæ na- ad Cæsar-
turæ in Christo ita confusa mistione, vt v- rium mo-
na tantum ex his natura efficeretur, ad Cæ- nachum.
sarium monachum sic scripsit: Deū quan-
do dicis, agnouisti id quod simplex est
natura, quod incompositum, quod in-
conuertibile, quod inuisibile, quod
immortale, quod incircumscriptibile,
quod incompræhēsibile, & his similia.
Hominem autem dicens, significasti, id
quod natura est infirmum, eluritionem,
fitim, lachrymas, metū, sudoris eiectionem,
& his simili a, passum, quibus id
quod diuinum est, obnoxium non est.
Christum autem quando dicis, coniūxi-
sti vtrunq;. Vnde & passibilis dicitur i-
dem ipse & impassibilis. Passibilis qui-
dem carne, impassibilis autem deitate.

Et paulò post sic concludit. Propter
quod & Deus & homo est Christus: De-
us propter impassibilitatem, homo pro-
pter passionē. Vnus filius, vnum Domi-
nus, idem ipse proculdubio, vnitarum
naturarum vnam dominationem, vna
potestatem possidens (etiamsi non cō-
substantiales existunt) & vnaquæq; in-

CONTRA TRANSVB-

commixtam proprietatis conseruat agnitionem, propter hoc, quod inconfusa sunt duo. Sicut enim antequam sanctificetur panis, Panem nominamus, diuina autem illud sanctificante gratia, mediante sacerdote, liberatus est quidem ab appellatione panis, dignus autem habitus est Dominici corporis appellatione, etiam si natura panis in ipso permansit, & non duo corpora, sed unum filij corpus praedicatur. Sic & hic diuina ἐνδιεύσθαι, id est, inundante corporis natura, unum filium, unam personam, utramque; haec fecerunt.

Hæc Chrysostomi sententia non obscure
sed expressè declarat, post consecrationē na-
turam panis remanere, quamuis sublimius
longè & excelsius nomen consequatur: &
corpus Christi adeò appellatur, ut qui religi-
ose huius sacramenti participes sunt, intelli-
gant se spiritu supernaturalem panem cor-
poris Christi, spiritu præsentis, edere, & illū
in his, & hos in illo habitare, quamuis cor-
pore ad dexteram Dei patris in cœlo assideat.

Gelasius item aduersus Eutychē & Nestorium scribens, (è quibus hic Christum per Eutychen & factum hominem & nō Deum, ille vero cō-Nestoriū, trā, Deum & non hominem esse asseverabat)

bat) apertissimis scripturæ testimonijs probat, Christum verum Deum & verum hominem fuisse, & post incarnationem eius naturam etiam diuinitatis remansisse, ita ut cum duas naturas, & naturales quoque utriusque proprietates haberet, unus tamen Christus esset.

Hæc ut explicatiora essent, duo adfert exempla: Vnum, hominis, qui cum unus sit, ex diuabus naturis, ipsisq; diuersis, corpore & animo, & tamen consistentibus, atq; omnē vim suam conditionemq; naturarum retinentib; conficitur: Alterum, sacramenti corporis & sanguinis Domini, quam diuinam rem esse, ait. *¶* (Dicēs) Sacmenta quæ sumim⁹ corporis & sanguinis Christi, diuina res est propter quod & per eadē diuinæ efficimur confortes naturæ, & tamen esse non de finit substantia vel natura panis & vini. *¶* Et certè imago & similitudo corporis & sanguinis Christi, in actione mysteriorum celebrantur. Satis ergo nobis euidenter ostenditur, hoc nobis in ipso Christo Dominino sentiendum, quod in eius imagine profitemur, celebramus & sumus. Ut sicut in hanc, scilicet diuinam

CONTRA TRANSVB-

transéat (spiritu sancto perficiente) substantiam, permanent tamen in suæ proprietate naturæ: Sic illud ipsum mystrium principale (cuius nobis efficientiam virtutemq; veraciter repræsentant) his ex quibus constat propriè permanētibus, vnum Christum (quia integrū verumq; permanere demonstrant.

Aduertant hic nostri temporis Papistæ, Gelasium (qui ante mille annos Episcopus Romanus fuerat) de hoc sacramento ita loquutum fuisse, vt panem & vinum dicat minimè seipsa deserere, quemadmodum negque Christus per incarnationem diuinitatē desernit, sed perfectus Deus sicut antea, permanxit.

Leo.

 *Et Leo, vt habetur de consecra. di. 2. Incarnationis quoq; exemplo astruam mysterij veritatem. Idem habet Ambrosius, de ijs qui initiantur mysterijs. ca. vlt. *

*Theodoreetus etiam in eadem sentētia est, Theodorus, vt ex primo & secundo eius Dialogo liquet. In primo enim ad hūc modum scribit. * Qui Primo di- naturale corpus suum, frumētum & pa- alogo. nem vocavit, atque item seipsum vitem Ob. 245, nominavit, idem ipse etiam panem &*

vi-

ST
tinum corp
lazione hon
ram ipsam t
iam natura
In secundo
autr. Sicut
Inificatio
graduntur
stantia, fo
minicum
nam est sub
Elegant nur
belaziri ve
al naturam
in sacra men
er. & tum
initiatione o
Natio & c
lunitatis in
unum esse co
munitiquo
modum
n. sit.
Transub
mum
Vne quon
ex Script

vinum corporis & sanguinis sui appellatione honorauit: non equidem naturam ipsam tr̄esmutans, sed adiiciēs gratiam naturæ.

*In secundo autem eadem expressius lo- In. 2. dia-
quitur. Sicut, inquit, panis & vinum post logos-
sanctificationem propria natura sua nō
egrediuntur, sed manent in priore sua
substantia, forma & figura, sic & corpus
dominicū post assumptionē, in diui-
nam est substantiam transmutatum.*

Eligant nunc Papistæ, utrum ex his duobus largiri velit (alterutruū enim necesse est) vel naturam & substantiam panis & vi- ni in sacramento post consecrationem rema- nere: & tum reuocanda est sua de transsub- stantiatione opinio: vel se in eodem errore cū Nestorio & cæteris fateantur, qui naturam diuinitatis in Christo nullam post incarna- tionem esse contendebant. Hoc est enim cō- muni antiquorum assensione firmatum, ut quemadmodum in uno est, ita etiam in alte- ro sit.

*Transubstantiatio è Roma pri-
mū profecta est. Cap. vij.*

Nunc quoniam satis expositum est, tum ex Scriptura, tum ex naturali operatio-

CONTRA TRANSV-

Ob. 127. ne, *ratione, sensib^o, antiquissimis & doctissimis authoribus, & sanctis Martyribus eccl^{ae} Christi, substantiam panis & vini remanere, & à fidelibus in cœna percipi, operæ premium est videre, quid Scholasticos recentiores commouerit, ad contrariam opinionem defendendam, non modò à sensuum comprobatione, & rationis iudicio disinctâ, sed etiam cum antiqua Christi Ecclesia, & sanctissimo Dei verbo pugnâtem. Certè nihil æquè illos commouit, ac vana illa & inutilis fiducia quam in Ecclesia & sede Romana collocarant.

In. Scotus Juper. 4. sent. di. 11

Scotus enim Scholasticorum omnium subtilissimus, in Træsubstantiationis causa tractanda, huius rei rationem affert. Ait enim: Ad hanc sententiam principaliter videtur mouere, quod de sacramentis tenendum est, sicut tenet sancta Romana Ecclesia. Ipsa autem tenet panem transubstatiari in corpus, & vinum in sanguinem: ut patet De summa trinitate & fide catholica. Firmiter credimus.

Gabriel in Can. missæ lect. 40.

Gabriel etiam (qui præ ceteris omnibus de Canone Missæ fusissimè scripsit) in eadē fuit (ut videtur) sententia. His enim verbis *Ysus est*. Notandum, quod quamuis expressè

pressè tradatur in scriptura, quòd **corpus Christi** veraciter sub speciebus panis cōtinetur, & à fidelibus sumitur, tamen quomodo ibi sit corpus Christi, an per conuersionem alicuius in ipsum, aut si ne cōuersione incipiat esse corpus Christi cum pane, manentibus substantia & accidentibus panis, non inuenitur expressum in canone Biblię. Quia tamē de sacramentis tenendum est, sicut tenet sācta Romana Ecclesia, ut habetur De hęræticis. Ad abolendam. Nunc autem ipsa tenet & determinauit, panem trāsubstantiari in corpus Christi, & vinum in sanguinem, ideo ab omnibus catholicis acceptatur hæc opinio, quòd substantia panis non manet, sed realiter & veraci-ter in substantiam corporis Christi con-vertitur, trāsubstantiatur seu cōmutatur.

Papistarum Anglicorum argumēta confutantur. Cap. vii.

EX his intelligitur hanc de Transubstantiatione opinionem, à compluribus defēsam & propugnatam esse, quia ecclesia Romana ita constituit, quamvis contrariā sententiam etiam Papistæ ipsi fateantur, faciliorem videri, veriorem, & scripturis cōue-

CONTRA TRANSVBS

Scotus, sumentiorem. Quoniam autem ecclesia Romana Transubstantiationem esse declarauit, ideo eligitur hic intellectus (ut inquit Scotus) ita difficultis, cum verba scripturæ possent saluari secundum intellectum facilem, & veriorem secundum parentiam.

Sed quia nostrates Papistæ (qui crassius de hac re, quam Papa ipse, & sentiunt & loquuntur, affirmantes naturale corpus & sanguinem Christi naturaliter in pane & vino contineri) neque possunt, neque audent fidem de Transubstantiatione suam in Ecclesia Romana fundare, (quæ quamvis Sanctissima appellari postulet, reuera tamen impurissima omnis impietatis sentina est, Satanæ synagoga, quam quicunq; sequitur, non potest non labi, & in errorum barathru ruere) configiunt ad ficalnea folia, id est, ad inania & leuia argumenta, suo ipsorum cerebro fabricata; & ad veterum testimonia à mente & sententia authorum longè detorta, quib; probrosos & ignominiosos suos errores velare & tegere moluntur. Itaq; placuit in eo paululum laboris sumere, ut ijs fiscalneis folijs (quibus tecti sunt) sublati, illorum impudentes errores ante oculos omnium

18

NSVB.
ecclesia Ro-
melle dedi-
ctus (u. n.
m verba.
dum intab-
le secundu p.

nium constituantur.

Prima ratio, qua Papistæ transubstanti-
ationem confirmant. Cap. viij.

GR A V I S S I M A illorum ratio, (quæ
maximi momenti esse putant, & in qua
tantum iuthoritatis pondus inesse iudicant,
ut (quæadmodum præ se ferunt) ne vniuer-
sum quidem orbem dissoluere posse illâ exi-
stiment) hæc est: Seruator noster Christus
acceptum panem fregit, & dedit discipu-
lis suis dicens: Hoc est corpus meum. Marb. 26.
Hæc verba, inquiunt, vbi Christus se in Marc. 14.
pronuntiasset, panis statim mutatus, & Luc. 22.
substantia eius in substantiam corporis
Christi conuerſa est.

Quæ autem Christianæ aures hanc doctri-
nam patienter ferant, quod Christus quoti-
tie de integro fiat, aut quod ex alia substâ-
tia fiat, quam ex qua in utero Virginis ef-
fectus est? Vbi enim incarnationis tempore Huins raz
tionis con-
futatio.
ex natura & substantia beatae Virginis fa-
ctus est, nunc hac Papistarum senectia, quo-
tidie ex natura panis & vini efficitur, quæ,
sicuti prædicant, in substantiam corporis &
sanguinis eius conuertuntur. O admirabile
metamorphosis, o horrendam hæresim,
dicere Christum quotidie recens, & recenti

CONTRA TRANSVBE

ex natura factū. Ex quo necessariò efficitur
illos nobis quotidie nouos cūdere & effingere
Christos, ab illo diuersos qui ē virgine Ma-
ria nascebatur, quiq; in crucem suffixus fuit.
Quemadmodum clarissimè cōprobabitur his
subsequentibus argumentis.

Ob. 111.

* Primū enim, si Christi corpus, quod cru-
ci affixum fuit, nequaq; ex pane effectū fu-
it, corpus autem quod in cœna edebatur, ex
mēto ex pa- pane factum fuit, (sicuti Papistæ contendūt)
ne fiat, nō fit, vt corpus quod in cœna manducatū est,
est idē cor= non idem fuerit quod cruci affigebatur.

pus quod

* Deinde, si Christi corpus quod cruci af-
fixum est fixum est, ex pane & vino factum non est,
& passum & Christi corpus quod cruci affixum est, idē

Ob. 112.

sit quod etiam in cœna edebatur, tum Chri-
sti corpus quod edebatur, minimè ex pane
effectum est.

Ob. 113.

* Tum, si Christi corpus quod in cœna e-
debatur, idem sit quod crucifixum est, &
Christi corpus quod in cœna edebatur, ex pas-
ne factum sit, sicuti Papistæ venditant, si.
vt Christi corpus quod cruci affixum fuit, ex
pane factum fuerit.

Ob. 114.

* Ad hæc, si corpus Christi in sacramēto
ex substantia panis & vini efficiatur, idem-
q; corpus in vtero Virginis conceptum sit, tū

cor-

Corpus Christi in utero Virginis ex pane & vino effectum est.

* *Vel si maiis ad hunc modum. Corpus Ob. 115.*
Christi in utero virginis minimè ex pane & vino effectum fuit: Corpus autem Christi in sacramento ex pane & vino factum est, ita concluditur, hoc Christi corpus non esse id quod conceptum est in Virginis utero.

* *Præterea. Christus qui de utero Virginis natus est, quantum ad corpus attinet, nulla ex alia, quam ex sanctæ Virginis substantia factus est. Christus autem in sacramento ex alia substantia factus est, Christus igitur alius ille est.*

Antichristus itaq, Romanus, omnis impij cultus author, Christianos & fideles à utero Christi cultu, qui ex sanctissima Virgine, Sancti spiritus opera factus natusq, est, nostraq, causa in crucē attus, ad alterius Christi cultum abducere contendit, ex pane & vi- no facti, Papisticorum sacerdotum consecrationi, qui se Dei effectores faciunt: Verbis Ob. 110, enim consecrationis (aiunt) illud effici, quod in cœna percipitur: Hoc autem Christū ipsum Deum & hominem esse contendunt, ita efficitur, ut cum Dei tum hominis effectores sint.

CONTRA TRANSV.

At qui veræ pietatis studiosi sunt, vñū Deum colant, & vnum Christum, semel corporaliter factum, ex Mariæ solius substantia, semel pro nobis mortuū, semel exuscitatum, semel in cœlum sublatum, ibiꝝ perpetuò ad dexteram Patris sedentem, quamuis spiritu quotidie nobiscum sit, & in medio illorum sit, qui in nomine eius cōgregantur. Ille animorum (quemadmodum cibus corporum) pastus est, quod nobis institutione sacramenti in pane & vino demonstrauit, significans, quemadmodum panis & vinum corpora nostra corporaliter pascunt & recreat, ita etiam illum carne & sanguine suo spiritualiter consolari & pascere mentem.

Hoc modo facillimè dissoluitur Papistarum (quod tantopere venditant) argumentum. Quantumcunq; enim insolenter ostentent, & maximè crepent suam panis & vini conuersionem in corpus & sanguinem Christi, conuersio tamen hæc spiritualis est, neq; corporalem materiati panis & vini præsentiam tollit. Et quoniam sanctissimum est spirituialis pastus sacramētum, (quem ex corpore & sanguine seruatoris nostri percipimus) necessariò consistit elemētum, quod sub sensu cadit, sine quo nullum consistit sacramētū.

Quem-

Quemadmodum enim in regeneratione nostra, Baptismi sacramentum, nullum esse potest, si aqua absit: sic neq; corporis & sanguinis Domini sacramentum nullum esse potest, si panis & vinum dimoueantur. Baptismus enim perfectum sacramētum spiritualis regenerationis non est, nisi elementū aquae adsit, quod foris abluat: quemadmodū spiritus sanctus internē spiritualiter regenerat Baptizatum, quod aqua significatur. Et cœna Domini, perfectum spiritualis pastus sacramentum esse non potest, nisi tam panis & vinū adsint, quæ corpora nutriant, quam corpus & sanguis Christi, quæ spiritū passant, quod pane & vino significatur. Quomodo autem cunq; corpus & sanguis Christi adsint, & què cum substantia panis & vini, ac cum accidentibus adesse possunt, sicut Scholastici ipsi fatentur, & facillimè (si aduersarij id negare auderent,) comprobari possit. Itaq; facillimè intelligitur, quemadmodum firmissima illorū ratio, & præcipuum fundamentum (quo nituntur, & vnde sibi hanc Transubstantiationem architectati sunt) funditus euerti ac de leri possit.

Altera Papistarum ratio, qua Transubstantiationem confirmant, Cap. ix.

Altera

CONTRA TRANSVB-

ALTERA ilorum ratio est, parem vndiq; dignitatem & autoritatem habens. Si panis, inquiunt, remaneret, multa & magna absurdia sequeretur: illudq; in primis, quod quemadmodum Christus naturam hominis asumpsit, & sibi adiunxit: ita etiam naturam panis assumeret, & sibi adiungeret. Ex quo fieret, ut quemadmodum Deum pro redemptione nostra incarnatum habemus, ita etiam

Huius ratiōnis consuetudinā Impanatum haberemus.

Hic facillimē cernitur, quām leues reliquæ rationes sint, cūm hæ grauissimæ & firmissimæ habeantur. Certum autem est, Christum omnino Impanatum fuisse debere, si sibi panem vnitate personæ adiunxit, hoc est, si naturam panis ita cum natura sua copulasset, vt ex vtraq; natura vna persona effecta fuisset. Sed quoniam sacramentaliter tantum pani adiunctus est, non magis ex eo impanatus Christus est, quām Spiritus sanctus in aquatus, cūm sacramentaliter aquæ in Baptismo adiungatur: aut columba effectus est, cum columbae formam indueret, vt significaret illum, quem Ioannes baptizabat, verum Christum fuisse. Imò vero (quemadmodum error errorem elicere solet)

Let) hæc ipsa quæ illi absurdæ obijciunt, ex il-
lorum ipsorum sententia sequerentur: nem-
pe Christum Impanatum & Inuinatum, (vt
ita loquar) fuisse. * Si enim Christus ita pa- Ob. 120.
ne vtitur, vt illum non ad nihilum redigat
(sicuti illi prædicant) sed ex eo corpus suum
efficiat, tum panis corpori Christi maiore ad
unatione coniungitur, quam humanitas di-
uinitati. Diuinitas enim humanitati, vni-
tate personæ, non naturæ, adiungitur. Sed
feruator Christus verbo suo efficit (sicuti fe-
runt) vt panis corpori, non modò vnitate p-
sonæ, sed etiam naturæ iungeretur. Ex quo
fit, vt panis & corpus Christi vnu sint, tum
natura tum persona: & quod maior inter-
cedat vnitas corpori Christi cum pane, quā
humanitati cum diuinitate, aut corpori cum
animo. Hoc modo Papistarum argumenta in
ipso reflectuntur.

Tertia Papistarum ratio, qua Transub-
stantiationem confirmant. Cap. x.

TERTIAM adhuc habent, quam ex
sesto Ioannis colligunt, vbi Christus ait:
Ego sum panis viuus, qui de cælo descendit:
si quis edat ex hoc pane, viuet in æternum.
Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam
ego dabo pro mundi vita.

Sic

CONTRA TRANSVB-

Sic illi ex hoc loco disputant. Si panis quem Christus dat, caro eius sit, nō potest etiā materiatus panis esse, atq; adeò sequi necesse est, ut materiatus panis discedat, neq; substantia vlla remaneat, pr̄ter carnem Christi solam.

*Huius rationis dis-
solutio.*

Ioan. 6.

Hic facilis est responsio. Christum hoc in loco Ioannis minime de materiato & sacramentali pane loquutum, neq; de sacramentali perceptione (biennium enim antē aut triennium hic sermo habitus est, quām sacramentum institutū fuit) sed de spirituali pane, (vnde s̄p̄ius repetit se panem viuū esse, qui de cœlo descendit) & de spirituali per fidem perceptione, qua ecclēm illo tempore ab omnibus qui in illum credebant, manducabatur, quando cœna nondum facta, aut sacramentum adhuc institutum fuerat. Itaq; dixit, Patres vestri ederunt Manna in deserto, & mortui sunt: Quis autem hunc panem edidit, viuet perpetuò. Hic igitur Ioannis locus de sacramētato pane intelligi non potest, qui neq; de cœlo descendit, neq; vitam hominibus tribuit. Neq; tum temporis poterat Christus de sacramētali pane verba facere, & carnem suam appellare, nisi forte dicant, Christum tam longe antē spatio, cœnam suā sacram

STA
sazanisse.
Authores
dum T
err

VNC C
bus illoru
egatis respon
būffis &
vibus respon
firmanda de
cipia, que
tus erroris co
t; exentiat, e
et, videbit n
facere.

Primus lo
kens Domini
mus discipu
t; natura mu
tus est caro
Huius senten
t; bis ven
t; inuitur. Na
en. Hec diab
m; quia di
m; p; ut alig

Sipani
s fit, nō p
e, atq; an
us panis d
maneat, p

sacrauisse.

Authores quos Papistæ, ad stabiliē-
dum Transubstantiationis
errorem, detorquent.

Cap.xi.

NVNC CVM plenè & perfectè leui-
bus illorum & anilibus rationibus atq;
argutij responderim, restat vt eodem modo
sophisticis & nugatorijs authorum allega-
tionibus respondeam, quos ad sua commenta
confirmanda deprauarunt. Tria sunt loca
præcipua, quæ speciem magnam præ se ferūt
huius erroris confirmandi. Sed ea si quis stu-
diosè excutiat, & attentius aliquanto consi-
deret, videbit nihil ea ad huiusmodi propo-
situm facere.

Mar. An

fo. 192.

Cypria-
nus de cœ
na Domini

* Primus locus Cypriani est, in sermone
de cœna Domini. Panis, inquit, quē Do-
minus discipulis porrigebat, nō effigie,
sed natura mutatus, omnipotentia verbi
factus est caro,

Huic sententiæ Papistæ mordicus inhæ-
rent, & his verbis (Natura mutatus) maxi-
mè nitūtur. Natura igitur panis, aiūt, mu-
tatur. Hæc diabolice sophistices nō minima
pars est, qua diabolus in citandis scripturis
ut isoleat, vt aliquid addat aut detrahatur, aut

H sen-

Responsio.

CONTRA TRANSVB-

*sensum commutet. Sic hoc loco, ea verba à
Papistis prætermitti solent, quæ vniuersam
causam planam facerent. Illis enim hæc quæ
sequuntur, adiungi debebant.*

Sicut in persona Christi humanitas
videbatur, & latebat diuinitas, ita sa-
cramento visibili, ineffabiliter se diuina
infudit essentia: Ut esset re-
ligioni circa sacramenta deuotio, & ad
veritatem (cuius corpus sacramenta
sunt) sincerior pateret accessus, usq;
ad participationem spiritus, non usq;
ad consubstantialitatem Christi, sed
usq; ad societatem germanissimam eius
hæc vnitas perueniret. Et ibidem. Ex cō-
ſueto rerum effectu fidei nostræ adiu-
ta infirmitas, sensibili argumento edo-
cta est, visilibus sacramētis inesse vitæ
æternæ effectum: nō tā corporali quām
spirituali transitione, Christo nos vñiri.
Et mox. Nostra verò & ipsius coniun-
ctio, nec miscet personas, nec vnit sub-
stantias, sed affectus consociat, & confœ-
derat voluntates.

*Hæc Cypriani verba apertè demonstrat̄,
quòd sacramentum simul cum diuinitate
adiuncta permaneat, & sacramentaliter di-
uini-*

uinitatem in panem & vinum infundi, ipsi pane & vino etiamnum remanentibus, quemadmodum diuinitas humanitate Christi sibi coniunxit, & simul cum illa habitavit.

Et tamen panis non effigie nec substancialia, sed natura (quemadmodum Cyprianus verissime dicit) mutatur. Negite enim hoc sentiebat, naturalem panis substantiam protinus discessisse, sed verbo Dei altiorem ei vim, naturam, conditionemque adiectam, quae longè longeque plurimum vim & naturam communis panis superaret. Mysticus enim panis hoc demonstrat (sicuti idem Cyprianus ait) nos spiritus diuini participes effectos, arctissime Christo coniungi, & spiritualiter illius carne & sanguine pasci: ita ut hic sacramentatus panis, sit non modo corporale corporis nutrimentum, sed etiam spiritualis pastus animi.

Eodem modo in baptismo aquae naturam communis mutatur: ad communem enim naturam aquae, quae in abluendo & extergendo corpore versatur, accedit etiam, quod sit ablutionis nostrae & expiationis per Spiritum sanctum certissimum testimonium.

 Augustinus in Ioan. tract. 8o Iam

H 2 YOS

CONTRA TRANSVB-

vos mundi estis, propter verbum quod loquutus sum vobis. Quare non ait, Mūdi estis propter Baptismum quo loti estis, sed ait, propter verbum quod loquutus sum vobis? Nisi quia & in aqua verbum mundat. Detrahe verbum: quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: etiam ipsum tanquam visibile verbum. Et mox. Vnde ista tāta virtus aquæ, ut corpus tāgat, & cor abluat, nisi faciente verbo? Nō quia dicitur, sed quia creditur. Nā & in ipso verbo, aliad est sonus transiens, aliud virtus remanens: Hoc est verbum fidei quod prædicamus.

Itaq, præcipuum Doctorum testimonium (quod illi firmissimum erroris sui præsidū existimant) facile intelligitur, quam parum pro illis faciat. Sed ad meliorem sententia Cypriani explicationem, haud inutile fuerit locum illius, suprà capite quinto citatum, animaduertere.

Chrysostomi sententia, à Papistis ad Transubstantiationem, depravata. Cap. xij.

Chrysostomi sententiam adferunt, quam indissolubilem esse putant. Ille enim in qua-

ST
quidam de B
Num pane
in secessum
Non sic cog
enim si cera
m, nihil lub
bita & hi
ponis substa
Hic se P
zus vitori
caunt, an n
nas rin, appe
cubanem, n
saceram i
mi, nullam
ve?

Atheu ve
imo sequitur
della preter
lum indicium
adferat, & i
entes fuerint

Chrysost
Propterea ac
tum corporu
ciphis Serap
taculatares

quadam de Eucharistia homilia sic scribit.

* Num panem, num vinum vides? num in secessum ut reliqui cibi abeunt? absit. Non sic cogitandum est: quemadmodū enim si cera igni adhibita, assimilatur illi, nihil substantiæ remanet, nihil redūdat, ita & hīc puta mysteria cōsumi corporis substantia.

Hic se Papistæ magnificè efferunt, & quasi victoria parta, triumphant. Ecce inquiunt, an non grauiſſimus & eruditissimus vir, appertissimis verbis dicit, nos neque panem, neq; vinum videre, illa prorsū quasi ceram igni adhibitam ad nihilum cōsumi, nullam præterea substantiam remanere?

At si ea verba quæ proximè in Chrysostomo sequuntur, recitassent (quæ astutè de industria prætermiserant) quodnam Chrysostomi iudicium, & quis sensus esset, facillimè patifueret, & in ruborem (nisi valde impudentes fuerint) coniicerentur.

Chrysostomus enim statim subiungit. Propterea accedentes, ne putetis vos diuinum corpus ex homine accipere, sed ex ipsis Seraphin forcipe ignem. Reputate salutarem sanguinem, quasi è diui-

CONTRA TRANSVB-

no & impolluto latere effluere, & ita approximantes, labijs puris accipite. Quocirca fratres oro vos & obsecro, ne absim⁹ ab Ecclesijs, neque in alijs colloquijs occupati simus: stemus trementes & timidi, demissis oculis, renata autem anima, gementes sine voce, iubilantes corde.

Cum igitur hæc verba cōtinenter ea subsequantur, quæ à Papistis cōmemorata sūt, siquidem hi concludere ex verbis ab se cōtatis volunt, neq; panem neq; vinum in sacramento esse, mihi eodem modo concludere licebit, neq; sacerdotem ibi, neq; Christi corpus esse.

Quemadmodum enim in priori sententia Chrysostomus præcipit, ut ne cogitemus nos panem aut vinum videre, ita in altera mandat, ut ne existimemus nos Christi corpus à sacerdotiis manu capere. Quocirca, si ex altera sententia (quemadmodum Papistæ ipsi prædicant) verè colligi non potest, in sacra cōmunione, minimè Christi corpus à sacerdote nobis tribui, fateantur etiam necesse est, neque necessariò, nec verè ex prima sententia concludi, nullum ibi panem aut vinum adesse.

Atqui

Atqui hæc omnia in sacro sancta cœna pariter existunt. Christus ipse spiritualiter perceptus, & fideles pascens, panis & vinum id nobis demonstrantia sacramento, & sacerdos horum minister. Itaq; Chrysostomus præcisè non negat panem & vinum, Corpus Christi & sacerdotem adesse, sed figura quadam loquendi, non simplici negatione vtitur, sed comparata.

Hic loquendi modus non modò à scriptura est usurpatus, sed etiam omnium scriptores per cōrum & linguarū communis est. Cūm enim parationē. duo inter se cōferūtur, in præstantiori re extollenda, & humiliori deprimenda, negationibus comparatis vtimur, quæ simpliciter a liquid non negant, sed comparatè. Cūm populus (verbi causa) reieclto Samuele propheta, regem expeterent, Deus Samueli dixit: Nō te, sed me reiecerunt. Haud hic simpliciter intelligitur, Samuelem non reieclū (cuius in loco regem collocari cupiebant) sed in negatione comparata, duæ affirmations intelliguntur, vna reieclum esse Samuelem, altera Deum etiam, & in primis, reieclum esse.

Eodem modo, cūm David in persona Christi se vermem dixerat, & non hominem: ne-

CONTRA TRANSVBA

quaquam hac negatione, Christum esse hominem, tollit, sed ut magnitudine orationis Christum ad infimam conditionem abijceret, significauit Christum, non modo ad humanæ imbecillitatis conditionem demissum, sed etiam in tantam humilitatem & obscuritatem depresso, ut potius vermis quam homo appellandus esset.

Rom. 7. Quæ forma loquendi Paulo familiaris admodum erat. Non ego hæc efficio, inquit, sed peccatum in me habitans. Et alio loco, **1. Cor. 1.** Non misit me Christus ut baptizem, sed ut euangelizem. Atq; iterum, Sermo meus & **1. Corin. 2.** prædicatio mea, non in probabilitibus humanæ sapientiæ sermonibus, sed in spiritus & potestatis demonstratione. Et rursus, Neq; qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Et porrò, **Gal. 4.** Non ego, sed Christus in me viuit. Et, **Gal. 6.** Mihi absit ut glorier, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. **Ephes. 6.** Tum, Nō est nobis luctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus spiritus tenebrarum.

In his sententijs & permultis alijs eius generis, quanquam negationes insint, non tamen cogitauit Paulus, prorsus inficiari, se hoc malum patrassè, de quo loquebatur, aut penit-

penitus asseuerare, se non missum ut bapti-
zaret, (qui aliquando baptizabat, & ad om-
nia salutis nostræ munera obeunda mis-
sus erat) aut in verbo Euangeli⁹ illustran-
do, ingeniosis & acutis persuasionibus non
vni, (quibus certè peropportune⁹ usus est)
aut satorem & irrigatorem nihil esse, (qui
Dei creature⁹ sunt, ad similitudinem eius fa-
ctæ, sine quorum opera neque sementis fit,
neque messis) aut negare se viuere, (qui & Rom. 15,
vixit, & omnes regiones lustrauit, ad Dei
gloriam amplificandā) aut plane⁹ cōfirmare,
se nulla alia in re gloriari, nisi in Christi cru-
ce: qui lætabatur cum lætātibus omnibus, &
angebatur cum anxijs: aut omnino⁹ negare
cum carne & sanguine nos decertare, qui
nunquam luctationem & perpetuum cum
mundo, carne & diabolo, bellum intermitti-
mus. His in sententijs omnibus, Paulus (si-
cuti dixi) non omnino⁹ cogitauit, absolute il-
la negare, quæ sine vlla dubitatione erat ve-
rissima: sed voluit præ maioribus illis, hæc
leuiora minoris aestimanda esse, & maximā
maiorum rerum rationem habēdam esse, nē-
pe ut peccatum naturæ infirmitate admissū,
originali potius peccato & naturæ corru-
ptæ (quæ intus inclusa delitescit) quā volū-

CONTRA TRANSVBI

lūtati illius & assēsionī assignetur. Et quā-
quam ad homines sacramento baptismū im-
gēndos missus esset, præcipuē tamen ad ver-
bum Dei prædicandum constitutus à Deo
fuerat. Et quamvis argumentis v̄sus sit pru-
dentiæ plenis, rerum tamē fœlix euentus at-
que exitus, diuina potentia & sancti Spiri-
tus efficientia, proficisciēbatur. Pari modo,
quamvis sator & irrigator, aliquid sunt, &
multum in munere suo obeundo faciunt, Des-
us tamen præcipuē amplificationem affert.

Gal. 2. Vixerat quoque Paulus in hoc mundo, sed
præcipua illius vita in Christo fuit, quē a-

2. Cor. 11. pud se viuentem gerebat. Multis in rebus

C. 12. gloriabatur, etiam in infirmitatibus, maxi-

Gala. 6. ma tamen eius gloriatio in Christi cruce

Epte. 6. fuerat. Quotidiana est nobis cum carne lu-
cta, sed grauissima & accerrima dimicatio
est aduersus hostes spirituales & subtile
spiritus malos & diabolos.

1. Pet. 3. Hac loquēdi forma etiam Petrus in pri-
ma epistola v̄sus est, præcipiens fœminarū
ornatum vt ne externus sit, vel criniū ca-
lamistro, vel auri adiectione, vel vestium
amictu, sed internus cordis homo sit, cū in-
tegritate, mitis, ac tranquilli spiritus, quæ
resceram Deo magni pretij est.

Hic

*Hic non omnino compositos capillos, aurum,
sumptuosas vestes vetuit, (vnumquem enim
is apparatus decet, qui est ordinis suo conue-
niensissimus) sed superbiam nimiamq; orna-
mentorum externorum cupiditatem detra-
here cogitauit, & foeminas omnes hortari, ut
metes studeat intus omnibus virtutum lumi-
nibus illustrare, neq; de externo corporum ap-
paratu, & sumptuoso vestitu sollicitè laborare*

*Seruator etiam Christus istius sermonis Mat. 6.
plenus fuit. Ne, inquit, vobis thesaurum
in terris cumuletis: inde admonens, ut
potius mentes nostras ad durabilem & per-
petuum thesaurum transferamus, quam in
terreno hoc, qui varijs modis corrumpitur &
nobis eripitur, hæreamus. Externa enim
hæc & mundana, pro locis, temporibus & pa-
sonis, ab hominibus possideri possunt.*

*Item alio loco. Vbi dedulsti, inquit, ad Re- Mat. 10.
ges fueritis & principes, ne cogitetis, quid
aut quomodo respondendum sit. Hac ille ne-
gatione minime voluit nos negligenter &
inconsiderate, quicquid in mentem venerit,
respondere, sed ut cœlesti Patri toti nitere-
mur, sperantes nos sancto illius Spiritu satis
idonee instruendos potius, quam responsis no-
stro ipsorum ingenio & studio excogitandis,
fide-*

CONTRA TRANSVB-

fideremus.

Mat. 10. *Quid illud, non vos estis qui loquimini,
sed spiritus Dei, qui in vobis loquitur? An
non similem omnino rationem in se habet?
Spiritus enim Dei salutaria & diuina ver-
ba in ora nostra infundit, nos tamē illo sug-
gerente atq; incitante loquimur.*

Math. 23 *Deniq; in his quæ sequuntur omnibus,
Ne vobis patrem in terris quenquam ap-
pelletis. Nemo vos domini aut magistri no-
mine appellat. Ne timeatis illos qui occidunt
corpus. Non veni, vt pacem in terram mit-
terem. In mea potestate sitū non est, ad dex-*

Matt. 20. *teram vos aut lēuam collocare. Non adora-
bitis Patrē, neq; hoc in mōte, neq; Hierosoly-
mis. Testimonium ab hominibus non acci-
pio. Doctrina mea, non est mea. Non quero
gloriam meam.*

Ioan. 4. *In negationibus his omnibus, seruator
Christus nō ita restrictè locut⁹ est, vt pror-
sus hæc omnia remoueret, sed vt istis alia
anteponeret: vt Patrem videlicet cœlestē &
dominum, terreno: timorem eius, ullius cre-
aturæ timori: verbum eius & Euangeliū,
vniuersæ mundanæ paci: & internū ac spi-
ritualem Dei cultum ex puro corde atq;
anima profectum, externo honori, corporibus*

Ioan. 5.

Ioan. 7.

Ioan. 8.

aut locis definito, præponeremus: quemadmodum Christus Patris gloriam, suæ ipsius anteposuit.

Nunc quoniam copiose negationum harum naturam & vim exposui (quæ simpli- Responfio
ces negationes non sunt, sed comparatæ) per- ad Chrysostom. in hoc
facile est Chrysostomo respondere, qui istius- Iost. in ho
modi formarū loquèdi plenus fuit, & præcæ cœna Do- milia De
teris in hoc genere excelluit. Neq; enim in ea mini-
cōcione cogitauit vñquā, in cœnæ dominicæ
administratione, panē, vinum, sacerdotem,
corpus Christi adesse, negare, (quod Papistas
etiam fateri necesse est) sed propositum eius
fuerat, mentes nostras à terrenis rebus ad cœ-
lestia traducere, vt non tam panem, vinum,
sacerdotem & Christi corpus cōsideraremus,
quām diuinam eius naturam & sanctū sp̄i-
ritum, nobis ad æternam salutem datum.

Itaq; persæpe eodem in loco his verbis v-
sus est, Cogita, ne cogites, ne putes, aut exi-
stimes, vt ne mentes & cogitationes nostras
in panem, vinum, sacerdotem, corpus Chri-
sti, desigeremus, sed longè altius ad spiritum
& diuinam eius naturam attolleremus, sine
quibus (vt de his ipse testatur) caro nihil
prodest: Spiritus (inquiens) est qui vivifi-
cat, caro non prodest quicquam.

CONTRA TRANSV-

*Et quemadmodum Chrysostomus multis
in locis nos hortatur, ut ne in aquam in Ba-
ptismo, sed in Spiritum sanctum in baptismō
perceptum, & aqua repræsentatum intueamur:
ita in hac de cœna Domini homilia, impellit
nos, ut mentes nostras à rebus corporatis &
sub sensum cadentibus, ad res spirituales &
minimè sub aspectu subiectas, transferam⁹.*

¶ Chrysostomus in 1. Cor. 2. Infidelis
cùm Baptismatis lauachrum audit, sim-
pliciter aquam esse sibi persuadet. Ego
verò non simpliciter video quod video,
sed animæ per Spiritum purgationē, nec
nō sepulturam, resurrectionem, iustitiā,
adoptionem, hæreditatem, regnum cœ-
lorum, Spiritus societatem considero.
Non enim aspectu iudico quæ vidētur,
sed mentis oculis. Hac loquendi forma
vñs est Chrysostomus, cùm non solùm
de Eucharistia, sed de Baptismo quoq;
dicit: *Nihil sensibile traditum nobis à
Christo.* **¶**

*Et quamquam Christus scilicet tantum in
crucem actus sit, studuit tamen Chrysostom⁹,
ut illud nobis propositum haberemus, nos
quotidie illum videre flagris vexatum atq;
afflitum, corpus eius in cruce dependens,
bastam*

bastam lateri eius træffixam, sanctissimum sanguinem de latere eius in ora nostra profluentē. Quo in genere locutionis, Paulus ad Gal. 3. Galatas scripsit, Christū depictum & cruci affixum in illorum conspectu.

Itaq; in eadem Homilia, paulò ante hūc Chrysostomus locum citatum, Chrysostomus his verbis v- mus, sus est: Quid facis homo? Non promisi sacerdoti, qui dixit, Sursum mentē & corda? & dixisti, Habemus ad Dominū? Non reuereris & erubescis? Et illa ipsa hora mēdax inueniris? Papæ, mēsa mysterijs instructa est, & agnus Dei pro te immolatur, sacerdos p te angitur, ignis spiritualis ex sacra mensa refluit: Seraphin astant sex alis faciem tegentia, omnes incorporeæ virtutes, pro te cū sacerdote intercedunt, ignis spiritualis è cœlo descendit, sanguis in crateram, in tuam purificationem, ex immaculato latere haustus est: Et non erubescis? reuereris? & confūderis? neq; Deum tibi propitium facis? Non conscientia tua iudicat te ô homo? Centum sexaginta octo horas habente hebdomada, vnam & solam horam sibi ipsi segregauit Deus, & hanc in opera secularia, & in ridicula & in

CONTRA TRANSVB-
conuenticula insumis. Cum qua postea
fiducia ad mysteria accedes? O quā pol-
luta conscientia.

Hucusq; Chrysostomi verba recitauī, quæ
declarāt, quibus rebus mentes nostræ in hac
cœna Domini attentæ esse debent, nempe ab
ea rerū, quæ sub sensus cadunt, cogitatione
traductæ, ad diuinarum rerum & cœlestium
perspicientiam. Sic igitur concludo, satis plas-
nè & apertè responsum esse huic loco Chrysostomi, quem Papistæ inexplicabile & in-
dissolubilem esse putant. Atq; vt hæc Chrysostomi sententia melius intelligatur, nō abs
re fuerit, locū illius superius citatum, capi-
te quinto, legere.

Ambrosij locus explicatus, quem Pa-
pistæ pro se adducunt.

Cap. xij.

Ambrosi-
us De ijs
qui myste-
rijs iniciā-
tur.

AD HVC Ambrosij locus restat, (quæ
Papistæ multū pro se facere iudicāt)
quem si diligentius & attētius paulò in-
tueamur, animadkertemus, quātū in eo deci-
piātur. Locus est in libro De ijs qui initiā-
tur mysterijs. Quātis igitur vtimur exē-
plis, vt probemus non hoc esse quod na-
tura formauit, sed quod benedictio cō-
secravit. Maioremq; vim esse benedicti-
onis

nis, quām naturā: quia benedictione etiam naturā ipsa mutatur. Virgam te- Exo. 7.
nebat Moses, proiecit eam, & facta est serpens: Rursus appræhendit caudā ser-
pentis, & in virgā naturā reuertitur.

• Vides igitur prophetica gratia bis muta-
tam esse naturam, & serpentis & virgæ. Exod. 14.
Currebant Ægypti flumina puro aqua-
rū meatu, subitò de fontium venis, san-
guis cœpit erumpere. Non erat potus in
fluuijs. Rursus ad Prophetæ preces, cru-
or cessauit fluminum, aquarum natura
remeauit. Circumclusus vndiq; erat po-
pulus Hebræorū: hinc Ægyptijs valla-
tus, inde mari clausus: virgā leuauit Mo-
ses, separauit se aqua, & in murorū spe-
ciem cōgelauit, atq; inter vndas via pē-
destris apparuit. Iordanis retrorsū con-
uersus contra naturam in sui fontis re-
uertitur exordium. Nōnne claret natu-
ram vel maritimorum fluctuum, vel flu-
uialis cursus esse mutatum? Sitiebat po-
pulus, tetigit Moses petram, & aqua de-
petra fluxit. Nunquid non præter na- Iosue. 3.
turam operata est gratia, vt aquam vo-
meret petra, quam non habebat natura?
Marath fluuius amarissimus erat, vt si- Exod. 17.
tiens

CONTRA TRANSVB-

tiens populus bibere non posset: Misit Moses lignum in aquam, & amaritudinem suam, aquarum natura depositum, quam infusa subito gratia temperauit. Sub Elisæo propheta vni ex filijs prophetarum excussum est ferrum de seculi, & statim mersum est: rogauit Elisæum qui amiserat ferrum, misit etiam E-
lisæus lignum in aquam, & ferrum nat-
auit. Vtq; & hoc præter naturam fa-
ctum esse cognoscimus. Grauior est e-
nim ferri species quam aquarum liquor.
Aduertimus igitur maioris esse virtutis,
gratiam quam naturam, & adhuc tamē
propheticæ benedictionis numeramus
gratiam. Quòd si tantum valuit huma-
na benedictio, vt naturam conuerteret,
quid dicimus de ipsa cōsecratione diui-
na, vbi verba ipsa Domini saluatoris o-
perantur? Nam sacramentum id quod
accipis, Christi sermone cōficitur. Quòd
si tantum valuit sermo Eliæ, vt ignem
de cœlo deponeret, non valebit Christi
sermo, vt species mutet elementorum?
De totius mundi operibus legisti, quia
Psal. 148. ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit &
creata sunt. Sermo autē Christi, qui po-
tuit

tuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare quod non erant? Non enim minus est, nouas rebus dare, quam mutare naturas.

 Vera utiq; caro Christi quæ crucifixæ est, quæ sepulta est, veræ ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus, hec est corpus meum. Ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur: post consecrationem corpus Christi significatur.

Hucusq; Ambrosius (siquidē hic liber eius sit) quas à grauissimis & doctissimis viris minimè existimatur. E quibus verbis papistæ colligunt, in cœna Domini post verba, quæ vocant consecrationis, neq; panem remanere neq; vinum: quia Ambrosius hoc loco ait, naturam panis & vini mutari.

Atqui ut illis satisfiat, qui alias contentiosi esse non desinunt, hoc in gratiam illorū donemus, Ambrosij librum hunc esse, nihil tamen facit ad illorum sententiam promouendam, sed eam potius oppugnat. Neq; enim ait, substantiam panis & vini discedere, sed naturam mutari. Quod perinde est, ac si diceret: In cœna Domini minimè capiens panis & vinum est, quemadmodum cœ-

CONTRA TRANSVBI

teri vulgares cibi & potionis capiuntur, sed
ut res in altiorem longè naturā & vim mu-
tatæ, & pro sancto pastu percipiendæ, ubi
spirituali, & naturam longo interuallo su-
perante, cibo & potione complemunt, & cæli-
tus alimur carne Christi & sanguine, omni-
potentia Dei, & admirabli Spiritus sancti
efficientia. Hæc ita cum panis & vini sub-
stantia permanente conueniunt, ut si è me-
dio tolleretur, & nō cōsisteret, hic spiritualis
pastus minimè nobis per illā significaretur.

Itaq, in quā plurimis exemplis, ab Am-
brosio pro admirabili naturarum mutatio-
ne adductis, substantiæ illarum permanebat
postquam natura & vis illarum mutata es-
set. Ut cùm aqua Iordanis contra naturam,
quasi murus cōsisteret, aut contra decurrētis
aluei cursum, ad fontem reueteretur, aquæ
tamen substantia eadem remansit, quæ antè
fuit. Et saxum illud, quod præter naturam,
aquam profuderat, idem saxum remansit
quod antè fuerat. Fluuius Marath, qui vi-
rus illud amaritudinis mutauit, nullā sub-
stantiæ partem mutauit. Nec ferrum quod
contra naturam in summa aqua natabat, ul-
lam substantiæ partem amisit. Quocirca, quæ
admodum in his naturarum cōversionibus,
sub

NSVB:
caputum
rā & vīnum
cipiende, in
internālo
lemur, & ut
anguine, omni
spiritus soci
s & vīni h
unt, ut si
hic spiritu
significatur
implis, ab d
rūm muta
um perman
rum muta
ontra natura
ontra decūm
teretur, ut
ansit, que
rater natura
saxum rema
Marath, qui
uit, nullū si
ec ferrum q
qua nārabe
Quocinque
conuerſionis

substantiæ nihilominus eadem remanebant,
quæ ante conuerſionem fuerant: eodem mo
do panis & vīni substātiæ in cœna Domini
remanet & naturaliter percipiuntur, & in
ventriculo cōcoquuntur, quamvis sacramē
talis mutatio in Christi corpus & sanguinē
fiat. Atq; hæc sacramentalis mutatio, hunc
supernaturalem & spiritualem & inexplic
abilem pastum, nutrimentum, concoctionē
corporis & sanguinis Domini omnibus illis
declarat, qui piè & religiose panē sacramē
talem & vinum percipiunt.

Quod verò Ambrosius de substantiæ pa
nis & vīni permanſione, ad hunc modū iu
dicarit, ex tribus alijs eadem de re, in eodem
capite comprehensis exemplis, satis perspi
cuum est. Primū ex his, qui regenerantur, in
quibus post regenerationē prior substātia e
adem manet. Alterum de incarnatione ſeſ
uatoris Christi, vbi nulla omnino diſcessit
substātia, ſed aequè diuinitatis ac humani
tatis (quam de Virgine accepit) substātia re
manet. Tertium de aqua Baptiſtiſt est, vbi
aqua etiam aqua eſſe non definit, quanquā
ſpiritus sanctus in aquam ſe infundat, vel
potius in eum, cui aqua affunditur.

Quanquam autē Ambrosius alio in libro,

CONTRA TRANSV.

Lib. 4. de qui inscribitur, de sacramentis, dicat. : Panis Sacram. iste, panis est ante verba sacramentorum.

ca. 4. ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Eodem tamen in libro & capite, narrat quibus modis & rationibus id efficiant verba Christi. Non sublata panis substantia, sed adiecta pani corporis Christi gratia, atque adeo imposito illi corporis Christi nomine.

Huius rei quatuor ponit exempla. Primum de hominis regeneratione. Alterum de aqua Maris rubristante. Tertium de amara Marath aqua. Quartum de ferro, quod aquæ supernatauit. Quibus in exemplis perspicuum est, quamvis quædam naturæ sit commutatio, priorem tamen substantiam perpetuò eandem permanere. Ita vniuersam causam his verbis concludit. Si ergo tanta vis est in sermone Domini I E S V, ut inciperent esse quæ non erant, quantò magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur. Ex quibus manifestum est, quamvis hæc admirabilis sacramentalis & spiritualis panis cōuersio fiat in corpus Christi, eadem tamen substantia panis maneat, quæ fuit.

Ad hunc modum satis responsum est tribus

bus præcipuis Patrum authoritatibus, Cy-
priani, Chrysostomi & Ambrosij, quibus
Papistæ præcipue abutuntur, ad transsubstâ-
tiationis errorem confirmandum. Alias rati-
ones & authoritates habent, quas eandem
ad rem afferunt, sed quia peregrinum & le-
ue pondus habent, & refutatu faciles sunt,
prætermitto: neq; lectorem hoc tempore per-
turbare volo, sed iudicio eius æstimandas re-
linquere.

Absurda, quæ transubstantiationem
sequantur. Cap. xiiij.

NVNC doctrinarum monstra & por-
tentia recensebo, quæ hunc Transubstâ-
tiationis errorem necessariò consequuntur, præ.ca. 30
quum nihil omnino huiusmodi veram, &
orthodoxam fidem, verboq; Dei innixam, cõ-
sequatur.

Ac primum, Si à Papistis interrogetur, 1.
quid frangatur, edatur, bibatur, labijs, ore,
dentibus in hoc sacramentotetur, nihil ha-
bent præter accidentia, quod respondeant.
Panem enim & vinum aiunt, visibile ele-
mentum in hoc sacramento non esse, sed ac-
cidentia sola. Atq; ita fateri coguntur, acci-
dētia frangi, edi, bibi, teri, deglutiri, sine ul-
la prorsus substantia: quæ res non modò ra-

CONTRA TRANSVBS

tioni, verum etiam antiquorum Patrum do-
ctrinæ repugnat.

2 Deinde, (quod omni generi disciplinarii
est contrarium) transubstantiatores hi af-
firmant, panis & vini accidentia in aere so-
la, absq; vlla, cui nitantur substantia, pen-
dere. Quo quid absurdius dici possit?

3 Ob. 74. Tertio, substantiam corporis Christi, ibi
re ipsa, corporatè & naturaliter, sine ullis ac-
cidentibus adesse. Itaq; substantiam sine ac-
cidentibus, & accidentia sine substantia, Pa-
pistæ constituunt.

4 Quartò, locum vbi panis & vini accide-
tia sunt, nullam habere ad se explendū sub-
stantiam, atq; adeò vacuum (à quo natura
maxime abhorret) necessariò confitentur.

5 Quinto, minime verentur asseuerare, vbi
panis mucidus est, aut in vermes conuersus,
aut vbi vinum acescit, substantiam ex ac-
cidentibus effici.

6 Sexto, substantiam solis accidentibus, si-
ne vlla substantia nutriri, si quando felem,
murem, canem, aut aliud quodvis animal, sa-
cramentalem panem deuorare contingat.

Hæ atq; aliæ eius generis infinitæ ine-
ptiæ atq; absurditates, necessariò cōsequun-
tur hanc transubstantiationem Papisticam,
qui-

quibus (quemadmodum illi ipsi confitentur)
nunquam poterint respondere.

Et admirabile certè est, quomodo inter
se dissentiant, dum obiecta dissoluere cupiunt.

Doctrina verò scripturæ, & antiquæ &
catholicæ (nō istius recens corruptæ Roma-
næ) ecclesiæ, non modò ad intelligendum a-
perta est, verùm etiam ad obiecta refutanda
satis expedita, & ab omnibus his absurdis er-
roribus & ineptijs vacua, & cū verbo Dei,
cum antiqua ecclesia, cum ratione humana,
cum philosophia consentiens.

Nam quod ad primum attinet, quid frā-
gitur, quid editur, quid bibitur, quid dentib⁹
hoc sacramento teritur, facile respondetur:
Panis & vinum. Ita enim Paulus: Panis
quem frangimus.

1. Cor. 10.

De secundo & tertio tenendum est, neq;
substantiam corporis Christi sine suis ac-
cidentibus esse, neq; panis & vini ac-
cidentia à substantia disiuncta in aere sola
pendere, sed iuxta omnem & rationem &
rerum experientiam, substantiam cùm panis
& vini tum corporis Christi suā sibi acci-
dentia retinere, & accidentia quoq; suis ip-
sorum substantijs niti.

Ad quartum dicitur, Nullum locum post

I 5 confe=

DE PRÆSENTIA CHRI-

consecrationem omni substantia vacuum
relictum esse (quemadmodum Papistæ som-
niant) sed panem & vinum sua ipsorum loca,
quemadmodum antea, explere.

In quinto & sexto quid aliud affirmam-
dum est, quam vermes, mucore, acetum, cursus
quodam naturæ (quemadmodum usus com-
munis & disciplinæ omnium rectè de rebus
sentientium docent) ex substantia panis
& vini, nimis diu asseruata, gigni, & non
ex accidentibus solis (sicuti Papistæ leuiter
existimarunt) & substantiam panis & vi-
ni, non accidentia sola, alere & sustentare
corpora edentium eam?

His in responsionibus nihil absurdum aut
ineptum est, nihil dictum vel contra sacram
scripturam, vel naturalem rationem, vel
philosophicæ studium, vel usum communem
rerum, vel aliquem ex antiquis patribus, vel
primam illam & Catholicam Ecclesiam, sed
tantum contra impiam & irreligiosam Roma-
næ & Papisticæ Ecclesiæ disciplinam. Ex-
ecranda autem hæc Antichristi synagoga,
multa & varia in hac causa aduersus Chri-
sti doctrinam, aduersus antiquam & Catho-
licam Ecclesiam, aduersus sanctos Patres
& martyres, aduersus naturam, philosophi-
am

am, atque omnem denique disciplinam pro-
nūcianuit, statuit, & pro fidei legibus decre-
uit, ut nos à vera fide auerteret.

Quis enim alius huius Antichristiane
disciplinæ finis esse potest, quam subdola
quadam astutia, Christianos à vero Christi
cultu, ad grauissimam & perniciosissimam
omnium idololatriam quæ vñquam ante
bac excogitatæ fuerant, abducere?

Quod in consequenti oratione
me a planius demonstra-

bo.

Finis Libri Secundi.

LIBER TERTI.

VS QVEM ADMODVM
Christus in sacraméto præ-
sens sit.

Caput primum

HAC IAM DE TRAN-
substantiatione causa satis pertra-
ctata (quæ prima pars est, in qua
Papistica doctrina à Catholica
veritate dissentit) sequitur ut de modo præse-
tia

DE PRÆSENTIA CHRI-
TIAE Corporis & sanguinis Christi in sacra-
mento eius differamus, quæ secunda pars est,
& non minorem opinionum dissensionem,
quam prima continet.

Ad cuius rei planiorem explicationē, il-
lud intelligendum est, (quod Christianis om-
nibus satis est cognitum) Christum seruato-
rem perfectum Deum, & in omnibus aequa-
lem & coæternum Patri, nostra causa per-
fectum hominem effectum esse, carne & san-
guine de beata Virgine sumptis, & in cæte-
ris (peccatum tantum excipio) nostri simile,
perfecta anima & perfecto corpore, ad diui-
nam naturam adiunctis. Huius anima, vi-
ta, sensu, voluntate, ratione, prudentia, me-
moria, cæterisq; ad humanam animam ali-
qua ex parte pertinetibus, prædicta est. Cor-
pus autem ex vera carne & ossibus consta-
bat, non modò humani corporis membrorum
iustum conformatiōnem & ordinem conti-
nens, sed etiam fame, siti, labore, sudore, de-
fatigatione, frigore, calore, cæterisq; infirmis-
tatibus & perturbationibus humanis affe-
ctum, & morte etiam ipsa, eaq; in cruce vi-
lissima & ærumnolissima. Post mortem, e-
odem cum corpore, tum visibili, tum contra-
etabili surrexit, & in conspectum suorū ve-
nit

CHRL
orisi insan-
cunda paro-
dissensio-
plicatione, b.
Christianis.
istum seru-
omnibus equ-
stra causa po-
te, carne & sa-
otis, & in ut-
nostris simi-
orpo, ad di-
ius anima, &
orudentia, &
n anima &
redita est. Co-
ossibus con-
ris membrana
ordinem con-
ore, sudore, &
eterisq; infun-
humanis at-
aq; in cruce &
Post mortem, b.
ilz, tum contu-
ctum suorum, b.
55

STI IN SACRAM. LIB. III. 55

nit, & Apostolis illud ostendit, & in pri-
mis Thomæ, cui iuss erat, vt manus lateri ad-
moueret, & vulnera eius contrectaret. Tum,
eodem ipso cum corpore in cœlum conscedit,
Apostolis illud videntibus, & dum ascende-
ret intuentibus, ibiq; ad dexteram Dei pa-
tris sedet, ad extremum usque diem permā-
surus, quo tempore ad iudicium de viuis &
mortuis ferendum, redditurus est.

Hæc vera est, & Catholica fides, quam
scriptura docet, & vniuersa Christi Ecclesia
a suo iam inde ortu, usq; ad hæc ferē tempora
credidit, nisi quod quadringentis aut quin-
gentis abhinc annis, Episcopus Romanus cū
Papistarum quorundam assensu, nouā quā-
dam & recens excogitatam fidem extrux-
erat: & hoc nobis deinceps credendum pro-
posuerat: Nempe quod hoc idem corpus reip-
sa, corporatè, & sensibiliter, in hoc mundo
remanserit, & sexcentis simul in locis sit, &
in omnibus arculis, pixidibus & panibus cō-
secratis, inclusum delitescat.

De differētia inter veram & Papisti-
cam, de præsentia Christi, doctri-
nam. Cap. ii.

Quoniam Christum ita fatemur esse in
omnibus, qui in illum credunt, vt car-
ne

DE PRÆSENTIA CHRI-

ne & sanguine suo spiritualiter pascat & sustentet eos, & vitam largiatur æternam, eiusq; rei certiores illos reddat, tum promissione verbi, tum sacramentali in cœna pane & vino, (quæ eandem ob causam ante mortem suam instituerat) non parum tamen a grauißimis Papistarum erroribus dissentiens.

1 Illi enim docent, Christum in pane & vino, (id est sub specieb⁹ panis & vini) esse. Nos verò (quemadmodū veritas ipsa fert) Christum in illis esse docemus, qui dignè panē hunc & vinum percipiunt.

2 Illi contendunt, vbi quis hæc elementa perceperit, Christum in os, fortasse etiam in ventriculum, sed non ulterius, ingredi: Nos verò dicimus Christum in toto homine esse, tum in corpore, tum animo eius, qui dignè hæc elementa percipit, nedium in ventre aut ore.

3 Illi, Christum ore percipi, & cum pane ac vino intrare: Nos, mente tantum ac animo percipi, & per fidem intrare, asseueramus.

4 Illi, Christum in Sacramentali pane, etiam integrum annum asseruato, vel quamdiu forma panis manet, re ipsa inesse: sed post p-ceptionem sacramenti, vbi panis ore teritur,

aut

aut in ventre mutatur, in cœlum auolare
disputant. Sed nos Christum in homine, di-
gnè panem percipiente, remanere dicimus,
quamdiu homo membrum Christi maneat.

¶ Illi, in sacramento corporata Christi mē- 5
obra minimè locis inter se disclusa esse, sed
ubique caput sit, ibi pedes: & ubique
brachia fuerint, ibi tibias: ita ut in sin-
gulis panis & vini frustulis, integrum
caput, integras pedes, carnem, sanguinē, cor,
pulmonem, pectus, latera, omniaq; confusa
atq; admixta, sine ulla partiū vel distincti-
one vel differentia esse dicunt. Oh quam
stolida hæc atq; anilis excogitatio est, sanctis
simum & perfectissimum Christi corpus,
in tam perturbatum & monstrosum corpus
conuertere: & tamē nihil tam ineptum &
nugatoriū inuenire Papistæ possunt, quod
nō ab omnibus, quasi certissimū Dei oracu-
lum & expressum fidei articulum, sine ulla
dubitacione suscipi iubeant.

Hoc præterea Papistæ asserunt, canem 6
vel catum corpus Christi edere, si fortè sa-
cramentalem panem edant: Nos verò dici-
mus, præter hominem, nullam terrenā crea-
turam percipere carnem aut sanguinem eius
posse.

DE PRÆSENTIA CHRI-

7 Illi dicunt, tum bonos tum malos quoque corpus Christi edere: Nos verò, utrosque sacramentalem panem & vinū percipere, sed neminem verum Christi corpus & sanguinem percipere, nisi qui viuum corporis eius membrum fuerit.

8 Illi dicunt, bonos corpus & sanguinem Christi solummodo tum percipere, cum sacramentum percipiunt: Nos dicimus, illos tamdiu vesci, bibere, ali Christo, quamdiu membra corporis illius sunt.

9 Illi dicunt, corpus Christi in sacramento, suam propriam formam & quantitatem habere: Nos dicimus, Christum ibi sacramentaliter & spiritualiter adesse, sine ulla uel forma uel quantitate.

10 Illi dicunt, Patres & Prophetas veteris testamenti non percepisse corpus & sanguinem Christi: Nos dicimus, illos corpus & sanguinem eius percepisse, quamvis non dum natus aut incarnatus fuerit.

11 Illi dicunt, corpus Christi quotidie toties effici, quoties Missatur, & ex pane ac vi-
no tū effici: Nos dicimus, Christi corpus se-
mel tantum effectum, idque non ex panis &
vini, sed beatae Virginis substantia.

12 Illi dicunt, Missam sacrificium esse pec-
cata

CHRI.
malos quij
ò, ritos si.
percipere, si
us & sangu.
in corporis

& sanguine
ere, cum faci
mus, illos ta
quandiu me

in sacra
uantitatem
ibi sacra
e, sine illi

prophetas
rpus & sangu
los corpus &
amuis non

i quotidie
r ex parte
Christi corpor
i non ex parte
bstantia.
rificum epi

STI IN SACRA. LIB. III. 57

cata expians, non rei obtatæ præstantia, sed
offerentis sacerdotis religione: Nos dicimus,
hanc illorum sententiam insigne mendaciu
ꝝ fædissimum errorem, ad Christi gloriam
reuertendam, esse. Nostra enim pro peccatis
satisfactio, neq; religio, ncq; oblatio sacer
dotis est, sed vniuersi mundi peccatis
hostia & satisfactio, est mors Christi, & cora
poris eius in cruce oblatio, quam ipse met se
mel tantum in cruce, & præter ipsum nemo
vnquā obtulit. Illæ itaq; oblationes quas Sa
crifici quotidie Papisticis in Missis offerūt,
non possūt esse pro aliorū peccatis, Ministri
religione, satisfactio, sed vanissimū cōmentū
& dolus malus Diaboli sūt, quo antichristus
multos iā annos elusit atq; occæcauit mundū

Illi dicunt, Christum corporatè multis in 13
locis, uno atq; eodem tempore simul esse, asse
uerantes ibi Christum reuera & corporatè
præsentem, vbiq; panes cōsecrati fuerint:
Nos dicimus, quemadmodum sol corporatè
in cælo & non alibi est, virtute tamen atq;
efficiētia, in terris est, cuius vi atq; influxus
mundana hæc gignūtur, aluntur, & ad na
turæ perfectionē accedunt, ita seruator Christus
corporatè in cælo est, ad dexterā Patris
sedet, quamvis spiritu promiserit se nobis

K in

DE PRÆSENTIA CHRI-

in terris, vsq; ad mundi interitum affuturū. Et quotiescunq; duo aut tres in nomine eius congregantur, in medio illorum est, cuius cœlesti gratia omnes pij per illū primò spiri- a- tualiter regenerantur, deinde augentur & crescunt ad spiritualem in Christo perfectio- nem, spiritualiter per fidem corpore & san- guine illius percipiēdo, quanquam idem in cœlo corporatè & lōgè ab oculorum nostro- rum acie disclusus maneat.

Sententiæ nostræ, ex fidei Symbolo,
confirmatio. Cap. iij.

NVNC verò ut ad præcipuum sente-
tiæ nostræ caput reuertamur, ne hoc
nouum commentum videri posset, recens à
nobis excogitatum (Christum, quod ad hu-
manam naturam pertinet, in cœlo & non in
terris esse) planum faciemus (volente Deo)
non hoc fictitiū aut nuperum esse, sed veterē
& antiquam semper hanc fidem Ecclesiæ
Catholicæ fuisse, vsq; dū Papistæ multa no-
uassent, & recēs hoc de corporata Christi na-
turali & in sensum cadente permanione, &
in capsula aut intra panis & vini ambitum
inclusione, commētum inuexissent. * Hoc nō
aliam confirmationem postulat, quàm gene-
ratem in fidei articulis omnium Christiano-
rum

rum professionem, vbi de humana Christi
natura, fide hoc constanter tenendum doce-
mur: Conceptum è Spiritu sancto Christum,
natum ex Maria virgine, Pontio Pilato
præside, passum, in crucem actum, mortuum,
sepultum, descendisse ad inferos, tertio die re-
surrexisse, in cœlum ascendisse, ad dexteram
Patris omnipotentis sedere, inde venturum
ad viuos & mortuos iudicandos.

Hæc semper fuerat Christianorum fides
catholica, Christum (quod ad corpus & hu-
manam naturam pertineret) in cœlo esse, &
ibi permansurum, usq; dum ad extremū iu-
dicium veniret.

Et quoniam in hac summa fidei nostræ de-
discessu eius à terra, & ascensu eius ad cœlos
expressa mentio facta est, siquidem fidem no-
stram vlla ratione attingeret, Christi corpus
simul etiam in terris esse, hoc certè loco tan-
ta necessitas illius commemorandi obiecta
fuit, vt illud haud dubiè silentio præteritum
non fuisset. Christus enim, si quod ad huma-
nam naturam spectat, tum sit h̄c, tum hinc
discesserit, & horum vtrumq; fide nostra cō-
tineri debet, in publica fidei professione, vbi
vnius mentio facta est, debebat etiam alteri-
us mentio fieri, ne dum hoc profiteremur, ab

DE PRÆSENTIA CHRI-
STI IN
tribus
ATQVE
A nūm Ec
tentia. Ac p
hōcausam
nūm appa
enūscer
nūdūteri
nūmōne cū
nūmodūlo
nūreginatio
nūgnationi
nūdūples
nūdūces: Vb
nūmōn
nūmōm. Iter
nūmōnib
nūzōnem S
nūzō, vbi q;
nūdūo autē
nūdūs, ipse e
nūdūcēt alio
nūdūm se f
nūdūgētati
nūdūbēt
nūdūpōlōrum
nūzōnem S

Ma longè discederemus, cum tantūm inter se
dissentiant.

Eiusdem sententiæ, ex scripturis
confirmatio. Cap. iiiij.

Ob. 3. CVM hoc fidei capite, vniuersa scriptu-
ra, & antiqui Ecclesiae Christianæ pa-
tres consentiūt. Christus enim ipse ait. * Re-
linquo mundum, & abeo ad Patrem. * Et
alio loco: Pauperes semper habebitis vobis-
cum, me autem non semper habebitis. Huius
ille nos erroris admonuit, his verbis: Veniet
tempus, cūm multi impostores in mundo fu-
turi sunt, & dicent: Ecce hic est Christus, &
illuc est Christus: sed ne credatis, inquit Chri-
stus. Et Marcus scribit, Dominū Iesum in
cēlum sublatum, & ad dexteram Patris se-
dere. Paulus hortatur omnes ut cœlestia
querant, vbi Christus, inquit, ad dexteram
Dei Patris sedet. Et alibi: Eiusmodi Pon-
Hebr. 10. tificem habemus, qui in cœlo sedet, ad dexte-
ram solij amplitudinis. Et, Vnica hostia pro
peccatis oblata, ad dexteram Dei perpetu-
sedet, de cætero expectans, vſq; dum hostes
eius scabellum sub pedes eius subiçiantur.
¶ Quē oportet cœlū suscipere vſq; ad tem-
pus restitutioñis omnium. ¶

Eiusdem sententiæ ex antiquis Pa-

tribus confirmatio. Cap. v. Origenes

ATQVE hæc est perpetua veterū om- in Matthæum
nium Ecclesiæ scriptorū de hac re sen- ca. 25 . ho
zentia. Ac primò Origenes in Matthæum mil. 33.
hanc causam disputat, quomodo Christus pe-
regrinus appellari possit, qui in aliam regio-
nem discesserit, cùm nobiscum ipse sit usq; ad
mundi interitum: & adsit his omnibus, qui
in nomine eius congregantur. Ad hunc ita-
q; modū loquitur. Primum quæram⁹ de
peregrinatione ipsius, maximè quia pe-
regrinationi eius videtur esse contrariū,
quod ipse de se Discipulis suis promit-
tit, dices: Vbi fuisti. int duo vel tres cōgre-
gati in nomine meo, ibi sum in medio
eorum. Item illud: Ecce ego vobiscum
sum omnibus diebus, usq; ad consum-
mationem seculi. Et quod Baptista dicit
de eo, vbiq; eum esse demonstrans, ita, in
medio autem vestrū stat, quem vos ne-
scitis, ipse est qui post me venit. Propte-
rea dicet aliquis, Si in medio etiam nesci-
entium se stat: si vbi cunq; duo vel tres
congregati fuerint in nomine eius, inter
eos habetur: si per omnes dies vitæ Di-
scipulorum cum eis est, usq; ad consum-
mationem seculi, quomodo in ista para-

DE PRÆSENTIA CHRI-
bola proponitur peregrinans? Tractan-
tes autem assumere debemus & illud
quod Paulus ait de se: Ego autem absens
corpore, præsens spiritu, iam iudicaui ut
præsens, congregatis vobis & meo spi-
ritu cum virtute Domini Iesu, eum qui
talis est, tradere Sathanę in interitū car-
nis, ut spiritus eius saluus sit in die Do-
mini nostri Iesu Christi. Si enim virtus
Iesu congregatur cum his qui congre-
gantur in nomine eius, non peregrina-
tur à suis, sed semp̄ præstò est eis. Quod
si semper omnibus suis est præsens, quo-
modo introducunt eum parabolæ eius
peregrinat̄em? vide ut possumus solue-
re hoc modo quod quæritur. Qui enim
dicit Discipulis suis: Ecce ego vobiscum
sum, vsq; ad consummationem seculi.
Et item. Vbi fuerint duo vel tres congre-
gati in nomine meo, ibi sum in medio
eorum. &c. Et qui in medio etiā nesci-
entium se consistit, vnigenitus Dei est.
Deus verbum, & sapientia, & iustitia, &
veritas, qui nō est corporeo ambitu cir-
cumclusus. Secundum hanc diuinitatis
suæ naturam non peregrinatur, sed pe-
regrinatur secundū dispensationem cor-
poris

poris quod suscepit. Secundum quod & turbatus est, & tristis factus est, dicens: Nunc anima mea turbatur. Et iterum: Tristis est anima mea usq; ad mortem.

¶ Hæc autem dicentes non soluimus suscepiti corporis hominē (cùm sit scriptum apud Ioannem: Omnis spiritus qui soluit Iesum non est ex Deo) sed unicuiq; substantiæ proprietatem reseruamus.

His verbis Origenes apertè sententiam suam exposuit, Christi corpus nequaquam simul nobiscū præsens & absens esse. Id enim esset ex uno corpore duas naturas efficere, & corpus Christi diuidere, cū fieri non posset, ut vna eademq; natura simul nobiscum sit, & longè à nobis absit. Docet itaq; Origenes, ut præsentia eius de diuina natura, absentia autem de humana intelligatur.

In hanc quoq; sententiam Augustinus in epistola ad Dardanum. Noli itaq; dubitare, ibi esse nunc hominem Christum Iesum, vnde venturus est: memoriterq; recole, & fideliter tene Christianam confessionem, quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris, nec aliundè quām indè venturus

DE PRÆSENTIA CHRI-

ex vñc lo- est ad viuos mortuosq; iudicandos. Et
vñm citat sic venturus est (illa angelica voce testá-
Leo, epi- te) quemadmodum ire visus est in cœlū,
stola vñc id est, in eadem carnis forma atq; sub-
ma, ad stantia, cui profecto immortalitatē de-
probandū dit, naturam nō abstulit. Secundū hanc.
in Christo formam putandus non est vbiq; diffu-
veram for- sus. Cauendum est enim, ne ita diuini-
mam hu- tatem astruamus hominis, vt veritatem
manā. Es corporis auferamus.
in tota es

pistola, *Hæc Augustini verba aperta sunt: Et sta-*
forma, ac tim adiicit.

cipitur Dominus Iesus est vbiq; per id quod
pro substā Deus est: In cœlo autem per id quod
nia. homo. *Et tandem sic concludit.* Dominū
Iesum Christum vbiq; præsentem esse
non dubites, tanquam Deum, & in eo-
dem templo Dei esse tanquam in habitá-
tem Deum, & in loco aliquo cœli, pro-
pter veri corporis modum. *Et rursus Aus-*
gustinus in Ioannem.

In Ioan. Dominus (inquit) Iesus sursum est, sed
traetia 30 etiam hic est veritas Dominus. Corpus
Ob. 230. enim Domini in quo resurrexit, in uno
loco esse oportet, veritas eius vbiq; dif-
fusa est.

Et alio eiusdem libri loco, in his
Christi

CHRG
licandos. Et
ca voce tali
is est in oculi
ma aq; lab
ontalitatem de
secundum hanc
et vbiq; diffe
ne ita diuin
vt venire
us sunt: 63
; perid qu
i per id qui
dit . Domini
ræsentem ei
um, & in e
uam in hab
uo cœli, po
Etrurjus
surfus est, &
inus. Corp
erexit, in v
ius vbiq; di
ri loco, int
Chad

STI IN SACRAM. LIB. II. 61

Christi verbis explicandis (Pauperes se-
per habebitis vobiscum, me autem non
semper habebitis.) Christum ait de cor-
poris sui præsentia hæc locutum. Nam
secundum maiestatem suam (*inquit Au-*
gustinus) secundum prouidentiam, se-
cundum ineffabilem & inuisibilem gra-
tiam, impletur quod ab eo dictum est:
Ecce ego vobiscum sum usq; ad consu-
mationem seculi: secundum carnem ve-
to (quam verbum assumpsit) secundum
id quod de Virgine natus est, secundum
id quod a Iudeis cōpræhēsus est, quod
ligno crucifixus, quod de cruce deposi-
tus, quod linteis inuolitus, quod in se-
pulchro conditus, quod in resurrectione
manifestatus, non semper habebitis me
vobiscum. Quare cùm conuersatus est
secundum corporis præsentiam quadra-
ginta diebus cum dīcipulis suis, & eis
deducentibus, videndo ac sequendo a-
scendit in cœlum, & non est hīc, (ibi e-
nīm sedet ad dexteram Dei patris) & est
hīc, nō enim recessit præsentia maiesta-
tis. Aliter secundum præsentiam maie-
statis semper habemus Christum, secū-
dum præsentiam carnis rectè dictum est

DE PRÆSENTIA CHRI-

discipulis, Me autem non semper habebitis. Habuit enim illum ecclesia, secundum præsentiam carnis, paucis diebus, modò fide tenet, oculis nō videt. **¶** Ergo si ita dictum est: Me autem non semper habebitis, quæstio, sicut arbitror, iam nulla est, quæ duob' modisoluta est. **¶**

Hucusq; Angustinus.

*De essentia
diuinitatis
eis*

In alio autem libro, qui Augustino inscribitur, hæc verba insunt. Dei filium secundum substantiam diuinitatis suę inuisibilem, incorporeum, immortalem & incircumscripum, nos credere & confiteri oportet: iuxta humanitatem verò, visibilem, corporeum, localem, atq; omnia membra humana veraciter habentem, credere conuenit & confiteri.

¶ Augustinus de verbis Domini, sermone. 53. In cœlis Christus erat & persecutori dicebat. *Quid me persequeris?* Vbi Dominus expressit sic, & hîc se esse in nobis. Sic totus crescit, quia quemadmodum ille in nobis hîc, sic & nos ibi in illo sumus. *Idem in Ioan tract. 50* Quomodo tenebo absentem. *Quomodo in cœlum manum mittam, ut ibi sedentē geneam?* *Fidem mitte, & tenuisti; Paren-*

tes

res tui tenuerunt carne, tu tene corde, quo
niā Christus absens, etiam præsens est.
Nisi præsens esset, à nobis teneri non
posset: sed quoniam verum est quod ait,
Ecce ego vobiscum sum &c. Et abiit, &
hīc est, & rediit & nos deseruit. Corpus
suum intulit cœlo, maiestatem non ab-
stulit mundo. Et mox. Me autem nō sé-
per habebitis. Quid est enim nō semper?
Si bonus es, si ad corpus Christi perti-
nes (quod significat Petrus) habes Chri-
stum & in præsenti, & in futuro. In præ-
senti per fidem, in præsenti per signum,
in præsenti per Baptismi sacramentum,
in præsenti per altatis cibum & potum.
Idem in Ioan. tract. 102. Super illis ver-
bis: Relinquo mundū, &c. Reliquit mū-
dum corporali discessione, perrexit ad
Patrem hominis ascensione, nec mun-
dum deseruit præsentiae gubernatione.

Idem de symbolo ad Cathecuminos,
Li. 2. Quis est iste spōsus, absens & præ-
sens? Quis est iste sponsus præsens & la-
tens? quem sponsa Ecclesia fide tantū
concipit, & sine vlo amplexu membra
eius quotidie parit? Et mox. Ipla est vir-
tus omnipotentiæ tuæ, vt plus possis in
ip-

DE PRÆSENTIA CHRIS.

ipsis fidelibus, quando absens ab eis in homine illo suscepto sentiris, Cæterum præsentia tuæ manestatis de cordibus fidelium tuorum nunquam discedis. Et mox. Accepit Petrus ut moreretur pro absente, quem desperando negauerat. præsentem.

Ex his Augustini dictis perspicuum, est **banc Catholicæ fidei professionem esse, Christum iuxta corpoream hominis naturam in cœlo esse, & minimè nobiscum in terris præsentem esse. Hæc enim est propria veri corporis natura, ut unius loci spatio continetur, non autem vel ubique sit, vel multis simul locis diffundatur. Quenquam autem Christi corpus post resurrectionem immortale factum sit, hæc tamen corporis natura minimè ablata est: tum enim (sicuti Augustinus ait) verum corpus non esset. Viam præcerea & rationem, qua Christus hic nobiscum præsens in terris, & absens sit, Augustinus demonstrat. Ait enim illum Divina natura, maiestate, prouidentia & gratia, præsentē esse, humana natura & corporeæ, absentem ab hoc mundo, & præsentem in cœlo esse.**

Cyrillus in Euangelium Ioannis cum hac Augustini sententia conuenit, ita loquens

quens.

Et si Christus corporis sui præsentiam *Cyrillus in*
hinc subduxit, maiestate tamē diuinita- *Ioannem*
tis semper adest, sicut ipse à discipulis a- *li. 6, ca. 14.*
biturus pollicetur: *Ecce ego vobiscum*
sum omnibus diebus usq; ad consum-
mationem seculi.

Rursus alio loco sic scribit.

Credere oportet fideles, quāuis à no- *lib. 9.*
bis corpore absit, virtute tamē sua om- *cap. 25.*
nia & nos gubernari, adesseq; séper ip-
sum omnibus, qui eum diligunt. Pro-
pterea dicebat: Amē amen: dico vobis, v-
bicunq; sunt duo vel tres congregati in
nomine meo, ibi sum in medio eorum.
Nam quemadmodum, quando vt ho-
mo in terra conuersabatur, tunc etiā cœ-
los implebat, & angelorum consortia
non relinquebat: eode nunc modo, quū
sit in cœlis cum carne, terram tamen re-
plete, & cum eis est qui eum diligūt. Ob-
seruandum autem est, quia quamuis se-
cundum carnem solummodo abiturus
erat (adest enim semper virtute Deitatis,
vt diximus) modico tamen tempore cū
discipulis se futurum dicebat. *Hæc Cyril-*
lus.

Eodem

Ambro. in Luc. li. 10. ca. 14 DE PRÆSENTIA CHRI-
Eodem modo Ambrosius ait, Christum
nec supra terram, nec in terra quæren-
dum esse, sed in cœlo, ybi sedet ad dexte-
Gregorius in hom. paſchali. ram Patris.

*Quid Gregorius, an non eodē spiritu du-
Etus, conspirasse videbatur cum cæteris, quā.
ita scribit? Christus, inquit, non est hīc
per præsentiam carnis, qui tamen nus-
quam deest per præsentiam maiestatis.*
*Beda in Homi. paſcali quadā super
illis verbis: Ecce ego vobiscum sum. Ipſe
Deus & homo assumptus est humani-
tate, quam de terra suscepereat, manet cū
sanctis in terra diuinitate, qua terrā pa-
riter implet & cœlum. Idem super illis
verbis: Modicum iam, & non videbitis
me. Ac si apertè diceret. Propterea me
suscitatum à mortuis modico tempore
videbitis, quia non semper in terra cor-
poraliter mansurus, sed per humilitatem
quam assumpsi, iam sum ascensurus in
cœlum. Idē in homi. in vigilia penteco-
stes. Ille post resurrectionem ascendens
in cœlum, eos corporaliter deseruit, qui-
bus tamen diuinæ præsentia maiestatis
nunquam defuit, ideo rectè de hoc pa-
racleto subiunxit, *Vt maneat vobiscū in-**

æter-

æternum.

Quas h̄ic subtilitates (quæſo) Papistæ reperiſe poterūt ad h̄uc pernicioſū errorē defendendam, (Christum in humana natura corporatē in consecratis pane & vino in eſſe) cū vniuersa Christi catholica & antiqua Ecclesia longē diuersum ſenſerit, & antiqui patres longē diuersum ſcripſerint?

Omnis enim affiſmarunt & crediderūt Christum vnam tātūm personam, duas naturas & ſubtātias habere, diuinam & humānam. Aiunt præterea Christum hinc in cœlum abiſſe, atque etiam nobis cū in terris eſſe, ſed non humanitus, quemadmodū Papistæ contendunt. Nam quod ad eam naturam ſpectat, in cœlo eſſe dicunt, h̄ic tamen atq; illic & vbiq; diuinitus eſſe. Quamuis enim diuina illius natura, infinita, immēſa, interminata ſit, nullis locorum regionū aut temporum finibus circumscripta, ſed vbiq; ſit, & vniuersa compleat ea eſt tamen naturæ ſuæ humanae conditio, ut mensura, ſpacio, loco, tempore, terminetur: ita ut cū h̄ic in terris verſaretur, in cœlo non fuerit, & nunc cū in cœlum aſcenderit, quod ad eam naturam ſpectat, terram reliquerit, & in cœlo tantum existat.

Vnum

DE PRÆSENTIA CHRI-

Vnum corpus, eodem tempore, diuersis in locis esse non potest. Cap. vij.

Ob. 11.

Eius autem naturæ, quæ locorum Spatio definitur, hoc proprium est, * ut diuersis in locis uno atq; eodem tempore esse non possit. Atq; hæc antiquæ ecclesiæ Catholicæ fidès fuit, quemadmodum non modò ex superius citatis authoribus, verùm etiā ex sequentibus facile liquebit.

Dardanū Augustinus probaturus necessariò corpore 57 pus quodam loco contineri, * Spatia (inquit) locorum tolle corporibus, nusquam erunt: & quia nusquam erunt, nec erunt.

Ob. 234. Cyril. Dc
prin. lib. 2.

Et Cyrilus veri corporis propriam naturam considerans, dixit: Si diuina natura corpus esset, & in loco omnino, & in magnitudine & quantitate esset, nec effugeret circumscriptiōnem.

Quod si diuina natura corpus esset, necessariò circumscriberetur: multò magis humana natura Christi circūscribetur, & certis locorum finibus terminabitur.

Didymus de Spiritu sancto. lib. 1. cap. 1.
Ob. 182.

* Didymus in libro de Spiritu sancto, spiritum sanctum probat esse Deum, quia multis in locis simul existit: quod cadere in creaturam nullā potest. * Iple spiritus sanctus (inquit) si unus de creaturis esset, saltem

circ-

STI IN
circum script
minuta qua
circumscriba
bles creature
tanhæ finiu
am in plur
um circum
lum etiam
(inquit) qui a
eodem loco e
que qui ab a
batur, eodem
piam sedem
ad spiritus
nile in Bab
in cataract
s, & c. m E
mento proba
Quoniam
magne eod
confitunt
ur, atq; ade
vidunt, huma
nus est diuina
ratio autem
Contra quo
CHRIST

circum scriptam haberet substantiā, sicut
vniuersa quæ facta sunt. Nam & si non
circumscribantur loco & finibus inuisi-
biles creaturæ, tamen proprietate sub-
stantiæ finiuntur. Spiritus autē sanctus
cūm in pluribus sit, non habet substan-
tiā circumscriptam.

Idem etiam affirmat Basilius. Angelus
(inquit) qui astitit Cornelio, non erat in
eadem loco etiam apud Philippum: ne-
*que qui ab altari Zachariam alloque-
 batur, eodem tempore etiam in cœlo pro-* 22.
priam sedem ac stationem implebat. At
vero spiritus simul in Abacuc, & in Da-
niele in Babylonia operari creditus est,
& in cataracta cum Hieremias esse dictus
est, & cūm Ezechiele in Chobar. Quo ar-
gumento probat spiritum sanctum esse Deum.

Quamobrem Papistæ (qui corpus Christi
vno atque eodem tempore in infinitis penè lo-
*cis constituunt) corpus illius **D E U M** fa-
 ciunt, atq; adeò duas in Christo naturas cō-
 fundunt, humanæ illud naturæ tribuentes,
 quod est diuinæ proprium: quare nihil per-
 niciosius aut nefarium magis esse potest.* Fulgentius
ad Tr. 1. 2.

Contra quos, Fulgentius de duarum in finundum
CHRISTO naturarum distinctione lo- Rgē, li. 2.

L quen

DE PRÆSENTIA CHRI-

quens, sic disputat.

Ob. 249. Christus unus, idemque homo localis ex homine, qui est Deus immensus ex Patre, unus idemq; secundum humanam substantiam absens cœlo, cum esset in terra, & derelinquens terram cum ascenderet in cœlum. Secundum diuinam verò immensamq; substantiam, nec cœlum dimittens cum de cœlo descendit, nec terram deserens, cum ad cœlum ascenderit. Quod ipsis Domini certissimo potest cognosci sermone, qui ut localem ostenderet humanitatem suam, dicit Di-

Ioan. 16. scipulis suis: Ascendo ad Patrem meum, & patrem vestrum: Deum meū, & Deum vestrū. De Lazaro quoq; cum dixisset: Lazarus mortuus est, adiunxit, dices: Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Immensitatem verò suæ diuinitatis ostendens discipulis dicit: Ecce ego vobis cum sum omnibus diebus usq; ad consummationē seculi. Quomodo autem ascédit in cœlū, nisi quia localis & verus est homo? Aut quomodo adeat fidelibus suis, nisi quia idem immensus & verus est Deus.

Matb. 28 Et li. 3. Idē atq; inseparabilis Christus

stus secundum solam carnem de sepulchro surrexit, secundum totum hominem quem accepit, terram localiter deserens, ad cœlum ascendit, & in dextris Dei sedet: secundum eundem totum hominem venturus est ad iudicandum viuos & mortuos.

Ex his Fulgentij verbis appertissime certatur, Christum nisi diuinitus nobiscum in terris esse non posse, humanitus autem in cælo tantum esse, & à nobis absentem esse.

Quòd si istis aliquid clarius & luculentius dici possit, à Vigilio episcopo & Martyre hæc clarius dicuntur. Etenim aduersus Euzychen hæreticum (qui Christi humanitatē sustulit, & solum Deum non etiam hominē fuisse sensit) disputans, in illius errore cōfutando, probat Christi duas naturas, humanā & diuinam, vnius personæ coniunctione cōtineri: his verbis.

Dixit Christus discipulis suis, Si dili-
geretis me, gauderetis, quia vado ad Pa-
trem: quia Pater maior me est. *Et iterum,* tychen li. 2
Expedit vobis ut ego eam. Si enim ego
non abiero, paracletus ad vos non veniet.
Et certe verbum Dei, virtus Dei, sapien-
tia Dei, semper ad Patrem & in Patre su-
Ioan. 14. 16.

DE PRÆSENTIA CHRI-

it, etiam quādo in nobis nobiscum fuit. Neq; enim cūm terrena misericorditer incoluit, de cœlesti habitatione recessit: cum Patre enim ubiq; est totus pari diuinitate, quem nullus continet locus. Plena sūt quippe omnia Filio, nec est alius locus diuinitatis eius præsētia vacuus. Vnde ergo, & quo se iturum dicit: aut quomodo se ad Patrem perrecturum adserat, à quo sine dubio nūquam recessit? Sed hoc erat ire ad Patrem & recedere à nobis, auferre de hoc mūdo naturā, quam suscepereat ex nobis. Vides ergo eidem naturæ proprium fuisse, vt auferretur & abiret à nobis, quæ in fine temporum reddenda est nobis, secundum attestantium vocem angelorum.

Ad. I.

Ob. 251.

Mat. vlt.

Hic I E S V S qui receptus est à vobis, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Nam vide miraculū: vide utriusque proprietatis mysterium. * D E I filius secundum humanitatem suam recessit à nobis, secundum diuinitatē suam ait nobis: Ecce ego vobis sum omnibus diebus usq; ad cōsummationem seculi.

Hucusq; Vigilius: & paulò post concludit

STI IN
di hoc modo.
nobiscum: Q
bus discessit
qui nec defe
nam enim s
in celum, ab
Dei, quæ no
xalens est n
biens ipse v
ndo Vigilius
us ad corpor
um naturam
Hacum à nob
nobiscum,
cūnitus autē
in nobiscum
in diuinitus.

Quod ip
Vigilius declar
Si verbi &
modo cūm V
reniatur &
enit, non
in celo e
stantum no
munitum spe
quem secu

dit hoc modo. Et nobiscum est, & non est nobiscum: Quia quos reliquit, & à quibus discessit humanitate sua, non reliquit nec deseruit diuinitate sua. Per formam enim serui, quam abstulit à nobis in cœlum, absens est à nobis: per formam Dei, quæ non recedit à nobis, in terris prælens est nobis, tamen & præsens & absens ipse unus idemque est nobis. *Hoc modo Vigilium audistis loquentē Christum, quod ad corporis sui præsentiam & humanam naturam attinet, discessisse à nobis, sublatum à nobis, in cœlum ascendisse, non esse nobiscum, reliquisse nos, deseruisse nos: diuinitus autem nobiscum perpetuò esse, atque adeò nobiscum esse, & non nobiscum: nobiscum diuinitus, humanitus autem non nobiscum.*

*Quod ipsum alio etiam loco planissimè
Vigilius declarat his verbis.*

Contra
Eutych. en.
Lib. 4.

Si verbi & carnis vna natura est, quomodo cùm Verbum ubique sit, non ubique inueniatur & caro? namque quando in terra fuit, non erat ubique in cœlo: & nunc quia in cœlo est, non est ubique in terra. Et in tantum non est, ut secundum ipsam Christum spectemus venturum de cœlo, quem secundum Verbum nobiscum

DE PRÆSENTIA CHRI-
esse credimus in terra. Igitur secundum
vos, aut Verbum cum carne sua, loco cō-
tinetur, aut caro cum Verbo vbiq; est,
quoniam vna natura contrarium quid;
& diuersum nō recipit in se ipsa. Diuer-
sum est autem & longè dissimile, circu-
scribi loco, & vbiq; esse. Et quia Verbū
vbiq; est, caro autem eius vbiq; non est,
apparet vnum eundemq; Christum v-
triusq; esse naturæ, & esse quidem vbiq;
secundū naturā diuinitatis suæ, & loco
contineri secūdum naturā humanitatis
suæ: creatū esse, & initiū nō habere: mor-
ti subiacere, & mori nō posse: quod vnu
illi est ex natura Verbi, quā Deus est, aliis
ud ex natura carnis, quia idem Deus ho-
mo est. Igitur vnu Dei filius idēq; ho-
minis factus filius, habet initium ex na-
tura carnis suæ, & non habet initium ex
natura diuinitatis suę: creatus est per na-
turā carnis suę, & nō est creatus p̄ natu-
ram diuinitatis suæ: circumscribitur lo-
co per naturam carnis suæ, & loco non
capitur per naturam diuinitatis suę: mi-
nore est etiam angelis, per naturam car-
nis suæ, & æqualis est Patri secundum
naturā diuinitatis suæ: mortuus est na-
tura

tura carnis suæ, & non est mortuus natura diuinitatis suæ. Hæc est fides & confessio catholica, quam Apostoli tradidérunt, Martyres roborauerunt, & fidèles nunc usque custodiunt.

Hæc Vigilius, qui prædictorum scriptorū authoritatem & sententiam sequutus, ex Auctoritatibus apostolorum, Martyrum, omniumq; ea ætate Christianorum fide & Catholica confessio-ne confirmat, Christum humanitus, cum in terris versaretur, in cælo non fuisse: & nunc cum in cælo sit, in terris non esse. Nulla enim creaturæ cuiusq; natura contineri simul loco in cælo potest, & in terris eodem tempore esse. Quoniam autem Christus nobiscum in terris est, atq; etiam locum in cælo terminatum habet, ex eo efficit, Christum duas inse-natas habere, humanam qua discessit a nobis & in cælum ascendit, & diuinam qua nobiscum in terris degit. Itaq; minime candē esse naturam, qua abiit a nobis, & qua hic permanet, aut qua loco definita cōscendit in cælū, & qua nobiscum in terris cōmoratur.

Quocirca Papistæ, qui recentem nuper fidei articulum confinxerunt, (Christi vi-delicet naturale corpus reuera & naturali-ter tum hic in terris nobiscum versari, tum

DE PRÆSENTIA CHRI-

in cœlo ad dexteram Patris sedere) duas gra-
uissimas in hæreses prolabuntur.

*Duæ Pa
pistarum
hæreses.
Vnam, quòd duas naturas, diuinitatem &
humanitatem, confundunt: illud humani-
tati tribuentes, quod diuinitatis solius est
proprium, ut in cœlo & terra multisq; in lo-
cis simul sit.

Alteram, quòd corpus seu humanam na-
turam eius in duas partes diuidunt, & ex
una natura duas fingunt, vnam in cœlo a-
spectabilem, tractabilem, omnes artus, partes,
& vniuersam formam veri & perfecti ho-
minis (ut natura postulat) complexam: al-
teram quam ferunt hic in terris sub omni
pane & vino consecrato occultari, nulla
membrorū forma aut ordine aut distinc-
tione præditam. Quæ cùm pugnantia atq; ad-
uersa sibi inter se sint, una natura (sicuti sâ-
etissimus Martyr Vigilius docet) contineri
non possunt.

Respondetur Papistis, verba Christi,
Hoc est corpus meum, pro
se obijcientibus.

Cap. vii.

IA M verò, cùm non modò scripturæ au-
thoritas, & veterum patrum sententiae a-
perte & planè doceant, Christum seruatorem

nostrum humanitus in cœ lum ascendisse, &
in terris non esse, atq, hæc vera & Catholica
fuerit ab ascensu Christi fides, considerandū
nobis est diligentia attentione, quibus ratio-
nibus inducti Papistæ, nouam sibi doctrinam
gignebat, & quas scripturas ad op-
inionis suæ defensionem adducunt. Quid il-
los commouerit nescio, nisi forte quod Poe-
ta dixit: *Mala mens, malus animus: aut eti-
am sedis Romanæ (quam illi sanctissimam
iudicat) quædam iamdiu insita deprauatio,*
*quæ ex alijs omnibus maximè est Christo
infesta, atq, adeò dignissima quæ Antichri-
sti sedes appetetur. E scriptura nihil præter
quam vnum, & illud male intellectū, affe-
runt: quod (ut pro illis facere possit) ita cōtor-
quent, ut à cæteris omnibus scripturis ad i-
dem pertinentibus, planissimè discrepet.*

*Christus acceptum panem (inquit) be- Argumen
nedixit & fregit, & dedit discipulis, dicens: tum Papio.
Hoc est corpus meū. Hæc verba assidue re- starum.
petunt atq, inculcant, *Hoc est corpus meum.*
*Hæc sacra illorum anchora est, qua tum Re-
alem (sicut ipsi loquuntur) & Naturalem
Christi præsentiam in sacramento, tum fi-
elitiam suam Transubstantiationem, pro Mar. An.
pugnat. * Hæc uerba Christi, *adversarii* vol. 1620.**

DE PRÆSENTIA CHRI-

ma & planissima sunt: quoniam igitur ipse dixit. *Hoc est corpus meum, necessario concluditur, hoc quod sacrifici manibus contineatur, esse corpus Christi. Quæ cùm ita sint, panis esse non potest.* Itaq; efficiunt, Christi corpus ibi re ipsa præsens esse, panem autem non adesse.

Sed quoniam vniuersa illorum cōfirmatio, his Christi verbis nititur, *Hoc est corpus meum, verus & germanus horum verborum sensus exquirendus est.* Sed quid (inquiunt) indagatione hic vlla aut inquisitione opus est? *Quid his verbis magis apertum aut perspicuum esse potest, Hoc est corpus meum?*

Responso. Negari sane non potest, hæc verba aperiissimè dici, sed sensum illorum non ita placnum esse, his qui accurate considerant contextus illius circumstātias, manifestum est. Nam cùm Christus panē discipulis suis dederat, & dixerat, *Hoc est corpus meum, nemo est qui mediocrem rerum intelligentiam & cognitionem habeat, quin ex verborum ipsorum serie intelligat, Christum hæc de pane loquutum, atq; illum corpus suum vocuisse: quemadmodum permulti ex antiquis patribus (reclamātibus ei rei Papistis) affirmant.* *Quocirca alium subesse verbis sensum*

*Sensum necessè est, quàm præ se ferūt, & a- cuius figura
liquam occultari figuram quæ in verba ipsa rara fuit,
deuiter intuentibus, non apparet. Nam si hæc
propria loquendi forma esset, & non figura-
ta, necessariò relinquetur panem esse Chri-
sti corpus, & Christi corpus esse panem : à
quare Christianæ aures lōgissimè abhorrēt.
In his igitur verbis aliud quærendum est,
quàm verba ipsa præ se ferunt.*

Hylarius de Trin. li. 4. Intelligentia
dictorum ex causis est assumenda dicē-
di: quia non sermoni res, sed rei est ser-
mo subiectus. Et li. 9. Dictorum intelli-
gentia, aut ex præpositis, aut ex lequen-
tibus est expectanda. **S**

Christus, panem corpus suum, & vinū
sanguinem suum vocavit

Cap. viij.

Et quanquam verus horum verborum
sensus, ubi de transubstantiatione age-
batur, satis explicatus fit, ut res tamen plan-
nior atq; evidentior fiat, & nulla difficul-
tas aut ambiguitas remaneat, plenius hic
(quoniam ita se occasio offert) eandem rem
erat abimus. Series autem ipsa & contextus
orationis, satis planū faciet, hæc verba Chri-
sti, *Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis
meus,*

DE PRÆSENTIA CHRI-

meus, figurata esse. Et quanquam ex ipso E-
vangelio satis liquet, & satis multum pro-
batum sit in eo loco, in quo de transubstanti-
atione agebatur, Christum hæc verba, *Hoc*,
est corpus meum, de pane, & *Hic* est sanguis
meus, de vino loquitum, ne tamen Papistæ
cauillentur, nostra hæc commenta esse, domi-
nostræ orta, & non ex antiquorum fontibus
hausta, veterum sententias ponemus in me-
dium, & hanc veram atq; antiquam catho-
licæ Ecclesiæ fidē esse, demonstrabimus: cùm
neq; Scholastici neq; Papistæ, authorem vel
vnus quidem ex Antiquis habeant, quem

Clemēs ut aduersus ista proferre possint. Ac Primum
suprà li.2. cap.5

 Clemens in pedago.li.1.ca.6. Domi-
nus dixit: Comedite carnes meas & bi-
bite sanguinem meum, euidenter fidei
& promissionis quod est esculéatum &
poculentum dicens allegoricè, per quæ
Ecclesia tanquam homo ex multis con-
stans membris irrigatur & augetur.

Iustinus,

Iustinus in Apolo.2. Hoc alimentum
apud nos Eucharistia dicitur, cuius par-
ticipē esse nemini licet, nisi qui credide-
rit vera esse, quæ à nobis docentur, & la-
uacro regenerationis in remissionē pec-
catorum lotus fuerit, & ad eum modum
quem

quem Christus tradidit vitā instituerit. Non enim vt communē panē, aut communem potū, hæc accipimus, sed quē admodum Iesus Christus seruator noster, per verbum Dei factus caro, & carnem & sanguinem nostræ salutis causa habuit, sic etiam cibū illum, post quām per precationem verbi illius fuerit benedictus, ex quo sanguis & carnis nostræ per mutationem nutriuntur, edocti sumus esse carnem & sanguinē illius Iesu, qui pro nobis fuit incarnatus. Apostoli enim in commentarijs ab eis factis (quæ dicuntur *Euangelia*) sic tradiderūt precepisse illis Iesum, cùm accepisset panem, gratias agentem dixisse: *Hoc facite in mei cōmemorationem, Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus, & solis ipsis impartisse.*

Deinde Irenæus in quarto aduersus Valentinianos libro. ca. 32. ait. *¶* Christus suis discipulis dans consilium, primicias Deo offerre de suis creaturis (non quasi indigenti, sed vt ipsis nec in fructuosi nec ingrati sint) eum qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit dicens: *Hoc est corpus meū. Et Calicem simili-*

lites

DE PRÆSENTIA CHRI-

Ob. 156. literæ qui est ex ea creatura quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & noui testamenti nouam docuit oblationem. **E t ca. 34.** Panis in quo gratiae actæ sunt, qui est à terra, percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti. **Si + Atq.** etiam eodem in libro ad hunc modum. Christus, huius conditionis quæ est secundum nos, accipiens panem, suum corpus confitebatur: & temperamentum calicis, suum sanguinem confirmavit. **In quinto autem sic scribit:** De calice, qui est sanguis eius, homo nutritur, & de pane, qui est corpus eius, augetur.

Et ibidem. Quando mixtus calix & fractus panis, percipit verbū Dei, fit Eucharistia corporis & sanguinis Christi, ex quibus augetur & consistit carnis nostræ substantia. **E**

Hæc Irenæi verba appertissima sunt, Christum verum & materiatum panem, Dei creaturam, & eundem cum nostro vulgari ac communi pane, accepisse, & corpus suum appellasse, cum dicaret, **Hoc est corpus meum.** **Similiter etiam vinum, quo corpora nostra** aluntur

STI IN
datur ac rec
Quid Tert
sū Iudeos scr
quid corp
man, hec ead
15 Qu
Cyprianus
Un hodie a
panem voca
adonatione c
sum vinum
is plurimis
oactum.

Et in se
Christi non a
Ius in eade
Ie quod sang
Ie quod de cr
en Christo
sug in sacri
num nō off
suscipit, Co
de formalis
donatum fu
sarius con
Huius consen
ludico quo

aluntur ac recreatur, sanguinē suū vocanisse

Quid Tertullianus? anno in libro aduersus Iudeos scribit: * Christū panem vocauisse corpus suū? * Et aduersus Marcionem, hæc eadem verba sæpius repetit.

¶ Quære postea. ca. 11.

Cyprianus autem in primo epistolarum libro hoc idē affert. * Dominus corpus suū panem vocat, de multorum granorum ad magnis adunatione congestum: Et sanguinem suum vinum appellat, de botris atq; aciniis plurimis expressum, atq; in vinum coactum.

Et in secundo libro hæc ait. Sanguis Christi non aqua est vtiq; , sed vinum, Epistola. 3.

Rursus in eadem Epistola ait, Vinum fu-

isse, quod sanguinem suū Christus dixit.

Et quod de creatura vitis, nouum vinū

cum Christo in regno patris non bibe-

mus, si in sacrificio Dei patris & Christi

vinum nō offerimus. * Et in eadem Epi-

stola scribit, Corpus Domini non potest esse forma sola, aut aqua sola, nisi vtrūq;

adunatum fuerit & copulatum, & pa-

nis viuis compage solidatum.

Huic consentit Epiphanius, dices: * Chri-

tus de eo quod rotundæ est figuræ, &

in sen-

Ob. 186

Epiphanius in An-

coraso,

DE PRÆSENTIA CHRI-

insensibile quantum ad potentiam, vo-
luit per gratiam dicere, Hoc est corpus.

Ob. 26.

Hierony-
mus ad He-
bibiam.

Hieronymus item scribens ad Hedibiam, hæc habet verba. Nos audiamus: Panem, quem fregit Dominus, deditq; discipu-
lis suis, esse corpus Domini saluatoris, ipso dicente ad eos: Accipite & comedite, Hoc est corpus meum. Et calicem illum esse de quo item loquutus est, Bi-
bite ex hoc omnes: Hic est sanguis me-
us noui testamenti, qui pro multis effu-
detur &c. Iste est calix de quo in Pro-
pheta legimus, Calicem salutaris accipiā.
Et alibi. Calix tuus inebrians quām
præclarus est.

Ob. 240. Augustinus item dicit, * quod si licet

Augusti = dominum Iesum Christum prædicare
nus de i. per linguam, per epistolā, & per sacra-
lib. 3. ca 4

mentum corporis & sanguinis eius, ta-
men nec linguam, nec membranas, nec
atramentum, nec significantes sonos
lingua editos, nec signa literarum con-
scripta pelliculis, corpus Christi &
sanguinem dicimus, sed illud tantum,
quod ex fructibus terræ acceptum, &
prece mystica consecratum, ritè sumi-
mus ad salutem spiritualem, in memori-
am

STI IN
en pro nobis
in loco dicit:
dixit eam, s
G idem li. 12
Amboebat di
m. 9
Hus in fraga
hus discipuli
ens: Accipite
corpus meum
Similiter T
Seniorū tradit
ne vocavit, &
m.
G Raban'li
plus cor cōfin
in congruent
em, quia sang
ideo ad sangu
Ex his & per
tum testimon
fructarem cō
lēm, Accipit
ut in cōm pō
niter se diuidet
Hus sanguinis

am pro nobis Dominicæ passionis. *Idem*
*alio loco dicit: *Dominus Iesus corpus*
dixit escam, sanguinem potum.

*¶ Idem li. 12. ca. 58. Fractum panē di-
 stribuebat dicens: Hoc est corpus me-
 um.*

Ob. 237
 De verbis
 Apostolik
 Serm. 20.

*His suffragatur Cyrillus sic scribēs: *Christus discipulis fragmēta panis dedit, dicens: Accipite & manducate, Hoc est corpus meum.*

*Similiter Theodoretus ait. *In ipsa my- Ob. 246.
 steriorū traditione Christus corpus pa- Theodoretus
 né vocavit, & sanguinem poculū mix- tus. Dial. 8
 tum.*

*¶ Raban⁹ li. 1. ca. 31. Quia panis corpo- Rabanus.
 ralis cor cōfirmat, ideo ille corpus Christi congruenter nuncupatur. Vinum au-
 tem, quia sanguinem operatur in carne,
 ideo ad sanguinem Christi refertur.*

*Ex his & permultis alijs clarissimorum pa-
 trum testimonij facilē intelligitur, Christus
 seruatorem cùm panem dedisset discipulis,
 dicens, Accipite & edite, Hoc est corpus me-
 um: & cùm poculum porrexisset, iubens ut
 inter se diuiderent, & ex eo omnes biberent,
 illud sanguinis nomine appellans, panē ma-*

M teria

DE PRÆSENTIA CHRI-

teriatum corpus suum, & vinum ex uis expressum, sanguinem suum nominasse: panem videlicet illum, qui terrena apud nos creatura est, qui ex terra funditur, ex multis critici granis conficitur, in farinam molitur aquæ admixtus pinsitur, & panis efficitur, sensus & rationis est expers, & qui corpora nostra alit & sustentat, illum (inquam) panem, Christus corpus suum appellauit his verbis: *Hoc est corpus meum.* Et illud vinum quod ex multis acinis collectum, & ex uis expressum, liquorē habet corpora nostra rigantem & nutrientem, Christus sanguinem suum appellauit.

Hæc vera est Christi doctrina, tum sacræ scripturæ, tū antiquorū patrū (partim Græcorum, partim latinorū) auctoritate confirmata, Christum videlicet cùm panē & vinum distribuisset discipulis, & hæc verba dixisset. *Hoc est corpus meū, & Hic est sanguis meus, panem & vinum permansisse, & corporis ac sanguinis nomine appellata esse.*

Nunc verò auctoritatem aliquam affervant Papistæ, vel ex scripturis, vel ex sanctis patribus, ad opinionis suæ defensionem corroborandam. Neq; cæteros cogat hæc quarum opinionum commenta sequi, hoc tamen

STI IN
tam nomine
precerea sol
furum assert
de, verbo D
hendaeſt.
Quotquo
ſolum excipi
Hoc est corp
neus, neq; pa
guinem ſu
explicandis /
ſenſione ſu
ta, certum e
* Quidem
nne demoni
laſſe, non pa
ſanguinem ſa
Alij autem
Cenſum neq;
corpus aut ſan
guinum aliqu
uidum va
examinant,
do, aut aliud
ſcomprehen
ſiunt.
ſed conſer

tum nomine quia sic ipsi dicunt, & nihil
præterea solidum aut firmum præter suā ip-
sorum assertionem afferunt. Talis enim fi-
des, verbo Dei tantum, non humano, adhi-
benda est.

Quotquot ex illis ego legi (Wintoniensem
solum excipio) dicunt Christum, cùm diceret,
Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis
meus, neq; panem corpus, neque vinum san-
guinem suum appellasse: & in his tamen
explicandis hærent, & magna opinionū dis-
sensione sunt, quod incertæ illorum doctri-
næ, certum est testimonium.

* Quidem enim ex illis dicunt, in prono- Ob. 15.
mine demonstratio (Hoc) Christum intel-
lexisse, non panem aut vinum, sed corpus &
sanguinem suum.

Alij autem sentiunt in pronomine (hōc)
Christum neque panem aut vinum, neque
corpus aut sanguinem intellexisse, sed indif-
finitum aliquid & incertum, quod illi, In-
diuiduum vagum, aut indiuiduum in gene-
re nominant, aliquid Mathematicum arbi-
tror, aut aliud quid, quod ne illi quidem ip-
si comprehendere animo & intelligentia
possunt.

Sed conferant se in ynum omnes Papi-

DE PRÆSENTIA CHRI-
STÆ, & ostendant (si possunt) vel scripturæ,
vel alicuius Græci aut Latini scriptoris au-
thoritate (qui quidem antiquus & proba-
tus est) Christum neque panem, neq; vinum,
sed Individuum aliquod vagum, corpus suum
appellasse, & ego quod ad me attinet, illis
cedam, & fatebor illos vera sentire.

Quod si nihil antiquum habent, quod pro-
se afferant, sed ipsi sibi ipsiis suæ fidei & do-
ctrinæ authores sunt, & quum & par est, ut
veritati (scripturarum & Patrum senten-
tijs confirmatae) cedant, & fateantur, Chri-
stum panem materiatū corpus suum appel-
lasse, & vinum ex viis confectum, sanguinem
suum nominasse.

Panem esse corpus Christi, & vinū san-
guinem, Similiter edere Christi corpus,
& bibere illius sanguinem, sunt
forma loquendi figuratae.

Cap. ix.

HIS ita constitutis, necessariò effici-
tur, hanc loquendi formam esse figura-
tam. Si enim propriè & simpliciter, loqua-
mur, minimè verum est, panem esse Christi
corpus, & vinum sanguinem. Christi enim
corpus, anima, vita, sensu & ratione est præ-
dictum, ac panis, animæ, vita, sensus, rationis
est.

CHRI.
vel scriptam,
scriptoris a-
quis & proba-
m, neq; vinum,
gum, corporisq;
e attinet, si-
sentire.
abent, quod
sue fidei iste
n & pareat,
Patrum senti-
tateantur, Co-
us suum ap-
fellum, san-
ti, & vinum
Christi corp-
inem, sunt
gurata.

recessario effi-
mam esse figu-
mpliciter, logi-
nem esse Christi
em. Christi em
& ratione epi-
s, sensus, ratio-

STI IN SACRA. LIB. III. 75

est expers.

Eodem modo si propriè loquamur, verū non est, nos Christi corpus edere & sanguinem eius bibere. Edere enim & bibere (si propriè significant) est lingua, dentibus, labijs arripere, mādere, comminuere, deglutire, quod Christi carni & sanguini facere, horroris plenum est.

Hæ igitur formæ dicendi, Christi corpus edere, & sanguinem eius bibere: & panem corpus, & vinum sanguinem eius dicere, figuratæ dicendi formæ sunt: altera à propriæ corporearum rerum significatione ad spiritualem intelligentiam traducta: in altera signis, rerum significatarum nomine appellatis. Quod genus nec nouum nec infreques esse solet, sed commune, & sermone quotidiano passim usurpatum.

Quod edere corpus Christi, & bibere illius sanguinem, figuratæ sunt locutiones, comprobatio.

Cap. x.

ATq; vt ne hoc nobis vitij assignetur, nostra hæc commenta esse, nosq; (vt. Papistæ solent) ista sine aliorum autoritate afigere, ad hæc probanda cum scripturæ autoritatem, cum Veterum sententias ascri-

DE PRÆSENTIA CHRI-

bemus.

Ioan. 6.

Primum, vbi seruator Christus apud Ioannem dixit, se panē vitæ esse, qui ex eo pane ederit, non moritum, sed vitam sempiternam accursum: & panem quem ille datus esset, carnem esse suam: itaq; quicunque carnem eius ederit & sanguinem eius biberit, vitam æternam habiturn: Qui autem carnem eius non ederit, nec sanguinem eius biberit, vitam æternam non habiturum: vbi Christus hæc & permulta alia de carnis & sanguinis sui manducatione & potatione disputasset, tum Iudæi, tum permulti alij ex discipulis eius offendebantur, & dixerat: *Dura hæc oratio est. Quis enim dare nobis carnem suam edendam poterit?* Tum Christus murmurantes illos intelligens, quoniam aliam carnis manducationem animo complecti non poterant, quam quæ in mandendo cibo & deglutiendo fit, ut animos illorum à tam crassa & carnali cogitatione abduceat, & ad veram manducationis intelligentiam transferret. *Quid (inquit) si videretis filium hominis ascendentem, vbi fuit prius?* *Spiritus est qui vivificat, caro nihil prodest.* *Hæc quæ loquor, spiritus & vita sunt.*

Hanc orationem seruator Christus habu-

it

se, ad mentes illorum à terra ad cælum, &
rebus carneis ad spirituales excitandas, vt
nullo modo cogitarent se dētibus illum præ-
sentem in terris percepturos. Caro enim eius
(vt ipse ait) ita percepta, nihil prodeßet. Et
me cogitarent, quod hoc modo illum ederent,
corpus suum ab illis in cælum se sublaturum
dixit, atque ibi fide & non dentibus, spiritu
non carne, illū, ad dexteram Patris sedentē,
ederent. Quocircā dixit, Verba quæ ego lo-
quor, spiritus & vita sunt. Quasi diceret:
Hæc quæ apud vos disserui, minime ita ac-
cipienda sunt, quasi me dentibus crassè &
carnaliter arriperetis: sed vt spiritu, mente,
fide, carnem absentem, & in cælo versantē,
perciperetis. Quemadmodū Abrahamus re-
liqui, Patres illum, multos antequā incar-
natus esset annos, comedebat. Sic enim Pau-
lus ait, eundem illos spiritualem cibum, quæ
nos, edisse, & eundem spiritualem potum, id
est, Christum, hausisse. Illi enim spirituali-
ter & fide Christi corpore & sanguine su-
stientabantur, & æterna per illum (antequā
nasceretur) vita fruebantur, quemadmodū
& nos nūc fruimur, qui post eius ascensum
nati sumus.

Itaq; satis vt arbitror (Christo & Paulo

DE PRÆSENTIA CHRI-

explicantibus) intelligitur carnis & sanguinis Christi e sum & potum, nō ita crassè accipi debere, ut rem præsentem ore, dætibus, gulture, hauriamus, sed vitali cordis & membris fide rem absentem percipiamus & cōcupiamus, vel in cælo post ascensum versantem, vel nondum in terris editam.

Origenes
in Leuit.
Hom. 7.
sep. 10.

Ob. 164

Origenes hanc carnis & sanguinis pcepti onem, non simpliciter sed figuratè capiendā demonstrans, in hæc verba Christi: Nisi e deritis carnē meam, & sanguinem meum biberitis, non habebitis vitā in vobis, sic scribit: Nisi manduaueritis carnē meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Agnoscite quia figuræ sunt, quæ in diuinis voluminibus scriptæ sunt, et ideo tanquam spirituales, et non tanquam carnales, examine et intelligite quæ dicuntur. Si enim quasi carnales ista suscipitis, ledunt vos & non alunt. *Est enim et in Euan gelijs litera quæ occidit. Non solū in ve teri Testamento occidens litera depræ henditur, est et in nouo Testamento li tera quæ occidat eum, qui non spiritua liter, quæ dicuntur, aduertit. Si enim secūdum literā sequaris hoc ipsum quod dictum

dictum est: *Nisi manducaueritis carnē meam, & biberitis meum sanguinem, occidet hæc litera.*

Quis apertius demonstrare potest, hæc vera à communi & propria significatione remouenda esse debere, quam Origenes hoc loco facit.

Annon hoc idem quoque Chrysostomus? Chrysost. Si carnaliter verba Christi quis acceperit, in Ioā. ho. nihil sanè lucraretur. *Quid igitur?* Caro *mil. 46.* non prodest quicquam? *Nō de ipsa carne dicit.* Absit, sed de ijs qui carnaliter accipiunt, quæ dicuntur. *Quid autē est carnaliter intelligere?* Simpliciter ut res dicuntur, neq; aliud quipiam excogitare. Non enim ita iudicanda sunt quæ videtur, sed mysteria omnia interioribus oculis consideranda, hoc est, spiriu- aliter,

Hæc verba planè indicant, Christi verba nequaquam crassè & propriè sumenda, sed spiritualiter & figuratè.

Omnium verò clarissimè Augustinus in Augu. libro De doctrina Christiana, quo loco Chri- doctr. chris stianos instruit quemadmodum difficultima stian. lib. 3 scripturæ loca intelligenda sunt. Rarissimè cap. 40 (inquit) & difficultimè inueniri potest

DE PRÆSENTIA CHRI-

ambiguitas in proprijs verbis, (quantū ad libros diuinarum scripturarum lpetat) quam non aut circumstantia ipsa sermonis (qua cognoscitur scriptorum intentio) aut interpretum collatio, auctor præcedentis linguae soluat inspectio.
ca. 5. Sed verborum translatorum ambiguitates (de quibus deinceps loquendū est) non mediocrem curam industriāq; desiderat. Nam in principio cauendum est, ne figuratam loquutionem ad literā accipias. Et ad hoc etiam pertinet quod ait Apostolus: Litera occidit, Spiritus autē viuificat. Cūm enim figuratē dictum sic accipitur, tāquam propriē dictū sit, carnaliter sapitur. Neq; vlla mors animae congruentius appellatur, quām cūm id etiā, quod in ea bestijs antecellit (hoc est intelligentia) carni subiicitur sequendo literam. Qui enim sequitur literam, translata verba sicut propria tenet &c. Et mox. Ea demum est miserabilis animae seruitus, signa pro rebus accipere, & supra creaturam corpoream oculā mentis ad hauriendum eternum lumen leuare non posse. (Ca. 10.) Neque contrā, propriam quasi figuratam velis

*Idem Aug.
ibidem.*

accipere. Demonstrandus est igitur (*inquit Augustinus*) modus inueniendæ locutionis, p̄priā ne an figurata sit. ca. 15 Seruabitur autem in loquutionibus figuratis regula huiusmodi, ut tā diu veretur diligentí consideratione quod legitur, donec ad regnum charitatis interpretatio perducatur. Si autē hoc iam p̄priè sonat, nulla putetur figurata loquutio. ca. 16 * Si p̄ceptiua loquutio est, aut *Ob. 226.* flagitium aut facinus vetans, aut vtilitatem aut beneficentiam iubens, non est figurata. Si autem flagitium aut facinus videtur iubere, aut vtilitatē aut beneficentiam vetare, figurata est. Nisi māducaueritis (*inquit*) carnem filij hominis & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis, Facinus vel flagitium videtur iubere. Figura est ergo, p̄cipiens passioni Domini esse communicandum, suauiter atq; vtiliter recondendum in memoria, quōd pro nobis caro eius crucifixa & vulnerata sit.

Hæc eius est, in eo quem citauit libro, breuiter commemorata sententia.

Hanc eandem habet in libro de catechizandis rudibus, & contra aduersarium legis

¶

DE PRÆSENTIA CHRI-

et Prophetarum: et permultis alijs in locis,
quos breuitatis causa, prætereo.

Nam si omnia afferam, quæ ex Augu-
stino, alijsq; dici in hanc sententiam possent,
lectorem multitudine rerum, facile opprimo-
rem.

De cate-
chizandis
rudibus.
cap. 26.

¶ Aug. de catechizandis rudibus ca.
26. De Sacramento quod accepit, cum ei
bene commendatum fuerit, signacula
quidem rerum diuinarum esse visibilia,
sed res ipsas inuisibiles in eis honorari,
nec sic habedā esse speciem illam bene-
dictione sanctificatam, quemadmodum
habetur in vsu quolibet. Dicendum etiā
quid significet, & sermo ille quem audi-
vit, quid in illo condatur, cuius illa res
similitudinem gerit. Deinde monen-
dus est (catechizandus), vt si quid in
scripturis audiat quod carnaliter sonat,
etiam si non intelligit, credat tamen spi-
rituale aliquid significari, quod ad san-
ctos mores, futuramq; vitam pertineat.
Hoc autem breuiter discet, vt quicquid
audierit ex libris canonis, quod ad di-
lectionē æternitatis, & veritatis, & san-
ctitatis, & ad dilectionem proximi re-
ferre non possit, figuratè dictum vel ge-
stum

stum esse credat, atq; ita conetur intelligere, ut ad illa & geminam referat dilectionem. Idem contra aduersarium legis & Prophetarum li.2.ca.9. Mediatorem Dei & hominum, hominem Christū Iesum, carnem suam nobis manducandam, bibendumq; sanguinem dantem, fideli corde atq; ore suscipimus, quamvis horribilis videatur humanā carnē manducare quam perimere, & humanū sanguinem potare quam fūdere. Atqui in omnibus sanctis scripturis secūdum sanæ fidei regulā, figuratè dictum vel factum si quid exponitur, de quibuslibet rebus vel verbis, quæ sacris paginis cōtinētur, expositio illa ducatur, non aspernanter sed sapienter audiamus.

Iustinus in .2. Apologia ad gentes. De Insimis, inde profertur illi qui fratribus præest, panis & poculum aqua & vino mixtū, quæ cūm is acceperit, laudem & gloriā ei qui Pater est omniū, per nomen filij & spiritus sancti destinat, & gratiarū actionē, quod ab illo dignus his sit habitus plixē facit. Quib⁹ ritè per actis precibus cū gratiarū actione, populus omnis qui adest benedicit, dicens, Amen. Illud au-

Contra ad
uersa. Le.
& prophe
tarum li.2
Cap.9.

gem,

DE PRÆSENTIA CHRI-
té, Amé, Hebraica lingua significat, fiat.
Cùm autem is qui præest gratias egerit,
& totus populus benedixerit, hi qui a-
pud nos vocantur Diaconi, distribuunt
vnicuiq; præsentium vt participet de pa-
ne, in quo gratiæ actæ sunt, & de vino &
aqua, & his qui non sunt præsentes, de-
ferunt. Atq; hoc alimentum vocatur a-
pud nos Eucharistia &c. vt suprà ca. 8.

Bonauentura. Bonauentura li.4.di.9. *Manducatio*
primò & propriè in corporalibus inue-
nitur, & ab illis ad spiritualia est trâfla-
ta. Et ideo si volumus accipere rectam
illam manducationem spiritualem, ne-
cessè habemus à propria acceptione vo-
cabuli nos transferre.

*Itaq; omnibus his, qui nihil animo præ-
iudicatum habent, hæc satis esse possunt, ad
probandum Christi corporis & sanguinis
mâdicationem & potationem, minimè sim-
pliciter & cōmuniter accipiendam, vt crassè
significet nos ore & dentibus ea percipere
sed figuratè potius & spiritualiter intelligi
debere, quòd scilicet altius in animis nostris
defigendum sit, & fructuose cordibus nostris
credendum, illius carnem pro nobis in crucē
stam, & sanguinem eius pro nostri redem-
ptione*

ptione pfusum. Atq; hæc nostra in illū fides, est carne illius vesici, & sanguinem eius bibere, quamvis nobiscum præsens non sit, sed in cælum ascenderit. Quemadmodum maiores nostri, ante Christi aduentum similes erat carnem eius ederunt & sanguinem biberunt, quamvis tam longè ab illis abfuerit, ut nondum Christus natus, nondum carne nostra, quasi vestitus fuerit.

Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus, figuratas descendentes esse comprobatio. Ca. xi.

HÆC est quoq; consentiens & vera sanctorum patrum sententia, Christum, cum panem corpus suum, & vinum sanguinem suum nominasset, nequaquam propriè locutus, sed quemadmodum sacramēta omnia figuræ aliarū rerū sunt, nomina tamen carū rerum habent, quarum significantia sunt: sic Christus præciosissimi corporis & sanguinis sui sacramentum instituens, figuratè locutus est, & panem corporis nomine appellavit, quod corpus eius significaret, & vi-

DE PRÆSENTIA CHRI-

num sanguinem, quia sanguine eius repre-
sentaret.

Ob. 1. 50 * Tertullianus aduersus Martionem scri-
bens ait, Christum non reprobauisse pa-
nus contra nem, quo ipsum corpus suum repræsen-
tat. Atq; iterū in libro. iij. sic scribit. * Iesus
lib. 1. acceptum panē, & distributū discipulis,
Lib. 4. corpus suum illum fecit: Hoce est corpus
Ob. 161 meum dicendo, id est, (inquit Tertullia-
Cyprianus nus) figura corporis mei. Atq; hac de cau-
lib. 2. sa (inquit Tertullianus) Christus panē vo-
Epist. 3. cauit corpus suum, & vinum sanguinē,
corporis & sanguinis eius figuræ fuerat.

Cyprianus, Ob. 178. quoq; sanctissimus Martyr in
hac causa sic loquitur . * Videmus in aqua
populum intelligi, in vino ostendi san-
guinem Christi, quando autem in calice
vino aqua miscetur, Christo populus ad-
unatur, & credentium plebs ei in quem
credidit, copulatur & iungitur.

Qua similitudine Cyprianus vñus, mint-
mē cogitauit sanguinem Christi vinum esse,
aut aquam populum: sed quemadmodum a-
qua significat & repræsentat populum, sic
vinum significat & repræsentat Christi san-
guinem: & aqua cum vino cōiunctio, signia-
ficas

STI IN
sa Christian
actionem.
Atq; alio lo
f sententia.
In qua vltim
puit conuiu
en & vinu
mīcum corp
rin Apostol
nūtias, &
gatibus, quo
neller & san
cūla effectib
In nomina ve
natur essenti
pñificata ejisd

Hic Cypri
t, quamobren
puro, & vñ
vñ, quia signif
m significata
+ Itaq; Ch
gnolcitur alc
gnitam me
de in simili
guis Christi
um ordinē

IA CHI
ficitur
Martianus
reprobabile
suum repre
scribantur
ibutur discept
t: Hoc est con
inquis Tenu
Atq; hacten
Christus pui
vinum sangu
to panis & v
ius figurata
issimus Mer
Videmus in x
ino ostendit
o autem in d
risto populus
plebs ei in q
ungitur.

rianus v. 15.
Christi v. 15.
quemadmodum
enit populus
reficitur Christi
pro rationibus

STI IN SACRA. LIB. III. 8.

ficitur Christianorum cum Christo ipso coniunctionem.

Atq; alio loco eadem de re scribens, in hac Cyprianus est sententia. Dedit Dominus in mensa ^{de vñctio-} (in qua ultimum cum Apostolis partici- ne Christi pauit conuiuium) proprijs manibus pa- matis, nem & vinum, in cruce vero manibus militum corpus tradidit vulnerandum, ut in Apostolis secretius impressa syncera veritas, & vera synceritas, exponeret gentibus, quomodo vinum & panis caro esset & sanguis, & quibus rationibus causæ effectibus conuenirent, & diuera nomina vel species ad vnam reduce- rentur essentiam, & significantia & si- gnificata eisdem vocabulis censerentur.

Ob. 174.
Hic Cypriani autoritate certissimum est, quamobrem & qua ratione, panis Christi caro, & viuum, Christi sanguis appelle- tur, quia significantia & repræsentantia rerum significatarum nominibus appellantur.

* Itaq; Chrysostomus ait. Ista mensa Chrysostomus in agnoscitur altaris Dei consecratio. Et ^{Psal. 22.} quia istam mensam præparauit, ut quo- Ob. 200. tidie in similitudinem corporis & san- guinis Christi panem & vinum secun- dum ordinem Melchisedek nobis osten-

N de-

DE PRÆSENTIA CHRI-

deret in sacramento.

Hieron. in Math. 26 Ob. 210. *Hieronymus similiter in Euāgeliū Mat- thæi scribit, Postquam typicū pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem qui confortat cor hominis, & ad verum Paschē transgreditur sacramentum, ut quo modo in præfiguratione eius Melchisedek sumi Dei sacerdos fecerat, ipse quoque veritatē sui corporis repræsentaret.

Ambrosius Cap. vlt. Ob. 192. Ambrosius item (siquidem Ambrosij lib. de his qui ber sit, qui de his, qui mysterijs initiatur, in mysterijs scribitur) ad hunc modum scribit. Ante benedictionem verborum cœlestium, alia species nominatur, post consecrationem, corpus Christi significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur.

Ambro. de Sacramen- tis. lib. 6. cap. 1. Et in libro de sacramentis (si Ambrosius author sit) sic scribit. In similitudinē quidem accipis sacramentum, sed veræ naturæ gratiam virtutemq; consequeris. Et tu, quia accipis panem, diuinæ eius substantiæ in illo participaris alimento.

Lib. 4. Cap. 4. Et libro. iij. hæc dicit. Sicut in Baptismi mortis similitudinem sumpsistī, ita etiam

STI IN
namia Euc
ioli sanguini
memoris sit
cor redēpti
iis scribit.
is hanc obla
ile, acceptat
nis & sang
christi.

Idem int
lunct. ait: *C
mem & vini
per pro nob
us. Et testam
pne cōstitut
iis sanguis te
salicem m
mem corpori
amus.

Ex his Chry
stalici, persp
cti vino no
naturæ
sanguis Christi
ludines, my
menta, figura
sticis, atq;

etiam in Eucharistia, similitudinem pre-
tiosi sanguinis bibis, Ut nullus hor-
ror cruoris sit: & pretium tamen ope-
retur redēptionis, Rursus in eodē li-
bro sic scribit . Dicit sacerdos , Fac no- Lib. 4.
caps.
bis hanc oblationem a scriptam, rationa-
bilē, acceptabilem, quod est figura cor-
poris & sanguinis nostri Domini Iesu
Christi.

Idem interpretans epistolam Pauli ad 1. Cor. 11.
Ob. 188.
*Corinth. ait: *quod in edendo & potādo*
panem & vinum, carnem & sanguinem
(quæ pro nobis oblata sunt) significa-
mus. Et testamentum (inquit) vetus, san-
guine cōstitutum est, quia beneficij di-
uini sanguis testis est, * *In cuius typum,* Ob. 189.
nos calicem mysticum sanguinis, ad tui-
tionem corporis & animæ nostræ, per-
cipimus.

Ex his Chrysostomi, Hieronymi, & Ama-
brosij locis, perspicuum est, in sacramentali-
pane & vino non esse reuera & corporate
veram & naturalem substātiā carnis &
sanguinis Christi, sed panem & vinum, si-
militudines, mysteria, representationes, sa-
cramenta, figuræ, & signa corporis & san-
guinis eius, atq; adeò nomine veri corporis

DE PRÆSENTIA CHRI-

& sanguis eius appellari.

*Augu. ad Planius adhuc & plenius his omnibus
Bonifac. Augustinus, idq; potissimum in epistola
Epist. 23. ad Bonifaciū, vbi ait. Sæpe ita loquimur
ut pascha appropinquāte dicam', crastina-
nam vel perendinam esse Domini passi-
onem, cūm ille ante tam multos annos
passus sit, nec omnino nisi semel illa pas-
sio facta sit. Nempe ipso die dominico
dicimus, Hodie Dñs resurrexit, cūm ex
quo resurrexit, tot anni transferunt. Cur
nemo tam ineptus est, vt nos ita loqué-
tes arguat esse mentitos? nisi quia istos
dies secundum illorum, quibus hæc ge-
sta sunt, similitudinem nuncupamus, vt
dicatur ipse dies, qui non est ipse, sed re-
volutione temporis similis eius, & di-
catur illo die fieri, propter sacramēti ce-
lebrationem, quod non illo die, sed iam
olim factum est? Nonne semel immola-
tus est Christus in seipso? & tamē in sa-
cramento non solūm per omnes paschæ
solennitates, sed omni die populis im-
molatur: nec vtiq; mētitur, qui interro-
gatus, eum responderit immolari. Si e-
nim sacramenta quandam similitudinē
earum rerum, quarum sacramenta sunt,*

non

non haberent, omnino sacramenta non
esset. Ex hac autem similitudine plerumque; Ob. 227.
etiam ipsorum rerum nomina accipiuntur.
Sicut ergo secundum quendam modum
sacramentum corporis Christi, corpus
Christi est, sacramentum sanguinis Christi,
sanguis Christi est: ita & sacramentum
fidei fides, est. Nihil est autem aliud cre-
dere, quam fidem habere. Ac per hoc cum
respondeatur parvulus credere, qui fidei
nondum habet effectum, respondetur fi-
dem habere, propter fidei sacramentum,
& conuertere se ad Deum, propter con-
uersionis sacramentum, quia & ipsa re-
sponsio ad celebrationem pertinet sa-
cramenti. Sicut de ipso Baptismo Apo-
stolus: Cōsepulti, inquit, sumus Christo
per Baptismū in morte. Non ait, sepul-
turam significamus, sed prorsus ait, Cō-
sepulti sumus. Sacramentum ergo tantum
rei non nisi eiusdem rei vocabulo nun-
cupauit.

Hucusque Augustinus eruditus cuidam E-
piscopo Bonifacio respondens, querenti quo-
modo parentes & amici pro infante in Ba-
ptismo respondeant, & in illius persona dicant
se credere & ad Deum conueriti, cum infans

DE PRÆSENTIA CHRI-

neq; agat neq; cogitet tale aliquid.

Cui ita ab Augustino respōsum est. Quoniam Baptismus sacramentum professionis nostrae fidei est, & nostrae ad Deum cōuersionis, pars est ita pro infantibus ad id accedentibus respondere, quemadmodum tanto sacramento conueniens est, etiam si reuera pueri harum rerum notitiam non habeant.

Et in responsis nostris minime, quasi vani aut mendaces, reprehendendi sumus, cūm in sermone penè quotidiano, sacramentis & figuris rerum significatarum nomina tribuamus, quamvis eadem reuera non sint. Ita singulos Parasceues dies (annis versantibus) diem passionis Christi: & Pascha, diem resurrectionis vocamus: & singulis diebus dicimus Christum offerri: & sacramentū corporis, corpus eius vocamus, & sacramentum sanguinis, sanguinem appellamus: & Baptismum nostrum Paulus sepulturam cū Christo nominat, cūm tamē reuera Christus semel tantum passus sit, semel surrexit, semel tantum oblatus sit: & Baptismus sepulitura non sit: nec sacramentum corporis, corpus eius sit: nec sacramētum sanguinis, sanguis eius sit, sed sic appellantur, quia figura

rc

ræ, sacramenta, & representationes rerum
sunt, quas significant, quarumq; nominibus
notantur.

Sic Augustinus in hac Epistola clarissi-
mè rem explicat.

De hac etiam forma loquendi, vbi signa-
rerum significatarum nominibus appellan-
tur, copiosè Augustinus in quæstionibus in
Leuiticum, & contra Adimantum, decla-
rans quomodo sanguis in scriptura, Anima
nominetur. Solet (inquit) res quæ signifi- Augu. suis
cat, eius rei nomine quam significat n i- per cap. 17
cupari, sicut scriptum est: Septem spicæ, Leu. quest
septem anni sunt. Non dicit septem an- 67.
nos significant. Et septē boues, septem
anni sunt: & multa huiusmodi. Hinc est
quod dictum est: Petra erat Christus. Nō Gen. 41
enim dixit, Petra significat Christum,
sed tanquam hoc esset: quod vtiq; per
substantiam non hoc erat, sed per signi-
ficationem. Sic & sanguis, quoniam p-
pter vitalem quandam corpulentiam, a-
nimam significat, in sacramentis Anima
dictus est.

His affinia sunt, quæ cōtra Adimantū scri- * Cōtra A
bēs dicit. Sic est sanguis anima, quomo- dimantum
do Petra erat Christus. Nec tamē Apo- ca. 12.

DE PRÆSENTIA CHRI-

stolus ait, Petra significabat Christū, sed ait, Petra erat Christus. Et paulò ante hoc dictum, Sanguis est anima, possum interpretari in signo esse positum. ***Nō** enim Dominus dubitauit dicere, *Hoc est corpus meum, cùm signum daret corporis sui.*

Ob. 225. *Hic Augustinus multas loquitiones figuratas repetens, cùm vna res alterius rei nomine vocata, non eadem substantia, sed significatio sit: ut sanguis est anima, Septē vaccæ sunt septem anni, Septem spicæ sunt septem anni, Petra erat Christus: in his loquendi generibus, ea repetit, quæ Christus ultima in cœna fecit, *Hoc est corpus meum.* Ex qua, Augustini sententia euidenter colligitur, Christum hæc verba figuratè loquuntur, minimè sentientem, panem corpus esse suum, substantia, sed significatio.*

Marb. 26 *Itaq, Augustinus contra Maximinū. *In sacramentis (ait) minimè considerandū, quid sint, sed quid significet. Signa enim rerum sunt, aliud existētia, aliud significantia. Atq; hæc potissimum de hoc sacramento loquitur. Cœlestis (inquit) panis, qui Christi caro est, suo modo vocatur corpus Christi, cùm reuera sit sacramen-*

Ob. 236
Aug. contra Maximinum. li.
3. cap. 22.

sti in s
nā corporis
ndatio carnis
Cūlī passio
nē, sed sign
tūdēm. Cœle
camentū, qu
ā canem, di
popnē: vnde
in ventate, se
lī sensus, vo
significatur.

Augusti.
slibuit in
& sanguinis
rendauit &
am. Lib. 20
ne sanguis
nā mas sin
pallione C
tibatur, pol
mentum m

Quid vni
eſt potest,
hanc senten
e copioſe d
nā mutari
mentibus

métu corporis Christi, vocaturq; ipsa im-
molatio carnis quę sacerdotis manib⁹ fit, Christi passio, mors, crucifixio, nō rei ve-
ritate, sed significāte mysterio, ibidem. Cœlestis p̄anis, id est, cœleste sa-
cramentū, quod verè repræsentat Chri-
sti carnem, dicitur corpus Christi, sed im-
propriè: vnde dicitur suo modo, sed non
rei veritate, sed significante mysterio. Ut
sit sensus, vocatur Christi corpus, id est,
significatur.

August. in psal. 3. Dominus Iudam
adhibuit in conuiuium, in quo corporis
& sanguinis sui figuram discipulis cō-
mendauit & tradidit. Idem contra Fau-
stum. Lib. 20. cap. 21. Nostri sacrificij ca-
ro et sanguis ante aduentum Christi per
victimas similitudinū promittebatur in
passione Christi per ipsam veritatē red-
debatur, post ascēsum Christi per sacra-
mentum memoriae celebratur.

Quid vtilius autem, aut quid iucundius Theodoreo
esse potest, quam Dialogos Theodoreti in tuis en Dia-
hanc sententiam scribentis, legere, ubi fusē logis.
Et copiose disputat, nomina rerū in scriptu-
ris mutari rebus ipsis in sua substantia per
manentibus: Verbi gratia, Probat Christi

DE PRÆSENTIA CHRI-

carnem interdum velum vel tegumentum,
interdum vestem, interdum stolam: Et san-
guinem vuæ, Christi vocari sanguinem.

Tùm panis ac vini & carnis ac sanguinis
Christi sic mutari nomina, vt interdum cor-
pus suum, granum aut panem, interdum con-
trà panem vocet corpus suum: Pari modo,
sanguinem suum interdum vinum vocet,
interdum contrà vinum sanguinē appelle.

Atque vt ista melius intelligantur, haud
abs re fuerit ea h̄ic ponere, quæ de hac causa
clarissimus vir in Dialogis suis conscrip-
rat. Personæ sunt, Orthodoxus, recta sentiēs
de religione Christi, & socius eius Eranistes,
veræ fidei minus intelligens.

ORTHODOXVS sic socium appelle-

Dialog. 1. lat. Nostin quòd panem Deus propriū
corpus suum vocavit? Eranistes. No-
ui. Ortho. Atq; aliâs rursum carnem
suam frumentum appellari? Eranist.
Noui & hoc. Audiui enim illum dicē-
tē: Venit hora vt glorificetur filius ho-

minis. Et, Nisi granū frumenti deiectū
in terram mortuum fuerit, ipsum solum

Ob. 246. manet: Si verò mortuum fuerit, multū
Mat. 26. profert fructū. Ortho. * In ipsa nimirū
Marc. 14 mysteriorum traditione corpus panē
Luc. 22. vocavit

vocavit, & sanguinem poculum mixtū

Eranist. Sic sāne nominavit. Ortho.

Sed & secundum naturam corpus, cor-
pus vtiq; suum & sanguis vocari potue-
rit? Eranist. Cōfessum est. Orthodoxus.

- **I**ndò verò ipse seruator nōster commuta-
uit nomina, & corpori quidem symbo-
li nomen dedit, symbolo verò corporis
nomen. Ad eundem item modum, cùm
seipsum vitem esse dixisset, sanguinem
ipsum symbolum appellauit. Eranist. Id
quidem verè dixisti. Velle autem cau-
sam discere mutationis nominum.

Ioan. 15.

O R T H O. Manifestus est scopus
ijs, qui sunt initiati sacris: voluit enim e-
os qui diuina mysteria percipiunt, ne ad
eorum, quæ videntur, naturā attendant,
sed per nominum mutationem, credant
illi, quæ ex gratia facta est, transmutatio-
ni. Qui enim naturale corpus suum fru-
mētum & panem vocavit, atq; item se-
ipsum vitem nominavit, *Idem** ipse e-
tiam quæ videntur symbola, corporis &
sanguinis sui appellatione honorauit,
non equidem naturam ipsam transmu-
tans, sed adiiciens gratiam naturæ. Era-
nist. Sane mysticè dicta sunt mystica, &
clarè

Ioan. 12.

Math. 26

Ioan. 15.

Ob. 246.

DE PRÆSENTIA CHRI

clarè sunt manifestata, quæ nō sunt omnibus nota. ORTHO. Quandoquidē igitur profitetur & stolam & vestem à patriarcha Dominicum vocari corpus, nosq; in sermonem de diuinis mysterijs ingressi sumus, dic reuera, cuiusnā symbolum ac typum esse putas sanctissimā illam escā? ipsius ne diuinitatis Christi Domini, an verò corporis & sanguinis ipsius? Eranist. Sanè eorum quorū appellationes receperant.

Orthodoxus. Corporis & sanguinis dicis? Eran. Sic dico. Orth. Verè dixisti. Etenim dominus sumpto symbolo, nō ait, Hoc est diuinitas mea, sed, Hoc est corpus meum. Ac rursū, Hic est sanguis meus, & aliās, Panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo, p mundi Vita. Eran. Vera equidem hæc omnia: diuina enim verba sunt. Ordo. Porrò si sūt vera, corpus vtiq; habebat Dominus. Eran. Et ego incorporeū illum esse dico. Ortho. Sed fateris illum habuisse corpus. *Omnia hæc in primo Dialogo Theodore tus scribit.*

Dialog. 2. *In secundo in eandem sententiam multa scribit, & quædam etiam planius, aduersus eos*

eos hæreticos, qui humanam Christi naturā
posteaquam semel in cœlum ascendisset, in
diuinam naturam esse mutatā, prædicabant,
Contra quos sic ille,

Orthodoxus. Corruptionem ergo, in-
teritum, & mortem, accidentia & non
substātias nominare conuenit: eueniunt
enim & recedunt. Eranistes. Conuenit.
Ortho. Ergo etiam hominum corpora,
surgentia quidem à corruptione & in-
teritu & mortalitate liberantur, sed tamē
ppriam naturam non amittunt. Eran.
verum. Orthod. Igitur corpus Domini
cūm surrexit quidem à corruptione &
interitu alienum, & imparibile, & im-
mortale, & diuina gloria glorificatū, &
à cœlestibus adoratur. potestatibus, cor-
pus tamen est, & habet quam prius ha-
buit, circumscriptiōnē. Eran. In his vi-
deris dicere verisimilia & rationi cōsen-
tanea. Sed postquam in cœlos assump-
ptus est, non existimo te dicturum, eum
non fuisse conuersum in naturam diui-
nitatis. Ortho. Ego quidē non dixerim,
humanis rationibus persuasus, nec sum
vsq; adeò audax & temerarius, vt dicā
aliquid, quod sacra scriptura silētio præ-

DE PRÆSENTIA CHRI-

Ad. 15. terijt: Sed tamen audiui diuum Paulum clamantem , Statuit Deus diem , in quo iudicaturus est terrarum orbem in iustitia, in viro quem præfinijt , fidem præbens omnibus, suscitans è mortuis ipsum . Didici etiam à sanctis Angelis, quod veniet eo modo, quo viderunt ipsum discipuli eūtem in cœlum. Viderūt autem naturam circumscriptam, non eam, quæ circumscribi non potest. Audiui autem etiam Dominum dicentem: Videbitis filium hominis venientem in nubibus cœli. Scio verè esse circumscriptū, quod videtur ab hominibus: videri enim non potest natura, quæ non potest circumscribi. Dominum quoq; dicentem audiui: Videbitis filium hominis venientem in nubibus cœli. Porro autē & sedere in throno gloriæ , & statuere quidē agnos à dextris, hædos verò à sinistris , id quod circumscriptū est, significat. *Hactenus Theodoreti verba recensui. Et Paulò post Eranistes sic loquitur.*

Eranistes. Oportet omnem mouere lapidem , (vt est in proverbio) ut verum inueniatur, sed vel maximè cùm diuina decreta proponuntur. Orthodox-

us

us. Dic ergo mystica symbola, quæ Deo
à Dei sacerdotib⁹ offeruntur, quorū nam
dicis esse symbola? Eranistes. Corporis
& sanguinis Domini. Ortho. Corporis
quod verè est, vel verè non est? Eranistes
Quod verè est. Orthodoxus. Optime, o-
portet enim imaginis esse exemplar ar-
chetypum. Etenim pictores imitantur
naturam, & eorum quæ vidētur depin-
gunt imagines. Eranistes. Verū. Ortho-
doxus. Si ergo diuina mysteria, corpus
quod verè est, repræsentant, ergo corpus
etiam nunc Domini quoque corpus est,
non in naturam diuinitatis mutatum,
sed impletū diuina gloria. E R A N I-
S T. Oportunè accidit, vt verba face-
res de diuinis mysterijs. Iam vel ex eo
ipso tibi ostendam, corpus Domini in a-
liam mutari naturam. Responde ergo ad
mea interrogata. O R T H O D O X-
V S. Respondebo. ER A N. Quid appel-
las donum, quod offertur ante inuocati-
onem sacerdotis? O R T H O D O X-
V S Non oportet apertè dicere: est
enim verisimile adesse aliquos my-
sterijs non initiatos. ER A N. Respon-
deatur enigmaticè.

OR

DE PRÆSENTIA CHRI-
ORTHODOXVS. Id quod sit
ex huiusmodi seminibus nutrimentum.
Eranistes. Aliud autem signum quomo-
do nominamus? Orthod. Commune
etiam hoc nomen, quod potus speciem
significat. Eranistes. Post sanctificationem
autem quomodo ea appellas? ORTHO.
Corpus Christi, & sanguinem CHRI-
STI. ERA N. Et crediste fieri parti-
cipem Christi corporis & sanguinis?

ORTHO. Ita credo. ERAN. Si-
cut ergo symbola Domini corporis &
sanguinis, alia quidem sunt ante inuo-
cationem sacerdotis, sed post inuocati-
onem mutantur & alia fiunt: ita etiam cor-
pus Domini post assumptionem muta-
tur in diuinam substantiam.

ORTHODOXVS. Quæ ipse
texuisti, retibus captus es. Neque enim
signa mystica post sanctificationem re-
cedunt à sua natura: (Manent enim in
priori substantia, & figura & forma, &
videri & tangi possunt, sicut & prius)
intelliguntur autem ea esse que facta sūt,
& creduntur & adorantur, vt quæ illa
sint quæ creduntur. Confer ergo imagi-
nem cum exemplari & videbis simili-

tu-

IA CHRI
VS. Id quod
s nutrimenta
signum quo
od. Commu
d potus speci
st sanctificatio
ellas? ORTH
guinem CH
diste fieri pe
& sanguinis
edo. ERA N
mini corporis
suntante in
ed postinde
iunt: ita eti
nptionem in
tiam.

VS. Qua
es. Neque
stificationem
Manent enim
gura & forma
t, sicut & pri
esse que fata
ntur, ut que
confer ergo im
& videbis fin

STI IN SACRA. LIB. III. 89
tudinem. Oporter enim figurā esse ve
ritati similem. Illud enim corpus habet
priorē quidem formam, & figuram, &
circumscriptionem, & (ut semel dicam)
corporis substantiā. Immortale autē post
resurrectionem factum est, & potentius
quām ut vlla in ipsum cadat corruptio,
& interitus, sessione que à dextra di
gnatum est, & ab omni creatura adora
tur, vt quod appelletur corpus na
turæ Domini. ERA N. Atqui sym
bolum mysticum priorē mutat appella
tionē, neque enim amplius nomina
tur quod prius vocabatur, sed corpus ap
pellatur. Oportet ergo etiam veritatem,
Deū & non corpus vocari. Orth. Ignat
rus mihi esse videris, non enim corpus
solūm, sed etiam panis vitæ nominatur:
Ita Dominus ipse appellavit. Porrò au
tem ipsum corpus, diuinum corpus no
minamus, & viuificum, & dominicum,
docentes nō esse commune alicuius ho
minis, sed Domini nostri Iesu Christi,
qui est Deus & homo. Iesus enim
Christus heri & hodie, ille ipse & in æ
ternum.

*Hæc eruditissimus ille & sanctissimus
O. episcopus*

DE PRÆSENTIA CHRI-
episcopus Theodoretus, quem nonnulli è Pa-
pistis, intelligentes tam manifestè contra se
facere, graui oratione laceſſunt, & Nestori-
ano illum infici errore dicunt.

Hic Papistæ antiquam illam & inueteratam
in re manifesta calumniandi consuetudinem
suam declarant, & malunt potius cum im-
pudentia mentiri, quam veritati cedere, &
errorem suum agnoscere. Et quanquam il-
lius aduersarij, eiusmodi de illo (etiamnum
viuente) rumorem diuulgarunt, ante mille
tamen & centum annos, ab hac infamia per
universum Calcedonense concilium libera-
tus est. quem Leo primus ep isto. 61.
charissimum fratrem appellat.

Atq; etiam in libro quæ aduersus hæreses
cōſcripſit, nominatim Nestoriū condemnat.
Tum Dialogorū libros tres, præcipue aduer-
sus Nestoriū scripſit: neque hac labe infa-
miae hos mille annos à quoquā est aspersus,
ſed ſemper eruditus vir, grauiſ author, &
ſæcūlū Episcopus eſt habitus, uſque dum hoc
tempore, ubi Papistæ nihil habet quo ſe de-
fendant, incipiunt laceſſendo illo, ſeſe excu-
ſare.

Hac ego pro Theodoreto dixi, quem tale
virum iudico, ut cupiam omnes, ſæpe & de-
libera-

STI IN SACRA. LIB. III. 90
liberate, & diligent animi attentione, hæc
quæ citavi, legere. Continent enim breuem
& perspicuam Christiani hominis institu-
tionem, in ea causa, quam nunc tractandam
suscepimus,

Quinque
præcipua
in Theodo
reio notan

Quinq, enim res sunt, quæ diligēter in eo
loco euoluendo, considerandæ nobis sunt.

Primùm, Christum seruatorem in extre-
da.
ma cœna, cùm panem & vinum Apostolis 1
dedisset dices, Hoc est corpus meum, &, Hic
est sanguis meus, panem ipsum & vinum ip-
sum, nominibus corporis & sanguinis sui
vocasse, ita ut nomina panis & vini, (quæ
mystria, sacramenta, figuræ, signa & sym-
bola Christi carnis & sanguinis fuerant) cō-
mutarit, & rerum significatarum ac repræ-
sentatarū nominibus notauit, atq, adeò panē
carnis, & vinū sanguinis nomine appellariit

Deinde quanquam panis & vini nomi- 2
na post sanctificationem mutabātur, resta-
men eædem immutatæ manent, quæ ante
sanctificationem fuerant: eademq, naturam,
substantiam, formam, figuram, panis & vi-
num retinent.

Tertiò, cùm substantia panis & vi- 3
ni non mutatur, docet cur mutantur
nomina, & panis corpus, vinum au-

DE PRÆSENTIA CHRI-
tem sanguis dicitur. Causam huius hæc The-
odoreetus offert: nequaquam nobis tantam
panis & vini rationem habendā (quæ ecclis-
is atq; ore accipimus,) quantam Christi ip-
suis, in quem corde credimus, quem fide gu-
stamus, cuius carne & sanguine credimus
nos illius benignitate ali & sustentari.

Hæc repetēda nobis, atq; altius in animis
nostris defigenda sunt, vt corda à pane &
vino ad Christum in cælis sedentem, trans-
feramus: hoc vt diligenter & assiduè fieret,
post cōsecrationem non iam panis & vinū,
sed corpus & sanguis Christi appellantur.

4. Quartò, quemadmodum in ipso Christi cor-
pore, ita in his quoq; sacramentis fit. Corpus
enim Christi ante & post resurrectionē vna
atq; eadē natura, substantia, magnitudine, for-
ma & figura est, non tamen (quasi cōmune
aliquid & vulgare corpus) simpliciter cor-
pus appellatur, sed propter exaltationis di-
gnitatem cum adiectione, cœleste, diuinū, im-
mortale & Domini corpus appellatur. Ita
panis ante & post consecrationem idem ma-
net natura, substantia, magnitudine, forma,
& figura, neq; tamen communis panis ap-
pellationem habet, sed propter dignitatem e-
ius ad quod assumitur, cum adiectione cœle-
stis

CHIL. STI IN SACRA. LIB. III. 91
stis panis, Panis vitæ, Panis Eucharistiae.

Quinto, neminem sibi tantum arrogare σ
atq; assumere debere, vt aliquid pro certo in
religione affirmet, cuius rei nulla in scriptis
scripturis mentio fiat. Atq; hoc ad conuincē-
dos & condemnandos Papistas apertissimè
dicitur, qui quotidie nouas religionis leges
& sanciunt & abrogant, nullis scriptura-
rum testimonijis freti, imò verò contra scri-
pturas hoc avertissimè facientes. Et tamē in
pericula Geennæ & perpetui incendij cō-
iecturos se minitantur, qui hæc commenta
non fuerit vniuersa fide & intelligentia cō-
plexus. Itaq; ad sequentes errores credendos,
fasciculis & incendio homines impulerunt.

Primum, post verba consecrationis neq;
panem neq; vinū remanere, sed Christi car-
nem & sanguinem ex his effici.

Deinde, Christi corpus re ipsa corporatè,
substantiatè, sensibiliter & naturaliter in
pane & vino esse.

Tertio, impios veram Christi carnem &
sanguinem edere ac bibere.

Quarto, sacerdotes Christum quotidie of-
ferentes, ex ipso nouum sacrificium expia-
torium efficere.

Sed vt breuior hæc in causa sim, cùm quæ

DE PRÆSENTIAR CHRI-
dicta sunt, satis plana sint, (has formas lo-
quendi, edere Christum & bibere sanguinem
eius, & Hoc est corpus meum, & Hic est
sanguis meus, figuratas esse) vel citadi am-
plius Theodoreti, vel aliorum antiquorum
commemorandorum, finem faciam.

Figuratas loquendi formas, neq; nouas
neq; admirabiles videri debere

Cap. xij.

NEq; mirandum est, Christum eo tempo-
re cum sacramentum hoc institueret, fi-
guratè fuisse loquuntum, cum sacramentorum
natura sit figuræ continere. Et quanquam
plena ubiq; figurarū scriptura sit, tum earū
quæ χιματα tum quæ τρόποι appellantur,
nullibi tamen referior est, quam ubi de
sacramentis tractat. Cum arca (quæ diuinā

1. Reg. 4 maiestatem repræsentarat) in Israelitarum
castra venisset, Palestini dixerunt, Deum
in castra venisse: Et Deus ipse per pro-

2. Reg. 7. prophetam Nathanum memorat se, ex quo
tempore Israelitas ex Ægypto eduxisset, ne-
quaquam in ædibus, sed in tentorijs & ta-
bernaculis habitasse. Minime autem existi-
mandum

mandum est, Deum ipsum ita denuo et
transportatum esse, sed quia arca (quæ Dei
figura erat) ita de loco in locum defereba-
tur, de seipso loquebatur, quod de arca intel-
ligebatur. Christus ipse figuris, similitudini-
bus, parabolis, per sepe utebatur, agrum mun-
dum, inimicum Diabolum, semen verbum
Dei, Ioannem Eliam, se vitem, Apostolos
palmites, se panem vitæ esse dixit. Atq; e-
tiam abundantius istorum usu delectatus,
quasi ad communem hominum intelligentiam
satis pertinuerent, his præterea vocibus est
vñsus. Pater meus agricola est, ventilabrum
in manu eius est, expurabit aream suam,
triticum in horreum suum congregabit,
paleam autem in ignem inextinguibilem co-
iiciet. Cibum habeo edendum, quem vos
ignoratis: Ne accuretis cibum qui perit, sed
qui ad sempiternam vitam durat: Ego sum
pastor bonus: Filius hominis oves ad dex-
teram suam collocabit, & hædos ad sinistrā.
Ego sum ostium: unus ex vobis diabolus est.
Quicunq; facit quod Pater meus vult, hic
frater & soror & mater est, Atque illa eti-
am quæ matri & Ioanni dixit, Ecce filium
tuum: ecce matrem tuam.

Hæc atq; alia eius generis pmulta, Chri-

O 4 stus

Matt. 13.

Marc. 11.

Q. 14.

Ioan. 16.

Ioan. 6.

Ioan. 15.

Math. 3.

Ioan. 4.

Ioan. 6.

Ioan. 10.

Matt. 25

Ioan. 10.

Ioan. 6.

Matt. 11.

Ioan. 19.

DE PRÆSENTIA CHRI-

*stus in parabolis, translationibus & figuris,
loquutus est. At ubi de sacramentis verba
fecit, frequentius illis usus est.*

Act. 1.

*Vbi enim de Baptismo disputauerat, dix-
it nos baptizari Spiritu sancto debere: &
spiritualem ibi Baptismum intellexerat. Ita
Ioannes Baptista de Christo: *Hic, inquit,
baptizabit vos Spiritu sancto & igni. Et
Christus vel vos denuò nasci debere dixit,
vel videre regnum cœleste non posse.**

Ioan. 4.

*Atq, iterum, qui eam aquam, quam ego
dabo, biberit, haud vñquam iterū sitiet: sed
aqua, quam ego dabo, fiet illi fons manans
in vitam sempiternam.*

*Rom. 6.
Gal. 3.*

*Paulus in Baptismo vestirinos Christo,
ait, & cum Christo sepeliri. In his locis Ba-
ptismus, ablutio, noua ex igne & spiritu sa-
cato generatio, aqua in homine emanans &
profluens in vitam sempiternam, Christi in-
dumentum & consepultura, non potest de-
ulla naturali aqua, ablutione, ortu, indumē-
to & sepultura intelligi, sed per metaphorā
& translationem à spectabilibus rēbus, in
res sub aspectum non cadentes, spiritualiter
& figuratè intelligenda sunt.*

*Ad hunc modum nostræ redemptionis
mysterium, & passio in cruce Seruatoris
Chri-*

A CHRI-
nibus & fo-
cramentis
est.

iliputauere
ncto debem:
i intellexerat
sto: Hic, in
acto & ign. i
isci deperire
non posse.
uam, qua
miterunt
illi fons ma

stirinos Chri
In his hanc
ne & Spiri
ine emanau
nam, Christu
a, non posse
ne, ortu, inde
d per mea p
ilibus nobs
tes, spiritu
nt.

re redempt
rice Scranc

STI IN SACRA. LIB. III. 93

Christi, tum in novo tum veteri testamento,
multis figuratis loquendi formis exponitur.

*Vt agnus paschalis integer & purus, Chri- Agnus pā
stum significat, agnini sanguinis effusio, sā. Ichalis.
guinis Christi effusionem significat: Filiorū
Israhel ab interitu corporis per agnatum
sanguinem liberatio, salutem nostram &
æternæ mortis per Christi sanguinē, depul-
sionem significat: Vt quemadmodum omni-
potens Ægyptum peragrans, omnes Ægyptiorū
primogenitos singulis in ædibus in-
terfecit, neq; viuum ex illis ullum reliquit,
ædes verò filiorum Israhel (vbi ostia agnino
sanguine aspersa viderat) transiens, nemine
ex illis attigit, sed sparsi agnini crux caus
sa seruauit, ita in postremo mūdi iudicio, ne
mo saluus prætermittetur, nisi qui purissi-
mi atq; integerrimi agni Iesu Christi san-
guine imbutus fuerit.*

*Et quēadmodum agnini sanguinis effu- Cœna Do
sio, signum & figura sanguinis Christi pro mini.
nobis profundēdi fuerat, omniaq; sacramē-
ta & figuræ veteris testamenti cessabant,
& finem in Christo habebant, ne nos ingra-
ti homines, tanti & tam latè patētis benefi-
cij immemores essemus, ideo Christus in ex-
trema cœria, vbi ex hoc mundo discessurus*

DE PRÆSENTIA CHRI-

valedixit Apostolis, nouum declarauit Testamentum, ubi nobis peccatorum remissionem & sempiternæ vitæ hæreditatem legauit, illudq; postridiè, sanguine & morte sua confirmauit.

Atq; ne obliuione obrueretur hoc beneficium, sed nostris firmius animis hæreret, non solennem & annuam aliquam memoriam, (cuiusmodi agni paschalis epulæ fuerant) instruxit, sed quotidianum eius, in pane & vino ad hoc consecrato, monumentum tra-

Matt. 26 didit, atq; hoc elogium adiecit, *Hoc est corpus*

Mar. 14. meum: *Hic calix est sanguis meus*, qui ad

peccatorum vestrorum remissionem funditur. *Hoc ad mei recordationem facite.* His ille (ut melius animis nostris tam insigne beneficium commendaret) cum Testamentum facere, & iam ex hoc mundo in cœlum proficeretur, nos admonuit, ut quāduncq; in cœna illa panem & vinum perciperemus, quantum esset Christi beneficium (qui se ad mortē pro nobis offerebat) cogita-

Cor. 11. remus. Itaq; Paulus, *Quotiescūq; inquit, ex hoc pane ederitis, aut ex hoc poculo biberitis, mortem Domini anūtiabitis, donec veniat.*

Et quoniā hic sacer panis fractus, & vi-

num diuisum, passi pro nobis Christi mortē

re-

A CHRI.
declarans
atorum rem
hæreditatem
ignis. S. 1.
eretur hoc
in his hæretis
nam membra
epulæ fuit
eius, in pum
onumentum
, Hoc est
is meus, qui
uisionem fui
nem facit. E
lis tam uig
cū Tiberio
oc mundum
onuit, neq
et viri
Christi bene
fferebat, p
escuq; in qua
pocula dñe
is, donec res
is fratrum q
bis Christi

STI IN SACRA. LIB. III. 94
repræsentat (quemadmodum agni paschalis
occisio eandem futuram repræsentabat,) id-
circò fernator Christus eandem loquēdi for-
mam de pane & vino adhibuit, qua Deus
antè de agno Paschali v̄sus est.

Quæcādmodum enim in veteri testamēto Exod. 11.
Deus dixit, *Hoc Pascha Domini est, ita in*
nouo testamento dixit Christus, Hoc est cor-
pus meum: Hic est sanguis meus. Sed ut in Matt. 26.
antiquo mysterio & sacramento, agnus pa-
scha Domini non fuerat, sed figura quæ pa-
scha Domini repræsentauit, ita in nouo Te-
stamento, panis & vinum non sunt ipsum
Christi corpus & sanguis, sed figuræ sunt,
quæ pijs participibus, sacramenta, signa &
repræsentationes sunt veri corporis & san-
*guinis eius. Et fidem instruunt, ut quem-
admodum panis & vinum, mortalem hanc*
& caducā vitam sustentant, ita vera Chri-
sti caro & sanguis spiritualiter illos pascit,
& vitam sempiternam donat.

Cur autem nouum aut peregrinum puta-
ret quis, figuræ hoc loco admittere, cū tota Quibus!
tropis v̄sus
eius noctis collocutio, figuris abundet, quæ-
su Christus
admodum Papistæ fatentur? Apostoli, enim in Cœna,
figuratè loquebantur, Christū rogātes, vbi
nam

DE PRÆSENTIA CHRI-

Mat. 26. nam Paschate vesci vellet. Christus etiā e-

Mar. 14. adem est figura v̄sus, dicens: Magno teneor

Luc. 22. desiderio huius Paschatis vobiscum edēdi.

Imò verò neq; ipsimet Papistæ propriè dici
putabunt hæc, edere corpus Christi & san-
guinem eius bibere, ut sic ea, quæ admodum
cæteros cibos, edant & bibant.

Quid hæc verba Christi, Hoc poculū est
nouum Testamentum in meo sanguine? an
nō duas figuræ cōtinēt? Vnam in hoc ver-
bo, poculo, quod non poculum, sed rem quæ
cōtinetur significat. Alteram in, Testamē-
to, quia neq; poculum, neq; vinum poculo in-
fusum, Christi testamentum est, sed signum
& figura vinum est, quo nobis testamētum
eius sanguine confirmatum, repræsentatur.

Quòd si Papistæ (ut solent) contendant,
poculo, nec poculum ipsum, nec vinum po-
culo contentum intelligi, sed sanguinē Chri-
sti in poculo, adhuc tamen figuram in illis
verbis inesse fateantur, necesse est. Christi
enim sanguis (si propriè loqui volumus) no-
num testamentum non est, sed id quod no-
num testamentum confirmauit. Sed hac no-
ua & inaudita explicazione Papistæ longè
peregriniorē & mirabiliōrē dicendi for-
mam inuehūnt, quam vlla figura sit. Hunc
enim

enim sensum afferunt. *Hic sanguis est nō
uum testamētum in meo sanguine, quæ sen-
tentia ita absurdā & inepta est, vt ea cuius-
modi sit, facile cuius appareat.*

Respondetur argumentis & testi-
monijs, quæ Papistæ pro se addu-
cunt. Cap. xijj

Nunc cūm satis apertè probatū est, Chri-
stū vocasse panē corpus suū, & vinum
sanguinem, & has dicendi formas figuratas
esse, Christū humanitus & corporis sui præ-
sentia cum vniuersa carne & sanguine in
cœlum abiisse, neque in terris versari, sub-
stantiam panis & vini manere & in sacra-
mento percipi, & quanquam maneant, no-
mina tamen noua habere, & panem Christi
corpus, vinum sanguinem vocari: & mu-
tatorum nominum hanc causam esse, vt mē-
tes nostræ à rebus aspectabilibus sublatæ, ad
res cœlestes & in fidem cadentes, protinus
ferrentur.

*His rebus bene & diligenter pertracta-
tis, omnes Papistarum authoritates, & ar-
gumenta omnia (quæ illi ad propositum suū
vndiq, corroborant) facillimè non modò e-
leuantur, sed etiam soluuntur.*

DE PRÆSENTIA CHRI-
Brevis, ad omnia Papistarum ar-
gumenta, responsio
Cap. xiiij.

Sicut enim anchora quicunque ab eis citatus, dicat, nos Christi carnem edere & sanguinem eius bibere, aut panem & vinum converti in substantiam carnis eius & sanguinis, aut nos in illius carnem converti, aut in cena Domini verum corpus & sanguinem eius nos percipere, aut in pane & vino id nos percipere, quod in cruce pendebat, aut Christum carnem suam nobiscum reliquisse, aut Christum in nobis & nos in illo, aut illum totum hic, & totum in caelo, aut idem in poculo esse, quod ex latere eius defluxerat, aut idem ore percipi, quod fide creditur, aut panem & vinum post consecrationem esse corpus & sanguinem CHRISTI, aut nos corpore & sanguine Christi nutriti, aut Christum hinc discessisse, & hic quoque esse, aut Christum in ultima cena seipsum in manibus suis gestasse, minime ista accipi debet quasi simpliciter & propriè dicta, quemadmodum popularis intelligentia primo aspectu expedit.

Ita

Ita enim neque carnem Christi edimus, neque sanguinem bibimus, nec panis & vinum in carnem & sanguinem eius conuertuntur, nec nos in illum commutamur, nec panis & vinum post consecrationem caro eius aut sanguis efficitur, neq; ita caro & sanguis eius hic integra sunt, aut dentibus nostris interuntur, neque ita Christus manibus suis ferebatur..

Sed hæ atque aliæ eius generis sententiae (quæ Christum in terris esse ostendunt, & à Christianis in cibo & potionē percipi) vel de divina eius natura intelligendæ sunt (qua ubique est) vel figuratè aut spirituæ liter accipiendæ sunt. Figuratè enim in pane & vino est, spiritualiter in his qui panem & vinum dignè percipiunt, sed re ipsa & corpore ac carne tenus, in cœlo tantum est, unde ad iudicium de viuis & mortuis ferendum, venturus est.

Haec breuis responsio, si aptè & loco suo accōmo detur, satis esse poterit, ad ea omnia, quæ Papistæ pro se adducunt, dissolenda. Atq; ut hoc magis pateat ad huiusmodi loca, quæ Papistæ pro se inducunt, & arbitrantur pro se maximè facere, hoc

DE PRÆSENTIA CHRI-

*hoc responsum adhibebo, ut ex certa ad qua-
dam loca responsione, facilior aditus pateat
ad reliqua soluenda.*

Responso *Clementem inducunt, cuius verba (sicuti
ad ea quæ illi prædicant) hæc sunt. Tribus gradibus
citantur commissa sunt sacramenta Diuinorum
ex Clemè secretorum, id est, prælbytero, diacono
sc. Epist. & & ministro, qui cum timore & tremore
clericorum, reliquias corporis Domini-
ci debent custodire fragmentorum, ne
putredo in sacrario inueniatur: ut cū ne-
gligenter agitur, portioni corporis Do-
mini grauis inferatur iniuria. Et conti-
nuò hæc subiungit. Tanta in altari cer-
tè holocausta offerantur, quanta populo
sufficere debeant. Quòd si remâserint, in
crastinum non referuentur, sed cum ti-
more & tremore clericorum & diligen-
tia consumantur. Qui autē residua cor-
poris Domini, quæ in sacrario relicta sūt,
consumunt, non statim ad accipiendo
communes cibos conueniant, ne putēt
sanctæ portioni miscere cibum, qui per
aqualiculos digestus, in secessum diffun-
ditur. Si ergo mane Dominica portio e-
ditur, usque ad sextam ieiunent mini-
stri, qui eam consumplerint: et si tertia*

vel

vel quarta hora acceperint, iejunent usque ad vespere.

Hucusque Clemēs, * siquidem hæc Cle- Mar. An.
sol. 188.
mentis epistola esset, quemadmodum reue-
ra non est. Sed ad fictitious errores stabilien-
dos, permulta aliorum nominibus ficta &
supposititia proferūt: sed cuiuscunque tan-
de hæc epistola sit, si accuratius exquiratur,
magis contra Papistas, quam pro illis, facere
videbitur. Nam ex eadem epistola, tria sūt, Tria con-
tra Papis-
tas dicit
Clemens.
quæ Papistarum errores euidenter tollunt.

Primum est, panem in Saramento voca-
ri corpus Christi, & confracti panis partes,
vocari corporis Dominici portiones: quæ ni-
si figuratè intelligi non possunt.

Alterum est, panem conseruari & suspe- 2
di non debere, quemadmodum ubique Pa-
pistæ faciunt.

Tertium est, ministros solos non debere 3
sacramētum percipere, (ut Papistæ solēt fa-
cere) atq; illud populo nundinari, sed com-
municari sacram cœnam cum populo opor-
tere.

Atque h̄c circumspetè prouidēdum est,
ut ne temerè aut irreligiosè ad mēsam Do-
minicam accedamus, quæadmodum ad quo-
tidianas epulas, sed magno cum timore &

P tremore

DE PRÆSENTIA CHR I-

tremore, ne ad epulas tam sacrosanctas indigne accedamus, ubi non solum repræsentatur nobis, verum etiam spiritualiter exhibetur Christus.

Itaque (sicuti par & cōueniens officio nostro est) accedere cū omni reuerēcia, fide, amore, & charitate, timore & tremore debemus.

Ad Ignatium in epi- Atque hic Ignatium & Irenæum prætere-
re, qui pro Papistarum sententia nihil fa-
pistola ad ciunt, sed in sacræ synaxewç laudatione ver-
Ephesi. santur, & in aßidua omnium exhortatione,
& Irenæū ut piè & frequenter eam percipient. Nemo
lib 5. cō- autem pro dignitate prædicare aut extollere
tra hære- potest tantam rem & tam utilem, si piè &
s. ad authoris Christi mentem ea utamur.

Ad Diony- pistæ usurpant, & illum prædicant mirabi-
sum eccl. li laude hoc sacramentum efferre, (quemad-
Hierar. modum certè negari non potest, sacramentū
cap 3. excellentis cuiusdam dignitatis & perfectio-
nis esse, cùm nobis perfectam & spiritualem
coniunctionem cum Christo, perpetuum pa-
stum, nutritionem, cōsolationem & spiritu-
alem in illo vitam repræsentet) nūquam dis-
cebat carnem & sanguinem Christi in pane
& vino re ipsa, corporatè, sensibiliter, natu-
raliter esse (sicut Papistæ vehementer con-
tende-

TI IN
der solent
et mes & sy
et religiose
et spirituali
et illius carne
e. Quando
et figura, si
sanguinis C
longius, tum
exilii) Greec
ut res ipsas
Atque ut L
in iunctione fa
corporalem p
tibialis in re
et iuxta potissimum
ratione, Sa
tione sacra
Tertullianum
tianter affirm
epus & sangu
in Quibus ho
tum pane v
inis & sang
in Tertulli
neus repræse
sanguinei

tendere solent) sed panem & vinum signa, arrabones & symbola vocat, & fidelibus qui pie & religiosè percipiunt, ostēdit illos Christum spiritualiter percipere, & spiritualiter illius carnem edere, & sanguinem bibere. Quanquam autem panis & vinum, figuræ, signa & symbola sunt carnis & sanguinis Christi (quemadmodum illa Dionysius, tum ante, tum post consecrationē appellat) Græca tamen in eundem scholia, dicunt res ipsas in cœlestibus locis esse.

Atque ut Dionysius nihil pro Papista-
rum opinione facit, quod ad Christi realem
& corporalem præsentiam attinet, ita per-
multis alijs in rebus illorū sentētijs aduersa-
tur, idq, potissimum in his tribus, Transub-
stanciatione, Sacramenti repositione & per-
ceptione sacramenti à ministro solo.

Tertullianum præterea citant, & illum
constanter affirmare dicunt, nos in sacramē
to corpus & sanguinem Christi edere & bi-
bere. Quibus hoc libenter damus, & carnem
nostram pane vesci & vinum bibere, quæ Mar. An.
corporis & sanguinis nomine appellantur. fol. 190.
quia (ut Tertullianus ait) corpus & sanguine-
nem eius repræsentant, quamvis re ipsa cor-
pus & sanguis eius non sunt. Damus etiam,

Ad Tertul-
lianum de
resurrec-
tione carnis

DE PRÆSENTIA CHRI-

mentes nostras per fidem verum corpus eius
mäducare, & sanguinem eius bibere, sed id
spiritualiter, atque inde haurire vitâ æter-
nâ. Sed negamus prorsus ad hunc spirituale
pastum, realem aut corporalem præsentiam
aliqua ex parte requiri.

Tria cons. Itaque nihil aduersus Catholicæ doctri-
nae Papiæ nœ veritatē differit Tertullianus, sed aper-
itas docet tissimè multa in nostram sententiam loqui-
Terul. tur, & potissimum tria. Primum ait, Chris-
tum vocare panem Corpus suum. Deinde,
Christum sic eum vocasse, quod corpus eius
repræsentaret. Tum, quod hæc verba Chri-
sti, *Hoc est corpus meum, hunc habent sen-
sum, hæc est figura corporis mei.*

Ad Origenem etiam pro se inducunt (quia vñ
nem in deri volunt, multos ex antiquis scriptoribus
Nu. h. o. 7. erroris sui patronos habere) cùm tamen ne-
mo manifestius illis aduersetur. Quamuis e-
nim scribat (sicut illi ipsi afferūt) quod quæ
prius in ænigmate designabantur, nunc in
specie & veritate compleantur. Et in huius
rei confirmationē tria adferat exempla: pri-
mum de petra vnde emanauit aqua: alterū
de mari & nube: tertium de Manna (quod
in veteri Testamento significabat Christum
venturum, qui iam in hunc mundum reue-

ra venit, & quasi facie ad faciem & sensib
liter nobis manifestatus & exhibitus est, tū
in verbo tum in sacramento regenerationis,
tum sacramento panis & vini) nequaquam
tamen sentiebat * Origenes, Christum cor- Mar An.
pore tenus, vel in verbo, vel in aqua Bap- fol. 119.
tisini, vel in pane & vino consecratis inesse,
vel nos carnaliter & corporaliter regene-
rari & renasci, aut carnem & sanguinem
Christi percipere. Nostra enim in Christo re-
generatio spiritualis est, & pastus noster sp̄i
ritualis quoque est, quæ res non realem aut
corporalem Christi præsentiam requirit, sed
spiritualem solam, cum gratia & efficientia
operante.

Hanc autem esse ipsam Origenis senten-
tiam (Christi carnem & sanguinem spiritu-
alem esse pastum, neque carnis & sanguinis
eius perceptionem ad literam, sed spirituali-
ter intelligendam esse) satis patet ex septima Origenes
in Leuiticum homilia eius, ubi aperte ostendit hæc verba figuratè intelligenda, & eum hom. 7.
(inquit) qui secundum literam intelligit, occidit hæc litera.

In hac quoque sententia Cyprianus est, Cypri-
quæ aduersarij veritatis, de vera præsentia anus li. 2.
corporis & sanguinis Christi p̄ se afferunt. epist. 3.

DE PRÆSENTIA CHRIS

Mar. An. * Cyprianus enim de crassa & carnali
fol. 191. oris perceptione non loquitur, sed de interna
& pura cordis atq; animi perceptione. Quæ
tota in hoc est sita, ut firma fide teneamus,
Christi carnem pro nobis in cruce dilaniatā,
& sanguinem eius pro nostra redemptione
fusum, eandemq; carnem nunc ad dexteram
Patris sedere, & perpetuas ibi pro nobis pre-
cations adhibere. Et hoc beneficium in ani-
mis nostris insitū impressumq; habere, & v-
niuersam salutis et aeternitatis fiduciā in illo
collocare, & nosipso ad colendum & serui-
endū illi totos tradere omne vite nostræ tē-
pus. Hæc est vera, sincera & spiritualis
carnis & sanguinis eius perceptio.

Gen. 9. Illud autem Christi sacrificium in cruce,
Gen. 14. ea est oblatio, quæ (ut Cyprianus ait) ante-
quam fieret, vino Noe, pane & vino Mel-
chisedeci, & multis alijs figuris, (quæ Cy-
prianus ibi commemorat) significabatur.

Nunc autem cùm Christus aduenerit, &
hoc sacrificium compleust, hoc idem nobis fi-
guratur, significatur & repræsentatur, eo pa-
ne & vino, quæ fideles quotidiè in sacramen-
to percipiunt: vbi quemadmodum ore car-
naliter panem & vinum capiunt, ita fide
spiritualiter perem carnem & sanguinem
Christi

STI IN
Christi percip
explanter ha
nusq; ver
Contra Pa
cum commun
jactsumi de
sum vocasse
et transsubst
ne ad Christi
rum ad Ch
presentandum
non sunt,
ope illisq; a
carnem Christi
Cypriani sent

At Hilari
natur, qui a
tam propugn

Atq; ha
Si verè ve
rat verbum
in sumimu
in nobis man
mūra carnis
homo nat
isflux, ad n

Christi percipiunt. Ex quo liquet, Cyprianū Quatuor
constanter hanc doctrinam affirmare, quam contra Pa
nos quoq; verissimam esse profitemur. pistas do
cet Cypri.

Contra Papistas autem aperte docet, sa
gram communionem ab omnibus sub vtrāq;
specie sumi debere: Christum panem corpus
suum vocasse & vinum sanguinem: nullam
esse transubstantiationem, sed panem ibi ma
nere ad Christi corpus repräsentandum, &
vinum ad Christi sanguinem pari modo re
präsentandum: atq; eos qui viua Christi mē
bra non sunt, panem quidem & vinum per
cipere, illisq; ali, sed veram carnem & san
guinem Christi minimè percipere. Atq; hæc
Cypriani sententia est.

At Hilarius illis vñus ex omnibus esse
videtur, qui auctoritate sua, illorum sentē
tiā propugnare possit.

Atq; hæc verba eius afferunt.

Si verè verbū caro factum est, & nos
verè verbum carnē factum cibo domi
nico sumimus, quomodo nō naturaliter
in nobis manere existimādus est? qui &
naturā carnis nostræ iam inseparabilē si
bi homo natus assūpsit, & naturā car
nis suæ, ad naturā æternitatis sub sacra

Q 4 mento

Ad Hila
riū de tri.
lib. 8.

DE PRÆSENTIA CHRI-
mento nobis communicandæ carnis
admisit. Ita enim omnes vnu sumus,
quia & in Christo pater est, & Christus
in nobis est. Quisquis ergo naturaliter
Patrem in Christo negabit, neget prius,
naturaliter vel se in Christo, vel Christū
sibi inesse. Quia in Christo Pater, &
Christus in nobis, vnum in his esse nos
faciunt. Si verè igitur carnem corporis
nostrī Christus assumpsit, & verè homo
ille, qui ex Maria natus fuit, Christus
est, nosqué verè sub mysterio carnē cor-
poris sui sumimus, & per hoc vnum e-
rimus, (quia Pater in eo est, & ille in no-
bis) quomodo voluntatis vnitatis asseri-
tur, cùm naturalis per sacramētū propri-
etas perfectè sacramentum sit vnitatis?

*Hoc modo Papistæ, & veritatis diuinæ
hostes, vel consultò autoritatē Hilarij de-
pauant, illius verbis ad suum propositum
flectendis, vel verè non intelligūt, quid gra-
uissimus scriptor in hac causa senserit.*

*Quamuis enim dicat, Christum naturali-
ter in nobis esse dicit etiā nos naturaliter in
Christo esse. Hæc ille cùm dixerat, ne-
quaquam de naturali & corporali præsen-
tia substātiæ corporis Christi, aut nostri cor-
poris*

poris cogitauit. Sicut enim ad eū modū cor-
porā nostra in illius corpore nō sunt, ita ne-
qu illius corpus eo modo in corporibus nostris
in est. At ille senserat, Christum incarnatio-
ne sua mortali nostra natura vestitum, di-
uinæ illam naturæ adunasse, itaque nos na-
turaliter in illo esse.

Et sacramenta Baptismi & Cœnæ (si re-
tine illis utamur,) certiores nos sine villa dubi-
tatione reddūt, nos diuinæ eius naturæ esse
participes, imortalitate nobis & aeternitate
pro illū donata, & eo modo Christus natura-
liter in nobis est. Atque, ita vnum cum Christo
sumus, & Christus nobiscum, non modò mēte
ac volūtate, sed etiam naturali proprietate.

Sic igitur aduersus Arriū concludit Hi-
larius, Christum cum Patre vnum, nō mo-
dò proposito ac voluntate, sed etiam natura.

Quemadmodum autem hæc iunctio vni-
tatis inter Christum & nos in Baptismo,
spiritualis est, nec reale aut corporale præ-
sentiam requirit, ita nostra cum Christo cō-
munio in cœna, spiritualis est, nec reale aut
corporalem præsentiam desiderat.

Quocirca hoc loco de vtroque sacramento
Hilarius loquens, nullam adhibuit differē-
tiam inter communionem nostrā cum Chri-

DE PRÆSENTIA CHRI-
sto in Baptismo, & communionem nostram
cum illo in cœna. Addit etiā, quod ut Chri-
stus in nobis est, sic nos in illo, quod Papistæ
corporaliter & realiter intelligere non pos-
sunt, nisi contēdere velint omnia nostra cor-
pora in Christi corpore corporaliter esse in-
clusa. Atq; hæc ad rectè intelligendum Hi-
larium sint satis.

48.4.

¶ Idem Hilarius de Tri. lib. 8. Quorū
anima vna & cor vnum omnium erat,
quero, vtrum per fidem Dei vnum erat ?
vtiq; per fidem. Et interrogo, vtrum fi-
des vna an ne altera sit? vna certè. Sier-
gò per fidem, id est, per vnius fidei natu-
ram, vtiq; vnum omnes erat : quomodò
non naturalem in his intelligis vnitatē,
qui per naturam vnius fidei vnum sunt?
Omnes enim renati erant ad innocentia-
m, ad immortalitatem. &c. Sin verò re-
generati in vnius vitæ atq; æternitatis
naturam sunt (per quod anima eorum
& cor vnum est) cessat in his assensus v-
nitas, qui vnum sunt in eiusdem regene-
ratione naturæ. &c. Docet Apostolus ex
natura sacramentorum esse hanc fidelium
Dei vnitatem, ad Galathas scribens.
Quotquot enim in Christo baptizati e-
stis

A CHRI.
tionem no[n]
quid n[on] f[ac]t[ur]
lo, quod Pe[ter]o
lligere non p[ot]est
nnia no[n] f[ac]t[ur]
poraliter f[ac]t[ur]
elligendum b[ea]t[us]

STI IN SACRA. LIB. III. 103

stis Christum induistis. &c. Quòd vnū sunt in tanta gētium, conditionum, gētium diuersitate, nunquid ex assensu voluntatis est, aut ex sacramēti vnitate, quia his & baptisma sit vnaem, & vnū Christum induit omnes sunt? Quid ergo hic animorum concordia facit, cùm per id vnum sint, quòd uno Christo per natu-
ram vnius baptismi induātur? &c. Itaq;
qui per rem eandem vnum sint, natura etiam vnum sunt, non tantū volun-
tate. &c. Dominus Patrem orat, vt qui Ioan. 17:1 in se credituri sint, vnū sint, & sicut ip-
se in Patre est, & Pater in eo est, ita om-
nes in his vnum sint. &c. Primū pre-
catio est, vt omnes vnum sint, tum de-
indē vnitatis profectus exemplo vnitati-
s ostenditur, cùm ait: Sicut tu Pater in
me, & ego in te, vt & ipsi vnum sint in
nobis: vt sicut Pater in Filio & Filius in
Patre est, ita per huius vnitatis formam,
in Patre & Filio vnu[m] omnes essent. &c.
Per id ergo mundus crediturus est Fi-
lium a Patre missum esse, quòd omnes
qui credituri in eum sunt, vnum in Pa-
tre & Filio erunt, & quomodò erunt
prox docemur. Etego honorem quem
dedisti

DE PRÆSENTIA CHRI-

dedisti mihi dedi eis. Et nunc interrogo,
vtrum id ipsum sit honor quod volūtas
(cūm voluntas motus mentis sit) an ve-
ro honor naturæ, aut species, aut digni-
tas? Honorem ergo acceptum à Patre,
Filius omnibus qui in te credituri sunt
dedit, nō vtiq; voluntatem. &c. Et cūm
per honorem datum filio, & à filio præ-
stitum credentibus, omnes vnum sunt:
quæro, quomodò filius diuersi honoris
à patre sit? Cūm credētes omnes honor
filij ad vnitatē paterni honoris assumat.
&c. Fidem teneo, atq; causam vnitatis
accipio, sed non dum appræhēdo ratio-
nem, quomodò datus honor vnum om-
nes esse pficiat. Sed Dominus nihil cō-
scientiæ fidelium incertum relinquens,
ipsum illum naturalis efficientiæ docuit
effectum dicens: Vt sint vnum, sicut &
nos vnu sumus. Ego in his, & tu in me,
vt sint perfecti in vnu. Eos nūc qui in-
ter Patrem & Filium voluntatis ingerūt
vnitatem, interrogo, vtrum ne per natu-
ræ veritatē hodie Christus in nobis sit,
an per concordiam voluntatis?

De naturali in nobis Christi veritate
ipse ait: Caro mea verè est esca, & san-
guis

quis meus verè est potus. Qui edit carnē
 meam, & babit sanguinem meum, in me
 manet, & ego in eo . De veritate carnis
 & sanguinis non relictus est ambigen-
 di locus : nunc enim & ipsius Domini
 professione & fide nostra, verè caro est,
 & verè sanguis est. Et hec accepta atq;
 hausta id efficiunt, vt & nos in Christo,
 & Christus in nobis sit. Et mox. Est er-
 go in nobis ipse per carnem, & sumus
 in eo, dum secum hoc quod nos sumus,
 in deo est. Quod autem in eo per com-
 municationem sacramenti carnis &
 sanguinis sumus, ipse testatur dicens :
 Et hic mundus iam me non videt, vos
 autem me videbitis, quoniam ego viuo,
 & vos viuetis quoniam ego in Patre meo,
 & vos in me, & ego in vobis. Si volun-
 tatis tantum unitatē intelligi vellet, cu-
 gradum quendam atq; ordinem consu-
 mādæ unitatis exposuit : nisi vt cùm ille
 in Patre per naturam diuinitatis esset,
 nos contra in eo per corporalē eiusna-
 tiuitatē, & ille rursum in nobis per sa-
 cramentorū inesse mysterium credere-
 tur, ac sic perfecta per mediatorem uni-
 tas doceretur : cùm nobis in se manenti-
 bus

DE PRÆSENTIA CHRI-

bus ipse maneret in Patre, & in Patre
manens ipse maneret in nobis, & ita ad
vnitatem patris p̄ficerem⁹, cūm qui in eo
naturaliter secundum natuitatem inest,
nos quoq; in eo naturaliter inessemus,
ipso in nobis naturaliter permanente.
Quod autē in nobis naturalis hæc vni-
tas sit, ipse ita testatus est, Qui edit car-
nem meam & babit sanguinem meum,
in me manet & ego in eo. Nō enim quis
in eo erit, nisi in quo ipse fuerit: eius tā-
tum in se assumptam habens carnē, qui
suam sumpferit. Perfectæ autē huius v-
nitatis sacramentum superius iam do-
cuerat dicens: Sicut me misit viuēs Pa-
ter, & ego viuo per Patrem, & qui má-
ducat meam carnem, & ipse viuet p̄ me.
Viuet ergo per Patrem, & quomodo per
Patrem viuit, eodē modo nos per carnē
eius viuemus. Omnis enim cōparatio
ad intelligentiæ formam prælumitur:
Ut id de quo agitur secundum propositū
exemplum aſequamur. Hæc verò vitæ
nostræ causa est, quod in nobis carnali-
bus manentem per carnem Christū ha-
bemus, vīcturis nobis pereum, ea con-
ditione qua viuet ille per Patrem. Si er-

go

go nos naturaliter secundum carnē per
eum viuimus, id est, naturam carnis suæ
adepti, quomodo non naturaliter secundum
spiritum in se Patrem habeat, cùm
vnuat ipse per Patrem? Et mox. Hęc autē
idcirco à nobis commemorata sunt, quia
voluntatis tantum inter patrem & filium
vnuitatem hæretici mentientes, vnuitatis
nostræ ad Deum vtebantur exēplo, tan-
quam nobis ad filium, & per filium ad
Patrem obsequio tantum ac voluntate
religionis vnuitis, nulla per sacramentum
carnis & sanguinis naturalis cōmuni-
nis proprietas indulgeretur, cùm & per
honorem nobis datum Dei filij, & per
manentem in nobis carnaliter filium, &
in eo nobis corporaliter & inseparabili-
ter vnuitis, mysterium veræ ac naturalis
vnuitatis sit prædicandum.

Idem lib. eodem. Hoc est opus Dei, vt
credatis ei quem misit ipse. Sacramentū
& concorporationis & diuinitatis suæ
Dominus exponit, si dei quoq; nostrę &
spei doctrinam locutus est, vt escam non
pereuntem, sed permanentem in vitam
æternam operemur, vt hanc æternitatis
escam dari nobis a filio hominis memi-
nisse

DE PRÆSENTIA CHRI-
nissimus, ut filium hominis figuratam à
Deo patre sciremus, ut hoc esse opus Dei
nosceremus, credere in eum quem mi-
sisset. Et quis est quem Pater misit? Né-
pe, quem signauit Deus. Et quis est quē
signauit Deus? Filius utiq; hominis, escā
scilicet præbens vitæ æternæ. Qui tan-
dem sunt quibus præbet eam? Illi nanq;
qui operabuntur escam non intereunte.
Atq; ita, quæ operatio escæ est, eadem o-
peratio Dei est, in eum, scilicet, credidisse
quem misit.

Col. 2.

Idem li. 9. Videte ne quis vos decipi-
at per philosophiam. &c. Et non secun-
dum Iesū Christum, quia in ipso inha-
bitat omnis plenitudo diuinitatis corpo-
raliter, & estis in illo completi. &c. Ex-
posita itaq; habitatis corporaliter diui-
nitatis in eo plenitudine, sacramentum
assumptionis nostræ continuò subiecit
dicēs: Et estis in eo repleti. Ut enim in eo
diuinitatis est plenitudo, ita in eo & nos
sumus repleti. Neq; sanè ait, estis repleti,
sed, in eo estis repleti, quia per fidei spem
in vitam æternam regenerati & regene-
rati omnes, nūc in Christi corpore ma-
net, replendis posteà ipsis, nō iam in eo,
sed

STI IN
clinipis,
eo Apostol
opus hum
pum clariat
en & natur
iz sacramen
divinitatis n
pud homo
ipse ratione
udicens: In
unione n
tine corpori
in Christi, o
iquo & con
monis Dei, o
s. &c. Regen
misit virtus
preciosus Dei si
nortus.

Idem li. 2.
utq; crux, m
dumani enim
sum ex virgi
sum hac ope
hunc Dei inu
diuinitia conf
dicunt homi

sed in ipsis, secundum tempus illud de quo Apostolus ait: *Qui transfigurabit corpus humilitatis nostrae, conforme corpori claritatis suae &c.* Demonstrato autem & naturae suae & assumptionis nostrae sacramento, cum in eo plenitudine diuinitatis manente, nos in eo per id quod homo natus est, repleamur, reliqua dispensatione humanae salutis exequitur dicens: *In quo & circumcisio estis circumcisione non manufacta in despoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi, consepulti ei in Baptismate, in quo & consurrexistis per fidem operationis Dei, qui excitauit eum a mortuis.* &c. Regeneratio baptismi resurrectionis est virtus. &c. In eo enim resurgimus per eius Dei fidem, qui eum suscitauit a mortuis.

Idem li.2. *Virgo, partus, & corpus, postq; crux, mors, inferi, salus nostra est.* Humani enim generis causa Dei filius natus ex virgine est spiritus sancto, ipso sibi in hac operatione famulante, & sua vi delicit Dei inumbrante virtute, corporis sibi initia conseuit, & exordia carnis instituit: *vt homo factus ex virgine, natura*

Q in

DE PRÆSENTIA CHRI-

in se carnis acciperet, perq; huius admix-
tionis societatem sanctificatū in eo vni-
uersi generis humani corpus existeret:
ut quemadmodum omnes in se, perid
quod corporeum se esse voluit, conderē-
tur, ita rursum in omnes ipse per id quod
eius est inuisibile, referretur. Et mox. Nō
ille eguit homo effici, per quē homo fa-
etus est, sed nos eguimus ut Deus caro fi-
eret, & habitaret in nobis, id est, assump-
tione carnis vnius, membra vniuersæ
carnis incoleret. Humilitas eius, nostra
nobilitas est, contumelia eius honor no-
strer est: quod ille est Deus in carne con-
sistens, hoc nos vicitissim in Deum ex car-
ne renouat.

*Hæc etiam responso rectissimè adhiberi
potest ad ea quæ ex Cyrillo proferuntur, quæ
aiunt ut Hilarium esse loquuntum, Christum
in nobis naturaliter esse. Aduersus hæreticū,
Cyrillus inquit, Non negamus, recta nos
fidei charitateq; sincera Christo spiritu
aliter coniungi, sed nullam nobis coniū-
ctionis rationē secundū carnē cum illo
esse, id profecto per negamus, idq; à diu-
nis scripturis omnino alienum dicimus.
Quis enim dubitauit, Christum etiam
sic*

*Ad Cyril-
lum in
Ivan. lib.
20, ca. 13*

siç vité esse, nos verò palmites, qui vitā
indè nobis acquirimus? Audi Paulum
dicentem: Quia omnes vnum corpus fu-
mus in Christo. Quia & si multi sumus,
vnum tamen in eo sumus. Omnes enim
vno pane participamus. An fortassis
putat ignotam nobis mystice benedicti-
onis virtutem esse? Quæ cùm in nobis
fiat, nònne corporaliter quoque facit, cō-
municatione carnis Christi, Christum
in nobis habitare? Cur enim membra
fidelium membra Christi sunt? Nescitis
(inquit) quia membra vestra membra 1. Cor. 6.
sunt Christi? mēbra igitur Christi, me-
tricis faciam membra? absit. Saluator
etiam: Qui māducat carnem meam, ait, Ioan. 6.
& babit sanguinem meum, in me ma-
net, & ego in eo.

*Quanquam his verbis *Cyrillus* dicat Chri- Mar. Ann.
sum in nobis corporaliter habitare, mysti-
cōn benedictionem percipientibus, non ta- sol. 196.
men dicit, Christū in pane corporaliter ha-
bitare, neq; illum in nobis corporaliter habi-
tare, eo tantum tempore, quo sacramentum
percipimus, neq; illum in nobis habitare, &
non nos in illo, sed perinde ait, nos in illo, ac
illum in nobis habitare. Hæc habitatio neq;

Q 2. corpo-

DE PRÆSENTIA CHRI-

corpore neq; loco definita aut terminata est,
sed cœlestis, spiritualis, & naturæ vim lögē
superans, quo sit, ut quamdiu in illo habi-
tamus, & ille in nobis, vitam habeamus per
illum æternam. Itaq; Cyrillus eodem in loco
dicit: Christum vitem esse, & nos palmites,
quia per illum vitam habemus. Quemad-
modum enim palmites vitam hauriunt &
nutrimentum è vite ipsa ex qua oriuntur,
sic nos per illum naturalem corporis sui pro-
prietatem, hoc est, vitam & immortalitatem,
quo sit, ut membra illius cùm simus, vina-
mus & spiritualiter nutriamur.

Colos. 2.

Hoc modo, verbo (corporaliter) usus est
Cyrillus, cùm Christum corporaliter in nobis
habitare dixerat. Hoc modo etiā, verbo (na-
turaliter) Hilarius est usus, cùm Christum
in nobis naturaliter inesse scribebat. Et quæ-
admodum Paulus ipse, cùm omnem abun-
dantium diuinitatis corporaliter in Christo
habitare dixerat, non senserat diuinam na-
turam esse corpus, atq; adeò illam in Christo
corporaliter habitare, sed diuinam naturam
in Christo nō tenuiter, leuiter atq; adumbra-
tè esse, sed solide, substantialiter & perfectè
(ut Christus nō modo homo mortalis ad op-
petendam pro nobis mortem, sed etiam Dea-

us ad redimendam vniuersam Adami progeniem, fuerit) sic **Cyrillus**, cum Christum in nobis corporaliter inesse dicebat, hoc voluit, nos illum habere non leviter, inaniter, aut superuacaneè, sed insignitè, substantialiter, efficienter, ita ut per illum redemptione & æternitate potiamur.

Neq; hæc *mei est ingenij excogitatio, à*
Cyrillo *hoc didici, his enim ille verbis vti-*
tur: Paruula benedictio totum hominē
in seipsum attrahit, & sua gratia replet,
& hoc modo in nobis Christus manet,
& nos in Christo.

In Ioa. li.
4. cap. 17

Quod autem ad corporalem oris percepti-
onē, & ventris concoctionem pertinet, Cy-
rillus certè nunquam cogitauerat, eo modo
Christum in nobis manere. Ait enim, Sacra
mentum nostrum, hominis manducati-
onem nō asserit, mentes credentium ad
crassas cogitationes irreligiosè introtru-
dēs, & humanis cogitationibus subijce-
re enitens ea, quæ sola & pura & inex-
quisita fide capiuntur.

Anathes
matis=

mo. 11.

Sed quemadmodum (inquit) si quis *In. Ioa. li.*
liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, cap. 17.
alteram cum altera per totum commi-
sceat: necesse est si quis carnē & sangu-

Q 3 nem

DE PRÆSENTIA CHRI-
nem Domini recipit, cum ipso ita con-
iungatur, ut Christus in ipso, et ipse in
Christo vniatur.

Mar. An. * Cùm patcat igitur quæ fuerit Cyrilli
fol. 128. mens, constat, nequaquam crassè & imperi-
tè debere nos de Christo, ore percipiendo, co-
gitare, sed hoc esse firmiter tenendum, fide il-
lum accipi & teneri, qua perceptione fit, ut
quanquam corpore absens sit, & in vita ac
gloria sempiterna cù Patre sit, nos tamen illi-
us naturæ participes simus, & immortalis ac
nunquam interitura vita & gloria cum
illo fruamur.

Atq; isto modo nobis Cyrilli atq; Hilarij
sententia exposita sit.

Ad Basilius Nunc autem Basilium, Gregorios Na-
rum Nyssenum & Nyssenū, dimittamus, quod
num & parum admodum de hac causa loquuntur,
Nazianzenes tūm quod ea quæ superius & sèpius à notis
pum, cōmemorata sunt, satis idoneam intelligē-
tiam illorum dabunt. Illud enim obseruan-
dum in primis est, figuram, eius nomen sibi
sumere, cuius figura est, atq; quod de re ipsa
dicitur, illud ad figurā accommodari solere.

Spiritualem illi per fidem corporis Chri-
sti mandationem scriptis suis prodiderūt,
carnalem autem comestionem, & eam,
quæ

quæ ore & dentibus fit masticationem, non item.

Ad Eusebium quoque Emissenum facilius responso est. * Neque enim de villa reali senum, aut corporali panis & vini conuersione in corpus & sanguinem Domini verba facit, neq; de villa corporali aut reali eiusdem perceptione, sed de sacramentali conuersione & spirituali perceptione differnit, quomodo etiā in Baptismo, quemadmodum in cœna est, ut idem, eodem in loco, aperte cōmemorat. Hoc autem non carnaliter & corporaliter, sed fide & spiritualiter fit. Sed ad huius authoris explicationem, vbi de Transubstantiatione agebatur, multò plura.

* Nūc ad Ambrosium veniamus, qui sē- per in illorum ore est: Panis ille, panis est ante verba sacramētorum, vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Mar. An. fol. 203.

Ut isti loco respondeamus, primò intel- ligendum est, quid sit consecratio. cra. lib. 4. ca. 4.

Consecratio est, cuiusuis rei à prophano & mundano vsu, ad spiritualem & diuinū traductio. Consecra- tio quid sit.

Cūm igitur vītata & communis aqua, ab omni alio vsu detrahitur, aīq; ad vīsum Baptismi in nomine Patris & Filii & Spiri

DE PRÆSENTIA CHRI-

*tus sancti confertur, tum aqua ritè conse-
crata dicitur, & sancto vñsi dicata.*

*Pari modo, vbi panis & vinum à commu-
ni vitæ vñsi segregātur, atq; ad sanctæ com-
munionis vñsum transferuntur, ea panis &
vini portio, quāquām communem cum cæ-
teris substātiām habeat, à quibus separatur,
nunc tamen consecratus, & sanctus panis
& vinum dicitur.*

*Non quòd panis & vinum vñllam in se
sanctitatem habeant, sed quia in sacrum v-
ñsum transferuntur, & sanctas res atq; diui-
Eccle. Hie nas repræsentant. Itaque Dionysius panem
var. cap. 3 hunc, Sanctum panem nominat, & poculū
hoc, Sanctum poculum appellat, statim vt ad
sacræ communionis vñsum mensæ admouen-
tur.*

*Præcipue autem tum sancta & cōsecre-
ta appellari possunt, vbi Christi verbis eum
ad vñsum separātur, quæ Christus ea de cau-
sa protulit, *Hoc est corpus meū*, de pane lo-
quens: & de vino, *Hic est sanguis meus.**

*Math. 26
Mar. 14.
Luc. 22.*

*Vnde pleriq; authores antequām hæc ver-
ba fiant, panem & vinum pro vñstatis &
communib; pane & vino accipiunt, post-
quām autem hic sermo de illis est habitus,
tum panem & vinum cōsecrata esse iudicāt.*

Neq;

Neque h̄ic ita crassus quisquam esse debet, ut ullius sanctitatis aut diuinitatis participia esse panem & vinum putet, aut posse corpus & sanguinem Christi esse, sed representare verum corpus & sanguinem Christi, & verum animorum atq; vitalem pastum, quo per illum abundamus. Itaq; corporis & sanguinis nominibus ita appellantur, quemadmodum signa, figuræ, symbola, eius rei nominibus vocantur, quam significant.

Sicut autem in illis Ambrosij verbis (quæ aduersarij citant) dicitur, ante consecrationem esse panem, post consecrationem vero corpus Christi: ita alijs in locis explicatus posuit, sterigis in qua sensit, his verbis usus: * Ante benedictionem verborum cœlestium alia species vlt. es nominatur, post consecrationem corpus Christi significatur. Similiter. Ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur. Rur De sacra sus ait. Cum de sacramentis tractarem, li. 5. ca. 4 dixi vobis, quod ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur, ubi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur.

Ex his efficitur panem quidem nomine

Q 5 cor-

DE PRÆSENTIA CHRI-

corporis Christi vocari post cōsecrationem,
Et quanquam panis substantia eadem per-
maneat, eius rei nomine quam repræsentat,
illustratur: quemadmodum copiosè à nobis
antea (vbi de Transubstantiatione egimus)
explicatum est, atq; ibi potissimum vbi The-
odoreti verba posuimus.

*De sacra.
li. 6. cap. 1* Et sicut panis corporis est cibus, & corpo-
re editur, sic (inquit Ambrosius) corpus Chri-
sti spiritus est cibus, & spiritu editur, ad
quod præsentia Christi corporea nō est opus.

Ad Chrysostomum Nunc Chrysostomum excutiamus, qui
leuiter illius sententiam pertractanti, speci-
em præ se fert, propugnandi huius erroris
Papistici: sed quib⁹ Chrysostomus familia-
riter est cognitus, nempe quod allusionibus,
tropis, schematibus & figuris abundet, hi
facilè intelligent, quam longè Chrysostomus
ab huīus sententiæ defensione absit. Hoc me-
lius patebit, si duo ea loca diligēti inquisiti-
one scrutemur, quæ Papistæ præ se potissimum
allegant, è quibus unus est in Sermone de
Eucharistia in Encænijs, alter verò De pro-
ditione Iudæ.

At nemo sanè apertius contra illos loqui
potest, quam Chrysostomus in priori loco
scripsit. Quocirca mirari iure possumus, cur
illius

illum pro se citarent, nisi si ita suis ipsorum erroribus occætati sint, ut neque videre, neque dijudicare possint, quid pro illis, & quid contra illos faciat. Hæc enim in eo loco verba eius sunt.

Ad hæc mysteria accedentes, ne putetis quod accipiatis diuinum corpus ex homine. Hæc Chrysostomus.

Si igitur corpus Christi à nullius hominis manibus accipimus, necessariò efficitur, corpus Christi nec realiter, nec corporaliter, nec naturaliter in sacramento esse, neq; nobis à ministro porrigi, atq; adeò Papistas insigne mendaciorum architectos esse, qui fingunt contraria.

Sed hic locus Chrysostomi fuisse tractatur, ubi de transubstantiatione antea mentionem fecimus.

Nunc igitur ad secundum locum respondebimus quem ex Chrysostomo citant in hæc verba. Nunc ille præstò est Christus, qui illam ornauit mensam, ipse istam quoque consecrat. Non enim homo est, qui proposita de consecratione mensæ Domini, corpus Christi facit & sanguinē, sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute

In. ser. De
Euchari.
in Ense-
nij.

De proditio-
ne Iudei.

DE PRÆSENTIA CHRI-

virtute consecrantur & gratia, Hoc est,
ait, corpus meum. Hoc verbo proposita
consecrantur. Et sicut illa vox quæ dicit:
Gene. 1. Crescite & multiplicamini & replete ter-
rā, semel quidē dicta est, sed omni tēpore
sentit effectum ad generationem, ope-
Mat. 26. rante natura: ita & vox illa Christi (Hoc
Mar. 14. est corpus meum) semel quidē dicta est,
Luc. 22. sed per omnes mensas ecclesiæ, usque
ad hodiernā diem, & usque ad eius ad-
uentum præstat sacrificio firmitatem.

Mar. Ar. Hæc Papistæ ex Chrysostomo, quæ quā-
sol. 210. quā illorum sententiam magnoperè adiu-
uare videntur, * si plenius tamen & diligen-
tius inspiciantur, & cū vniuersa illius sen-
tētia (quæ multis & dispersis in locis patet)
conferantur, clarè liquebit, illū nihil minus
cogitasse, quām Christi corpus naturaliter
& corporaliter in pane & vino præstò esse,
sed ea ratione in cælo solum esse, animosq;
nostros fide in cœlum migrare, atque illic tā
salutari cibo pasci, quanquām sacramenta-
liter in pane & vino, quasi in signo & figu-
ra sit, sicuti etiam in aqua Baptismi est. In
his autem qui ritè panem & vinū percipi-
unt, multò plenius fructuosiusq; inest, quām
si corporaliter adesset, quod nihil prodesset.

Spi-

IA CHM
gratia, Hoc
verbo propos
a vox quæ dic
ini & repla
sed omniq
erationem, op
illa Christi, ha
l quidē dicat
ecclesiaz, vñ
sque ad eius
io firmitatem
sostomo, quæ
magnopere
tamen & di
niuersa illu
ris in locup
t, illū nihil
orpus natura
vino prelo
lūm esse, an
are, atque ill
uām sacramen
si in signo & sp
Baptismi. b
& vñm perp
osusq; inest, q
od nihil præ
p. 111

STI. IN SACRA. LIB. III. 111
Spiritualiter enim & diuinitus inest, & vi
tæ æternitatem illis largitur.

Et quemadmodum in primo mundi ortu,
omnes res à Deo creatæ, vitæ participes Dei
verbo effectæ sunt (vbi enim aliquid verbo,
Deus fieri mādasset, illud statim, vt par fu
it, effectum erat) & post rerum omnium or
tum hæc verba fecit, Crescite & multiplica
ze: atque horum vi verborum, omnia ex eo
tempore & producta in lucē & aucta sunt:
ita post quām Christus semel dixisset, Edite,
Hoc est corpus meum: Bibite, Hic est san
guis meus, Hoc facite ad recordationem mei. Gene. 1,
Math. 26
Mar. 14.
Luc. 22.
Horum verborum vi, & non humana ali
qua potentia factum est, vt panis & vinum
consecrentur, eamq; sibi naturam asciscant,
vt quisquis illa viua fide percipiat, spiritu
aliter alatur & sustentetur, Christo ad dex
tram Patris cōfidente in cœlo. Atq; hic Chry
sostomi animus in hac causa est.

Quoties enim inculcat, nos Christum e
tiam in Baptismo percipere, & vbi de perce
ptione eius, in sacra cœna loquutus est, con
tinuò etiam de perceptione eius in Baptismo
mentionem facit, sine vlla differentiæ aut
varietatis adiectione, quomodò in cœna, &
quomodò in Baptismo Christus sit.

Idemq;

DE PRÆSENTIA CHRI-

Ad popul. *Idemq; multis in locis habet, nos in cœli*
Antioche- *ascendere, & Christum ibi sedentem edere.*
num hom. *Vbi autem Chrysostomus & cœteri scri-*
Et in Io 45 *ptores, de admirabili Dei in sacramentis suis*
an ho. *efficientia (omnes hominum sensus, ratione,*
ingenium superante) loquuntur, non de ali-
qua effectione Dei in aqua, pane, & vino
sentiunt, sed de inexplicabili Dei effectione
in percipientium cordibus, qua tacitè, spiri-
tualiter, intrinsecus, transformat, renonat,
pascit, consolatur, nutrit illos per Spiritum
sanctum, ea carne & sanguine, quæ in cœlo
solum permanet, quo & nos spiritu & fide
conscendimus.

Hæc ad Chrysostomū satis, cū plura hac
de re scripsimus, vbi Chrysostomi senten-
tiam de Transubstantiatione tractabamus.

Theophis
Ies. in
Mar. 14. *Habet adhuc Theophilum & alexandrinum*
ex eo haec verba pro se citant. Christus gratia
tias agens, fregit, quod & nos facimus,
orationes superaddentes. Et dedit eis di-
cens, Sumite, Hoc est corpus meū, hoc
scilicet quod nunc dō, & quod nunc su-
mitis. Non autem panis figura tantum
corporis Christi est, sed in proprietate Chri-
sti corpus transmutatur. Nam Domi-
Ioseph. 6. *nus ait, Panis quem ego dabo, caro mea*
est.

est. Sed tamen caro Christi non videtur propter nostram infirmitatem. Panis & vinum de nostra consuetudine est, si vero carnem & sanguinem cerneremus, sumere non sustineremus: propter hoc Dominus nostrae infirmitati cōdescendens, species panis & vini cōseruat, sed panem & vinum in veritatem conuerit carnis & sanguinis.

Hæc Papistæ ex Theophilo in Euangeliū Marci adducunt. Vnde facile intelligitur, vel quām negligentes Papistæ sint in exquirendis & eruendis veterum scriptorū sententijs, quas ad opinionis suæ confirmationem afferunt, aut quām dolosi & falsarij sint, qui prudentes & scientes uno eodemq; in loco duas ingentes fraudes commenti sunt.

Vna est, vt maiorem autoritatem his verbis afferrent (quemadmodum falsi Pharmacopœ, Quid pro Quo, vendentes) authoris nomen adulterant, & Theophilacii Bulgariensis recētioris scriptoris verba, THEOPHILO ALEXANDRINO, antiquo sane & peruetusto scriptori, ascribunt. Sed hæc communis & peruagata illorum fraus est, vt antiquitatis personam illorum somnijs

DE PRÆSENTIA CHRI- somnijs & anilibus ineptijs imponant.

Altera est, authoris verba & sensum deprauant, & doctrinæ veritatem ab illo positam, corrumpunt. *Vbi enim Theophilactus (veterum ecclesiasticorum scriptorum in hoc disciplinam sequutus) omnipotentem Deū, ait, infirmitatis nostræ ratione habita, speciem panis & vini reseruasse, & ea tam en in *Avicapa*, id est, virtutem corporis & sanguinis Christi conuertisse: illi citat illum formas & figuræ exteriore pani & vini reseruasse, & conuertisse in veritatem carnis & sanguinis sui: ita species in figuræ, & virtutem in veritatem, transmutantes, ut ex virtute carnis & sanguinis, veritatē carnis & sanguinis efficiant. Atq; hoc modo corruperunt & deprauarunt authoris tum nomen tum verba, & veritatem in perspicuam & apertam falsitatem conuerterunt.*

Sed ut Theophilacti sensus plane ante Mar. An. oculos constituatur: * *Q:emadmodū candēs sol. 217. & concalafactum ferrum, ferrum esse nō definit, vim tamē ignis in se cōtinet: & quemadmodum caro Christi, hanc carnis substantiam non deserit, & vitam etiam (ut caro Dei)tribuit, ita sacramentalis panis & vi-*

nūm

num, quod ante fuerant, etiamnum sunt, his tamen qui ea dignè percipiunt, non in corporalem præsentiam, sed in vim carnis & sanguinis Christi conuertuntur.

Quanquam autem Theophylactus de vera corporis & sanguinis Christi perceptione, & nō solum de figuris illorum loquutus est, & de conuersione quoque panis & vini in corpus & sanguinem Christi verba fecit, minime tamen de crassa, carnali, corporali & sub sensum cadente conuersione, nec de huiusmodi carnis manducatione differuit, (ita enim non modò ventriculus horreret, & contremisceret ad eiusmodi epulum, verum etiam inutile nobis & superuacuum esset) sed de spirituali & cœlesti perceptione Christi, & sacramentali panis conuersione loquebatur, panem non modò figuram, verum etiam corpus Christi vocans. Ex quo datur intelligi, nō modò nos in sacramento corporaliter panem edere, (qui sacramentum & figura corporis Christi est) sed spiritualiter etiam verum corpus & sanguinem eius percipere. Atq; hæc Theophylacti sententia, vera, pia, & consolationis plena est.

Post hæc omnia ab aduersarijs Hieronymus in Epistolā ad Titum profertur, v-

R. bi

Ad Hiero
nymum in
Epistolā
ad Titum

DE PRÆSENTIA CHRI-
bi hæc scribit. Tantum interest inter pro-
positionis panes & corpus Christi, quæ-
tum inter umbrā & corpora: inter ima-
ginem & veritatem: inter exemplaria
futurorum, & ea ipsa, quæ per exempla-
ria præfigurabantur.

Hæc Hieronymi verba reclè intellecta,
nihil afferunt, in quo se Papistæ venditare
possint. Ille enim panes propositionis voluit
obscuram quandam umbram Christi ven-
turi fuisse, sed sacramentum corporis Christi
evidens testimonium esse, Christum iam ad-
uenisse, promissa fecisse, & quanquam cor-
pore in cœlum migravit, spirituali tamè cor-
poris & sanguinis sui pastu nos alere.

Hæc eadem responderi possunt, si quis ex
Augusti. Augustino, Sedulio, Leone, Fulgētio, Cassi-
Sedulius, odoro, Gregorio & cæteris, quod papisticum
Leo Fulgētius, Cassio videatur, de Christi in sacramento mandu-
dorus, Gre catione obijciat.

gorius. Neq; enim planè, neq; ad simplicem ver-
borum sensum ista capienda sunt, sed figuratè
& spiritualiter; sicuti abundè antea cōpro-
batum est, & in Quarto etiam libro plenius
tractabitur.

Ad Dama Sed dum cæteros trāsimus, cauendum est
Icenū De nobis, ne Ioannes Damascenus dimittatur,
quem

quem fortissimum & acerrimum propugnat fide orthos
torem naturalis & corporalis praesentiæ ad doxa. li. 4
uersarij inducunt, quemq; solum vniuersam cap. 14
causam defendere posse iudicant.

Sed neq; authoritas Damasceni tata est,
vt ea nos opprimere debeat, neq; dicta tam
perspicua, vt de illo se potissimum iactare
possint. Recens enim scriptor est præ illis,
quos pro nostra parte adduximus. Et mul-
tis in locis ab antiquorū scriptorum autho-
ritate dissentit, si hæc sit illius mens, quam
Papistæ ei attribuunt. Ut cùm ait, panem &
vinum figuræ non esse, quæ antiqui scri-
ptores figuræ appellant: & panem ac vinū
minimè consumi, nec ex alio ejici, contrā
quām Origenes & Augustinus affirmant,
vel quòd exemplaria corporis Christi post
consecrationem non appelletur: in quo ma-
nifestè contradicit, leiturgiæ illi quæ Basilio
ascribitur,

Quid? quòd aduersus ætatis suæ princi-
pes, qui Imperatorium tum tenebant gra-
dum, acerrimus Episcopi Romani defen-
sor fuerat, & ad scriptis propagandam de si-
mulachrorum cultu nephandom impietatem
& idololatriam, deliciæ illius, & quasi
dextra fuerat. Quo minus mirum est,

DE PRÆSENTIA CHRI-

si iusto & diuino iudicio, dexteram amiserit, quicquid de ea restituta, alij fabulentur. Quicquid autem, & quale id cunq; sit, quod alijs in locis scribat, hoc certè loco quem aduersarij afferunt, piè & eruditè scribit, etiam si Papistæ, vel ignorantia quadam non re-
tineat illius dicta accipiant, vel consultò contra illius sententiam alienum in sensum depra-
uent.

Summa eius doctrinæ hæc est. Quemadmodum Christus Deus & homo diuas in se habet naturas, ita duplicem natuitatē habuit: unam aeternam, alteram temporis subiectā. Sic & nos, quasi sine: duo homines essemus, vel potius duos in ipsis homines cōtineremus, (nouū & veterem, spirituale & carnale) duplicem quoq; ortum habemus, unum carnale ex parente nostro Adamo, (per quē ad nos, quasi hæreditario iure, maledictio & sempiterna condēnatio veniūt,) alterum spirituale, ex cœlesti Adamo, Christo nempe, per quem cœlestis benedictionis, & aeternæ atq; immortalis gloriæ hæreditatem, adimus.

Quoniam autem hic Adamus spiritua-
lis est, necesse est non modò ortum nostrum,
verū etiam pastum quoq; spiritualem esse.

As

STI IN
Avortus quia
incensa qu
fforum oc
aspectum
st. stanta e
tus, ut fug
recillitate
magis fide
ijs perspice
o ad quotid
pantentibus
it.

Cum autem
fluant, aqua
tus ortus, s
ebisim Bapt
spiritualis ita
nū ob oculo
mē quotid
mē, ut quem
cū caro & san

Hac de car
i carnis &
tiam caro &
nō nos admon
fici Christi ex
cludant, sicut

Ac ortus quidem is in Baptismo, pastus vero in cœna quasi oculis subiicitur. Quia enim nostrorum oculorum acies ad spiritualis aquæ aspectum, (qua abluiimur) valde hebescit, & tanta est spiritualis quoq; pastus subtilitas, ut fugiat aciem, ideo ad hanc nostræ imbecillitatem iuuandam (ut clarior pura integraq; fide ista cernamus,) Seruator ista signis perspicuis & sub sensum cadentibus, & ad quotidianum usum cultumq; vitæ pertinentibus, ante oculos nostros collocauit.

Cum autem confuescant homines, ubi se abluiunt, aquam adhibere, ideo hic siue spiritualis ortus, siue ablutio in illius sanguine, nobis in Baptismo per aquam proponitur. Spiritualis item pastus noster per panem & vinum ob oculos nobis ponitur, quia in assiduum & quotidianum vietus subsidiū veniunt, ut quemadmodum illa corpus, sic Christi caro & sanguis, animum pascant.

Hac de causa panis & vinum exemplaria carnis & sanguinis Christi dicuntur, atq; etiam caro & sanguis Christi appellantur, ut nos admoneant & ad cogitationem beneficij Christi excitant, & euidenti ratione cōcludant, sic nos ad æternam vitam Christi

DE PRÆSENTIA CHRIS-

tarne & sanguine spiritualiter sustentari,
quemadmodum pane & vino corpus nostrum
alitur & recreatur.

Atq; ut omnipotens Deus, magnitudine
verbi, sancto spiritu, & immensa potētia om-
nes res creatas initio produxit, & ex eo tē-
pore perpetuò conseruauit, ita eodē ille ver-
bo & eadem potentia hunc spiritualem, in
nobis ortum continenter efficit, & spiritua-
lem similiter pastum adhibet, quæ omnia à
Deo solo efficiuntur, & à nobis fide sola per-
cipiuntur & tenentur.

Itēmq; ut panis & vinum facultate na-
ture in humanum corpus mutantur, corpus
tamen idem est quod ante fuit, & non mu-
tatur, ita quanquām panis & vinum sacra-
mentaliter in Christi corpus & sanguinem
conuertantur, corpus tamen Christi, mutati-
onis omnis expers, eodem loco quo anteā cō-
tinetur, & cœli certo spatio definitur.

Neq; verò panis & vinum sic in Chris-
ti corpus mutantur, vt in unam natu-
ram cum eo conueniant, sed naturam seiu-
etam & diuersam habent, sic vt neq; panis
in se corpus Christi sit, nec vinum sanguis,
sed his qui dignè ea percipiunt, caro & san-
guis Christi fiant, hoc est, à rebus naturali-
bus

bus & usitatis, ad res naturæ dignitatē longe superantes, extolluntur. Sacramentatus enim panis & vinū non nuda sunt atq; inania signa, sed ita actuoja & efficacia, vt qui cunq; dignè perceperit, spiritualiter Christi carnem & sanguinem percipiat, atq; adeò vitam nactus sit æternam.

Quicunq; igitur ad hanc mensam accedit, par atq; æquum est, vt omni cum animi subiectione, timore, reuerentia, integritate vitæ veniat, quasi non modò panem & vinū, verum etiam seruatorem Christum Deum atq; hominem, & omnia eius beneficia, ad magnam lenitionem & recreationem tum animi tum corporis, percepturus.

Hoc fuit Damasceni de hac causa iudicium.

Qui igitur ex illo colligunt, vel naturalem corporis Christi in sacramentis panis & vini præsentiam, vel externi & aspectabilis sacramenti venerationem, vel substantiæ panis & vini post consecrationem discessum, & substantiæ solius corporis Christi permanzionem, vel Damascenum nō intelligunt, vel obstinata quadam contumacia intelligere nolunt, quod mihi sanè verisimilius videtur, propter eiusmodi conciliunculas, quas iniqui homines ex illis

DE PRÆSENTIA CHRI- dictis colligunt & decerpunt.

Quamuis enim dicat, Christum spiritua-
lem pastum esse, intelligendum est tamen,
quemadmodum in Baptismo Spiritus san-
ctus in aqua non est, sed in illo qui nō simu-
latè baptizatur, ita noluisse Damascenum,
Christum esse in pane, sed in eo qui dignè
percipit panem.

Et quanquam panem Christi corpus, &
vinum sanguinem vocet, non sensit tamen
panem per se, aut vinum nondum perceptū,
carnem & sanguinem eius esse, sed his qui
non fīcta fide dignè panem & vinum percipiunt,
vocari à Damasceno ea corpus & sa-
guinem Christi, quòd eiusmodi homines ef-
ficiētia spiritus sancti, ita cōiunguntur, & spi-
ritualiter cū Christi carne & sanguine, & di-
uina quoq; eius natura cohærescunt, vt illis
ad aeternitatem & immortalitatē pascātur.

* Neq; verò Damascenus sacramentum
Mar. An. venerandum aut adorandum dicit, (sicut
fol. 220. Papistæ loquuntur, quæ res aperta Idolola-
tria est,) sed Christum Deum & hominem
venerandum prædicat. Neq; tamen illum in
pane & vino colendum, sed ad dexterā Pa-
tris sedētem, & spiritu in nobis existentem.
Neq; ille dicit, nec panem nec vinū per-
mane-

manere, nec ullam aliam substantiam præter substantiam corporis & sanguinis Christi, sed aperte fatetur, quemadmodum candes carbo, non solum lignum est, sed ignis & lignum simul iuncta, sic panis Eucharistiae non solum panis est, sed panis diuinæ naturæ iunctus. Qui verò contendunt nullam substantiam permanere, nisi substantiam corporis & sanguinis Christi, non modo negat panis & vini, sed etiæ diuinæ naturæ, & animæ humanae Christi, præsentiam. Si enim caro & sanguis, anima, & diuina natura Christi, quatuor substantiae sunt, & in sacramento duæ tantum ex illis, (caro & sanguis) insunt, ubi tandem erit anima & diuina eius natura? ita fit, ut Iesu diuidat, & humanam natum à diuina segregent: de quibus Ioannes 1. Ioan. 4 dicit ad hunc modum, Quicunq; diuidit Iesum, non ex Deo est, sed Antichristus est.

Neq; verò hoc solum faciunt, sed Christum In libr. de à membris suis omnibus in sacramento dis- duabus includunt, ita ut nullum ibi prorsus corpus hu Christo manum relinquant, Recte enim Damascenus, distinctionem membrorum ita ad natibus. turam humani corporis afferit pertinere, ut ubi nulla eiusmodi distinctio sit, ibi perfectum corpus esse non possit.

DE PRÆSENTIA CHRI-

At Papistæ docent, nullā huiusmodi mē-
brorum in sacramento distinctionem esse,
(vel enim caput, oculos, os, aures, brachia,
manus, tibias, pedes, planè in sacramento esse
negant, vel totum caput, totum oculos, totū
aures, os, brachia, manus, tibias, pedes, esse di-
cunt) atq; adeò ex Christi corpore, nullū pla-
nè corpus faciunt.

Iam verò cùm Papistarum errores tunc
de Transubstantiatione, tum de reali, corpo-
rali & naturali præsentia Christi in sacra-
mento, satis vt arbitror confutati sint,
(quæ duo ex præcipuis erāt, quæ no-
bis in hoc opere proposuimus)
tempus esse videtur, vt de
tertio errore Papistarum,
(qui de vera māducati-
one & potatione est
corporis & san-
gninis Chri-
sti) verba
facia-
mus

Finis liberi tertij.

Liber

IA CHRI.
llā huīusmodi
istinctionem
s, aures, brac-
in sacramentū
otum oculū
tibias, pedes
corpore, nullū

LIBER QVAR-¹¹⁸

TVS DE PERCEPTIONE corporis & sanguinis Christi in sacramento

Caput primum,

CRASSVS HIC P A-
pistarum & absurdus error est,
quem habet de carne & sangu-
ne Christi, ore percipiendo.

Aiunt enim, eos qui panem & vinum
percipiunt, veram carnem & sanguinem
Christi ore percipere, quantumuis sceleratā
vitam atque impuram degant. At Christus Tanū pī
ipse longē aliud docuit, nos nequaquam ore māducans
carnaliter, sed fide spiritualiter carnē suam Christum
manducare. Ait enim: *Hoc etiam atque e-
tiam affirmo vobis, Qui credit in me, vitā
æternam habet. Ego sum panis vitæ. Patres
vestri vescebantur Manna in deserto, &
mortui sunt, Hic est panis qui descendit de
cælo, qui ex hoc pane ederit, non morietur.*
*Ego sum panis viuus, qui de cælo descendit,
si quis hunc panem ederit, viuet ad æterni-
tatem. Panis autem quem ego dabo, caro
mea*

Ioa. 6.

DE VERA CORPORIS ET
mea est, quam datus sum pro mundi vi-
ta.

Ob. 101.

Ioan. 6.

Hæc certissima est & cōstantissima ser-
uatoris Christi doctrina, xomnes quicūq; il-
lum edunt, vitam æternam habituros. His
statim adiungitur. Hoc etiam atque etiam
affirmo vobis, Nisi ederitis carnē Filij ho-
minis, & sanguinem eius biberitis, non ha-
bebitis vitam in vobis. Qui meam carnem
edit, habet vitam æternam: & ego exuscita-
bo illum in supremo die. Caro mea reuera est
cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui
edit meam carnem & bibit meum sanguinem,
in me manet, & ego in illo. Quemadmodum
misit me viuens Pater, & ego viuo propter
Patrem. Qui edit me, viuet etiam ille pro-
pter me. Hic est panis, qui de cœlo descēdit.
Non quemadmodum ederant patres vestri
Manna & mortui sunt. Qui manducat hunc
panem, viuet in æternum.

Hæc seruator Christus, tum Iudæos tum
discipulos suos in Capernaum docuit, per-
ceptionem corporis & sanguinis sui, non esse
perceptioni Manna similem. Boni enim &
mali Manna vescebantur, qui autem car-
nem eius & sanguinem percipit, vitam
æternam habet. Quemadmodum enim Pater

in

in illo habitat, & ille in Patre, atq; adeò vi-
uit propter Patrem, sic qui carnem & san-
guinem eius percipit, in Christo habitat, &
CHRISTVS in illo, & per CHRISTVM
vitam æternam habet.

Alijs ne testibus hac in causa opus est?
cùm Christus ipse tam apertè testificetur,
Quicunq; ederit eius carnem aut biberit e-
ius sanguinē, habiturum vitam æternam,
& veram perceptionem carnis & sangu-
inis eius esse fidem in CHRISTVM, &
omnem qui fidem suam in illum collocarit,
habituruvitam æternam. Ex quo necessa-
riò efficitur, impios (cùm membra diaboli
sint) nec carnem eius māducare, nec sangu-
inem eius bibere: nisi forte Papistæ dicturi
sint, illos vitam æternam habere.

* Sed quemadmodum diabolus impiorū Ob. 95.
hominum pastus est, quos in omni scelerum
genere alit & fouet ad supplicium æternum,
ita Christus verus est omnium illorum pa-
stus, qui corporis sui membra sunt: illos alit,
sustentat, educat, atque ad vitam æternam
pascit.

¶ Aug. in Ioan. Homil. 26. super hūc Aug. in
locum: Patres vestri māducauerūt Mā- 10, 10, 26
na in deserto, & mortui sunt. Quantum,
inquit

DE VERA CORPORIS ET
inquit, pertinet ad mortem istam visibi-
lem & corporalem, nūquid nos nō mor-
timur, qui manducamus panem de cœ-
lo descendētem? Et mox. Quantum au-
tem pertinet ad illam mortem de qua
terret Dominus, quia mortui sunt patres
istorum, manducauit Manna & Moses,
manducauit & Aaron, māducauit Mā-
na & Phinees, manducauerunt ibi mul-
ti, qui Domino placuerunt, & mortui
non sunt. Quare? Quia visibilem cibum
spiritualiter intellexerunt, spiritualiter
esurierunt, spiritualiter gustauerunt, ut
spiritualiter satiarētur. Nam & nos ho-
die accepimus visibilem cibū, sed aliud
est sacramentum, aliud virtus sacramēti.
Quām multi de altari accipiunt & mori-
untur, & accipiendo moriuntur? Vnde
dicit Apostolus: Iudicium sibi mandu-
cat & babit. Nōnne buccella dominica
venenum fuit Iudæ? Et tamen accepit,
& cūm accepit, in eum inimicus intra-
uit, nō quia malum accepit, sed quia bo-
num malus malē accepit. Videte ergo
fratres, panem cœlestē spiritualiter mā-
ducate. Et mox. Patres vestri Māna mā-
ducauerūt, & mortui sunt, nō quia ma-

2. Cor. II.

Ioan. 13.

lup

Iū erat Manna, sed quia male māduca-
runt, (hic est panis qui de cōelo descen-
dit) hunc panem significauit Māna, hūc
panē significauit Altare Dei. Sacramen-
ta illa fuerunt, in signis diuerla sunt, sed
in re quæ significatur, paria sunt. &c.

Et mox. Ut si quis māducauerit ex ipso,
non moriatur in æternū. Sed quod per-
tinet ad virtutem sacramenti, non quod
pertinet ad visibile sacramentum. Qui
manducat intus, non foris, qui mandu-
cat in corde, non qui premit dente.

Quidnam sit carnem Christi come-
dere, sanguinemq; eius bibere. Cap. ij.

Quisque bonus ac fidelis Christianus, a-
pud se sentit, quomodò edat Christi car-
nem, & sanguinem eius bibat, ipsoq; nutri-
atur. Vniuersam enim spem ac fiduciam re-
demptionis & salutis suæ collocat in vnico
illo sacrificio, quod Christus in cruce fece-
rat, corpore illius transfixo, & sanguine pro
nobis fuso, ad remissionē peccatorum. * Hoc Ob. 93,
tantum & tam memorabile beneficium Chri-
sti, fidelis quisq; diligēter animo pertractat,
mandit, ac ruminat, & cordis quasi ventri-
culo digerit, spiritualiter in se vniuersum
Christum recipiens, ac se rursum Christo to-

DE VERA CORPORIS ET tum tradens.

Atq; hæc est carnis & sanguinis Christi manducatio & potatio. Quod hominem in se sentire, est corporis & sanguinis Christi nutritionem sentire: quod nemo malus aut membrum diabolifacere poterit.

Christus non dentibus, sed fide
editur. Cap. iij.

Oob. 89.

Q* *Venadmodum Christus spiritu-
alis cibus est, sic spirituali parte nostri,
spiritualiter editur & digeritur: & spiritu-
alem atq; æternam vitam subministrat, non
autem ore, lingua, gula, ventre, vel editur,
vel deglutitur, vel digeritur.*

Cypria- Itaq; Cyprianus ait. Hanc Deicratiam
nus de cœ recolens qui de sacro calice babit, ampli-
na domini us sitit, & ad Deum viuum erigens de-
siderium, ita singulari fame illo vno ap-
petitu tenetur, vt deinceps fellea pecca-
torum horreat pocula, & omnis sapor
delectamentorum carnalium, fit ei quasi
rancidum radésq; palatum, acutæ mor-
dacitatis acetum. Ad hæc, inter sacra my-
steria ad gratiarum actiones conuertitur,
& inclinato capite, munditia cordis ad-
epta, se intelligens cōsummatum resti-
tutus peccator, sanctificatam Deo ani-
mam

SANG.
nam quasi c
ter reddit, &
m & leta
m verò in
Scomemor
& defec
m non est
m & lant
delectatur. +
m mordet
m panem sa
m. Hac Cy
His simili
ices, sed con
m de eo comm
pil paras de
mducaſti. S
et, ubi confir
m Christi e
mctareſſe.
Aug. in Io
mēt mandu
mūt in eum, r
mūt, quia &
mūt intus el
mūt, ibi lac
mūtione prim

mam. quasi depositum custoditum, fide-
liter reddit, & deinceps cum Paulo glo-
riatur & letatur dicens: Viuo iam nō ego,
viuit verò in me Christus. Hæc in Chri-
sti cōmemoratione retractantur à fideli-
bus: & defecatis animis carnis eius edu-
lium non est horro, sed honori, poruq;
sancti & sanctificatis sanguinis spiritus,
delestat. * Hæc quories agim⁹, nō dē-
tes ad mordēdum acuimus, sed fide syn-
cera panem sanctum frangimus & par-
timur. *Hæc Cyprianus.*

Ob. 173.

His similia Augustinus. Noli parare Augu. de
fauces, sed cor. Et alio in loco (quemadmo- verbis Do
dum de eo commemoratur) sic scribit. * Ut mini,
quid paras dentes & ventrem, crede, & sermonē
manducasti. Sed de hac re satis multa dicta
sunt, vbi confirmabatur has, de carne & san-
guine Christi edendo & bibendo, voces, fi- 33.
guratas esse.

Ob. 244
In. Ioān
tract. 25.

 Aug. in Ioān. tract. 26. Credere in eū, Augus.,
hoc est manducare panem viuum. Qui
credit in eum, manducat, inuisibiliter sa-
ginatur, quia & inuisibiliter renascitur.
Infans intus est, nouus intus est, vbi no-
uellatur, ibi faciatur. Idem. Psal. 21. in ex-
positione prima. Sacra menta corporis et

S san-

DE VERA CORPORIS ET
sanguinis mei reddam coram timenti-
bus eum. Edent pauperes & saturabun-
tur, edent humiles & contemptores se-
culi, & imitabuntur. Ita enim nec copi-
am huius seculi concupiscent, nec time-
bunt inopiam. Et laudabunt Dominum
qui requirunt eum : nam laus Domini
est eructatio saturitatis illius. Viuūt cor-
da eorum in seculum seculi, nam cibus
ille cordis est.

Clemens. Clemens Alexandrinus in paedago-
go, lib. 2. cap. 2. Hoc est bibere Iesu san-
guinem, esse participem incorruptionis
Domini.

De consecra. dist. 2. Vtrum. Quia
Christum phas vorari dentibus non
est. &c.

Bonos tantum Christum edere.

Cap. iiiij.

*ATq; ut ad propositum nostrum reuerta-
mur, tantum vera & vitalia Christi
membra carnem & sanguinem eius edere &
bihere, ex permultis antiquorū locis, mini-
mè adhuc citatis, compbabo. Origenes aperte
de ea re scribit hoc modo. ** Verbū factū est
caro, verusq; cibus, quē qui comederit,
omnino viuet in æternum, quem nullus
malus

Orig. in. Mat. c. 15 Ob. 109. de ea re scribit hoc modo. * Verbū factū est
caro, verusq; cibus, quē qui comederit,
omnino viuet in æternum, quem nullus

SANG. E
alus poter
qui malus
factum
& penis viu
Quisqu
natum.
explicat
in hoc con
in sermo
bribitur) sic
tionis mag
mus & bib
beremus v
alens doc
abditam
mansiō
zio & potu
io, subiecti
natis, affecti
isburus quā
an desideriu
ad sic imp
dulcedine
Huc Cypri. de
mī Domini
agni com
minis gen

malus potest edere. Etenim si fieri possit, ut qui malus adhuc perseveret, edat verbum factum carnem, quum sit verbum & panis viuus, nequaquam scriptum fuisset, Quisquis ederit panem hunc, viuet in æternum. *Hæc ita perspicua sunt, ut longioris explicationis non egeat. Itaq; quomodo cum hoc conueniat Cyprianus, videamus.*

Is in sermone De cœna Domini (qui illi ascribitur) sic ait: Dixerat sanè huius traditionis magister. Quod nisi manducaremus & biberemus eius sanguinē, non haberemus vitā in nobis, spirituali nos instruens documento, & aperiēs ad rem adeò abditam intellectum, vt sciremus quod mansio nostra in ipso, sit mandatio: & potus, quasi quædam incorportatio, subiectis obsequijs, voluntatibus iunctis, affectibus vnitis. Eſus igitur carnis huius quædam auiditas est, et quodam desiderium manendi in ipso, per quod sic imprimimus & eliquamus in nos dulcedinem charitatis ut hæreat.

Hæc Cypri. de eſu & potu corporis & sanguinis Domini. Et paulò post ait. Nullus huic agno communicat, quem Israelitici nominis generofitas non commendat.

DE VERA CORPORIS ET

Athana. * Athanasius autem de carnis & sanguinis Christi perceptione, refert, ideo Christum in spiritu ascensus sui in cœlum meminisse, ut illos cum sanctorum à corporali cogitatione auelleret: & post Ob. 180. hac discant, carnem dictam cibum cœlestem, supernè venientem, & spiritualem alimoniam, quam ipse det. Nam quæ locutus sum vobis, inquit, Spiritus sunt & vita. Quod idē est pindē ac dicat, Quod quidem ostenditur, occiditur, pro mundi dabitur alimonia, ut spiritualiter in unoquoq; distribuatur, ac fiat omnibus conservatorum in resurrectioni, vitæ æternæ.

Hic Athanasius causam ostendit cur Christus suæ in cœlum ascensionis mentionē fecerit, cum de esu & potu carnis & sanguinis sui loqueretur. Causa autem hæc fuit, ut auditores de nulli carnali Christi perceptione ore adhibenda, cogitarent (cum quod ad corporis præsentia pertineret, ab illis tollendis & in cœlum subuehendus esset) sed intelligerent illum spiritualem cibum esse, spiritualiter percipiendum, & hoc pastu vitam æternam nobis donandam, quod nullis nisi vitalibus membris suis facit.

De hac perceptione similiter Basilius. Edimus

PORIS E
arnis & sa
nt, ideo Ch
eminisse, s
uelleret: & p
em cibum c
i, & spiritu
et. Nam qua
Spiritus hanc
ac dicat, Qu
bitur, pro m
piritualiter
ac fiat omni
rectionem, c

SANG. PERCE P. LIB. IIII. 123

dimus, * (*inquit*) Christi carnē, & bibimus ipsius sanguinē, per incarnationē, Basiliius
Epist. 141
Ob. 184 participes fientes & sensibilis vitæ, verbi & sapientiæ. Carnem enim & sanguinem, totam suam mysticam conuersationē in carne nominat, & doctrinam, ex actiua & naturali ac theologica constantem indicauit, per quam nutritur anima, & interim ad veritatis speculationem præparatur.

Hic nos docet Basilius, quomodo carnem & sanguinem Christi percipiamus, quod ad vera & fidelia Christi membra pertinet.

*Hieronymus autem hæc habet. * Omnes voluptatis magis amatores quam Dei, non comedunt carnem Iesu, neq; bibunt sanguinem eius, de quo ipse loquitur: Ob. 207.* Hieron. in
Ei. ca. 66
Qui comedit carnem meā & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.

*Atq; alio loco Hieronymus. * Hæretici non comedunt nec bibunt corpus & sanguinem Domini.* Ob. 208

*Addit præterea. * Hæretici non comedunt carnem Iesu, cuius caro cibus credentium est.* Ob. 209.
In Hiere.
ca. 22,

Itaq; Hieronymus cum superioribus in hoc consentit, hæreticos cæterosq;, qui carnis

DE VERA CORPORIS ET.

suæ libidines sequuntur, carnem & sanguinem Christi nō percipere, Christus enim ait,
Qui edit meam carnem & babit meum sanguinem, vitam æternam habet.

Ob. 194. * Ambrosius autē Iesum (ait) esse panē Ambrosij. qui est esca sanctorum, quē qui accipit de benedic non moritur peccatoris morte, quia passio. Patriarch. ca. 9 nis hic remissio peccatorū est. * Et alibi quodā in libro, qui illi ascribitur, sic loqui-
Ob. 195. tur. Iste panis viuus qui descēdit de cœ-
De his lo, vitæ æternæ substatiā subministrat.
qui mystes rys inician tur cap. 6 Et quicumq; hunc panem manduca-
uerit, non morietur in æternum, & cor-
Desa cras pus est Christi. In alio autē libro (qui sub
onentis lib. nomine illius pdit) his verbis vsus est: Mā-
4. cap. 5. na, qui manducauit, mortuus est: Qui
Ob. 193. manducauerit hoc corpus, sicut ei remis-
sio peccatorum, & non morietur in æ-
Li. 5. ca. 3 ternum. Et alio loco. Quotiescūq; bibis,
remissionem accipis peccatorum.

Hæ Ambrosij sententiae ita perspicuae
sunt, ut repetitionis tantum, non etiam ex-

Aug. in plicationis egeant.

Jententij. Augustinus permultis in locis, hanc du-
Prospe. de bitationem explicuit. Itaq; quodam in loco
eerpis. sic ait. * Qui discordat à Christo, nec pa-
cap. 339. nem eius manducat nec sanguinem bi-
Ob. 233. bit

Sed planissime Augustinus in libro De ciuitate Dei, hac de re sententiam suā pronuntiavit. Vbi aduersus duo hæreticorum genera disputat, quorū hi omnibus Baptismo lotis, & sacramento corporis & sanguinis Christi pastis, vitam æternam promittebant, qualescunq; tandem fides aut mores eorum essent, quia Christus dixit: Hic est panis qui de cælo descendit. Si quis ex ipso manducauerit, nō morietur. Ego sum panis vivus, qui de cælo descendī. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.

Ex hoc Christi dicto colligebant, omnes huius sacramenti participes, ab æterna morte liberandos, & tandem ad æternam vitā perducendos. Alij verò dicebant, quod hæretici & schismatici, et si sacramentum corporis Christi comedenter, verum tamen corpus Christi percipere non possent, quia membra corporis eius non sunt. Ideoq; non omnibus, Baptismo & sacramento corporis Christi initiatis, vitam æternam pollicebantur, sed illis qui fidē veram præse ferrēt. & si mores impij essent affirmabant enim

*De ciuitate
Dei. lib. 21*

ca. 25.

Ioan. 6.

DE VERA CORPORIS ET tales, non tantum in sacramento, sed etiam re ipsa corpus Christi manducare, quia mem- bra sunt corporis Christi.

At Augustinus utrosq; confutans, ait,
neq; hereticos, neque eos quorum vita à fidei
professione dissideat, aut veram habere fi-
dem, (que per charitatem efficax est, & ma-
lum non operatur) aut in membris Christi
censendos esse: nō enim possunt simul esse &
mēbra Christi, & mēbra Diaboli. ¶ * Qui
ergo est, inquit, in corporis Christi vni-
tate, id est, in Christianorum compage
membrorum, (cuius corporis sacra-
mentum, fideles cōmunicantes de altari su-
mere consueuerunt) ipse verē dicendus
est, manducare corpus Christi & bibere
sanguinem Christi. Ac per hoc hæretici
& schismatici, ab huius ynitate corporis
seperati, possunt idem percipere sacra-
mentum, sed non sibi vtile, imò verò e-
tiam noxiū. Et mox. Recte intelligūt,
non dicendum eum manducare corpus
Christi, qui in corpore non est Christi.
Et mox. Nec isti, ergo, dicendi sunt mā-
ducare corpus Christi, quoniam nec in
membris computandi sunt Christi. Ut
enim alia taceam, nō possunt simul esse
&

ANG. P
et membra C
is Deniq; i
z. &c. G
Qui mand
t meum san
pinco, oste
manus, led re
bare, & eius
tenim in C
meat & Ch
nquam dice
z, & in quo
u existimet
aut bibere
Hs verbis
et illos qui
qnt, quanqu
ntur, (quia
qphunt,) ren
m si esse, ne
h. Euanzeli
z. Qui non m
hriens sang
a. Et qui mā
rius langui
strumq; au
znam, N

RIS ET
o, sed etia-
are, quia mi-
onfutans, et
m vita i fili
m habere p.
ax est, et re-
ebis Christi
simile esse v
oh. 5. + Qu
Christi mi-
m compag-
is sacramen-
de altari
re dicenda
sti & biber
nochare cu
ate corporis
ciperat la-
imo verde
te intelligi
care corpus
est Christi.
ndi sunt me-
niam nec in
Christi. Vi
nt simul esse
&

SANG. PER CEP. LIB. IIII. 125
& membra Christi & membra meretri-
cis. Deniq; ipse dicens: Qui mandu-
cat. &c.

*Qui manducat carnem meam & bi-
bit meum sanguinem, in me manet &
ego in eo, ostendit quid sit, nō sacramē-
tō tenus, sed reuera corpus Christi man-
ducare, & eius sanguinem bibere, hoc
est enim in Christo manere, ut in illo
maneat & Christus. Sic enim hoc dixit,
tanquam diceret: Qui non in me ma-
net, & in quo ego nō maneo, nō ē dicat
aut existimet manducare corpus me-
um, aut bibere sanguinem meum.*

*His verbis Augustinus apertissimē asse-
uerat, illos qui vitam impiam & sceleratam
degunt, quanquam Christi corpus edere vi-
deantur, (quia sacramentum corporis eius
percipiunt,) reuera tamen neq; membra cor-
poris sui esse, neq; corpore illius vesci.*

*In Euangelium autem Ioannis hæc scri- In Ioan.
bit. Qui non manducat eius carnem, nec trad. 26,
bibit eius sanguinem, nō habet in ſe vi-
tam. Et qui māducat eius carnem, & bi-
bit eius sanguinem, habet vitam æternā.
Ad vtrumq; autem respōdit, quòd dix-
it æternam. Non ita est in hac esca, quā*

S 5 susten-

DE VERA CORPORIS ET

sustentandæ huius corporis vitæ causa sumimus: nam qui eam non sumpserit, non viuet, nec tamē qui eam sumpserit, viuet. Fieri enim potest, ut senio, ut morbo, vel aliquo casu, plurimi & qui eam sumpserint, moriantur.

In hoc vero cibo & potu, id est, corpore & sanguine Domini, non ita est: nam & qui eam non sumit, non habet vitam, & qui eam sumit, habet vitam, & hāc vtiq; ēternā. ¶ Et mox. Hunc itaq; cibum & potum, societatem vult intel- ligi corporis & membrorum suorum, quod est sancta Ecclesia in prædestina- tis, & vocatis, & iustificatis, & glorifica- tis, sanctis & fidelib⁹ eius. Et mox. Hu- ius rei sacramentum, id est, vnitatis cor- poris & sanguinis Christi, alicubi quoti- die, alicubi certis interuallis dierū, in do- minica mēsa præparatur, ¶ & de mē- sa dominica sumitur, quibusdā ad vitā, quibusdā ad exitium. Res verò ipsa, cu- ius & sacramentū est, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicunq; eius pariceps fuerit. *Deinde his ista subiungit.* Hoc est manducare illam escam, & illū bibere potum, in Christo manere, & illū manen-

SANG. P
manentem i
non manet
manet Chri
ducatur spiritu
ius sanguin
Interprema
onis & sang
rei sacram
ducatur.

Hoc Aug
māsunt. P
hū & potion
ēbominib⁹ p
itatis. Verun
CHRIST
tū quisemp
dū impios il
am futurum
vit.

Herille x:
homilia autē
diem a die se
quod dicebat
ēternā vitā.
butionis hui
re: carnē suā
decat carnē n

manentem in se habere. *Ac per hoc, qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, proculdubio nec manducat spiritualiter carnem eius, nec bibit eius sanguinem, licet carnaliter & visibiliter premat dentibus sacramentū corporis & sanguinis Christi, sed magis tantæ rei sacramētum ad iudiciū sibi manducat.*

Hæc Augustini verba diligenter ponderanda sunt. Panem & vinum cæterosq; cibos & potiones, quibus corpus sustentatur, ab hominib; posse percipi, nihilominus morituris. Verum autem corpus & sanguinem CHRISTI neminem posse percipere, nisi qui sempiternam vitam habeat: atque adeo impios illa percipere non posse, ex eo enim futurum, ut vitam æternam haberent.

Hæc ille. xxvi. homilia in Ioannem. In homilia autem sequenti hæc habet. Hodie in die sermo est de corpore Domini, quod dicebat se dare māducandū ppter æternā vitā. Exposuit autē modū attributionis hui⁹ & doni sui, quomodò daret carnē suā māducare, dicens: Qui māducat carnē meā & bibit sanguinē meū,

*In Ioan
trada.*

27.

in

D E V E R A C O R P O R I S E T
in me manet & ego in illo. Signū quia
manducauit & babit hoc est, si manet &
manetur, si habitat & inhabitat, si hæret
vt non deteratur. Hoc ergo nos docuit
& admonuit mysticis verbis, vt simus
in eius corpore, sub ipso capite, in mem-
bris eius, edentes carnem eius, nō relin-
quentes vnitatem eius.

* *Et in libro De doctrina Christiana tertio*
Ob. 226. *scribit, quod manducare carnem Christi &*
De doct. r. *bibere eius sanguinem, est figura, præ-*
Christia- *cipiens passioni Domini esse commu-*
na.li.3.ca *nicandum, atque utiliter recondendum in*
24. *memoria, quod pro nobis caro eius cru-*
cifixa & vulnerata sit.

De verbis
Apostoli
Ier. 2.
Ob. 236
In alio autem sermone De verbis Apo-
stoli, quæ sit corporis & sanguinis Christi
*perceptio, docet his verbis. * Illud manduca-*
re refici est, sed sic reficeris, vt nō deficiat
vnde reficeris. Illud bibere quid est, nisi
viuere? Manduca vitam, bibe vitam, ha-
bebis vitam, & integra est vita. Tūc au-
tem hoc erit, id est, vita vnicuique erit cor-
pus & sanguis Christi, si quod in sa-
cramento vibile sumitur, in ipsa verita-
te spiritualiter manducetur, spiritualiter
bibatur.

Ex

SANG.
Ex his omni-
digitur, omni-
per visibilitate
punctu Christi
punctus & san-
ctus non posse
ambitis, qui
hunc in se hab-
iuntur, &
Qua de causis
caeci Apol
Dominum, Iu-
Dominum
Apostoli cum
sum etiam ip-
ponebat. P
dugustinum,
ubh tempor
non ferro.
† August
Vota mea re
Qua lunt vo
mli Deo. No
n fideles vo
thuseum. N
as & saturab
ledunt, vt

Ex his omnibus Augustini sententijs intellegitur, omnes tum bonos tum malos posse ore visibiliter & sensibiliter corporis & sanguinis Christi sacramentū edere, ipsum autē corpus & sanguinem nisi spiritualiter percipi non posse, idq; à spiritualibus Christi membris, qui in Christo habitant, & Christum in se habitantem habent, per quem reficiuntur, & sempiterna vita fruuntur.

*Qua de causa Augustinus ait. * Quod dū cū cæteri Apostoli manducabant panem Tract 59 Dominū, Iudas panē Domini, nō panē Ob. 235. Dominum, comedebat. Cæteri itaq; Apostoli cum sacramentali pane Christum etiam ipsum ederant, quem Iudas non ederat. Per multa sunt eiusmodi apud Augustinum, quæ ego fastidij vitandi gratia hoc tempore prætermitto, & ad Cyrillum me confero.*

 August. in Psal. 21. in expositione
2. Vota mea reddam corā timentibus eū. Psal. 21.
Quæ sunt vota sua? Sacrificiū quod ob-
tulit Deo. Nostis quale sacrificium? No-
runt fideles vota quæ reddit corā timen-
tibus eum. Nam sequitur: Edent pau-
peres & saturabūtur. Beati pauperes, quia
idē edunt, ut saturentur. Edunt enim
pau-

DE VERA CORPORIS ET
pauperes, qui autem diuites sunt, nō sa-
tiantur, quia non esuriunt. Comēdēnt
pauperes, indē erat pīscator ille Petrus,
indē erat aliis pīscator Ioannes & Iaco-
bus frater ipsius, indē erat etiā publica-
nus Matthæus de pauperibus. Ipsi erāt
qui comēderunt & saturati sunt, talia
passi, qualia manducauerunt. Cēnā su-
am dedit, passionem suam dedit. Ille sa-
turatur qui imitatur. Imitati sunt paupe-
res, ipsi enim sic passi sunt, ut Christi ve-
stigia sequerentur. &c. Et mox. Sacrifici-
um pacis, sacrificium charitatis, sacrifici-
um corporis sui norunt fideles, disputari
indē modō non potest. Vota mea reddā
coram timentibus eum. Edant publica-
ni, edant pīscatores, manducent, imiten-
tur Dominum, patientur, saturentur.

Idem de verbis Domini sermo. 53.
Quicunq; in corpore eius & membro-
rum eius esse voluerit, non miretur quia
odit eum mundus. Corporis autem eius
sacramentum multi accipiunt, sed non
omnes qui accipiunt sacramentum, ha-
bituri sunt apud eum etiā locum pro-
missum membris eius. Penē quidem sa-
cramentum omnes corpus eius dicunt,
quia

SANG. PER CEP. LIB. **III**. 128
quia omnes in pascuis eius simul pascūt,
sed venturus est qui diuidat, & alios po-
nat ad dexteram, alios ad sinistram.

Beda in Homilia quadam Paschali.
Aderit nobis Christus in fractione pa-
nis, cùm sacramenta corporis eius, vide-
licet, panis & vini, casta & simplici con-
scientia sumimus.

Cyrillus in Euangelium Ioannis hæc ha- Ob. 212
bet.* Maiores qui Manna comedebant, *Cyrillus*
naturæ tamen concesserunt, (non enim *in Euani-*
viuificabat, sed famem solummodo cor- *Ioānis. 6.*
poralem remouebat) sed qui panem vi- 4. cap. 10
tæ suscipiunt, immortalitatē consequen-
tur, & omnia interitus mala effugient,
cum Christo æternaliter viuentes. Et a- Cap. 15.
*lio loco ait. * Quia verbum humanitati Ob. 214.*
coniūctum, totam in seipsum ita redux-
it, ut indigentia vitæ possit viuificare, sic
interitum à natura humana expulit, &
mortē quæ peccato plurimum poterat,
destruxit. Quare qui carnē Christi man-
ducat, vitam habet æternam.

Et alio loco paucis in hunc modum con- In Iean.
*cludit. * Quando carnem Christi come- cap. 14.*
dimus, tunc vitam habemus in nobis. Ob. 215,
Quod si solo tactu suo corrupta redinte-
grantur

DE VERA CORPORIS ET
grantur, quomodo non vivemus, qui car-
nem illam & gustamus et maducamus?
*Et præterea dicit. * Quemadmodum si quis*
Cap. 17. liquefactæ ceræ, aliam cæram infuderit,
Ob. 216. alteram cum altera per totum commis-
ceat, necesse est: si quis carnem & sangu-
inem Domini recipit, cum ipso ita con-
iungatur, ut Christus in ipso, & ipse in
Christo inueniatur.

Hic Cyrillus carnis Christi dignitatem,
inseparabiliter divinitati adiunctam, vim
hanc & naturam habere dicit, ut vitam æ-
ternam afferat: & quamcunq; vel mortis oc-
casionem, vel vitæ æternæ impedimentū re-
perit, illud protinus tollit, atq; ex his expel-
lit, qui hunc vel cibum capiunt, vel medici-
nam percipiunt. Cæteræ medicinæ cum ad-
mouentur, interdum sanant, interdum non
sanant. Hæc medicina autem eiusmodi vim
habet, ut omnem vel putrescentem vel emor-
tuam carnem exedat, omnia vulnera ulce-
raq; quibus admouetur, ad perfectam sani-
tatem integratatemq; deducat.

Hæc carnis & sanguinis Christi cum di-
nitate eius coniuncti, dignitas est & excel-
lentia, qua Papistæ, infenissimi hostes Chri-
sti, illum spoliant, cum affirmant illum homi-
nem

*nem carnem eius percipere, & eiusmodi me-
dicamento vti, qui æger adhuc infirmitate
valetudinis languet, neq; quicquam inde ad
sanitatem adipiscendam iuuatur.*

Caput. v.

*Nū pec

Ad corroborandam autem Cyrilli sentē-
cator ims-
tiam, libenter à Papistis quærerē, * v-
trum nulla peccator pœnitentia ductus, & Christum
sacramentum percipiēs, Christi corpus in se
habeat, nec ne?

in se habe
at.

Ob. 96.

*Si negant, satis dant, Malos, etiam si sa-
cramentum corporis Christi percipiānt, ve-
rum eius corpus minimē tamen percipere.
Sin affirment, libenter illos etiam rogarem,
vtrum Christi spiritū in se habeāt, nec ne?*

*Hoc si negant, Christi corpus à spiritu, hu-
manitatem à diuinitate eius, separant, &
quasi Antichristi ipsi, Christum diuidentes,
à scriptura condemnantur.*

*Sin affirmauerint, impiū in se spiritū Chri-
sti babere, etiam hic scriptura illos condem-
nat, his verbis, Qui non habet spiritum Dei,
hic non est eius. In quo autem Christus est,
vivit propter iustificationem: Quod si spi-
ritus eius, qui exuscitauit Iesum ex mor-
tuis, habitat in vobis, qui exuscitauit Iesum
ex mortuis, vita afficiet mortalia corpora ve-*

Rom. 8.

T. stra,

DE VERA CORPO RIS ET.

stra ppter illius spiritū in vobis inhabitatē

Ita vndiq; scriptura verbi diuini aduersarios condemnat.

Hæc autem Papistarum impietas monstrosa est, dicere Christi carnem, sanguinem, animam, spiritum & deitatem, in homine esse, sub peccatum subiecto, & membrū iam Diaboli effecto.

Ob. 97.

* Admirabiles sunt hi præstigiatores & exorcistæ, qui verbulis quibusdam adhibitis, Deum faciunt & Diabolum simul eodem in homine habitare, & templum simul Dei ac Diaboli esse. Itaq; videtur illos sic occæcatos esse, ut lucem à tenebris, Belial à Christo, mensam Domini à mensa Diabolorum, nequeant discernere. Sic ergo à nobis hoc tempore Papistarum immanis atq; intolerabilis error refutatur, qui eos, qui membra Diaboli sunt, edere verum corpus Christi, & eius sanguinem bibere affirmant, longè contra sententiam & autoritatem Christi, cuius hec verba sunt, *Qui edit meam carnē & bibit meum sanguinem, vitam æternam habet.*

Respondeatur quibusdam Papistarum obiectionibus.

Cap. vii.

Ne

RIS ET.
inhabitare
vini aduer-
dicias mon-
sanguinem,
n. in homin-
membrum

ligatores &
s. adhuc,
nul eodem
simul Da &
sic occasu-
al à Christi
ibolorum, &
nobis hacten-
taq intoller-
i membra Di-
us Christi, &
int, longe
em Christi,
neam carnis &
bitam clement-
m Papista-
bus.

SANG. PERCEP. LIB. IIII. 130

NE autem videantur Papistæ tam mi-
nero in loco esse, ut nihil habeant, quod
pro se afferre queant, Paulum in vndecimo 1. Cor. 11,
ad Corinth. citat. Ait enim, Qui bibit & e-
dit indignè, iudicium sibi edit & bilit, non
dijudicans corpus Domini.

Paulus autem hoc loco de panis & vini
perceptione, & non de perceptione corporis
& sanguinis Domini loquitur, sicuti satis
constat singulis, verba Pauli rectè conside-
rantibus. Hæc enim Paulus: Exquirat se-
ipsum homo, atq, adeò de pane illo edat, &
de poculo bibat. Qui enim edit & bilit in-
dignè, iudicium sibi edit & bilit, non diju-
cans corpus Domini.

Paulus hoc loco hanc habet sententiam,
quoniam in cœna Domini, panis & vinum
verum corpus & sanguinem Christi serua-
toris repræsentant, quemadmodum ille ipse
instituit & decreuit, ideo quamvis in cœlo
ad dexteram Patris Christus consideat, ad
hæc tamen mysteria panis & vini, tanta fi-
de, reuerentia, puritate, timore, accedere de-
bemus, ac si Christum ipsum sensibus nostris
obiectum reciperemus. Ita enim Christus fi-
delibus in cœna adest magnitudine spiritus
& gratiæ suæ, & fructuosis ab illis perci-

DE VERA CORPORIS ET
pitur, quām si corporaliter illum præsentē
perciperet. Qui igitur dignē ad cœnam hanc
accedunt, post diligentem ac debitam sui ip-
sorum inquisitionem, debent accuratē con-
siderare, quis hanc cœnam instituit, quem
cibum & potionem percepturi sint, & quē-
admodum seipso gerere in hoc munere de-
beant. Qui Cœnam instituit, Christus ipse
est, Cibus autem & potio (quibus conuiuas
suos, dignē & accommodatē accedentes pa-
scit) caro & sanguis eius sunt. Acceden-
tes autem hoc diligenti & attenta animi
consideratione tenere debent, quōd corpus e-
ius pro illis cruci affixum, & sanguis pro
illorum redemptione profusus sit. Itaq, ad
has sublimes & cœlestes epulas, summissis &
religiosis animis ita accedere debent, ac si
Christus ipse in illis propositus esset. Qui a-
liter huc accedunt, indignē huc accedūt, nec
corpus & sanguinem Christi, sed suam ip-
sorum condemnationem percipiunt: quia nō
satis officiōse ac conuenienter intuentur in
verum Christi corpus & sanguinē (quæ no-
bis spiritualiter ad cibum offerūtur) sed de-
specta Christi cœna, quasi ad communem &
vulgarem pastum accedunt, nulla corporis
Christi (qui spiritualis huius mensæ cibus
est)

SANG
elevatione
Respōde
Pa
Neq, vero
ex anti-
hinducunt,
s facere, q
Domini perc
iloci perpen
quidem ex ill
defendere.

Primus
Cresconium g
sunt. Quam
quis māduc
bit sanguin
levitam: Ta
et, hoc per
en? Ait enin
panem & b
indignē, reu
Domini.
Ex quibus
tun bonos tu
Christi percip
beneficium, se

RIS ET
im presenti
enam hor
bitam suip
ccurate con
tuit, quem
sint, & que
munere de
Christus ipse
ibus connivis
ccidentes pa
nt. Acceden
ttenta animi
quod corporis
& sanguinis pr
fit. Iuagi
s, summissis
debet, c
is effet. Qui t
e accedit, ne
sed suam q
piunt: quam
r intuentur n
guine: (qua n
eruntur) sed de
communem &
nulla corporis
us mensa sibus
(1)

SANG. PERCEP. LIB. IIII. 131

est) ratione habita.

Respōdetur scriptoribus illis, quos
Papistae pro se citant.

Cap. vii.

NEq̄ verò h̄c tr̄seundi hi loci sunt, quos
ex antiquis scriptoribus Papistae pro
se inducunt, qui primo aspectu videntur pro
illis facere, qui malos corpus & sanguinem
Domini percipere dicunt. Quòd si diligēter
hi loci perpendantur, inueniemus ne vnum
quidem ex illis hunc errorem vlla ex parte
defendere.

Primus locus ex Augustino contra Aug. cōs
Cresconium grammaticum est: verba h̄ec tra Cresco
sunt. Quamuis ipse Dominus dicat, Nisi nium. li. 2.
quis māduauerit carnem meam & bi- cap. 25.
berit sanguinem meum, non habebit in
se vitam: Tamen nōnne Apostolus do
cet, hoc perniciosum malè vtētibus fi
eri? Ait enim, Quicunq; manduauerit
panem & biberit sanguinem Domini
indignè, reus erit corporis & sanguinis
Domini.

Ex quibus Augustinus efficere videtur,
tum bonos tum malos corpus & sanguinē
Christi percipere, quamuis mali nullum inde
beneficiū, sed inconveniū habeant.

T 3 Sed

DE VERA CORPORIS ET

Sed paulò altius in hunc locū intueamur,
Et videbimus cum, non de perceptione cor-
poris Christi, sed sacramenti eius verba fe-
Mar. Ar. cisse. * Hoc enim Augustini propositū est, Bo-
fol. 214. na nihil prodesse male videntibus, Et quædā
per se Et quibusdam bona, alijs bona non es-
se. Lumen integris oculis bonum est, labo-
rantes autem oculos lædit: Cibus alijs salu-
bris, alijs noxius habetur: eadem medicina
alijs sanos, alijs languentes efficit. Eadem
arma alijs vñi, alijs impedimenta sunt: Et ea-
dem vestis satis laxa vni, Et nimis astricta
alteri. Deniq; post multa exempla producta,
Augustinus eadem demonstrat in sacramē-
tis Baptismi Et corporis Domini vera esse,
quæ illis tamē prodesse ait, qui ea dignè per-
cipiunt.

Pauli verba, quæ Augustinus citat, de
sacramentali pane Et poculo, non autem de
corpore Et sanguine Domini mentionem
faciunt. Hic tamen Augustinus panem Et
poculum corpus Et sanguinem Domini vo-
cat, non quòd illa sint, sed quòd illa signifi-
cet: quemadmodum alio in loco cōtra Max-
iminum disputat.

In sacramentis, inquit, non quid sint,
sed quid ostēdant temp̄ attēditur, quo-
ni-

Contra
Maximi.
li. 3. ca.
22.

SANG.
niā signa
& aliud sig
laq; quæ
adūt, Et
qua abluu
reguntur, ne
u Domini a
ipsum per
reguntur, ne
sed hi soli
viant. Atq;
uersus Do-
ladam ait co
i percepisse
tus eo in lo
citur, ita,
Et sanguinis.
un corpus Et
vñi verum
Christi repre-
Figuræ illarū
pellantur, q
Figura (qu
ame expli
te quam sign
boris, stirpis
stirps, nom

IS ET
ntueamur,
tione cor-
verba se-
stū est, Bo-
G quadū
na non es-
meli, labo-
alij salu-
n medicina
cit. Eadem
sunt: Ge-
nis astrida
a producā
n sacramē-
i vera est;
adigne per-
nus citat, de
on autem de
mentionem
is panem &
Domini re-
illa signif-
cōtra Max-
n quid sīnt,
ēdīcūr, quo-
nī.

SANG. PER CEP. LIB. IIII. 132

niam signa sunt rerum aliud existentia,
& aliud significantia.

*Itaq; quēadmodū in Baptismo, qui fidē
accedunt, & qui sincerē, ambo sacramentali-
aqua ablūuntur, sed ambo spiritu sancto nō
tinguntur, nec Christo vestiūtur. Sic in cœ-
na Domini ambo sacramentalem panem &
scyphum percipiunt, sed ambo Christo non
vescuntur, nec carne & sanguine eius pascū-
tur, sed hi soli, qui dignē sacramentum per-
cipiunt. Atq; hoc responsum, alio etiam loco
aduersus Donatistas satisfacere potest, & vbi
Iudam ait corpus & sanguinem Domini
percepisse. Quemadmodum enim Augu-
stinus eo in loco de sacramento Baptismi lo-
guitur, ita, etiam de sacramento corporis
& sanguinis Domini verba facit: quod ta-
men corpus & sanguinem eius vocat, quia
nobis verum corpus, carnem & sanguinem
Christi repræsentat.*

*Figuræ illarum rerum, nominibus ap-
pellantur, quas significant. Cap. viij.*

Figura (quemadmodum superius multis
à me explicatum est) nomen eius rei ha-
bet quam significat. Sic hominis, leonis, auis,
arboris, stirpis, simulachrū, homo, leo, auis, ar-
bor, stirps, nominatur. Ita dici solitū est, Di-

De Baptis-
mo contra
Donatist.
li. 5. ca. 8
Mar, An-
sol. 215.

DE VERA CORPORIS ET
ua Maria Walsinghamica, Guipsiaca, Ma-
ria gratiæ, Maria miserationis, diuus Petrus
Mediolanensis, diuus Ioannes Ambianus,
atq; huius generis nonnulla, quibus tamen
res ipsas non intelleximus, sed simulachra
ipsa, nominibus rerum quas repræsentabat,
appellabamus. Itemq; sermone omnium v-
titatum hoc & contritum est, Magnus Chri-
stophorus Eboracensis, Lincolniensis, Beata
virgo ridet, Agitat in cunis infantem, Pe-
regrinando, visamus Petrum Romæ, Iaco-
bum Compostellæ, & sexcenta alia sunt hu-
iusmodi, quæ non de rebus ipsis, sed de simu-
lachris rerum intelligi solent.

Quæ res Chrysostomum etiam adduxit,
vt diceret nos Christum oculis intueri, tan-
gere, tractare & palpare manibus, in carne
eius dentes nostros defigere, eam degustare,
interere, comedere, concoquere, sanguine e-
ius linguas nostras colorare atque inficere,
eum haurire atq; ebibere.

Hæc verba & his similia nonnulla (quæ
ex Chrysostomo citavi) minime de vera car-
ne & sanguine Christi seruatoris intellige-
da sunt, quæ re vera neq; in tactu neq; in a-
spectum nostrum cadunt, sed ea quæ erga pa-
nem & vinum geruntur: figuratæ erga car-
nem

ANG. P
utus sangu
m signa, s
ditata sunt,
utis repræsen
tatio oculis
que signa &
signis Christi
restitutus, qu
rebus oculis
restitutus, qu
restitutus, qu
Sic Eusebi
cum altare c
scendis, sacri
pum fidei
re cōtinge, co
mo haustru i
Hæcq; spiritu
corporalem p
però ad de
confidentis.

Et quemad
m signa sunt, i
de a omnia re
probabilitate
at.

SANG. PERCEP. LIB. IIII. 133
nem & sanguinē Christi geri dicūtur, quia
vera signa, figuræ, monumenta à Christo
instituta sunt, ad carnem eius & sanguinem
nobis repræsentandum. Quēadmodum autē
corporis oculis, manib⁹ & ore, panē & vinū,
(quæ signa & sacramenta corporis & san-
guinis Christi sunt) corporaliter videmus,
tractamus, gustamus, percipimus, ita spiri-
tualibus oculis, manibus, ore, spiritualiter
veram eius carnem & sanguinem videmus,
tractamus, gustamus, & percipimus.

Sic Eusebius Emissenus. Cūm reuerē- Eusebius
Emiſſ. in
Jermo. De
Eucharist
dum altare cibis spiritualibus satiandus
ascendis, sacrum Dei tui corpus & san-
guinem fide respice, honore mirare, mē-
te cōtinge, cordis manu suscipe, & max-
imo haustu interioris hominis, assume.
Hæcq; spiritualia nullam Christi ipsius
corporalem præsentiam requirunt, per-
petuò ad dexteram Dei Patris in cœlo
confidentis.

*Et quemadmodum hæc, quæ dicimus ve-
rissima sunt, ita plenam & iustum continēt
ad ea omnia responsionem, quæ cum vlla
probabilitate Papistæ pro se afferre que-
ant.*

DE VERA CORPORIS ET

De veneratione sacramenti.

Caput. ix.

IAM verò necessarium in primis est, aliquid de veneratione Christi explicare, ne qui sacramentum percipiunt, loco Christi sacramentum ipsum venerentur. Quemadmodum enim humanitas eius cum diuinitate cōiuncta, & ad dexteram Patris in cœlū sublata, ab omnibus creaturis cœlestibus, terrenis & subterraneis, veneranda est, ita si pro Christo signa & sacramenta cultu as veneratione prosequamur, in maximam & tērrimā idololatriam incurrimus, & horribilissimum ac nefandissimum coram Deo scelus admittimus.

Ob. 39. * Antichristi hi tamē, infensissimi & calidissimi Christi hostes, magna in geniorum pulo à Pa subtilitate & scholasticis commentis, quibus pīsis im= abundant, multos simplices ac modestos dece- ponit. perūt, & ad tam immanem idololatriam ab- duxerunt, vt res sub aspectū cadētes, atq; ip- scrum manibus formatas, adorarent, & cre- aturas pro Creatore, & opifice Deo Optima. Max. colerent.

Quid enim alioqui transuersos illos in in- saniam agebat, vt ab Altaribus ad altaria, & ab uno Sacrificio ad alium, dum eleua- batur

batur hostia, current, & fixis, intentis, atque biantibus quasi oculis, lustrarent, quod sacerdotis manibus eleuabatur, nisi ut quod oculis atq; aspectu capiebant, illud omni mente atq; animo colerent? Quid sacerdotes ipsos commouit, ut sacramentum tam altè supra caput tollerent? aut quid plebem concitauit, ut levanti sacerdoti acclamarent, Tolle altius, Tolle altius? Aut quid illos prouocauit qui longius ab eleuante sacrifico distabant, ut eos qui propius adstabant se inclinare rogarent, ne erecti aspectum impedirent? Aut quid sibi volūt hæ vulgi voces. Hodie seruatorem aut creatorem meum vidi?

Aut, Quo die seruatorem meum non videro, quieto & sedato animo esse nō possum? Cur tum sacerdos tum plebs ipsa tam reuenter genu terram tangerent, pectora duris & frequentibus ictibus pulsarent? Quæ horum omnium causa, nisi quod aspectabile illud quod oculis intuebantur, adorarent, & pro Deo etiam haberent? Si enim Christum solummodo spiritu venerabantur, ad dexteram Patris in cœlo sedentem, quid opus esset seipso suis sedibus mouere? quid oculos in rem visam defigere? perinde ac Apostoli fecerant, cum CHRISTVM in cœlū sub-

ne-

DE VERA 'CORPORIS ET
uectum intuerentur? Si nihil aspectabile
venerantur, cur ad aspiciendū surgūt? Sim-
plex sine dubio populus, quod videbat, cole-
bat, & in eovenerationis ac cultus sui sum-
mam collocauit.

Neq, me latet, quòd tegere hoc & dissimu-
lare Papistæ vellent, dicentes se hoc quod o-
culis complectuntur sacramentum, non ve-
nerari, sed illud quod fide credunt reipsa &
corporaliter sacramento inesse. Cur ergo de
loco in locum vagantur, ad ea ipsa tam auidæ
oculis haurienda, quæ nullo religioso cultus
& honore prosequiuntur? Certè hoc suo exē-
plo ignaris hominibus atq, imperitis magnā
occasione præbent earum rerum calendarū,
quas sub aspectum subiectas habent. Cur nō
quietè se suis sedibus continent? & populū
ad hanc moderationem reuocant? & Deum
(sicuti debent) spiritu & veritate colunt?
potius quām ita cursitent ad ea vidēda, quæ
illi ipsi fatentur nulla veneratione colenda
esse?

Atq, dum hoc absurdum deuitant, quod
de veneratione obijcitur, in aliud æquè va-
num incident ut nihil omnino colant. Illud
enim se venerari dicunt, quod reipsa & cor-
poraliter, non aspectabiliter, sub specie panis

¶

RIS ET
aspettabile
urgū? Sim.
idebat, col.
tus suis.

oc & diffusa
ē hoc quodc.
um, non n.
nt reip̄a ē
Cur ergo le
osat ambe
eligioso mū
ē hoc suo ex.
eritis magi
um calendari
abent. Circa
it? & popu
nt? & Deu
ritate colant
a videnta, qu
itione colent

euítant, quod
lind eque re.
o colant. Illud
reip̄a & cor.
sub specie panis

SANG. PERCEP. LIB. IIII. 135

¶ vini subiicitur, quod sane (vti antē do-
cuimus) nihil est. Itaq; imperitis & crassis
hominibus occasione afferunt panis & vini
adorandi, cùm illi ipsi nihil ibi prorsus ad-
orent.

Sed Papistæ (vt ad suum ipsorum lucrum
populū etiam nū in Idololatria contineant,)
quendam locum Augustini in Psalmos ci-
tant, vbi scribitur: Nemo carnem Christi
manducat, nisi prius adorauerit. Et non
solum non peccamus adorādo, sed pec-
camus, non adorando.

Ac sane verum est, quod eo in loco Au-
gustinus habet. Quotus enim quisq; est, qui
Christū p̄fitetur, & spiritualiter illius car-
ne & sanguine pascitur, quin illum ad dex-
teram Dei Patris sedentem, omni religionis
veneratione afficiat, illiq; toto (vt dicitur)
pectore, laudationes, & gratiarum actiones,
pro immensa eius & clementissima redem-
ptione attribuat?

Et vt negari non potest, verissimum esse
quod ex Augustino de promitur, sic contrā,
falsissimum est, quod illorum verborū au-
thoritate, de panis & vini aut alicuius a-
spectabilis rei in sacramento veneratione,
probare contendunt. Tantum enim Augu-
stini

DE VERA CORPORIS ET
stini sententia ab eiusmodi cogitatione ab-
fuit, ut prorsus vetet carnem Christi & sâ-
guinem solum adorare, nisi quatenus diui-
nitati eius colligantur & connectur. Quâ-
to igitur minus vel sétire vel approbare po-
tuit, ullum pani aut vino, aut alicui exter-
no & aspectabili sacramento, culum adhi-
beri? quæ umbræ dūtaxat, figuræ, & repræ-
sentationes veræ carnis & sanguinis Chri-
sti sunt.

Ac verebatur sanè Augustinus, ne vero
Christi corpore adorando offenderemus, ide-
oq; præcipit, ut dum illum veneramur, ne-
quaquam desixis animis in carne eius, (quæ
sola nihil iuuat) hærcamus, sed animos no-
stros à carne in spiritum tollamus, qui vitâ
& salutem tribuit. Et tamen audent Papi-
stæ, quibus possunt astutijs, eò nos inducere,
ut eas res religiosissimè colamus, quæ corpo-
ris Christi signa & sacramenta sunt.

Sed quid non audent impudentes Papi-
stæ pro se asserre, cùm non erubescant, his
Augustini verbis, venerationem sacramen-
ti stabilire? ubi de sacramenti adoratione nul-
lum omnino verbum facit, de Christi autem
adoratione expressè loquitur.

Mar. An
sol. 212. *Quanquam autem dicat, Christū car-
nem

nem suam nobis edendam dedisse, nequaquam
tamen id voluit. Christi carnem vel corpo-
raliter hic adesse, vel corporaliter edi, sed spiritu
ritualiter tantum. Hæc ex sequentibus eo-
dem in loco verbis planissimè colliguntur, vbi
Augustinus in persona quasi Christi loquens,
sic ait.

Spiritus est, qui vivificat caro autem
non prodest. Verba quæ loquutus sum
vobis, spiritus sunt & vita, spiritualiter
intelligite quod loquutus sum. Nō hoc
corpus quod videtis, manducaturi estis,
& bibituri illum sanguinem, quem fu-
suri sunt qui me crucifigent: Sacramen-
tum aliquod vobis commendaui, spiri-
tualiter intellectum, vivificabit vos. Et
si necesse est illud visibiliter celebrari, o-
portet tamen inuisibiliter intelligi.

Hæc atq; illa superius cōmemorata, pla-
nissimè indicat Augustinum sensisse, Chri-
stum nulla alia ratione edi, nisi spirituali,
quæ corporalem præsentiam nulla ex parte
requirit, neq; illum cogitasse, ullam vel sub
aspectum cadentium sacramentorum, vel al-
terius cuiusquam corporalis rei sub illis cō-
tentæ, venerationem profiteri. Sine ulla e-
q; dubitatione verum est, nihil rehera aut

DE VERA CORPORIS ET

corporaliter pane aut vino contentum, ve-
nerandum esse, quāuis Papistæ ferant, Chri-
stum in quois pane consecrato esse.

* Horum nos olim Christus admonuit,

Ob. 9 falsos eiusmodi Christianos & doctores vē-
Mat. 24 turos, & illos vitari præcipit: Si quis, iquit,
Mar. 13. vobis dicat, Ecce hīc est Christus, aut ecce il-
Luc. 17. lic, nolite credere: Surgent enim falsi Christi
& falsi Prophetæ, multaq; signa & portenta
edent, ita vt si fieri posset, in errorem etiam
ducantur electi. Cauete, hæc prædixi vobis.

Ita amantissimus pastor & seruator ani-
marum nostrarum Christus, horum pericu-
lorum & discriminum imminentium admo-
nuit & præcepit, vt ab istiusmodi doctori-
bus caueremus, qui suaderent panem vene-
ratione prosequendum, flexis genibus colen-
dum, crebris pectorum ictibus adorandum,
humi reptando, supplicationibus solennibus
sectando, manus expansas erigendo, munera
offerendo, cereos accendendo, in cistula auc
capsula includendo, omni honore & cultu, p-
sequendo, maiorem venerationem quā Deo
ipsi exhibendo, hanc Idololatriæ suæ excu-
sationem afferēdo, Ecce hīc est Christus. Sed
seruator Christus illos falsos prophetas vo-
cat, dicens: Cauete, prædico vobis, Nefidem

illis

RIS ET
entum, re-
erant, Chri-
sse.
admonuit,
loctores re-
quis, iquit,
s, aut ecce il-
falsi Christi
& portentis
orem etiam
edixi vobis.
ernuator am-
rum penit-
entium ad-
iudi doctor-
panem veni-
enibus coler-
adorandum,
us solemnis
endo, munere
in cunctis
re & cultu p-
em quā Deo-
ia sua excl-
Christus. Sed
prophetas vo-
nis, Ne fidem
ellis

SANG. PERCE P. LIB. IIII. 137.
illis adhbeat. Si vobis dixerint: Christus
foris est, aut in solitudine est, ne exeat: si
in locis inclusis atq; abditis dicant esse, ne
credatis.

Papistæ his erroribus, deceperunt
populum. Cap. x.

QUOD si quæras, quinam hi falsi Pro-
phetæ & seductores sint, facilis est &
expedita responsio, Antichristi Romani &
illorum sectarij, qui omnis erroris, ignoratiæ,
cæcitatis, superstitionis, hypocriseos & Ido-
lolatriæ extiterunt authores.

Innocentius tertius, unus omnium per-
niciosissimus, qui hanc sacerrimam sedem
occuparunt, hostiam instituit diligenter sub-
seræ & clavis custodia asseruari.

* Honorius autē tertius, non solum idē
confirmarat, sed præceperat etiam, vt sacri-
fici diligenter singulis quibusq; temporibus
docerent, vt sublata in altum hostia, popu-
lus reuerenter & demissè se flecteret, neq;
tum solum, sed etiam cùm sacerdos sacramē-
tum ægrotis defert. Hæc illa Episcoporum
Romanorum decreta & statuta sunt, qui-
bus simulatione sanctitatis, plebem in omnē
errorem & Idololatriam abducerent, nō il-
los per panem ad Christum, sed à Christo ad

V panem

Ob. 40°
Honorius
tertius.

DE VERA CORPORIS ET
panem transferentes.

Exhortatio ad veram Christi in sacra-
mento venerationem. Cap. xi.

OMnes itaq; admoneo qui Christum a-
māt, & qui sincera fide illi nituntur, vt
auertant animos ab hac cogitatione, de cor-
porata Christi in pane præsentia, sed subla-
tis in cœlum animis, illum ad dexteram Pat-
ris sedentem colant: Christum in seipsis a-
dorēt, (cuius templa sunt, in quibus habitat
& viuit spiritualiter) & à cultu Christi in
pane quam longissime absint. Neque enim
spiritualiter in pane (quemadmodum in ho-
mīne) nec corporaliter in pane (quemadmodum
in cœlo) est, sed sacramentaliter solum, quem
admodum res in figura esse dicitur, per
quam significatur.

Satis itaq; hoc loco, tertius ex præcipuis
Papistarum erroribus de cœna Domi-
ni, conuictus & damnatus est,
quo docent, impios veram
carnem & sanguinem
Christi percipi-
pere.

Libri Quarti Finis.

138

LIBER QVIN-

TVS DE OBLATIONE ET sacrificio Seruatoris Christi.

Caput primum.

GR A V I S S I M A contumelia & iniuria quæ inferri Christo potest, & per omne regnum Papisticum latissimè patet, ea est, quòd sacerdotes missam, hostiam propitiantem esse asseuerant, ad remittenda non modò peccata sua, verùm etiam aliorum, tum viuentium, tum mortuorum, quibus illam voluerint applicare. Ita simulatione pietatis, Papistici sacerdotes hoc sibi sumpserunt, ut Christi successores essent, & eiusmodi sacrificium facerent, quale nullum vñquā à quoquā, præterquam à Christo ipso, factum est, idq; eo solūm tempore, cùm morte sua pœnas peccatorum nostrorum in cruce lueret.

Differentia inter sacrificium Christi & sacrificia sacerdotum veteris legis.

Caput.ij.

V 2 P A V E

DE OBLATIONE ET

Heb.9.

PAVLVS ad Hebræos testatur. Quāquā sacerdotes veteris legis sæpè offerebant, (ad minimū autem semel quotānis,) Christū tamen non sæpè seipsum obtulisse, alioqui sæpius mortem obiūset. Nunc autem semel seipsum obtulit, ut hac hostia peccata nostra deleret, Et quemadmodum hominibus constitutum est, ut semel moriantur, ita Christus semel oblatus est, ut multorum peccata tolleret.

Hebr.10.

Accedunt eodem, quæ sequuntur in Paulo. Sacrificia veteris legis quāquam continenter offerebantur, nunquam potuisse vel peccata tollere, vel homines perfectos reddere. Si enim semel pacare conscientias hominum potuissent, peccatis tollendis, haud iterum ea sacrificia facienda fuisse: Christum autem unico hoc sacrificio sanctificatos, perfectos, perpetuò effecisse, peccatis nostris ex animo delendis, & perpetua quasi obliuione obruēdis. Vbi enim peccatorum remissio est, ibi nullum pro peccatis sacrificium reliquū est.

Hebr.7.

Atq; alio loco, de veteri testamento, ait: Abrogatū illud & deletum fuisse, quod imbecillū atq; inutile esset, (nihil enim ad perfectionem deduxerat,) & plures illius legis

sa-

SACRIF
icordotes fui
non potera
ferebatur s
uad atern
tis omnis
up prorsus
Deum acce
u, ut pro no
usmodi nobis
plex, incorr
u, altior celi
quotidiè (q
ibus) prius p
u, victimas
u, lapis offer
u, & planè
u, sacerdotis
u, & lon
u, anisimum
u, limum illu
u, rium & ben
u, u.
Neq; enim
u, aut hirc
u, veteris tes
u, erunt) sed
u, iel; neq; in s

ET SACRIF. CHRISTI. LIB. V. 139

Sacerdotes fuisse, quia diutius in vita manerent non poterant, atq; adeò ab uno ad alium deferebatur sacerdotium. Christum autem, quia ad æternitatem in vita maneret, transitionis omnis vacuum sacerdotium habere. Itaq; prorsus seruare poterit eos, qui per illis ad Deum accedunt, sempiternam vitam agens, ut pro nobis intercedat. Par enim est eiusmodi nobis sacerdotem esse, qui sanctus, simplex, incorruptus, à peccatoribus sciuntus, altior cælis esset, cui minimè neceſſe esſet quotidie (quemadmodum summis sacerdotibus) prius pro suis, deinde p' peccatis populi, victimas offerre, hoc enim semel fecerat, seipso offerendo. Hac in Epistola, Paulus plenè & planè descripsit nobis differentiam inter sacerdotium & sacerdotes veteris testamenti, & longè præstantissimum atq; excellentissimum Christi sacerdotium, & perfectissimum illud & summè necessarium sacrificium & beneficium, quod nobis inde dimicat.

Neq; enim Christus sanguinē vitulorū, ouium, aut hircorum obtulit, (quemadmodum veteris testamenti sacerdotes facere cōsueuerunt) sed sanguinem suū in cruce offerebat: neq; in sacrarium ali quod ingressus

DE OBLATIONE ET

est hominum opera fabricatū, (sicuti Aharon fecerat,) sed in cœlum ascendit, ubi æternus Pater habitat, & apud illum continuatam precationem pro peccatis totius mundi adhibet, corpus suum pro nobis laniatum, & sanguinem quem infinita bonitate sua pro nobis in cruce profudit, ante oculos Patris constitutus.

Atq; hoc sacrificium eam vim habet, ut minimè necesse sit illud quasi solenne quotannis renouare, quemadmodum antistites veteris testamenti faciebāt. Quorum sacrificia, etiam sœpius facta, nullius mometi aut utilitatis erant, (quia tū sacerdotes ipsi qui offerebant, peccatores fuerant, tum sanguinē animantium rationis expertum, & non sum offerebāt) cū Christi sacrificium semel factum, ad omnem æternitatem valeat,

Duo esse genera sacrificiorum.

Caput. iiij.

ATque ut omnes melius hoc sacrificium Christi intelligant, (quo summū Christianorum beneficium continetur) pernecessarium est, sacrificiorum distinctionē & varietatem exponere.

Sacrificiorum duo sunt genera, unum quod Expians vel Propitians dicitur, hoc est,

est, quod Dei iram & offensionem placat, veniam ac remissionem omnium peccatorum impetrat, & ab aeterna condemnatione, nobis debita, liberat.

Quanquam autem in veteri Testamento sacrificiis quædam sacrificia hoc nomine notabantur, Christi, unum tamen reuera huiusmodi sacrificium est, quo peccata nostra relaxantur, & misericordia ac benevolentia Dei impetratur, eaq; mors Domini nostri Iesu Christi est, quæ excepta, nullum unquam sacrificium expi-ans fuit.

Hic honor, hæc gloria summi nostri pontificis est, quod unica sui oblatione, pro peccatis omnium Patri satisfecit, illorum culpas præsttit, & uniuersum genus humanū illi reconciliauit. Qui autem illi hunc honorem eripiunt, & sibi ipsis assumūt, ipsissimi Antichristi sunt, & impurissimis ac superbiæ plenissimis contumelijs, Deum Patrem & Filium eius Dominum Iesum Christum, la-cessunt.

Alterum genus sacrificij est, quod nos Deo minimè reconciliat, sed ab his fit qui per Christum reconciliantur, ad nostram in Deum pietatem testificādam, & gratos nos atq; obedientes Deo præstandos. Hæc autem sa-

DE OBLATIONE ET sacrificia, laudis & gratiarum actionis vo- cantur.

Ac primū quidem sacrificij genus, Chri-
stus pro nobis Deo obtulit, alterū autem nos
Deo per Christum offerimus.

Per primum sacrificium Christus nos Deo
Patri obtulit, per alterum autem nos ipsos
omniaq; nostra Christo & Patri offerimus.

Hocq; sacrificium generaliter vniuersam
obedientiam nostram continet, quæ versatur
in legib; & præceptis Dei seruandis. Hoc
de sacrificio David his verbis usus est: Sa-
Psal. 50. sacrificium Deo cor contritum: & D. Petrus,
2. Pet. 2 omnes Christianos esse ait, sacerdotium san-
ctum ad sacrificia spiritualia facienda, ac-
cepta Deo per Iesum Christum. Et D. Pau-
lus: Nos (inquit) semper offerimus Deo sa-
Heb. 13. crificium laudis per Iesum Christum.

Sacrificium Christi plenius expo- nitur. Cap. iiiij.

Nunc autem ut de sacrificio & sacerdotio
Christi plenius atque uberiorius pertra-
temus, intelligendum est, eiusmodi pontifice
Christum esse, ut semel seipsum offerendo,
satis valuerit ad omnia peccata, suo sangu-
ine abluenda. Ita perfectus sacerdos fuit, vt
Heb. 7. vna

SACRI
ma oblat
erum ex
nobis & p
religuit, v
dignos hoc
cum hoc p
seceperit t
ante an
illorum qu
certam &
lus habiti
nei sacerd
ta nostra t
sulum, &
sum. Et q
omnibus in
fuit peccat
nūc nullæ
sed severun
Tunc autem
rediturus e
serēdū sup
nostris im
latus est)
et, omnis p
tion & co
nitate ablu

vna oblatione sui, infinitum peccatorum a-
ceruum expurgarit atq; expiarit, facilemq;
nobis & parabilem peccatoribus medicinam
reliquit, vt omnibus mortalibus (qui se in-
dignos hoc beneficio nolunt reddere) sacrifici-
cium hoc perpetuò sufficeret. Nèq; verò in
se recepit illorum tantum peccata, qui mul-
tos ante annos ex hac vita exesserunt, sed
illorum quoque, qui usque ad redditum eius
certam & confirmatam fidem Euangelio il-
lius habituri essent. Itaq; nunc nullum aliū
nec sacerdotem nec sacrificium ad pecca-
ta nostra tollēda expectare oportet, nisi eum
solum, & hoc eximium sacrificiū ab illo fa-
ctum. Et quemadmodum semel moriens pro
omnibus immolatus est, ita quantum in se
fuit, peccata omnium in se recepit. Ita fit vt Heb. 9.
nūc nullæ pro peccatis hostiæ reliquæ fiant, & 10.
sed seuerum extremo in die iudicium restet.

Tunc autem in conspectum omnium iterum
rediturus est, nō quasi nocēs aliquis ad per-
ferēdū suppliciū, aut vt victima p̄ peccatis
nostris immoletur (quēadmodū antē immo-
latus est) sed cum gloria magna venturus Mat. 24.
est, omnis peccati vacans, ad magnam lāti-
tiam & consolationem illorum, qui illius
morte abluti & expiati sunt, & in p̄i. ac in-

DE OBLATIONE ET
tegra viuēdi ratione versantur, atq; ad ma-
gnum terrorē & cruciatum illorum, qui
in impia & scelerata vita permanent.

Heb, 9.

Hac igitur ratione nos scriptura docet,
Christum, si s̄epius hostiam se pro peccatis
immolasset, s̄epius fuisse moriturum, cūm
nulla pro peccatis hostia possit esse, pr̄eter
illius mortem. Nunc autem nulla est alia
pro peccatis hostia, cūm per illū peccata re-
mittantur, & conscientiæ placentur.

De sacrificijs veteris legis. Cap. v.

Heb, 10.

Quanquam in veteri Testamento certa
quædam sacrificia fuerant, quæ Sacri-
ficia pro peccato nominabantur, non tamen
eius generis fuerant, vt peccata coram Deo
tollerent, sed cæremoniæ quædam erant, ad
hoc institutæ, vt umbræ quædam & figuræ
essent ad excellens Christi sacrificium præ-
monstrandum, quod verum & perfectū pro-
totius mundi peccatis sacrificium futurū e-
rat. Hoc nomine igitur sacrificia Propitia-
toria & Sacrificia pro peccatis dicebātur, nō
quòd recuera peccata nostra deleret, sed quia
imagines, umbræ, figuræ erant, quibus pij
de vero Christi futuro sacrificio admonerē-
tur.

SACRI
m, quod
nonem fu
Clariſſ
us Paulus
fici, qua
reniam pe
veri. Fi
noſtra ſan
lantur.
Quan
ficijs à Deo
ia magni
miffione
putarent, /
Deo institu
illos reddic
quod ueru
promisit, a
promiſi fi
per futur
nare) parti
quibus hi
admiseraſ
ingregem
uoluntur
Hisq; i
jurament

SACRIF. CHRISTI. LIB. V. 142
tur, quod peccatū & sempiternam damna-
tionem funditus tolleret.

Clarissimè autem in Epistola ad Hebræ- Heb. 9.
os Paulus exposuit, non potuisse illa sacri-
ficia, quæ à sacerdotibus veteris legis fiebāt,
veniam peccatorum vel impetrare vel pro-
mereri. Fieri non potest (inquit) ut peccata
nostra sanguine taurorum vel hircorum tol-
lantur.

Quanquam igitur pīj omnes his sacri-
ficijs à Deo præscriptis vtebantur, non tamē
ita magno æstimanda illa putabant, vt inde
remissionem coram Deo se consequi posse
putarent, sed partim pro figuris & signis à
Deo institutis capiebant, (quibus certiores
illos reddidit, se illud semen esse missurum,
quod uerum pro peccatis sacrificium futurū
promisit, atq; adeò velle se, eos qui huius
promissi fiducia niterentur, recipere, & pro-
pter futurū sacrificium illis peccata condonare)
partim verò pro cæremonijs habebant,
quibus hi qui aduersus legem Mosis aliquid
admisérāt, & ex cætu Israelitico electi erāt,
in gregem illorum iterum recipiebantur, &
absoluti esse nuntiabantur.

Hisq; ijsdem de causis in ecclesia Christi
sacramentis per illum institutis, utimur. Et
hæc

DE OPLATIONE ET

hæc externa è populo dominico electio & reuocatio, secundum legem & hominum iudicium facta fuit: vera autem cum Deo reconciliatio & peccatorum remissio, nec veteris Testamenti patribus conferebatur, nec nobis confertur, nisi per Christi sacrificium in monte Caluariæ factum. Ac veteris sanè legis sacrificia, ita præsagia quædam & notæ istius sacrificij venturi fuerant, quemadmodum sacramenta nostra eiusdem sacrificij præteriti figuræ & testimonia existunt.

Missam non esse sacrificiū propitiatorium. Cap. vii.

EX his datur intelligi, sacrificium sacerdotis in Missa, vel muneric sui viventibus & mortuis pro libidine sua applicationem, neq; sibi iphi, neque alijs promereri aut nancisci peccatorum remissionem posse, sed hanc doctrinam Papisticam doctrinæ Christi repugnarem, & sacrificio Christi insultosam esse. Si enim sola mors Christi, oblatione, sacrificium, & pretium remissionis peccatorum nostrorum est, tum munus hoc & administratio sacerdotis idem efficere & praestare non potest. Itaq; insignis est, & horribilis contumelia, vel hoc officium & munus sacerdoti tribuere (quod ad solum Christum perti-

pertineat) vel existimare ecclesiam tali ege-
re sacrificio, quasi si quis diceret, Christi sa-
crificium ad nostrorum peccatorum remissi-
onem satis non esse, vel CHRISTI sacri-
ficium ex oblatione sacerdotis pendere.

Sed hi sacerdotes, qui se se successores Chri-
sti esse prædicant, & illum sacrificare, tetri
& odiosi hostes religionis sunt. Nemo enim
Christū, præter Christū ipsum, sacrificio ob-
tulit. Qua de causa Paulus ait, Christi sacerdo-
tiū ab illo ad alterum trāsire non posse. Quid
enim sacrificijs alijs opus est, si quidē Christi
sacrificium perfectum & seipso contentum
sit? Et quemadmodum à Paulo dictum est,
Si sacrificia & munus Aharonicū, cætero-
rumq; illius ætatis sacerdotum nullius rei e-
guissent, sed consummata fuissent, nō ita ad-
modum Christi sacrificio fuisset opus (teme-
rarium enim atq; inane fuisset ei rei aliquid
adijcere, quæ res per seipsum integra & per-
fecta est) ita si CHRISTI sacrificium
plenum atque omnibus numeris perfectum
sit, quid opus est, illis quotidianis & repeti-
tis sacrificijs? Papistici igitur hi sacerdotes
(qui CHRISTI corpus quotidie sacri-
fandum sibi sumunt) vel Christi sacrificium
inchoatū, leue, & irritum penè faciunt, su-

Hebr. 7.

DE OBLATIONE ET

is addendis, vel sua ipsorum vana, temeraria,
et superuacanea iudicant, Christi sacrificio
sua adiungentes, cum illud per se perfectum
et seipso contentum sit.

Admirabile est autem videre, quos dolos
et quas astutias Antichristi Papistici exco-
gitat, ad impios suos errores simulatione pie-
tatis tegendos. Et quemadmodum catenæ
partes, aliæ alijs nexæ sunt, ita vitia et erro-
res, quodam quasi vinculo iunguntur, ut u-
nus alterum post se semper trahat. Id quod
etiam hoc loco fit.

Cauillationis Papisticæ confutatio.

Cap. vii.

Papistæ ad seipson excusandos hoc affe-
runt, se nullum, neq; nouum sacrificium
instituere, neque aliud quam Christus ipse
fecit, facere (neq; enim tam cæcos esse, quin
vidarent se tum aliud sacrificium sacrificio
Christi addere, atq; adeò sacrificium Christi
imperfectum facere) sed hoc idem sacrificiū,
quod Christus ipse fecerat, contendunt se
pro peccatis facere.

Atque hic præcipites in grauissimum et
pernicioſſimum omnium errorem ruunt. Si
enim idem sacrificium pro peccatis quotidie
facit,

SACR
ſuunt, qu
que ea mor
guinis eius
pione pfig
tide truci
fundere,
ſi deterior
iudixerat
inexhaus

Verum or

DEVS

et ve
ignorant
uthores et
pallat atq; e
rentat, et la
dium ce
bante, et
cruiciatus
minus mor
et sua q
placet, neq;
num sacerd
Si quod
finis sum

ET
emeraria,
sacrificis
perfectum
quos dolor
istici exco-
atratione pie-
m catene
ia et erro-
nitur, ut v-
t. Id quid
futatio.
os hoc affe-
sacrificium
christus ipse
s esse, quin
m sacrificia
ium Christi
n sacrificium
ntendum se
iissimum &
rem ruit. Si
atis quotidie
fusa

SACRIF. CHRISTI. LIB. V. 14

faciunt, quod antea Christus ipse fecerat, ai-
que ea mors eius fuerat & pretiosissimi sâ-
guinis eius pro peccatorum nostrorum redē-
ptione p̄fusio, necessariò efficitur, illos quo-
tidie trucidare Christum, & eius sanguinem
effundere, atq; adeò Iudeis & Pharisæis ip-
sis deteriores esse, qui semel tātūm illum ne-
ci addixerunt, & sanguinem atque uitam e-
ius exhauserunt. Heb. 9.

Verum omnium Christianorum sacri- cium. Cap. viij.

DEVS Omnipotens, Pater omnis lucis
& veritatis, omnes errorum tenebras
& ignorantiae caliginem, & harum rerum
authores & principes, vel ex Ecclesia sua ex-
pellat atq; ejiciat: vel corda illorum ad se cō-
uertat, & lumen fidei omnibus tribuat, vt fi-
duciam certam de remissione peccatorum
habeant, & ab æterna morte & horrendis
cruciatibus inferni liberentur, per singulare
vnius mortis & sanguinis Christi meritum:
& vt sua quisq; fide ad se beneficiū ap-
plicet, neq; illud arbitrio ac meritis Papista-
rum sacerdotum accipiat.

*Si (quod nomine p̄fitemur) reuera Christiani sumus, nulli hūc ascribere honore, sed
solē*

DE OBLATIONE ET

Rom. 12. soli Christo assignare debemus. Itaque ³ universam tam immēsi beneficij laudem illi tribuamus, ad illum quasi ad perfugium & portum omnium æruminarum nostrarum fugiamus, illi adhaerescamus, illi innitamur, illi nos totos tradamus, & quia seipsum morti nostra causa obiecit, ut hostia Deo Patri pro nobis esset, nosmetipos rursum illi dedamus, & victimam illi offeramus, non hircorum, taurorum, aut aliorum animantium rationis experium, (quemadmodum ante Christi tempora fieri est solitum,) sed hostiam ratione præditam (hoc est, nos ipos) non corporibus nostris mactandis, sed efferatis & immanibus animi perturbationibus demandis, & morte afficiendis, quæ imperium in nobis & dominatum crudelissimum, nisi coercentur, exercentur.

Quamdiu legis authoritas viguit, permisit Deus muta & rationis expertia sibi offerri: nūc autem spirituales cùm simus, brutorum animantium loco, spiritualia à nobis requirit, nempe ut intolerabilem superbiā, immanem iram, insatiabilem pecuniae cupiditatem, turpe lucrum, sordidam & iniquitatem carnis libidine, exitiale odium, vulpinas fraudes, lupina spolia, & omnes alios

animis

SACR
emini im
pugnates
hieruci
debent, qu
i seipsu
Hac
hunc &
admodum
le, ita no
sofferre
siam simi
tanur, ho
ennes an
mus. Ita fa
simus, &
ruci &
effectibus
hismetipso
Deo recus
manierim
tius bruta
ri, digni q
Christi exc
Missa Pap
& exo

animi impetus & commotiones, spiritui repugnates, ingulemus. Quicunq; Christi sunt, bicruci & neci dare, Christi causa, hæc omnia Galla, 5. debent, quemadmodū Christus illorum causa seipsum morti addixit.

Hæc sacrificia Christianorum sunt, hæ hostiae & victimæ gratæ Christo. Et quemadmodum Christus seipsum pro nobis obtulit, ita nos vicissim debemus nosipso Christo offerre. Ita fiet ut nō tantū nomine Christiani simus, sed quod verbis & vultu profitemur, hoc re ipsa & vita profitebimur, & omnes animi motus ad illius normā dirigemus. Ita fiet, ut foris & intus omnino illius simus, & ab omni hypocriseos simulatione vacui & liberati erimus. Quod si hoc modo affectibus nostris in crucem agendis, & nobis metipsis totis illi tradendis, offerre nos Deo recusauerimus, ingrati prorsus & inhumani erimus, superstitioni hypocritæ, vel potius brutæ pecudes, aut brutis ipsis deteriores, digni qui ab omni beneficio oblationis Christi excludamur.

Missa Papistica est detestada Idololatria,
& ex omni Christianorum cœtu
prorsus ejcienda.

Cap. ix.

X Quod

DE OBLATIONE ET

Quod si oblationē sacerdotis, loco oblatio
nis Christi ponamus, & perceptionē sa-
cramenti corporis & sanguinis, quemadmo-
dum ille ipse instituit, repudiemus, & remis-
sionem peccatorum ē sacrificio sacerdotis pe-
tamus, indeq; relaxationem aliquam crucia-
tuum, qui in Purgatorio sunt, venemur, nō
solum iniuriam Christo facimus, sed etiam
horribile Idololatriæ scelus admittimus.

Hæc enim doctrina falsa est, impudenter ab
impijs Papistis, superstitionis Monachis &
fraterculis confita, qui quæstus gratia de-
prauarunt & corruperunt sanctissimam cœ-
nam Domini, & in manifestam Idololatriæ
traduxerunt. Qua de causa hi omnes debent
omnib; opibus ac viribus elaborare, vt eius-
modi in Dei filium contumelia profligetur.

Et quoniam in eiusmodi Missis aperta
impietas & Idololatria est, in quibus sacer-
dos solus sacrificium propitians offert, illud
q; viuētibus & mortuis pro sua libidine ac-
commodat, omnes eiusmodi Missæ Papisticae
radicitus Christianorum cætibus euellendæ
atq; ejiciendæ sunt, & verus cœnæ usus resti-
tuendus, vt congregatus in unam frequēti-
am populus, pro se quisq; sacramentum per-
cipiat, & testificetur hoc facto, se membrum

corpo-

SAC
corporis
nus eius
tari.
Quisqu
pere

Sacra
institu
dis pro or
sed ut pr
ac semper
biliat. Ei
salutari E
hic Baptiz
tri cœnan
esurie qui
nullo mod
quis pro i
aut si qu
inuatur,
nihil uale
i vel Bap
Quocirca
que in nom
multitudin
irea, Bibit
maltier ren

ET
co oblatio
eptione/s
uemadmo-
s, & remis-
erdotis pe-
am crucia-
enemur, no
sed etiam
ittimus.
udenter ab
onachis &
gratia de-
Simanc
Idololatri-
nnes debet
are, vt eum
profitezetur.
missis aperte
uidus sacre-
offert, illud
libidine ac-
Tæ Papistis
us enellende
a rjs res-
am frequen-
tientum per-
se membrum
corpo

SACRIF. CHRISTI LIB. V. 146
corporis Christi esse, & carnis ac sanguinis eius perceptione spiritualiter sustentari.

Quisque pro se sacramentum percipere debet, & non vñus pro alio,

Cap. x.

Sacraenta à Christo nequaquam ad hoc instituta, sūt vt vñus pro alio, aut sacerdos pro omni populo sacramenta perciperet, sed vt pro se quisq; hoc faceret, & fidē suam ac sempiternam salutem confirmaret & stabiliret. Et quemadmodum si vñus pro alio salutari Baptismi fonte tingatur, nihil illi hic Baptismus prodesse poterit, sic nemo sacrā cœnam pro alio percipere debet. Si enim esurie quis aut siti afficiatur, cupiditas eius nullo modo vel extinguitur vel leuatur, si quis pro illo cibum aut potionem caperet: aut si qua illuuiie sordecat, non multum iuuatur, si quis pro illo mundetur: ita nihil ualere homini potest, pro quo ab alijs vel Baptismus vel cœna percipitur.

Quocirca Petrus dicebat: Baptizetur quisque in nomine Christi. Et seruator Christus multitudini inquit, Capite, edite, adiecit præterea, Bibite ex hoc omnes. Qui igitur spiritualiter renasci in Christo vult, baptizari

Aet. 2.

Math. 28

DE OBLATIONE ET
illum pro se oportet: & qui per se vivere in
Christo voluerit, per se carnem eius & san-
guinem percipere debet.

Atq; ut paucis absoluamus, qui ad Chri-
sti regnū ipse peruenire cogitat, debet & ip-
se ad sacramenta eius accedere, ipse manda-
ta eius seruare, ipse omnia (quæ ad Christi-
anū hominis munus & vocationem perti-
nent) facere: ne si hæc omnia alijs pro se agē-
da relinquat, alijs etiam hereditatem regni
cœlestis pro se adeundam dimitat.

Quæ sit inter sacerdotem, reliquū-
q; populum differentia.

Cap. xi.

CHRISTVS nullā huiusmodi dif-
ferentiam inter sacerdotem & populū
docuit, ut sacerdos pro populo sacrificiū de
Christo faceret, solus cœnā pro alijs percipe-
ret, eamq; pro libidine sua, quibus & quo-
modo vellet, distribueret. Sed hæc vera est
inter illos differentia, quod sacerdos publi-
cus Ecclesiæ administer sit, & cœnam Do-
mini cæteris distribuat, illi autem de sacer-
dotis manū accipiant. Cœna autem ipsa à
Christo instituta, & toti Ecclesiæ concessa
fuit, non vt à ministro & sacerdote pro alijs

offe-

SAC
offerat
tem, om-
batur.

Quen
d'princi
ſa instr
tur, ſic ſa
mini par
ſi recita
ſpōdet, A
ſic celebr
nes ad p
feruntur
ferunt, or
bent, or
tius rei
pionem

Atq;
ſacerdoti
nō detra
ſi enim
ſūt, qui
num exte
to maiore
ſunt, qui
adminiſt
mittendo

offeratur & percipiatur, sed ut per sacerdotem, omnibus iusta ratione potentibus, tribuatur.

Quemadmodum in aula Regia cæterorū-
q; principum virorum ædibus, ministri mē-
fas instruunt, cæteri autem peræquè epulan-
tur, sic sacerdotes & ministri, Cœnam Do-
mini parat, Euangeliū legunt, verba Chri-
sti recitant, sed vniuersus populus illis re-
spōdet, Amen. Omnes memoriā mortis Chri-
sti celebrant, omnes Deo gratias agunt, om-
nes ad pœnitentiam & mutationem vitæ
feruntur, omnes se quasi sacrificium Deo of-
ferunt, omnes illū pro Deo & Seruatore ha-
bent, omnes illum spiritualiter epulantur
cuius rei certissimum argumentum, perce-
ptionem panis & vini in cœna, faciunt.

Atq; hæc res autoritatem & dignitatē
sacerdotij, reliquorumq; ecclesiæ ministrorū
nō detrahit, sed auget potius atq; amplificat.
Si enim benevolentia & honore prosequēdi
sūt, qui Prætores, Iudices, Quæstores, & re-
rum externarum administri regij sunt, quā-
to maiore cultu ac veneratione prosequēdi
sunt, qui verbi & sacramentorum Christi
administri sunt, & ad excludendos atq; ad-
mittendos homines, Euangelij administrati-

DE OBLATIONE ET
one, claves sibi regni cœlestis concreditas &
commissas habent.

Papistis & eorum obiectionibus, re-
spondetur. Cap. xij.

Quoniam igitur satis (vt spero) expositus
vobis est, quidnam sacrificium propi-
tians sit, (vt qui ullam notionem Christi ha-
bent, intelligentiam ex eo & consolationem
cipient) & grauem immanitatem atq; ido-
lolatriam Missæ Papistice declarauimus,
(in qua sacerdotes sibi sumpererunt officium
Christi, vt sacrificium propitians pro pecca-
tis populi facerent,) pernecessarium iudico,
vt Papistarum subtilitatibus & inanitati
sophisticæ respondeam, quibus & eruditos
& simplices quoq; sed non satis circuſpectos,
deceperunt.

Hebr. 5. Locus Pauli ad Hebreos, quem pro se
citant, aduersari illis maximè videtur. **V**bi
enim Paulus vñquenq; pōtificē, ait, à Deo
cōstitutū, ad dona & sacrificia Deo pro pec-
catis offerenda, de veteris Testamenti & nō
de Novi sacerdotibus loquitur. **Q**ui (sicut
ipse commemorat) vitulos & hircos offere-
bant, non tamen eiusmodi fuerant, vt illorū
oblationibus & sacrificijs, populi peccata
tollerent, sed ymbrae & figuræ Christi fue-
rant

SAC
runt, qu
tollens.
textum
sententi
is offer
Paulus
satis tot
fuisse.
Atqu
pheta, ad
vbiq; off
latione
verbum
& sacerdo
tione fide
fuerit) m
animis fa
mis offer
& Dei m
mōstrans.
non Iuda
ab ortu ad
luminuo
Respo

A Duer
locor

rant, qui solus agnus Dei est, mundi peccata tollens. Itaq, Papistici sacerdotes, qui hunc textum sibi applicant, longè contra Pauli sententiam faciunt, ad grauiissimam iniuriā & offenditionem Christi, per quem solum Paulus ait, hostiam & sacrificium pro peccatis totius mundi, expletum & absolutum fuisse.

Atque autem ille locus Malachiæ prophetæ, aduersari illorum sententiae videtur, vbique offerēdum Deo purum sacrificium & oblationem. Propheta enim hoc loco nullum verbum de Missa aut sacrificio propitiante, à sacerdotibus offerendo, fecerat, sed de oblatione fidelium omnium, (vbique terrarum fuerit) meminit, qui Deo puris cordibus atque animis sacrificia laudis & gratiarum actionis offerunt, vocationē gentium prædicens, & Dei misericordiam in omnes dilatandā mōstrans, & illum declarans futurum Deū, non Iudæorum modò, sed omnium nationū ab ortu ad occasum usque, qui sincera fide illum inuocant, & nomine eius gloria afficiunt.

Respondetur Patrum quorundam authoritatibus. Cap. xij.

Aduersarij Christi, magnum numerum locorum ex antiquis scriptoribus con-

DE OBLATIONE ET

gerunt, qui (ut ipsi ferunt) Missam vel sacram cœnam, sacrificiū vocant. Sed illis omnibus una responsio satis esse potest, quod nō ita sacrificiū vocent, ut peccata tollat, (que sola morte Christi delentur) sed quia institutum à Christo fuerat, ut nos in memoriam sacrificij ab illo in cruce facti, reuocet. Atq; **Augusti.** **ad Bonifas** **cium.** Et **admodum Augustinus in Epistola ad Boni-**
de fide ad facium (à me superius citata) & in libro de **Petrū Diz.** **Fide ad Petrum diaconum** (ante à quoq; à me ac. De ciui inducto) indicat. In libro autem de ciuitate **tate Dei** **lib. 20.** **Cap. 5.** **Dei** hæc verba habet. Sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est, sacram signum est.

In Psal. **21. præfa.** **expo. 2.** **Idem in psal. 21. in præfatione expo-**
sitionis secundæ. Passio Domini (sicut scimus) semel sancta est, semel enim Christus mortuus est, iustus, p in iustis. Et scimus, & certū habemus, & fide immobili retinemus quia Christus resurgens à mortuis iam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur. Verba ista Apostoli sunt, tamen ne obliuiscamur quod factum est semel, in memoria nostra, semel omni anno fit. Quoties Pascha celebratur, nūquid toties Christus moritur?

Sed

SACR
Sed tū a
præsenta
facti mor
ce pende
Lomb
quam ex e
ram turb
dicasse vi
fertur &
sacrificiu
& repræ
immolat
Et Ch
erdotem
dantem o
ne quis ha
sum suum
tem quo
nem qui
Hoc eni
moratio
exposuiss
semper no
gulos dies
non fit (q
runt) ne q
funem ac

Sed tū anniuersaria recordatio quasi re-præsentat quod olim factū est, & sic nos facit moneri, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum.

Lombardus autem (e cuius scriptis, tanquam ex equo Troiano, omnis Scholastico-rum turba profluxit) verè hac in causa iudicasse videtur. Dicit enim. Illud quod of-fertur & cōsecratur à sacerdote, vocatur sacrificium & oblatio, quia memoria est & repræsentatio veri sacrificij & sanctæ immolationis factæ in ara crucis.

Et Chrysostomus, postquam Christū sa-cerdotem nostrum dixisset, hostiam nos mū-dantem obtulisse, nuncq; nos eandem offerre, ne quis hoc sermonis genere falleretur, sen-sum suum planius exponit, dicens. Hoc au- Chrysostō- tem quod facimus, in commemoratio- ad Heb. ha-nem quidem fit eius quod factum est. mi. 17. Hoc enim facite, inquit, in meā comme- morationem. Et cùm Chrysostomus fusiū exposuisset, quod sacerdotes in veteri lege semper nouas offerebāt hostias, easq; per sin-gulos dies mutabāt, quodq; à Christianis hoc non fit (qui vnum semper sacrificium offe-runt) ne quis ex his verbis offendiculi occa-sionem acciperet, cōtinuò seipsum quasi cor-

DE OBLATIONE ET
igit, dicens: Magis autem recordationem
sacrificij operamur, quasi diceret, Quan-
quam quadam loquendi formula dicere pos-
semus, nos Christum quotidie sacrificare, re-
uera tamen (si propriè loqui volumus) nul-
lum sacrificium facimus, sed monumentum
quoddam & recordationem illius sacrificij
celebramus, quod ille solus, & præter illum
nemo, fecerat. Neq; verò hunc honore Christus
vlli creaturæ attribuit, vt quisquā il-
lū sacrificaret: neque sanctissimæ cœnæ sa-
cramentum instituit, vt vel populus iterum
Christum sacrificaret, vel sacerdotes illum
pro populo offerrent, sed sanctissima eius cœ-
na ad hoc instituta est, vt quisque eam per-
cipiens, mortis Christi memoriam repeteret,
& fiduciam sui in illum excitaret, & bene-
ficiorum Christi recordatione se ipse solare-
tur, atque adeò magnis & frequentibus Deo
gratijs agendis, serpsum totum illi addiceret.

Itaque hæc Christi institutio persequen-
da nobis est, vt sacramētum sacerdos popu-
lo administrēt, & illi ad consolationem suā
eo vtantur. Hæc cœnæ celebratio & perce-
ptio, minimè à nobis vel efficitur vel puta-
tur esse hostia pro peccatorū remissione pro-
pitians.

Popu-

SACR
Popul

H^{Vni}
dis c
mitio, p
fiducia &
emissa a
obedienti
paservan
& pio pre
predicati
quam sacr
im & in
approbatu
subiecti, he
is & mai
Graci &
barbara, s
it, idā pro
quisq; in il
ans nostri

Piastic
pitian

ET
tionem
Quan.
ere pos.
care, ye.
us) nul.
mentum
sacrificij
ter illius
pre Chri.
isquā il.
cene se.
us iterum
tus illum
reius ce.
eam per.
repeteret,
et bene.
ose solari.
ribus Deo
addiceret.
ersequen.
los popu.
ionem sua
& perce.
vel puta.
ssione pro.

SACRIF. CHRISTI. LIB.V. 150

Populus æquè ac sacerdos sacrificat.

Cap. xiiiij.

HUmilis & seria pœnitētis & fracti cor-
dis confessio, beneficiorum Christi a-
gnitio, ppetua illi & debita gratiarū altio,
fiducia & solatum in Christo suscep-
tum, demissa atq; abiecta sui ipsius prostratio, &
obedientia ad illius voluntatem & præce-
pta seruanda, à quocunq; tandem Christiano
& pio proficiscatur, sacrificium laudis &
prædicationis est, non minus Deo gratum
quam sacrificium sacerdotis. Omnipotens e-
nim & iustus Deus, sine iniqua personarū
approbatione, sacerdotis & populi, Regis &
subiecti, heri & serui, viri & fœminæ, mino-
ris & maioris natu, Angli, Galli, Scoti,
Græci & Latini, Iudæi aut alterius gentis
barbaræ, sacrificia atq; hostias ex æquo respi-
cit, idq; pro fiducia & obedientia animi, quā
quisq; in illum habet, per Iesu Christi serua-
toris nostri propitians sacrificium.

Papistica Missa, neq; sacrificium pro-
pitians est, neq; gratiarū actionis.

Cap. xv.

DE OBLATIONE ET

Missa, sicuti à sacerdote celebrari solet, neq; sacrificium Propitians est, neq; Laudis aut Gratiarum actionis, neq; Deo accepta aut pbata, sed horribilis & detestabilis res, de qua Seruatoris illud verissime dici poterit, Quod celsum est coram hominibus, id abominandum est coram Deo.

Qui igitur hoc ex antiquis scriptoribus colligunt, Missam sacrificium pro peccatis esse, & à sacerdote quibus ipse velit accommodari & applicari posse, intolerabilem injuriam sanctis patribus afferunt, & falso ac malignè illos calumniantur.

Papisticæ Missæ in primitiua Ecclesia nullæ fuerunt. Cap. xvi.

Portentosa hæc monstra, in prima & veteri ecclesia nulla fuerat, nec in una ecclesia multæ tum quotidie Missæ fuerat, sed certis quibusdā diebus mensa Domini proposita est, quam frequentans populus, sacrā synaxin percipiebat. Nullæ tamen priuatae Missæ & quotidianæ fuerant, ubi sacramētum sacerdos solus percipiebat, quemadmodū etiam ad hodiernum usque diem in Græcorum ecclesijs obseruatur, ut una tantum vno die Missa celebretur.

Sancti patres autem, tam impios & diros abusus

SACR
abusus cœ
tolerassent
Priuat
desia germ
peritorum
ignoratia
quid sacris
propitians
in debitas
autem qua
Missis in
in Ecclesiā
penè dicerē
us sacerdoti
neglecto in
cencilio N
sacerdotes,
iūr) &
precipitur,
dates omne
at, vel an
improbatur
percipiat.
Cum ig
sacrificium
duis gratt
(qua ratione

T
ri solei
st, neq
eq, Deo
detesta-
erissimi
homini-
eo.
ptoribus
peccati
t accom-
nilem in-
r falsi
Ecclesia
ia & re-
i vnae-
fuerat, sed
mini pro-
lus, facili
i private
sacramen-
modiū
n Greco-
antūm r-
s & direc
abus

SACRIF. CHRISTI. LIB. V. 152

abusus cœnæ Dominicæ, suis temporibus nō tolerassent.

Priuatarum Missarū origo nuper in Ecclesia germinauit, partim rudium atque imperitorum Monachorum & Fraterculorum ignorātia ac superstitione (qui cūm ignorarēt quid sacrificium esset, Missam, ut sacrificiū propitians esset, & peccata ac pœnas peccatis debitas relaxaret, effixerunt) præcipue autem quæstu, quem sacerdotes vendendis Missis inuenerant, ex quo tanta vis Missarū in Ecclesiā inuecta est, ut quotidie infinitæ penè dicerētur, & nullus sacerdos de alterius sacerdotis manu sacramentum perciperet, neglecto interim saluberrimo & sanctissimo concilio Niceno (vbi statuebatur, quo loco sacerdotes, & quo diaconi in Synaxi colloca rētur) & Apostolorū etiam Canonibus, vbi præcipitur, ut in Synaxi celebranda, sacerdotes omnes ad eam percipiendam conueniant, vel anathema sint. Adeò à veteribus improbatum est, ut Sacramentum quis solus percipiatur.

*Nicenum
Cœciliū
cap. 14.
Canō apō-
stolorum
cap. 8.*

Cum igitur S. Patres Cœnam Domini Sacrificium appellabant, sacrificium laudis & gratiarum actionis esse intelligebant: (qua ratione non minus populus quam sa-

fer-

DE OBLATIONE ET
sacerdos sacrificium faciebat) vel etiam mo-
numentum quoddā veri & propitiantis sa-
crificij Christi esse voluerunt, sed longissi-
mè ab eo aberant, vt id pro peccatis sacrifi-
cium facerent, & viuentibus ac mortuis, sa-
cerdotis arbitrio, applicabile putarent.

Sacerdos verba Christi & sacramenta
omnibus administrare, tum bonis tum ma-
lis poterit, sed beneficium Christi vlli appli-
care prouectæ ætatis & sapientiæ, non pote-
rit, sed pīj omnes sibi plis sua ipsorum fide-
boc applicant. Quiuis enim rationis iudicio
præditus, aut vera & vitali fide, (quæ per
charitatem efficiens est) Christi beneficium
assequitur, aut impriestate & simulata fide
illud abiicit.

Atq; hæc scripturarum doctrina, impia
Papistarum inuenta, extremis hisce tempo-
ribus ab illis excogitata, prorsus damnat, qui
Purgatorium ad animas post mortē excar-
tificandas commiscebantur, & Missarum
oblationes per sacerdotes habitas, ad omnes
hos cruciatus minuendos, & tollēdos, affin-
ixerunt, aliaq; huius generis lethalia vene-
ra, rudi & imperitæ multitudini pro veris
& salutaribus medicinis vendiderunt.

Causæ

SACR
Causæ &
Missæ

CVM

latrict
omnibus o
non modò
fenderent,
neherent,
animi ard
malorum p
magna pa
na autho
scripturie
sacerdotum
declinans,
fuerit, min
tu hoc loco
fanon mo
immenſita
superſtitio
& pietate
ſam ſine a
Nam P
ſium Ch
definitam

ET
tiam mo-
stantis sa-
longissi-
is sacrifici-
ortus, sa-
ent.
ucramenta
stum ma-
rilli appli-
, non poti-
orum fide-
nis indicia
, (qua pro
eneficium
ulata fide
na, impu-
sice tempo-
amnat, qui
orte excus-
Missarum
ad omnes
idos, affin-
alia vene-
i pro veris
erunt.
Cauia

SACRIF. CHRISTI. LIB. V. 153
Cause & rationes quibus Papisticæ
Missæ in ecclesiam Dei se insinua-
runt. Caput. xvij.

CVM natura humana semper ad Idololatriam inclinata fuerit, & Papisticæ omnibus opibus & viribus elaborarunt, ut non modò ad suam utilitatem Missam defendenter, verùm etiam omni laudatione eueherent, & populus superstitioso quodam animi ardore in Missam, quasi in omnium malorum præsens remedium, ferretur, & magna pars principum, (Papisticæ doctrinæ authoritate occæcata, quietis amans, scripturæ non intelligens, & Papisticorum sacerdotum populiq; superstitiosi offenditione declinans,) Antichristo Romano subiecta fuerit, minime admirandum est (rerum statu hoc loco posito,) si magni abusus in ecclesia non modò adoleuerint, verùm etiam ad immensitatem quandam excreuerint, inani superstitione & Idololatria pro sanctitate & pietate habita, & multis odiosis in ecclesiam sine authoritate Christi inductis.

Nam Purgatorium, oblationem & sacri Missarum ficium Christi per sacerdotem solum factū, papisticæ definitam eiusdem pro arbitrio sacerdotis ^{rum abusus} appli- _{sus.}

DE OBLATIONE ET

applicationem, non modò ad quoscunq; vel
superstites vel vita defunctos, verùm etiam
ad abusus permultos, ad quosdam è Purga-
torio liberandos, quosdam ex inferno eripiē-
dos (nisi certa & cōstituta Dei sentētia, sup-
plicio perpetuo addicti essent) ad cœlum vel
serenum vel pluuium efficiendum, ad pestes
& alias ægrotationes ab hominibus & fe-
ris depellendas, ad sanctitatem & salute affi-
ciēdos illos, qui Hierosolymam, qui Romam,
qui Compostellam & cetera loca superstitionis
causa adeunt, ad tempestates & toni-
trua propulsanda, ad pericula & discrimina
maris imminentia, ad pecudum contagia, ad
animi angores, ad omnia afflictionum & p-
turbationum genera minuenda, inuexerunt.

Missam deniq; ipsam longè supra mortē
Christi extollunt, multa nobis per illam pol-
licentes, quæ morte Christi nobis non pro-
mittebātur. Huius generis hæc exēpla sunt.
Quo quis die Missam audit, victus & pa-
stus satis eo die suppeditabitur, nullis neces-
sarijs rebus egebit, nullam itineris morā aut
impedimentum accipiet, oculorum aciem nō
amittet, repētina morte non occumbet, nullo
senio, Missæ tempore, conficietur, nulli mali
spiritus illi infesti esse possunt, quantumuis

sceleratus

SAC
sceleratu
tum ocu
g impia
mo artifi
me ac fla
erant.

Qua

A Due
re ex
Ecclesia
Ecclesie
lubenter
& Apost
purissima
Sed Papi
clesie lon
mēta arch
Ecclesian
lent suam
stitutioni
tes.

Nūca
amatq; ei
nératio,
bis proprie
tum Pau

ET

cung. vel
dum etiam
Purga-
no eripie.
tētia, sup.
celum vel
ad pestes
bus & fe-
salute affi-
i Roman,
superstiti-
es & toni-
discrimina-
ontagia, ad
num & p-
nuxerunt.
upra morte
r illam pal-
is non pro-
xēpla sunt.
Eus & pa-
ullis neco-
is morā aut
m aciem nō
mber, nullo
, nullū mali
uantumvis
sceleratus

SACRIF. CHRISTI. LIB. V. 153

*Sceleratus fuerit, quamdiu in sacramen-
tum oculos defixos habuerit. Has deliras at-
q; impias superstitiones, Papistæ callidissi-
mo artificio recens excogitarunt, quæ pri-
mæ ac florenti Ecclesiæ nunquā cognitæ fu-
erant.*

Quæ sit nobis Ecclesia sequenda

Cap. xvij.

A Duersus Euangelij professores pleno o-
re exclamant & vociferantur, illos ab
Ecclesia dissentire: cupiētes omni studio, vt
Ecclesiæ suæ exemplum sequātur. Quod illi
lubenter (scio) facerent, si Papistæ primam
& Apostolicam Ecclesiam sequerentur, quæ
purissima atq; incorruptissima omniū fuit.
Sed Papistæ ab vsu & exemplo primæ Ec-
clesiæ longissimè descivierunt, & noua com-
mēta architectiati sunt: & cùm ipsi primam
Ecclesiam ducē sequi nolint, alios tamē vel-
lent suam Ecclesiam sequi, inuenta sua con-
stitutionibus Apostolorum longè præferen-
tes.

Nūc autem Deo Patri gratiæ nobis eti-
am atq; etiam agēdæ sunt, quòd ea sacræ cœ-
næ ratio, quæ hoc in regno Christianis omni-
bus proposita est, cum institutione Christi,
cum Pauli, & primæ ac Apostolicæ ecclesiæ

Y authori-

DE OBLATIONE ET
authoritate, cum recta fiducia de sacrificio
Christi in cruce, pro redemptione nostra fa-
cto, cum vera doctrina salutis, iustificationis
& remissionis omnium peccatorum nostro-
rum, per unicum illud sacrificium exhibite,
consentiat.

Operis conclusio.

Quid restat aliud, nisi ut omnes haec a-
quis animis accipiant, ea omni studio
complectantur, mœlis animis pristinam i-
gnoratiom depleant, scelerum ac malefacto-
rum suorum pœnitentia ducatur, ad melio-
rem vitæ modum se conuertant, se se totos
Deo tradant, omne vitæ tempus in obedien-
tia & custodia mandatorum eius transmit-
tant, & sanctissimam cœnam, quam Domi-
nus & seruator Christus apparauit, frequen-
tent? Qua in cœna, quemadmodum corpore
verum panem & vinum percipimus, ita spi-
ritu, vero corpore & sanguine seruatoris &
redemptoris nostri Iesu Christi alimur, me-
moria mortis eius colenda, gratijs de benefi-
centia tam illustri agendis, nullo pro peccatis
sacrificio a sacerdotibus requirendo, fiducia
in solo Christi sacrificio collocanda. Christus
enim non modò summus Pontifex, verū etiā
Agnus Dei ad peccata mundi tollenda, an-

te mundum conditum præparatus, jeipsum
semel obtulit, ut perpetuum esset apud Pa-
trem sacrificium ad odorem suavitatis, atq.
mundi vniuersi redemptionem per illud ex-
olueret. Hic ante nos cælos penetrauit, ad
dexteram Patris, patronus, defensor & in-
tercessor pro nobis sedet: ibi loca & sedes
pro omnibus vitalibus corporis sui
membris præparauit, ut in glo-
ria Patris cœlestis ad omnem
æui æternitatem regnaret.

Cui cū Patre & Spi-
ritu sancto sit om-
nis honor, glo-
ria, laudæ
tio, ad
omnem seculorum
infinitatem

A M E N.

Cathalogus scripto- rum qui in hoc libro citantur.

Ambrosius.	fol.30.34.48.49.51.63.81. 108.109.123.	
Athanasius.		fol.122.
Augustinus.	fol.2.24.30.31.42.60.61.62. 64.72.73.77.78.82.84.85.113.119.121. 123.124.125.126.127.131.132.135.136.148	
Basilius.		fol.65.123.
Beda.		fol.63.128.
Bernardus.		fol.12.
Bonauentura.		fol.79.
Canones Apostolorum.		fol.151.
Cassiodorus.		fol.113.
Chrysostomus.	fol.29.33.43.47.48.77. 81.110.149.	
Clemens.		fol.25.70.96.121.
Concilium Nicenum.	fol.151.	
Cyprianus.	fol.27.28.41.72.80.81.99. 120.122.	
Cyrillus.	fol.63.64.73.105.107.128.	
Damascenus.		fol.114.
Dionysius.		fol.12.26.97.108.
Dydimus.		fol.64.
Epiphanius.		fol.29.72.
Eusebius Emissenus.	fol.28.108.133	
		Ful.

Fulgentius.	fol. 65. 113.
Gabriel.	fol. 35.
Gelasius.	fol. 33.
Gratianus.	fol. 17.
Gregorius.	fol. 31. 63.
Gregorius Nazianzenus.	fol. 107.
Gregorius Nissenus.	fol. 107.
Hesichius.	fol. 31.
Hieronymus.	fol. 72. 81. 113. 123.
Hilarius.	fol. 24. 29. 70. 100. 101. 102.
	103. 104.
Honorius.	fol. 137.
Hugo.	fol. 11. 12.
Ignatius.	fol. 25. 97.
Innocentius tertius.	fol. 17. 137.
Irenæus.	fol. 26. 71.
Iustinus.	fol. 26. 70. 71. 79.
Leo.	fol. 34. 60. 113.
Lombardus.	fol. 149.
Origenes.	fol. 27. 59. 76. 98. 99. 122.
Rabanus.	fol. 12. 31. 73.
Scotus.	fol. 35. 36.
Sedulius.	fol. 113.
Theodoreetus.	fol. 34. 73. 85. 86. 87. 88. 89.
Theophilaetus.	fol. 111. 112.
Tertullianus.	fol. 72. 80. 98.
Vigilius.	fol. 66. 67.

Erratorum restitu- tutio.

*Numerus primus folium, secundus paginā,
tertius linēam, significat.*

Folio. 25. fa. 2. li. 15. lege comprehensioni
fol. 33. fa. 1. li. 22. le. impassibilitatem.
fol. 35. fa. 1. li. 3. le. transmutans.
fol. 73. fa. 1. li. 4. le. Cyrillus li. 12.
fol. 88. fa. 2. li. 1. le. quod sit.
fol. 100. fa. 2. li. 17. le. perfectæ.
fol. 103. fa. 1. li. 19. le. cur.
fol. 104. fa. 2. li. 1. figuratam le. signatum.
fol. 117. fa. 2. li. vi. le. libri.